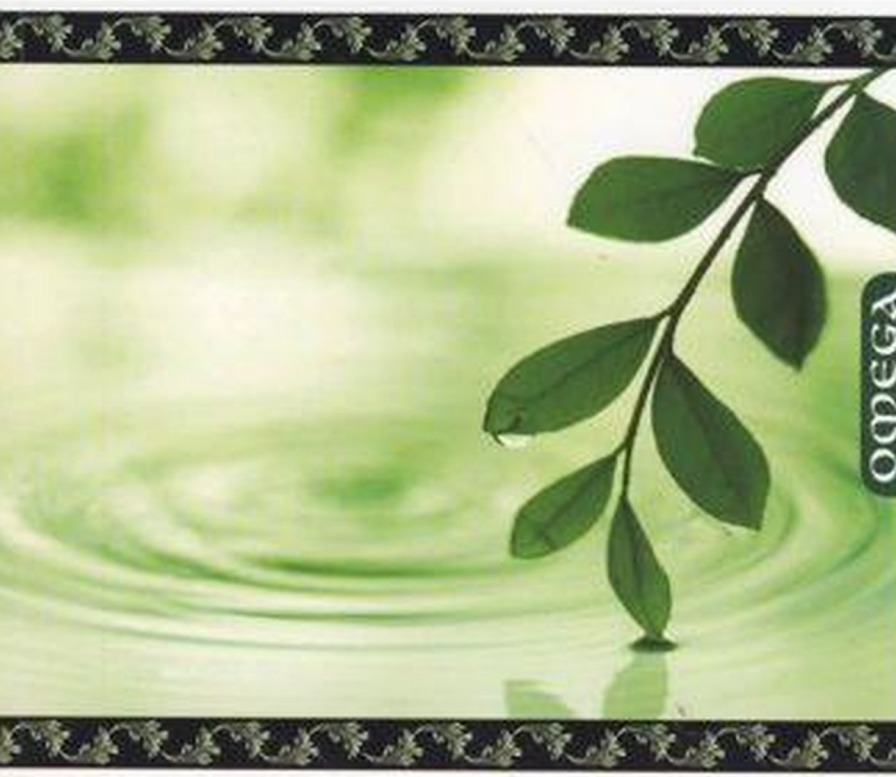
J. Krishnamurti

İçsel Devrim

Krishnamurti Kitaplığı - 5

OMEGA

Jiddu Krishnamurti (12 Mayıs 1895 - 17 Şubat 1986)

Hindistan'ın Madanapalle kentinde doğdu. 1909 yılında C. W. Leadbeater tarafından keşfedildi. 13 yaşındayken Theosophical Society tarafından "dünya öğretmeni" seçildi. Konuşmaları ve yazıları herhangi bir dinle bağlantılı değildi. Kendisine mesihlik yakıştırılmış olmasına rağmen bunu hiçbir zaman kabul etmedi. Dünyanın her yerinde geniş bir izleyici kitlesine ulaşmış olmasına rağmen iradesi dışında oluşturulan bu topluluğu kendi isteğiyle dağıttı. Çünkü hiçbir zaman kendisini bir otorite olarak görmedi ve çevresinde müritlerin oluşmasına izin vermedi. Onun yaklaşımı bir birey olarak başka bir bireyle iletişim kurmak üzerineydi.

Eserleri, dünyayı dolaşarak yaptığı konuşmalardan, başkaları tarafından derlendi. Konuşmalarında "hakikatin/gerçeğin, yolları olmayan bir ülke" olduğuna ve bireyin ancak farkındalıkla ve yaşamla bütünleşerek gerçeğe/hakikate ulaşabileceğine işaret etti. Ölümle yaşamın bir ve tekliği, yaşamın durağan olamayacağı, korku, özgürlük, şiddet, doğa ve çevre üzerine konuşmalar yaptı.

Yaşamının büyük bölümünü Hindistan, İngiltere ve Amerika arasında gidip gelerek geçiren Jiddu Krishnamurti ardında sayısız eser bırakarak, 17 Şubat 1986'da 91 yaşındayken kanserden öldü.

J. Krishnamurti'nin Omega Yayınları'ndan Çıkan Kitapları

Bunları Düşün
Bilinenden Kurtulmak
Sen Dünyasın
İlk ve Son Özgürlük

J. KRISHNAMURTI

İÇSEL DEVRİM

Dünyada Radikal Bir Değişim Gerçekleştirmek

İngilizceden Çeviren:
Orhan Düz

OMEGA

1. baskı: Omega Yayınları, 2010

Ω
OMEGA

J. Krishnamurti

İÇSEL DEVRİM

Krishnamurti Kitaplığı – 5

Özgün Adı: *Inward Revolution*

Copyright © 1971 and 2005 Krishnamurti Foundation Trust Ltd.
Krishnamurti Foundation Trust Ltd.
Brockwood Park, Bramdean, Hampshire
SO24 0LQ. England
E-mail: info@kfoundation.org
Website: www.kfoundation.org

J. Krishnamurti ve Krishnamurti Foundation hakkında bilgi almak için www.jkrishnamurti.org adresini ziyaret edebilirsiniz.

Yayın Hakları © Omega Yayınları
Bu eserin tüm hakları saklıdır. Yayınevinden yazılı izin alınmaksızın kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

ISBN 978-975-468-921-1
Sertifika No: 10962

Yayın Yönetmeni: Aslı Kurtsoy Hısım
İngilizceden Çeviren: Orhan Düz
Editör: Sinan Köseoğlu
Kapak Tasarımı: Özlem Sarıcı
Sayfa Düzeni: Tülay Malkoç

Baskı: Kurtiş Matbaası
Fatih Sanayi Sitesi
No:12/74 Topkapı/İstanbul
Tel.: (212) 613 68 94

Omega Yayınları
Ankara Cad. 54/12 • TR-34110 Sirkeci-İstanbul
Telefon: 0 212 - 512 21 58 • Faks: 0 212 - 512 50 80
www.omegayayincilik.com • omega@omegayayincilik.com

Genel Dağıtım: Say Dağıtım Ltd. Şti.
Ankara Cad. 54/4 • TR-34110 Sirkeci-İstanbul
Telefon: 0 212 - 528 17 54 • Faks: 0 212 - 512 50 80
online satış: www.saykitap.com • e-posta: dagitim@saykitap.com

İÇİNDEKİLER

1. Bu çılgın dünyada hiç çaba sarf etmeden yaşayabilir miyim? 7
2. Düşünce, uyumlu bir yaşam tarzı bulabilir mi? 27
3. Zihnin engin bir alana sahip olmasını engelleyen nedir? 43
4. Hakikat hiç değişmeyen bir şey midir, yoksa yaşayan bir şey mi? 57
5. Meditasyon halindeki zihin nasıl bir zihindir? 69
6. Bu harika dünyada, sevgi, güzellik ve hakikatle yaşamak mümkün müdür? 83
7. Hayatınıza nasıl bakıyorsunuz? 101
8. İçsel ve dolayısıyla dışsal bir devrim olabilir mi? 121
9. Sevgi nedir? Ölüm nedir? 135
10. Zihin sessizliğe nasıl ulaşır? 149
11. Kendinize ve dünyaya nasıl bakıyorsunuz? .. 165
12. Zihin tamamen özgür olabilir mi? 181
13. Psikolojik doğamızı kökten değiştirmek mümkün müdür? 195
14. Dünyayı elinizde, denizi avucunuzda tutabilir misiniz? 211

1

BU ÇILGIN DÜNYADA HİÇ ÇABA SARF ETMEDEN YAŞAYABİLİR MİYİM?

Öğrenilmesi en zor şeylerden biri iletişimdir. İletişim sözcüğü ortak bir hususu paylaşmayı, bir sorun üzerinde birlikte düşünmeyi, sadece dinlemeyi değil, aynı zamanda paylaşmayı ve birlikte yaratmayı ima eder. Bu sözcük hepimizin sahip olduğu ortak bir hususu ele alıp yakından incelemeyi, paylaşmayı işaret eder. O halde biz de konuları birlikte irdeleyecek, sadece dinlemek yerine sorunu paylaşacağız; iddialarda bulunmak, savunmak ya da karşı çıkmak yerine birlikte inceleyeceğiz. Dolayısıyla konuşmacı ne kadar sorumluysa siz de o kadar sorumlusunuz. Konuştuğumuz şeyleri sizin de paylaşmanız gerekiyor çünkü ister Amerika'da ister Rusya'da ister sizin yaşadığınız yerde yaşasın bütün insanları etkileyen bir sorun bu: değişim sorunu...

İnsan dünyayı gezince her yerde aynı şeyi görüyor: muazzam bir devrime duyulan ihtiyaç. Burada fiziksel bir devrimden –bomba atmaktan, kan dökmekten, isyandan– söz etmiyoruz, çünkü her fiziksel devrim kaçınılmaz olarak bürokra-

tik bir diktatörlüğe veya azınlığın tiranlığına yol açar. Bu su götürmez bir tarihsel gerçektir. Bizim konuşacağımız konu içsel devrimdir. Psikolojik anlamda bulunduğumuz durumda yolumuza devam edemeyiz. Yalnızca toplumun dışsal yapısında değil, içimizde de büyük köklü değişimlerin gerçekleşmesi zorunludur çünkü içinde yaşadığımız toplum, içinde yetiştiğimiz kültür bizim bir parçamızdır. Bu toplumsal yapıyı, bu kültürü biz yarattık. Bu nedenle bizler kültürüz, kültür de biz. Biz dünyayız, dünya da biz. Belli bir kültürün içinde doğmuşsanız o kültürü temsil edersiniz. Onun bir parçası olursunuz ve o kültürü değiştirmek için önce kendinizi değiştirmeniz gerekir.

Karışık bir zihin, ideolojik eğilimlere ya da derin kanaatlere sahip bir zihin toplumsal yapıda bir değişimi gerçekleştiremez veya doğuramaz çünkü zaten kendisi karışıktır. Bu yüzden ne yaparsa yapsın karışıklığa yol açar. Bunun apaçık ortada olduğunu düşünüyorum. Yani siz dünyasınız, bir soyutlama olarak, aklınızdan geçen bir fikir olarak değil, gerçekten öylesiniz. Siz içinde yaşadığınız kültürsünüz. Siz dünyasınız, dünya da siz. Eğer değişmesi gereken sosyal yapıyı kendi karmaşanıza, kendi bağnazlığınıza, zavallı, kısıtlı, dar ideallerinize ve kanılarınıza dayanarak değiştirirseniz, daha fazla kaosa, daha fazla sefalete yol açarsınız.

O halde sormamız gereken soru şudur: İnsan zihninin köklü bir değişim geçirmesi, zamanla analitik bir süreçten geçerek değil, hemen şimdi değişmesi mümkün müdür? İnsan zihninin, yani bizlerin, içimizde psikolojik bir devrim yapması mümkün müdür? İşte bizim ele alacağımız, yani paylaşacağımız mesele budur.

Paylaşmak öğretmen ve öğrencinin olmadığını gösterir. Guru paylaşamaz, o sadece talimat verir. Ben sizin gurunuz değilim, sizin otoriteniz değilim, size yapmanız gerekenleri gösterecek kişi değilim. Bizim burada ilgilendiğimiz şey, toplumsal değişim gerçekleştirmek gibi çetrefilli, devasa bir so-

runu ele alıp anlamaktır. Zira toplum fena halde bozulmuş durumda. Büyük bir adaletsizlik, savaşlar, her tür vahşet ve şiddet kol geziyor. Öte yandan belli bir kültürün, belli bir toplumun içinde yaşayan insanlar o kültürün, o toplumun birer parçasıdır. O halde radikal bir değişim sağlamak için insanın içinde, ruhunda bir devrim yapması lazım.

İşte biz de birlikte bu meseleyi inceleyecek, paylaşıp konunun içyüzünü anlamaya çalışacağız. *Birlikte* sözcüğünü kullanırken bölünmenin olmaması durumunu ima ediyoruz. Her ne kadar konuşmacı bir kürsüde otursa da aslında bizim incelememizde bir bölünme yoktur. Umarım bunu apaçık anlıyoruzdur. Konuşmacı olarak ben size talimat vermiyorum çünkü hiçbir surette bir otoriteye sahip değilim. Otorite bağlayıcıdır, yıkar, yozlaştırır. Biz birlikte inceliyor, sorunlarımızı paylaşıyoruz, dolayısıyla sözcükler aracılığıyla iletişim kurduğumuz için sözel iletişim çok önemli bir hal alıyor. Fakat sözel iletişimin ötesine geçmek için konuşmacı ile sizin aranızda sözcükleri gereksiz kılan bir zihin halinin oluşması gerekir.

Bu meseleye girmeden önce, aklımızı, mantığımızı gözden geçirmeli, nesnel ve sağduyulu bir halde apaçık düşünmeli ve araştırmalıyız. Belirli bir kültürel şartlanmaya bağlanırsanız, elbette inceleme yapamazsınız. İncelemek gözlemleme özgürlüğünü gerektirir. Oysa siz belli bir görüşe, belli bir ideale, belli bir geleneğe bağlanırsanız o zaman inceleme yapamazsınız ve açık bir zihinle fikir yürütemezsiniz. İnsan aklını, yani nesnel olarak inceleme yapma yetisini kullanmalıdır. Ancak ondan sonra aklın ötesine geçebilir.

Biz içinde yaşadığımız toplumu etkileyecek derin, köklü bir psikolojik devrimin yapılması gerektiğini bilerek bu meseleyi birlikte ele alacağız. Bu devrimin, ister komünist toplum, ister sözde demokratik toplum veya kapitalist toplum, isterse Maocu toplum olsun, insan zihninin yarattığı yapıda değil, bizzat insan zihninde başlaması gerekir. Öyleyse önce-

likle şunu sormalıyız: Zamanın, sözde evrimin sonucu olan, binlerce deneyim geçirmiş insan zihni, beyni, kalbi, tüm varlığı, insanın tüm yapısını içeren sahip olduğunuz zihin değişmek için çevreye bağımlı olmadan kendini kökten değiştirebilir mi? Lütfen bunun önemini iyice anlayın. Çevreyi biz yarattık, bu yüzden eğer kendinizi değiştirmek için çevreye, toplum yapısına bel bağlarsanız kendinizi aldatırsınız, bir yanılsamanın içinde yaşarsınız. Zira bu toplumu siz yarattınız.

O halde bu kadar şartlanmış olan insan zihninin değişmesi mümkün müdür? Şayet zihninizi gözlemlerseniz, onun bir Hindu, bir Budist, bir Hıristiyan, bir komünist, bir Maocu veya her neyse o olarak yoğun bir biçimde şartlandırılmış olduğunu fark edersiniz. Zihin zaman, kültür, değişik etkiler ve geçmiş tarafından şartlandırılır. Şartlanma geçmişe aittir. Zihin bu şartlanmanın sonucudur ve şartlanma geçmişe aittir. Böyle bir zihin kendi içinde topyekûn bir değişimi gerçekleştirebilir mi? İşte bu konuşmalarda bizim ele alacağımız mesele budur.

Şimdi, bu konuşmayı dinlerken, bilgi toplamak için değil gözlem yapmak için dinlemelisiniz. Demek ki öğrenmede iki hareket vardır. Birinci hareket toplama hareketidir; sözgelimi yabancı dil öğrenirken bilgi toplarsınız. Bu bilgiler geçmişe aittir ve siz bu bilgilere göre hareket edersiniz. Yani, öğrendiğiniz şeylere göre hareket edersiniz ve öğrendikleriniz geçmişe aittir. Öğrenme yollarından biri budur. Başka bir öğrenme yolu daha vardır: O da bilgi toplamak değil, öğrenirken hareket etmek, ilerlemektir. Biz de ilerledikçe bu konuyu derinlemesine ele alacağız.

Peki, analitik süreçle, yani içebakışla, eleştirel yaklaşımın değişik biçimleriyle değişmek mümkün müdür? Şartlanmış bir zihin analizle kendini değiştirip ruhunda bir devrim başlatmanın yolunu bulabilir mi? Zihnin analizle değişip değişemeyeceğini soruyoruz. Analiz gözlemciyi, analizciyi ve analiz edilen şeyi ima eder. Lütfen bunu kendi içinizde gözlem-

leyin, konuşmacıyı yüzeysel olarak, gelişigüzel dinlemekle yetinmeyin. Kendi içinizde gözlemleyin, paylaşmak işte budur. Analizin olduğu yerde gözlemcinin –analizcinin– ve analiz edilen şeyin bulunduğunu söylüyoruz. Bunda bir bölünme söz konusudur. Bölünmenin olduğu yerde çatışma da olur; sadece fiziksel çatışma değil psikolojik çatışma da. Hindu ile Müslüman arasında bir bölünme olduğunda çatışma ortaya çıkar. Aynı şekilde, analizci ile analiz edilen şey arasında bir bölünme olduğunda da çatışma çıkar. Analizci kendi içinde gözlemlediği şeyi analiz ederken onu düzeltmeye, onun üzerinde tahakküm kurmaya, onu bastırmaya başlar.

Söylediklerimi takip ediyor musunuz acaba? Bu çok zor bir konu değil, bahsettiğimiz şeyleri kendi içinizde gözlemlerseniz konunun çok basit olduğunu anlarsınız. Fakat konuyu düşünsel bir konu olarak görürseniz onu son derece zorlaştırırsınız.

Gördüğünüz gibi, analiz etmeye alışkınsınız. Tüm dinsel, sosyal eğitiminiz ve şartlanmanız adım adım analiz etmek, yavaş yavaş ilerlemek üzerine kurulu. Böyle yetiştirildiniz ve emin olun bu halde hiçbir değişimi gerçekleştiremezsiniz. Analiz eylemin ertelenmesidir. O halde analizcinin düalist, yani ikili incelemesi olan analiz, derinlikli ve esaslı bir değişimi doğurabilir mi? Peki ya analizci kimdir? Analizci analiz ettiği şeyden farklı mıdır?

Bütün hayatımız parçalanmış bir eylemden ibaret. Bizler gerek dış dünyamızda gerekse iç dünyamızda parçalanmış insanlarız. Dünyada olup bitenlere bakarsanız bu parçalanmayı görürsünüz: Kuzeye karşı Güney, Batıya karşı Doğu. Parçalanma her zaman devam ediyor: Protestanlara karşı Katolikler, Müslümanlara karşı Hindular, kamusal hayata karşı özel hayat: Kamusal hayatta farklı bir insansınız, özel hayatta farklı. Şu halde bizler parçalanmış bir hayatın içinde yaşıyoruz. Lütfen bunu gözlemleyin; ben burada size öğretmenlik yapmıyorum. Bunun dünyanın çeşitli yerlerinde apaçık

gerçekleştiğini görebilirsiniz: Yahudiler, Araplar, Sihler; bildiğiniz işte tüm o saçma şeyler. Dış dünyada bu olup biterken, iç dünyamızda da aynı bölünme, gözlemci ile gözlemlenen, analizci ile analiz edilen şey arasındaki bölünme gerçekleşiyor.

Peki, analizci analiz ettiği şeyden farklı mıdır? Analizci öfkesini, kıskançlığını, hırsını, açgözlülüğünü, vahşiliğini inceler, ondan kurtulmak, onu bastırmak ya da ona direnmek için. Olumlu ya da olumsuz bir sonuç elde etmek için inceler. Peki, inceleyen kimdir ve incelenen nedir? Kimdir inceleyen? Analizci kimdir? O da çok sayıdaki parçanın arasında bir parça değil midir? Kendine üstün-parça adını verebilir, kendine "zihin" ya da "zekâ" diyebilir ama yine de bir parçadır. Kendine Atman adını veya istediği adı takabilir ama neticede o bir üstün-parçadır. Bu husus yeterince açık mı?

Bu bir katılma ya da karşı çıkma meselesi değil, hayatımızda olan bitenleri gözlemleme meselesidir çünkü hayatımızı, yaşantımızı değiştirmek zorundayız, ideallerimizi, yargılarımızı, kanaatlerimizi değil; zira onlar kimin umurunda ki? Bu bir adamın şöyle demesine benzer: "Hepimizin bir olduğuna canı gönülden inanıyorum." Oysa bu laf açıkça saçmadır. Çünkü biz bir değiliz. Bu söz bir fikirden öteye geçmez, yani başka bir parçalanmadır.

Öyleyse gözlemci, analizci analiz edilenden farklı mıdır? Bunlar aynı değil midir? Bu noktayı apaçık ve derinlemesine anlamak çok önemlidir çünkü eğer bunlar aynıysa –aynı olduklarını göreceksiniz– o zaman çatışma sona erer. Beşikten mezara kadar çatışma içinde yaşıyoruz. Dur durak bilmeden mücadele ediyoruz ve bu sorunu şimdiye dek bir türlü çözemedik. Analizci ile analiz edilen arasında bölünme olduğu sürece kaçınılmaz olarak çatışmanın da olacağını söylüyoruz. Analizci geçmişe ait olduğundan, çeşitli deneyimlerle, değişik etkilenimlerle bilgi toplamıştır. Analizci yargıda bulunan ve, "Bu doğru, bu yanlış, bu olmalı ve bu olmamalı," diyen

sansürcüdür, hepsi o kadar. Sansürcü her zaman geçmişe aittir ve geçmişe ait şartlanmasına göre neyin yapılıp neyin yapılmaması gerektiğini, neyin bastırılıp neyin bastırılmayacağını ve daha öteye nasıl geçileceğini dikte edip durur.

Herhalde bu tür bir incelemeye alışkın değilsiniz. Ne yazık ki bu ülkede gereğinden çok guru var. Onlar size ne yapmanız, ne düşünmeniz, neyi uygulamanız gerektiğini söylüyorlar. Onlar diktatördür ve dolayısıyla apaçık düşünmeyi size yasaklamışlardır. Gurular yaratmaz, yıkar. Eğer sahiden bunu idrak etmişseniz, tüm ruhani otoriteleri bir kenara atarsınız, karşınızdaki konuşmacı dahil kimsenin peşinden gitmezsiniz. Gerçekten kalbinizle, zihninizle gözlemler, keşfeder, incelersiniz çünkü değişmesi gereken guru değil, sizsiniz. O kendini bir guru olarak ortaya koyduğu anda anlaması sona erer; artık bir hakikat adamı olmaktan çıkar.

Geçmiş, yani sansürcü, analizci inceleme yapar. Böylece geçmiş bölünme yaratır. Analiz zaman demektir. Analiz etmek, incelemek günlerce, aylarca, hatta yıllarca sürebilir, dolayısıyla tam bir eylem gerçekleşmez. Eylemi içebakış olan bir zihin, sırf takip eden bir zihin, geçmişe göre, analizciye göre işleyen bir zihin her zaman eksiktir ve dolayısıyla hep karışıktır ve bu yüzden hep sefalet doğurur. Analizin, içebakışın, sebebi ortaya çıkarmanın özgürlüğe giden yol olmadığını kendinizde gözlemleyin. Tüm bunlar zaman demektir; günlerce, aylarca sürer ve nereye geldiğinizi bilemeden ölüp gidersiniz.

Bir zihinsel şartlanmadan tamamen kurtulma yolunun analiz olmadığı gerçeğini kavradığınızda analiz sürecini tamamen bırakırsınız. Bir yılanın doğuracağı tehlikeyi gördüğünüz gibi analizin tehlikesini de görebilirseniz; bu tehlikeyi gerçekten görebilirseniz ona asla ilişmezsiniz. O zaman zihin analiz fikrinden kurtulur; böylece tamamen farklı bir niteliğe bürünür. Başka bir yöne bakma yetisini kazanır. Eski yönün, eski geleneğin, eski yöntemlerin, eski sistemlerin, guruların

ve kitapların önerdikleri şey kademeli bir süreçtir; bu da bir tür analizdir. Bu sürecin gerçekte nasıl bir şey olduğunu anladığınızda ondan büsbütün uzaklaşırsınız. Böylece zihniniz çok daha keskin ve açık hale gelir.

Biz yolumuzda ilerledikçe bunu yapıyor musunuz? Sadece düşünsel anlamda katılmakla yetinmeyin, onu fiilen yapın, gözlemleyin, hakikatini anlamak için tüm dikkatinizi ona verin. Hakikat uzakta değildir. Şayet nasıl bakmanız gerektiğini bilirseniz hakikat burada, yanı başınızdadır. Önyargılı bir zihin, çıkarımlarla, inançlarla dolu bir zihin göremez. Nitekim en büyük önyargılarımızdan biri analiz sürecinin değerli olduğunu düşünmemizdir. Bu gerçeği görüp analiz sürecinden vazgeçin. Ondan vazgeçtiğinizde o artık sizi etkisi altına alamayacak; artık gelişme, bastırma, direnme bağlamında düşünmeyeceksiniz çünkü analiz tam da bunlar demektir.

Sözünü ettiğim mevzuyu paylaşıyor muyuz? Gerçekten birbirimizle iletişim kuruyor muyuz acaba? Paylaşmak sizin beni dinlemeniz değil, birlikte bir şey yapmak demektir ve bunda büyük bir güzellik, müthiş bir sevgi yatar. Eğer sadece oraya oturup birkaç fikri dinleyerek onlara katılır veya karşı çıkarsanız, birbirimizle iletişim kuramaz, birliktelik oluşturamayız çünkü bu durumda paylaşmıyoruz demektir.

Köklü bir psikolojik devrim yapmanın yolu analiz değilse başka bir yol var mıdır? Yani, zihni özgür kılmak için şartlanmayı bir kenara atmamızı sağlayacak başka bir yöntem, başka bir sistem var mıdır? Sıradaki soru budur. Herhangi bir çaba olduğu sürece zihin asla özgür olamaz. Hayatımız boyunca çaba sarf etmeye alışmışız: "Falanca olmalıyım, filanca olmalıyım, başarmalıyım, şu olmalıyım vb." Ve bu sürecin içinde muazzam bir çaba yer alıyor. Çaba bastırmayı, uyum sağlamayı veya direnci ima etmiyor mu?

Demek ki bizler, *olmak* (to be) fiilinin köleleriyiz. Bunu kendinizde hiç gördünüz mü bilmiyorum. Bir şey olmayı, bir

şey başarmayı, özgür olmayı ne denli düşündüğünüzü hiç sorguladınız mı? *Olmak* fiili zihni şartlandırır. Yani, *olmak* fiili geçmişi, şimdiyi ve geleceği ima eder: Şöyleydim, şöyleyim, şöyle olacağım. Lütfen, bunu kendi içinizde gözlemleyin. Bu bizim en büyük şartlanmalarımızdan biridir. O halde zihin bu hareketten bütünüyle kurtulabilir mi? Hem psikolojik açıdan yarın diye bir şey var mıdır? Saate göre yarın vardır ama içsel anlamda, psikolojik olarak yarın var mıdır? Düşüncenin yarattığı yarın değil, gerçek anlamda bir yarın var mıdır? Psikolojik açıdan bir yarın vardır bu da zihnin *olmak* tuzağına kısılıp kalarak, "Ben falanca filanca olacağım" dediği şartlanmadır.

Bunu tam anlamıyla kavramıyor olabilirsiniz diye endişeleniyorum. Bunu size nasıl aktaracağımı bilmiyorum. Biliyor musunuz, bizi yoksullaştıran şeylerden biri düşünmeyi, akıl yürütmeyi bırakmış olmamızdır. Başkalarıyla besleniyoruz; ikinci el insanlar olduk. İşte bu yüzden biriyle serbestçe konuşmak çok zor. Bu her iki tarafın da açık fikirli olmasını gerektirir. Bu bizim çözmemiz gereken ciddi bir sorun.

Olma hareketi –"İyi olacağım, saygın olacağım, sakin olacağım, başarılı olacağım", guruların size vaat ettikleri ve kitapların sonunda başaracağınızı söylediği ne varsa– söz konusu olduğu sürece, bu olma şartlanması varolduğu sürece çatışma da olacaktır. Bu apaçık bir gerçek, öyle değil mi? Demek ki olmakta çatışma vardır, öyle değil mi? Çatışma da zihni çarpıtır. Her tür çatışma kaçınılmaz olarak zihni eğip büker. Peki, zihin hiç çabalamadan, büyük bir güzellikle, büyük bir zekâyla, çok yönlü olarak ve sağlıklı şekilde çalışabilir mi?

Zihninize bakın baylar; bunu eleştirel açıdan küçültücü anlamda söylemiyorum; zihninize çok dikkatli bakarsanız aklınızdan geçen tüm düşüncelerin geleceğe yönelik olduğunu görürsünüz, ileride geçmiş olacak gelecek. Ofisteyken müdür olmayı, yükselmeyi, ulaşabileceğiniz en üst noktaya

kadar tırmanmayı hayal edersiniz: Bir tür ahmaklıktır bu. Aynı şekilde sonunda mükemmel olmayı, sonunda şiddetten arınmayı, sonunda tam bir huzura ermeyi hayal edersiniz. İşte sizin alışkanlığınız, geleneğiniz budur, böyle yetiştirildiniz. Şimdi sizden tamamen farklı düşünmeniz isteniyor. Bunu zor bulduğunuzdan kendi kendinize şöyle dersiniz: "Hiç çabalamadan bu çılgın dünyada nasıl yaşayabilirim? En ufak bir çaba göstermeden kendimle barışık nasıl yaşayabilirim?" Kendinize bu soruyu sormuyor musunuz? Sizin hayatınız bu değil mi? Sadece dış dünyada güvenlik ve benzeri şeyler için hiç bitmeyen bir savaş vermekle kalmıyor, iç dünyanızda da değişmek, başarmak için sürekli mücadele ediyorsunuz. Herhangi bir çaba olursa çarpıtma da olur, öyle değil mi? Bu tıpkı herhangi bir zorlama olduğunda bir makinenin mükemmel çalışamamasına benzer.

O halde biz zihnin hiç çaba sarf etmeden, ot gibi yaşamadan çalışıp çalışamayacağını ortaya çıkaracağız. Bu sizin sorununuz, benim değil. Bu sorunu siz öne sürüyorsunuz, ben değil. Bildiğiniz tek şey çaba, direnç, bastırma veya birinin peşinden gitme. İşte sizin tek bildiğiniz bu. Biz bu sistemi, bu geleneği, bu yaşam tarzını kabullenmiş zihnin çabalamaktan tamamen vazgeçip vazgeçemeyeceğini soruyoruz. Bu meseleyi birlikte ele alacağız; siz benden öğrenmeyeceksiniz. Lütfen bu hususu iyi kavrayın. Siz meseleyi konuşmacıdan öğreniyor değilsiniz. Gözlem yoluyla kendiniz öğreniyorsunuz, dolayısıyla mesele benim değil, sizin meseleniz. Bu nokta yeterince açık mı?

İkilik olduğunda çaba da olur. İkilik çelişki demektir: "Ben şimdi böyleyim ama şöyle olmalıyım." Çelişkili arzular, çelişkili amaçlar, çelişkili fikirler. Çoğu insan şiddet dolu korkunç bir hayvandır. Bizim şiddetten arınma idealimiz var, dolayısıyla gerçek ile ideal arasında bir çelişki söz konusu. İnsanların şiddet dolu olduğu bir gerçektir, şiddetten arınma ideali ise gerçekdışıdır. Eğer hiç ideal olmazsa o zaman ger-

çeğe eğilebilirsiniz, öyle değil mi? İdeali büsbütün bir kenara atıp *olanla* yüzleşebilir misiniz? *Olanı* gözlemlemenizi engellediği için kanaatlerinizi, formüllerinizi, ideallerinizi, umutlarınızı elinizin tersiyle itebilir misiniz? *Olan* şiddettir. Şiddetle nasıl başa çıkacağımızı bilmiyoruz; bu yüzden ideallerimiz yar. Şimdi, söylediğimiz gibi, ideallerinizi, kanaatlerinizi bir kenara attınız mı? Hayır, atmadınız. Bu da demektir ki siz ideallere, kelimelere bel bağlayarak yaşıyorsunuz. Bir insan, "Bir şeye ikna oldum" dediğinde aslında gerçeklerle yüzleşmiyordur, salt *olanı* gözlemlemiyordur. *Olanı* gözlemlemesini engelleyen bir çıkarıma saplanıp kalmıştır.

Şayet bir insan kökten değişecekse *olması gerekeni* değil, *olanı* gözlemlemelidir. Gördüğünüz gibi, ideallere sahip olduğunuz için enerjiniz yok, içinizde bir ateş yok çünkü siz boş bir soyutlama içinde yaşıyorsunuz. Öyleyse zihin gelecekten, ileride olacağınız kişiden kurtulabilir mi? Gelecek sözcüktür, *olmak* fiilidir. Dolayısıyla eğer geleceği bir kenara bırakırsanız, *olanla* ilgilenirsiniz. O zaman zihniniz net bakabilir. Gelecekteki bir noktaya baktığınızda net bakamazsınız. Demek ki idealistler bu dünyadaki en riyakâr insanlardır çünkü gerçekte olandan kaçarlar. Eğer değişmek istiyorsam *olması gerekeni* hayal etmemeli, *olanla* yüzleşmeliyim. Çıkarımlar, kanaatler, formüller, sistemlerle kendimi kötürüm bir hale sokmamalıyım. *Olanı* tanımalı ve onunla nasıl başa çıkacağımı bilmeliyim. Bu basit, mantıklı ve makul değil mi?

Şimdi bir soru var önümüzde. *Olanı* nasıl gözlemleyeceğim? *Olması gereken*, otoriteye dönüşür. *Olması gerekenden* kurtulmuş zihinde otorite yer almaz. Bu nedenle böyle bir zihin otoriteyi besleyen her tür varsayımdan sıyrılmıştır. Dolayısıyla *olanı* gerçekten gözlemleme özgürlüğüne kavuşmuştur. Peki, o nasıl gözlemler? Gözlemci ile gözlemlenen şey arasında nasıl bir ilişki vardır? Sözünü ettiğimiz zihin artık tüm ideallerden, tüm çıkarımlardan, tüm otoritelerden kurtulmuştur. Bir guru veya bir kitap, "bir sistemi takip edersе-

niz başarılı olursunuz" dediğinde, yani bir şey olmak söz konusu olduğunda otorite varlık kazanır. "Bunu yaparsan şunu elde edersin." Bu her zaman geleceğe yöneliktir, şimdiki zamandan kaçar ve dolayısıyla otoriteyi yaratır. Zihin otoriteden arındığında, her tür kavramdan kurtulduğunda şu soruyla karşılaşır: Zihin *olanı* fiilen nasıl gözlemleyecek?

Olan, insanların şiddet dolu olduğudur. İnsanların nasıl şiddete meyilli hale geldiklerinin nedenlerini açıklayabilir, ortaya dökebiliriz. Bu oldukça basittir ve insan bunu kolaylıkla gözlemleyebilir. İnsan bu olguyu hayvanlarda görebilir, biz de hayvandan geldiğimiz için bu haldeyiz, yani şiddet doluyuz, saldırganız. İçinde yaşadığımız ve sorumlusu olduğumuz kültürün bunda payı vardır. Öyleyse bizler aslında şiddet doluyuz. Peki, zihin bu gerçeği, yani şiddeti nasıl gözlemleyecek? Siz onu nasıl gözlemliyorsunuz? Kızgınsınız, kıskançsınız, vahşisiniz. Bu gerçeği nasıl gözlemliyorsunuz? Gözlemci ve gözlemlenen şey olarak mı gözlemliyorsunuz? Bu bir bölünmedir. Şiddeti gözlemleyen bir gözlemci var mıdır? Onu nasıl gözlemliyorsunuz? Yoksa gözleminiz, gözlemci ile gözlemlenen arasında bir ayrım taşımayan birleşik, tam bir süreç mi? Hangisi? Şiddet dolu, açgözlü, kıskanç olduğunuz gerçeğini görebiliyor musunuz? Yoksa gözlemci olarak kendinizi bu gerçekten ayırıp, "Ben gözlemlediğim şeyden farklıyım" mı diyorsunuz? Öfkeyi, kıskançlığı, şiddeti gözlemcinin bir parçası olarak görüp, "gözlemci gözlemlenendir" diyebiliyor musunuz? Bu gerçeği görebiliyor musunuz? Eğer gözlemci ile gözlemlediği şey –öfke, kıskançlık gözlemcinin bir parçasıdır, yani gözlemci kıskançtır– arasında ayrım olmadığını görebilirseniz, çatışma sona erer.

Bölünme olduğu sürece çatışma da olur: biri Hindu, diğeri Müslüman; biri Katolik, diğeri Protestan; biri milliyetçi, diğeri başka bir milletten. Sizinle bir başkası arasında bölünme olursa, çatışma da varlık kazanır ve dış dünyadaki bölünme iç dünyada da etkisini gösterir. "Ben", yani "gözlemleyen

ben", "falanca kişi olacağım" diyen ben ile "eylemim" arasında bir bölünme vardır. Çatışma içindeki bir zihin asla özgür olamaz; çatışma içindeki bir zihin her zaman çarpıktır. Bunu anlıyor musunuz? *Anlamak* sözcüğünü düşünsel manada kullanmıyoruz –çünkü bunun hiçbir değeri yoktur– gerçekten tüm benliğinizle onunla olmayı kast ediyoruz.

Bu meditasyonun bir parçasıdır. Meditasyon *budur* –size anlatılan onca saçmalık değil– yani içinde çatışmanın yer almadığı bir yaşam biçimini keşfetmek. Kaçmak, fantastik, mistik deneyimlere sığınmak değil, zihnin hiçbir surette çatışmanın etkisinde kalmadığı bir yaşam biçimini gündelik hayatta gerçekten keşfetmek. Bu ancak içinizdeki, ruhunuzdaki bölünmeyi gerçekten gördüğünüzde ve –kalbinizle, zihninizle, aklınızla, tüm benliğinizle– anladığınızda gerçekleşebilir. Bölünme olduğu sürece –ki bir şey olmaya çalıştığınız, saygın biri olmaya çabaladığınız, daha iyi olmaya çalıştığınız sürece– *olana* bakmanızı engelleyen çatışma da varolacaktır. İyilik asla başka bir şeye dönüşmez. İyilikle "daha iyi" olamazsınız. İyilik şimdiki zamandadır; şimdi çiçek açar, gelecekte değil.

Öyleyse geçmişle, kültürle ve benzeri şeylerle şartlanmış bir zihin, ideolojilerin yanlışlığını gördükten sonra; takip etmenin, itaat etmenin yanlışlığını fark ettikten sonra kökten değişebilir mi? Başarılı olmak için itaat ediyorsunuz. O halde bütün otoriteleri bir kenara atmalısınız. Otorite meselesini derinlemesine anlamak için sadece yasaların otoritesini anlamakla yetinmeyip itaat yoluyla içinizde uyanan otoriteyi de anlamalısınız. Latinceden gelen *itaat* (obedience) sözcüğü "duymak" anlamı taşır. Bir guru edinmeniz, birini takip etmeniz gerektiğini, aksi halde hayatı anlayamayacağınızı ya da aydınlanmaya kavuşamayacağınızı defalarca duyduğunuzda kaçınılmaz olarak itaat edersiniz, öyle değil mi? O halde itaat takip etmek, yani bir otoritenin peşinden gitmek demektir. Ve sizin zihniniz gibi bir otoritenin peşin-

den giden bir zihin asla özgür yaşayamaz ve dolayısıyla hayatı çabalamadan sürdüremez.

Belki bazı sorular sormak istersiniz. Kime soracaksınız? Soru sormanıza engel olmaya çalışmıyorum, lütfen bunu iyi anlayın. Fakat kime soruyorsunuz? Konuşmacıya mı? Yoksa soruyu paylaşmak için mi soruyorsunuz? Cevabı paylaşmak için mi? Demek ki soruyu konuşmacıya sormuyorsunuz; soru sizin için önemli, bu yüzden onu konuşmacıyla paylaşmak istiyorsunuz. Öte yandan eğer soruyu konuşmacıya sorarsanız ve sonra ondan cevap beklerseniz, eski oyununuza geri döner ve ne yapmanız gerektiğini bir başkasından öğrenmeye çalışırsınız. Fakat eğer soruyu paylaşmak için sorarsanız –ki bunu yapmanız gerekir– o zaman sorunuz herkesin sorusu olur. O zaman sizin ıstırabınız insan zihninin ıstırabı olur; sizin acınız komşunuzun acısı olur. Öte yandan eğer soruyu sırf bir başkası cevaplasın diye sorarsanız, sefalet içinde yaşamaya devam edersiniz. O halde lütfen soru sorun, ama onu paylaşmak için, onu birlikte anlamak için sorun.

SORU: *Siz* ve *zihniniz* ifadelerini kullanıyorsunuz. Bu ifadeler eşanlamlı mıdır?

KRISHNAMURTI: Şimdi, bu bir soru mu? Siz ve zihniniz bir değil mi? Siz zihninizden farklı mısınız? Siz zihni kullanan bir üst-ruh musunuz? Zihni kullanan Atman mısınız? Şimdi, eğer Atman olduğunuzu düşünüyorsanız, bu sizin şartlanmalarınızdan biridir çünkü komünist dünyada bu tür saçmalıklara inanmazlar. Onlar bu tür şeylere inanmamak üzere yetiştirilmişlerdir, oysa siz bu gibi şeylere inanmak üzere yetiştirildiniz. Mesele budur. Tanrıya inanmak üzere yetiştirildiniz ve Tanrıya inanmamaya şartlandırılmış milyonlarca insan var. Her iki kesim de şartlandırılmıştır, Tanrıya inanan sizler de Tanrıya inanmayan onlar da. Onlar da

şartlandırılmış siz de şartlandırılmışsınız ve eğer şartlanmışsanız hakikatin ne olduğunu asla öğrenemezsiniz. Keşfetmek için inancınızı terk etmeniz gerekir. O halde sorumuz şu: Siz zihniniz misiniz? Bir Sih, bir Budist, bir Hıristiyan, bir Katolik, bir komünist olduğunuzu düşündüğünüzde siz o'sunuzdur. Cennete varacağınızı hayal ettiğinizde bu sizin idealiniz olur, bizatihi siz olur. Öyleyse kendinizi neyseniz ondan niye ayırıyorsunuz? Lütfen bu hususu çok dikkatli izleyin. Niçin? Neden farklı olduğunuzu düşünüyorsunuz?

SORU: Zihin durursa geriye hiçbir şey kalmaz diyorsunuz.

KRISHNAMURTI: "Zihin durursa geriye hiçbir şey kalmaz", öyle mi? Konuşmacının, zihin durursa geriye hiçbir şey kalmayacağını söylediği sanılıyor. Konuşmacı bunu söyledi mi? Ben bunu söylemedim.

SORU: İnsanın ötesinde bir şeyin olduğuna inanıyor musunuz?

KRISHNAMURTI: Konuşmacı inanmayın, keşfedin, inceleyin, kendi başınıza bulun dedi, buna rağmen bir buçuk saatin sonunda çıkıp konuşmacıya "inanıyor musunuz?" diye soruyorsunuz. Ben de bunu anlatmaya çalıştım, bayım. Siz inanç istiyorsunuz ve inancınız varsa sorunu çözdüğünüzü sanıyorsunuz. Ötelerde bir şeyin olduğuna inanıyorsunuz. Onun hakkında bir şey bilmiyorsunuz ama yine de ona inanıyorsunuz. Hakkında hiçbir şey bilmediğiniz bir şeyin gerçek olduğunu sanıyorsunuz, onu gerçek diye kabul ediyorsunuz. Karışık bir zihin, acı çeken bir zihin, buruk, öfkeli bir zihin insanın ötesinde bir şeyin olup olmadığını nasıl bulabilir? Fakat siz inanmaya hazırsınız çünkü bu sizin kaçış yollarınızdan biri, hakkında sonsuza dek ağız kavgası yapabileceğiniz bir kaçış.

SORU: Yaratıcı gerçeklik ve bunun seçimsiz farkındalıkla ilişkisi hakkındaki düşüncelerinizi bizimle paylaşabilir misiniz?

KRISHNAMURTI: Evet, bayım, ben de bu meseleye geliyordum. Evet, bu seçimsiz farkındalıkla ilişkilidir. Ben neye gerçeklik diyorum? Bayım, gerçeklik bir fikir değildir. Fikirle gerçekliğe ulaşamazsınız; inançlarla gerçekliğe erişemezsiniz. Gerçekliğin ne olduğunu keşfetmesi için zihnin tamamen boş olması gerekir. Ve zihniniz yoğun, hevesli ve özgür olmadığı sürece paylaşımda bulunamazsınız. Hakkında hiçbir şey bilmediğiniz bir şeyi nasıl paylaşabilirsiniz? Öte yandan bizim ortak olarak bildiğimiz şeyler kargaşa, ıstırap ve sefil hayatlarımızdan ibaret. Bunu anlamak, zihinlerimizi tüm bunlardan arındırmak yerine hakikatin ne olduğunu öğrenmek istiyoruz. Hakikat siz neyseniz odur; zihniniz çatışmadan kurtulunca, hakikat gözlerinizin önüne serilir.

SORU: Zihnimin gözlemci ve gözlemlenen olarak parçalandığı gerçeğini idrak ediyorum. Fakat bu ikisini birleştirmenin yolunu bulamıyorum.

KRISHNAMURTI: Soruyu soran kişi şöyle diyor: "Zihnimin parçalandığını fark ediyorum. Bir bölünmenin olduğunu apaçık görebiliyorum. Gözlemci, gözlemlenen ve çatışma var. Fakat gözlemci ile gözlemleneni nasıl bir araya getireceğimi bilemiyorum." Şimdi, bu soruyu birlikte ele alacağız.

Bir ağacı nasıl gözlemlersiniz? Onu nasıl görürsünüz? Bir imgeyle mi? Ağacı bir imgeyle mi görürsünüz? İmge belli bir ağaca dair bilginizdir; mango ağacı veya her ne çeşitse.

Ağaca, ona dair bir imgeyle, yani edindiğiniz bilgiyle bakarsınız? Komşunuza, karınıza ya da kocanıza, sahip olduğunuz bilgiyle, sahip olduğunuz imgeyle mi bakarsınız? Bunu yapıyorsunuz, öyle değil mi? Bir komüniste baktığınızda, ko-

münistin ne olduğuna dair bir fikriniz, bir imgeniz vardır. Yoksa bir Protestana Katoliğin gözleriyle, bir Müslümana Hindunun gözleriyle mi bakıyorsunuz? Demek ki bir imgeyle bakıyorsunuz, öyle değil mi? Ve imge bölünme yaratıyor. Eğer ben evliysem ve eşimle ya da sevgilimle yirmi yıldır birlikte yaşıyorsam, doğal olarak onun hakkında bir imge oluştururum. Bu imgenin içinde kusur bulma, arkadaşlık, birliktelik, seks, haz, her şey vardır; bunlar zamanla imgeye dönüşür, ben de o kişiye bu imgeyle bakarım. Bu çok yalın bir gerçek, öyle değil mi? Demek ki imge bölünmeye yol açıyor.

Şimdi de gözlemci ve gözlemlenen meselesini ele alalım. Gözlemci imgedir, geçmişin bilgisidir. Ve o bu imgeyle gözlemlediği şeye bakar. Bu nedenle bir bölünme oluşur. Peki, zihin imgelerden kurtulabilir mi? Bütün imgelerden? İmge oluşturma alışkanlığı edinmiş zihin imge oluşturmayı bırakabilir mi? Yani imge oluşturma mekanizması sona erebilir mi? Peki, bu mekanizma nedir? Lütfen... Sorunu paylaşıyoruz. Ben size ders vermiyorum. Biz birbirimize bu imgenin ne olduğunu, nasıl oluşturulduğunu ve bu imgenin varlığını neyin sürdürdüğünü soruyoruz.

İmge oluşturma mekanizması dikkatsizliktir, doğru mu? Siz beni översiniz ya da yerersiniz. Beni yerdiğinizde tepki veririm ve bu tepki bir imge oluşturur. Dikkat olmadığı zaman, yerginize kulak asmadığım zaman, tüm dikkatimi vermediğim zaman tepki meydana gelir. Dolayısıyla dikkate sahip olmamak, dikkatsizlik imgeyi besler. Bana aptal dediğinizde tepki veririm. Yani, söylediğiniz şeye tamamen dikkat kesilmem ve dolayısıyla imge oluşur. Fakat söylediğiniz şeyi pür dikkat dinlediğimde imge oluşmaz. Beni övdüğünüz zaman tam bir dikkatle tüm varlığımla dinlediğimde, yani seçimsiz dinlediğimde, herhangi bir seçim olmadan farkına vardığımda, o zaman bir imge oluşmaz. İmge oluşturmak incinmemenin bir yoludur. Bizi başka yerlere götüreceği için bu konuya girmeyeceğiz. Öyleyse birisi sizi övdüğünde ya da

yerdiğinde o an tüm dikkatinizi ona verin; o zaman imge oluşmadığını göreceksiniz. İmge oluşmayınca da gözlemci ile gözlemlenen arasında bölünme olmaz.

SORU: Benim söylemek istediğimi siz az önce söylediniz. Bir şeye öfke adını verdiğim anda onu kendimden ayırmışım demektir.

KRISHNAMURTI: Evet, bayım bu doğru.

SORU: Ve eğer ben öfke içindeysem, gözlem yapamam; bu kesin...

KRISHNAMURTI: Hayır, bayım, bakın. Soruyu soran kişi diyor ki "öfke olduğu zaman, gözlemci veya gözlemlenen diye bir şey yoktur, sadece öfke tepkisi vardır". Öfke sözcüğünü kullandığında, tam da duygunun bu sözel tanımı, gözlemlenenden ayrı olan gözlemciyi doğurur. Öyle değil mi? Bu noktayı anlayabiliyor musunuz? Öfkeli olduğunuzda, o an ne gözlemci ne de gözlemlenen vardır ama bir saniye ya da bir dakika sonra gözlemci şöyle demeye başlar: "Öfkelenmemeliydim" ya da "Öfkelenmekte haklıyım". O an –öfke ânında değil de sonraki an– gözlemci ile gözlemlenen arasında bir bölünme gerçekleşir. Demek ki bir kriz anında ne gözlemci ne de gözlemlenen vardır çünkü bu çok şey talep eder, oysa bizler her zaman bu yüksek yoğunlukta yaşayamayız. Dolayısıyla gözlemciye ve gözlemlenene sığınırız. Bu noktada bir soru çıkar karşımıza: Zihin herhangi bir meydan okumaya maruz kalmadan yaşayabilir mi? Bu meseleye girmeyeceğim ama siz onu kendinizde gözlemleyebilirsiniz. Çoğumuzun meydan okumaya ihtiyacı vardır, aksi halde uykuya dalarız. Meydan okuma sizden bir şey talep eder, bir şey ister, sizi iteler, sürükler. O halde zihnin herhangi bir meydan okumaya maruz kalma-

dan, yani tamamen uyanık bir halde yaşayıp yaşayamayacağını kendiniz keşfetmelisiniz.

SORU: Dikkatinizi verdiğinizde imge oluşturuyorsunuz ancak dikkatsiz olduğunuz zaman imge oluşmuyor, öyle değil mi?

KRISHNAMURTI: Bakın bayım. Bana hakaret ettiğinizde, ben de hakaretinize tepki verdiğimde ne olur? Siz hakaretinizle benim zihnimde bir iz, bir anı bırakırsınız, öyle değil mi? Gelecek sefer sizinle karşılaştığımda o izden, o anıdan dolayı siz artık benim arkadaşım değilsinizdir. Beni övdüğünüzde de bir iz bırakırsınız ve gelecek sefer sizinle karşılaştığımda benim arkadaşım olursunuz. Demek ki zihinde kalan herhangi bir tesir bir imge tasarımıdır ve biz zihnin imgelerle dolu, imgelerle yüklü olduğu zaman özgür olmadığını ve dolayısıyla çatışma içinde yaşamaya mahkûm kaldığını söylüyoruz.

2

DÜŞÜNCE, UYUMLU BİR YAŞAM TARZI BULABİLİR Mİ?

Çoğumuz temel soruları sormuyoruz, sorsak bile yanıtları başkalarından bekliyoruz. Biz bu akşam çeşitli sorunları ele alacağız ve sanırım onlar temel sorunlar olacak. Söz konusu sorunlardan birisi şudur: İnsan, hayatın pek çok parçasını, birbirine ters düşen, birbiriyle çelişen ve dolayısıyla büyük ölçüde karmaşa doğuran değişik etkinlikleri gözlemledikten sonra, tüm bu ayrıksı, çelişik, bölük pörçük etkinlikleri topyekûn kapsayacak bir eylem var mıdır acaba diye merak ediyor. Çelişik arzularla, birbirine zıt siyasi, dinsel, sanatsal, bilimsel ve işsel etkinliklerle parçalanıp dağıldığımızı kendi hayatımızda görebiliriz. Acaba kendisiyle çelişkiye düşmeden hayatın her talebini tamamen karşılayabilecek bir eylem var mıdır? Bu soruyu kendinize hiç sordunuz mu bilmiyorum.

Çoğumuz kendi küçük ferdi hayatımızı yaşıyoruz ve bu hayat içinde elimizden geleni yapmaya çalışıyoruz. Eğer bir siyasetçiyseniz –umarım değilsinizdir– dünyanız oylara ve siyaset adına yürütülen onca saçmalığa bağlı olur. Şayet din-

dar bir insansanız, bir dizi inanışa, günlük hayatınızdaki her şeyle çelişen bir meditasyon tarzına sahip olursunuz. Eğer bir sanatçıysanız, bütün bunların tamamen dışında yaşar, kendi hayalinize dalar, kendi güzellik algınızla meşgul olursunuz. Şayet bir bilim insanıysanız, laboratuvarınızda yaşar, başka yerlerde ise normal bir insan gibi gayet sıradan ve rekabetçi bir hayat sürersiniz. O halde çoğumuzun epey aşina olduğu bütün bu olguları gördükten sonra hayatın her talebine karşılık verecek ve içinde çelişki barındırmayıp bütünlüklü olacak eylem nedir diye sorarız.

Şimdi, bizim burada yaptığımız gibi, bu soruyu kendinize sorduğunuzda yanıtınız ne olur? Önceki gün söylediğimiz gibi, biz bir araya geldiğimizde hayatın sorunlarını düşünsel anlamda değil, fiilen paylaşıyoruz. Zaten iletişimin anlamının da bu olduğunu –ortak bir meseleyi birlikte ele almak– belirtmiştik. Şimdi, bizim ortak sorumuz şudur: İster sanatçı, ister bilim insanı, ister iş insanı olun hayatınızı bütüncül yaşayabileceğiniz, parçalanmanın ve dolayısıyla çelişkili eylemin yer almadığı bir gündelik yaşam tarzı, bir eylem biçimi var mıdır?

Eğer sorumuz yeterince açıksa, sözünü ettiğimiz eylemi nasıl bulacağız? Hangi yöntemle, hangi sistemle? Şayet biz bir yönteme, bir sisteme, bir şablona uygun bir yaşam biçimi arıyorsak, o şablonun, o sistemin kendisi bir çelişki barındırır. Lütfen bu hususu apaçık anlayın. Eğer bütünlüklü, tam, dolu dolu, zengin ve güzel bir eylemi doğuracak belli bir sistemi takip edersem, o sistem, o yöntem mekanikleşir. Eylemlerim mekanik ve dolayısıyla eksik olur. Bu nedenle kendini tekrarlayan mekanik bir etkinliği yürütme fikrini bir kenara atmalıyım.

Ayrıca düşüncenin böyle bir eylemi doğurup doğuramayacağını da ortaya çıkarmalıyız. Parçalanmış bir hayatınız var: ofiste farklı birisiniz, evde farklı; kimselere bildirmediğiniz mahrem fikirleriniz olduğu gibi, insanlarla paylaştığınız

aleni fikirleriniz de var. Bu geniş yarığı, bu çelişkiyi, bu parçalanmayı görebilirsiniz. Bu durumda insan şunu soruyor: Düşünce tüm bu parçalar arasındaki boşluğu kapatabilir mi, tüm bu unsurları birleştirebilir mi? Acaba bunu yapabilir mi düşünce? Düşüncenin bunu yapıp yapamayacağını, düşüncenin, düşünmenin, tefekkürün, akıl yürütmenin uyumlu bir hayatı doğurup doğuramayacağını sormadan önce düşüncenin doğasını ve yapısını ortaya koymalıyız. Bunun için de insan düşüncenin doğasını ve yapısını dikkatle irdelemeli, incelemelidir. O halde biz birlikte konuşmacının açıklamasını veya tasvirini değil sizin düşüncenizi inceleyeceğiz çünkü tasvir asla tasvir edilen şey değildir, açıklama asla açıklanan şey değildir. Öyleyse, gelin, açıklamanın veya tasvirin içine kısılıp kalmayalım, onun yerine düşüncenin nasıl işlediğini ve çelişkili olmayan, tamamen uyumlu ve her eylemi bütünlük arz eden bir yaşam biçimini nasıl doğuracağını birlikte ortaya çıkaralım. Bunu yapmak çok önemlidir çünkü böylesine çirkin, böylesine vahşet dolu, böylesine yıkıcı olmayan bir dünya istiyorsak, bütünüyle değişmiş bir dünya istiyorsak, icat edilmiş bir anlama değil, kendi başına bir anlama sahip olan bir yaşam biçiminin hüküm sürdüğü, yozlaşma barındırmayan bir dünya istiyorsak bu soruyu sormalıyız. Istırabın ne olduğunu, ıstırabın sona erdirilip erdirilemeyeceğini sormamız lazım ve acıyı, korkuyu, sevgiyi ve ölümü sorgulamalıyız. Tüm bunların anlamını bulmalıyız ama bir kitaba göre değil, başka birinin söylediklerine göre değil, kendi başımıza bulmalıyız çünkü diğerinin hiçbir anlamı yoktur.

Bilgi büyük bir anlama ve değere sahiptir. Eğer aya gitmek istiyorsanız –insanların neden aya gitmek istediklerini bir türlü anlamıyorum– muazzam teknolojik bilgilere sahip olmanız gerekir. Bir şeyi hakkını vererek randımanlı yapmak istiyorsanız büyük oranda bilgiye sahip olmanız zorunludur. Fakat tamamen uyumlu bir yaşam tarzını bulmaya çalışıyorsanız, sözünü ettiğim bilgi size köstek olur çünkü o bilgi geç-

mişe aittir. Bilgi geçmiştir ve siz geçmişe göre yaşarsanız o zaman bir çelişkinin oluşacağı, geçmişin şimdiki zamanla çatışmaya gireceği açıktır. İnsan bilginin gerekli olmakla birlikte büyük bir engele dönüşebileceği gerçeğinin farkına varmalıdır. Bu, geleneğe benziyor. Gelenek belli bir düzeyde faydalı olabilir ama şimdiki zamana karşılık veren gelenek karmaşa ve çelişki doğurur. Öyleyse düşüncemizi çok ciddi bir halde sorgulamalıyız.

Ancak ciddi insanlar dolu dolu yaşar çünkü çok ciddi bir kişi bir şeyi sonuna kadar tutarlı bir halde yürütür, işine gelince ondan vazgeçmez, onu savsaklamaz, coşkusunun veya duygusal tepkilerin etkisi altında işinden sapmaz. Öyleyse düşünce, ıstırabı sona erdirmek, korku, ölümün ve sevginin anlamı hakkındaki bu sorulara cevap aramalıyız, ama konuşmacıya veya başka birisine göre değil. Böylece güzelliğin derinliğine sahip, uyumlu, duyarlı ve akıllıca bir yaşam biçimini kendi başımıza bulup bulamayacağımızı öğreniriz.

Bizler iletişim kuruyor, paylaşıyoruz. Lütfen, *paylaşma* sözcüğünün anlamını iyi kavrayın. Konuşmacı bir kürsüde bulunuyor olabilir ama bu sadece rahatımız için böyle. Paylaştığımızda konuşmacı diye bir şey söz konusu olmaz; kişilerin önemi kalmaz. Önemli olan ele aldığımız meseledir, siz ya da ben değil. Rica ederim, bu birliktelik duygusunu iyi anlayın. Bizler tek başımıza bir ev inşa edemeyiz, birlikte olmaya gereksinim duyarız. Bu nedenle iletişimin, yani birlikte yaratmanın, birlikte anlamanın, birlikte çalışmanın anlamını kavramak son derece önemlidir.

Öyleyse düşünmek nedir? Düşüncenin derin anlamını idrak etmek ve bunun önemli olup olmadığını ortaya çıkarmak için düşünceyi özgürce incelemek zorundayız. Bizler düşünceyle yaşıyoruz. Yaptığımız her şeyi ya düşünerek, inceleyerek, sorgulayarak yaparız ya da dünün kalıplarına, geleneklerine göre mekanik bir tarzda. Eğer kendi içinizi çok dikkatli gözlemlerseniz, düşüncenin hafızanın, yani deneyimlerin,

yani bilginin tepkisi olduğunu fark edersiniz. Şayet bilginiz, deneyiminiz, hafızanız olmasaydı düşünce de olmazdı. Bir tür hafıza kaybı içinde yaşardınız. Demek ki düşünce hafızanın tepkisidir ve hafıza da içinde yaşadığınız kültür, aldığınız eğitim, içine sıkışıp kaldığınız dinsel propaganda tarafından şartlandırılır. Öyleyse düşünce bilgileri ve deneyimleriyle hafızanın tepkisidir. Bilgiye ve hafızaya ihtiyacımız var, aksi halde eve gidemeyiz, birbirimizle konuşamayız. Öte yandan düşünce hafızanın tepkisi olduğu için asla özgür olamaz; her zaman eskidir. Peki, düşünce tamamen uyumlu ve net bir yaşam biçimi, hiçbir çarpıtma barındırmayan bir yaşam biçimi bulabilir mi? Düşünce eskinin, yani hafızanın tepkisidir. Buna rağmen bir yaşam biçimi bulmak için düşünceyi kullanıyoruz. Eğer nesnel, rasyonel, açık ve aklı başındaysak üzerinde düşünüp uyumlu bir yaşam biçimi bulabileceğimizi söyleriz. Fakat düşünce geçmişin, şartlanmamızın, tepkisidir, bu nedenle düşünce asla uyumlu bir yaşam biçimi bulamaz. Düşünce bunu asla yapamayacak olmasına rağmen böyle bir yaşam biçimi bulmak için düşünceyi kullanıyoruz. Düşüncenin belli bir düzeyde kesinlikle gerekli olduğunu biliyoruz. Ne var ki düşünce geçmişten, uyumsuzluktan tamamen farklı bir yaşam biçimi bulmak söz konusu olduğunda bir engele dönüşüyor.

Peki, bu ne demek? Ne denli makul, ne denli mantıklı, ne denli zekice ve açık olursa olsun düşüncenin uyumlu bir yaşam biçimi bulamayacağı gerçeğini gördükten sonra, zihniniz nasıl bir hal içinde olur? Söylediklerimi takip ediyor musunuz, yoksa sadece birkaç sözü ve düşünceyi dinlemekle mi yetiniyorsunuz? Umarım siz de derin ve tutkulu bir gayret gösteriyorsunuzdur. Aksi halde uyumlu ve güzel bir yaşam biçimini asla yakalayamazsınız. Oysa insan bu çılgın dünyada sözünü ettiğimiz yaşam biçimini bulmalıdır.

Eğer sözlü açıklamayı değil, bu hakikati görebiliyorsanız, bunu gören zihnin niteliği nedir? Hakikati gören zihnin nite-

liği –sizin veya benim zihnim değil, zihnin niteliği– nedir? Lütfen, cevap vermeyin. Konuşmakta ve açıklama yapmakta çok acele ediyorsunuz; meselenin içinize işlemesine izin vermiyorsunuz. Onunla kalmıyorsunuz, hemen bir şeyi açıklamak için kelimelere başvuruyorsunuz, oysa açıklamanın açıklanan şey olmadığını gayet iyi biliyorsunuz.

Düşüncenin, gerekli olmasına rağmen, istediği şeyi, yani tamamen uyumlu bir hayatın güzelliğini doğuramayacağını idrak eden zihnin niteliğinin ne olduğunu soruyoruz. Gördüğünüz gibi bu, anlatılması ya da hakkında konuşulması en zor konulardan biridir çünkü bizler tüm hayatımızı başka birinin deneyimlerine göre yaşıyoruz. Doğrudan algılamıyoruz, doğrudan algılamaktan korkuyoruz. Bu gerçekle karşı karşıya geldiğimizde, hemen sözlere, açıklamalara sığınıyoruz. Oysa insan gerçekte hiçbir anlam taşımayan tüm açıklamaları bir kenara atmalıdır. Öyleyse hakikati gören zihnin niteliği, yani doğası nedir? Bu konuyu sonradan tekrar ele almak üzere şimdilik burada keselim çünkü değinmemiz gereken birçok husus var.

Bizler hepimiz ıstırabın, fiziksel acının ve psikolojik kederin ne olduğunu biliyoruz. Hepimiz bunu biliyoruz. Hinduysanız bunu karmayla açıkladığınızı sanırsınız; Hıristiyansanız farklı gerekçelere başvurursunuz. Lütfen bütün bunları iyi takip edin, konuşmacıyı değil, kendinizi. Istırabınızı seyredin. Istırabın sona erdirilip erdirilemeyeceğini soruyoruz. Bunu ortaya çıkaracağız. Siz de kendi meşrebinizce, içinde yetiştirildiğiniz kültüre göre onu açıklarsınız. Acı, yalnızlık ıstırabı, dış dünyadan yalıtılmanın verdiği elem, bir şey başaramamanın verdiği keder, sevdiğinizi düşündüğünüz bir kişiyi kaybetmenin yol açtığı üzüntü... Bütün bunları yaşıyoruz. Sadece kişisel ıstıraplar değil, dünyanın binlerce yıldır süren ıstırabı da söz konusu. Kendi soydaşlarını öldüren, yıkıma uğratan insanlar diğer insanlara endişe veriyor. Asla başbakan olamayacağını, asla yaşamın tadını çıkaramayaca-

ğını bilen bir adamın eski püskü kirli kıyafetler içinde mutsuz bir halde tek başına parkta yürüdüğünü gördüğünüzde, kendiniz için değil, dünyada böyle insanlar yaşadığı ve toplum bu durumu doğurduğu için içiniz sızlar.

Ayrıca bir insanı kaybetmenin verdiği ıstırap, sinirsel acı da vardır. İnsan ne yapacağını bilemez halde kaçış yolları arar. Sözcükler, teoriler, açıklamalar, inançlar kaçış işlevi görür. Bunu hiç fark ettiniz mi? Lütfen bunu kendi içinizde gözlemleyin. Şayet oğlum ölürse, bir düzine açıklama sunarım. Yalnızlık korkum yüzünden kaçış ararım. O zaman ne olur? Tekrar uykuya dalarım. Istırap bir meydan okuma yoludur, başımıza gelen şeye bakmamızı, gözlemlememizi ister bizden. Bizse bunu yapmaz, kaçarız.

Peki, hiç kaçmadan, sıvışmadan, açıklama yapmadan ıstırapla kalırsanız, hiçbir içsel ya da dışsal hareket olmaksızın tamamen onunla kalırsanız ne olur? Bunu hiç yaptınız mı? Hayır, korkarım yapmadınız. Hiç direnmeden, ondan kaçmaya çalışmadan, kendinizi onunla özdeşleştirmeden acıyla kaldınız mı, ne olup bittiğini gözlemlediniz mi? Tamamen onunla kalırsanız ne olur acaba? "Ondan hoşlanmıyorum, kaçmalıyım, zevk istiyorum, bundan uzak durmalıyım" diyen herhangi bir düşünsel hareket olmadan, tüm varlığınızla acıyla kaldığınızda ne olur dersiniz? Düşünce hiç kaçmadan, ıstırabın tüm yapısını tanırsa ne olur? Istırabın içinden tutku doğar. *Tutku* sözcüğünün anlamının kökü ıstıraba dayanır. Bağlantıyı görüyor musunuz? Eğer bir şeyin gerçekliğiyle, özellikle ıstırabın gerçekliğiyle kalırsanız, düşüncenin ondan uzaklaşmasına, onu açıklamasına ya da kendini onunla özdeşleştirmesine izin vermeden tamamen onunla kalırsanız, o zaman muazzam bir enerji açığa çıkar. Ve bu enerjiden tutkunun alevi yükselir. Öyleyse ıstırap beraberinde tutkuyu –şehveti değil– getirir ve hakikati bulmak için tutkuya ihtiyaç vardır. Sözünü ettiğim şeyi yapıyor musunuz?

Demek ki ıstırabı sonlandırmak mümkün. Bu sizin kayıtsız, duyarsız hale gelmeniz demek değildir. Istıraptan kaçış olmadığında ıstırap sona erer; o zaman ıstırap tutkunun alevine dönüşür ve tutku şefkattir. Şefkat herkese tutku beslemektir. Tutkuyu ancak ıstırabın aleviyle keşfedebilirsiniz. O zaman bu yoğunlukla, bu tutkuyla insan, hakikati gören zihnin niteliğini ortaya çıkarabilir. Gerekli olduğu zaman hariç düşüncenin işlevinin uyumu doğuramayacağını kavrar. İnsan tutkusu, enerjisi olduğu için, yoğunlaştığı için kavrar.

Ayrıca korkunun, sadece fiziksel acı duyma korkusunun değil, psikolojik, içsel korkuların da sona erdirilip erdirilemeyeceğini kendi başınıza ortaya çıkarmalısınız. Korku hakkındaki hakikati keşfedin, sadece sözlü bir açıklamayla yetinmeyin, onu kendi başınıza tutkuyla ve dolayısıyla ciddiyetle sonuna dek takip edin böylece zihniniz korkudan kurtulacaktır. Şu halde korkunun ne olduğunu sormalıyız. Korku düşüncenin bir ürünü müdür? Hiç kuşkusuz korku düşüncenin ürünüdür. Geçen yıl ya da dün başınıza gelmiş ve size fiziksel ya da başka türlü acı vermiş bir şeyi düşünürsünüz. Onu düşünürsünüz ve bu düşünce korkuyu canlı tutup sürdürür. Ayrıca düşünce korkuyu geleceğe yansıtır: İşimi kaybedebilirim; mevkiimi, itibarımı yitirebilirim; ünümü kaybedebilirim. Geçmişi ya da geleceği düşünmek korkuyu besler. Bu durumda düşüncenin sona erdirilip erdirilemeyeceğini sormamız gerekir. (Bütün işi ben yapıyorum. Ne yazık!)

Ayrıca düşüncenin hazzı da sürdürdüğünü görebilirsiniz. Dünkü muhteşem günbatımını düşünürsünüz; öylesine güzel, öylesine hoş, öylesine heyecan verici, öylesine şehevi, öylesine cinseldi ki... ve düşünce bu hazzı sürdürür. O halde ıstırap, korku, haz ve sevinç var. Sevinç hazdan tamamen farklı mıdır? Siz de bunu yaşadınız mı bilmiyorum: Sevinç ansızın gelir. Sebebini bilmezsiniz ama düşünce sevinci canlandırır, onu düşünür ve onu hazza indirgeyip, "Bu sevinci tekrar yaşamalıyım" der. Düşünce hazzı ve korkuyu sürdürür ve

besler; ıstıraptan sakınmak ıstırabın sürmesini sağlar; sadece yüzeydeki korkular değil, farkında olmadığınız, beynimizin girintilerine gömülü, bilinçaltındaki derin korkular da vardır. Ayrıca insanlığın nihai korkusu olan ölüm korkusunu unutmayalım. Bu konuya ileride değineceğiz. Peki, insan tüm bu korkuları nasıl su yüzüne çıkarıp böylece onlardan tamamen kurtulacak?

Şimdi, bu soruları öne sürdükten sonra tüm bunlar hakkındaki hakikati, düşüncenin korkuyu ve hazzı sürdürdüğü hakikatini –açıklama değil hakikat–, çeşitli kaçış yöntemleriyle korkudan kaçmanın zihni çarpıttığını ve zihnin korkuyu tam manasıyla anlamasına engel olduğunu kavrayan zihnin niteliği nedir? Böyle bir zihnin vasfı nedir? Ve sevinci davet etmeyen, sevinç oluştuğunda da onu yalnız bırakan zihnin niteliği nedir? Düşüncenin gerektiğinde mantıklı, nesnel, makul kullanılması gerektiğini fark eden ve bilginin, yani geçmişin tepkisi olan düşüncenin engele dönüşüp çelişkili olmayan bir yaşam tarzını kösteklediği gerçeğini gören zihnin niteliği nedir? Bir şeyi düşünsel anlamda ya da sözcüklere dayanarak değil, gerçekten anladığını belirten zihnin niteliği nedir? Zihniniz tamamen boş ve sakin, öyle değil mi? Ancak seçim olmadığı zaman bir şeyi apaçık görebilirsiniz. Seçim olduğunda karmaşa da olur. Ancak karışık zihin seçimde bulunur, gerekli olan ile gerekli olmayanı birbirinden ayırır; apaçık gören bir kişi seçim yapmaz.

O halde gerekli olduğu zaman, çalışmak zorunda olduğu zaman hariç zihin düşünceden büsbütün arındığında bir eylem gerçekleşir. Peki, böyle bir zihin günlük olaylarla yüzleşebilir mi? Bir Müslüman, bir Sih, bir Hindu, bir Budistseniz zihin işleyebilir mi? Zihin şartlanmasına rağmen çalışabilir mi? Geçmişine göre şartlanmış bir kişinin zihni işleyebilir mi? Elbette hayır. Dolayısıyla bu hakikati gördükten sonra artık Müslüman, Hindu, Sih ya da Hıristiyan olmazsınız; tamamen farklı biri olursunuz. Bu gerçeği görebiliyor musu-

nuz? Buna bir son verebiliyor musunuz? Tüm bu saçmalıklardan zamanla değil, hemen şimdi, fiilen, topyekûn arınabilir misiniz? Aksi halde hakikatin ne olduğunu asla göremezsiniz. Onun hakkında sonsuza dek konuşabilirsiniz, dünyadaki bütün kitapları okuyabilirsiniz ama hakikatin güzelliğine, diriliğine ve tutkusuna asla erişemezsiniz.

Toplumun bütün yapısını kökten, esaslı bir şekilde değiştirmek için benliğin yapısının içsel olarak değişmesi gerekir. Aksi halde görünürde ürettiğiniz her şey biraz değişmiş de olsa aynı minvalde devam eder. Öyleyse temel soruları sormanız lazım ve o sorulara sizden başkası cevap veremez. Başka birine bel bağlayamazsınız. Bu nedenle, gözlemlemeyi, izlemeyi öğrenmek zorundasınız. Zihin herhangi bir şeyin fiili hakikatini görmek için tamamen uyanık ve dikkatli olabilir mi? Zira hakikati gördüğünüzde harekete geçersiniz. Tehlikeyi görmeye benzer bu. Tehlikeyi gördüğünüzde hemen eyleme geçersiniz. Aynı şekilde bir şey hakkındaki hakikati büsbütün gördüğünüzde tam bir eylem gerçekleşir.

Şimdi beyler, sorular sorarak bu mesele üzerinde durmaya devam edelim mi?

SORU: Zihin öteye gidebilir mi?

KRISHNAMURTI: Zihin neyin ötesine gidebilir mi?

SORU: Bu bedenin parçalanmasının, parçalanmış bedenin.

KRISHNAMURTI: Hoppala! (*Gülüşmeler.*) Beden bölündükten sonra zihne ne olur? Soru bu mu?

SORU: Evet.

KRISHNAMURTI: Neden bedeni zihinden ayırıyorsunuz? Bedenden ayrılmış zihin diye bir şey var mı? Mantıklı düşü-

nün; uydurmayın. Psikosomatik olarak bir bölünme var mı? Bakın, bayım, siz bu ülkede, bu kültürde büyüdünüz, bir Hindu, bir Müslüman ya da bir Sih olarak. Şartlanmanız içinde yaşadığınız ve kendi yarattığınız toplumun sonucudur. Toplum sizden farklı değil; onu siz yarattınız; anne babanız, büyükanne ve büyükbabanız, geçmişten kalan her şey, içinde yaşadığınız, bir parçası olduğunuz ve sizi şartlandıran bu kültürü yarattı. Şimdi, siz bu kültürden kendinizi ayırıyor musunuz? Ancak bu kültüre ait değilseniz, ondan kendinizi koparabilir, ayırabilirsiniz, öyle değil mi? Burası yeterince açık değil mi? Aynı şekilde, neden bölüyorsunuz?

Bu soruya cevap vereceğim ama meseleyi birlikte ele alacağız. Neden beden ile zihni birbirinden ayırıyorsunuz? Size Atman'dan, üst-benlikten, ruhtan söz edildiği için mi? Onun hakkında bir şey biliyor musunuz yoksa başka insanların söylediklerini mi tekrarlayıp duruyorsunuz? Hem kim olursa olsunlar başkalarının söylediklerinin doğru olduğunu nereden biliyorsunuz? Nereden biliyorsunuz? Öyleyse neden kabul ediyorsunuz?

Şimdi asıl can alıcı noktaya geldik. Zihnin organizmadan tamamen farklı bir şey olup olmadığını anlamak için apaçık gören bir zihne, çarpıtmadan bakan bir zihne, karışık olmayan bir zihne, kabullenmeyen bir zihne sahip olmanız gerekir. Peki, siz böyle bir zihne sahip misiniz? Kabullendiğinizde karşılaştırma yaparsınız. Kendinizi bir başkasıyla karşılaştırdığınızda kabulleniyorsunuz demektir. Kabullenmeden yaşayıp yaşayamayacağınızı anlamak, karşılaştırma yapmadan yaşayıp yaşayamayacağınızı anlamaktır. Kendinizi geçmişteki halinizle ya da yarınki halinizle karşılaştırmak veya kendinizi zenginlerle, yoksullarla, azizlerle, kahramanınızla, ideal olanla karşılaştırmak demek kendinizi bir başkasına ya da bir fikre göre ölçüp biçmek demektir. Karşılaştırma yapmamanın ne anlama geldiğini kavrayın. O zaman özgür olursunuz; o zaman zihin şartlanmadan büsbütün kurtulur.

O zaman fiziksel olan tarafından şartlandırılmayan bir zihinsel halin var olup olmadığını sorabilirsiniz. Beni takip ediyor musunuz?

SORU: Aydınlanmak istiyorum bayım.

KRISHNAMURTI: Eğer dinlerseniz, aydınlanırsınız, beyefendi. Eğer dinlerseniz keşfedersiniz.

SORU: Herkes kendi başına keşfedemez. Milyonlarca etkileşim var. Kendim keşfedemediğim için başkalarının keşfetmesini istiyorum.

KRISHNAMURTI: Bayım, bu meseleyle ilgili hakikati öğrenmek istiyorsanız başkalarının peşinden gitmemelisiniz. Felsefe hakikat sevgisi demektir, teori sevgisi değil, spekülasyon sevgisi değil, inanç sevgisi değil, hakikat sevgisidir ve hakikat size veya bana ait değildir, dolayısıyla başkalarının peşinden gidemezsiniz. Hakikatin başkalarının aracılığıyla bulunamayacağı, onu görecek gözlere sahip olmanız gerektiği gerçeğini anlayın. Onu görecek gözlerinizin olması lazım. O solmuş bir yaprak da olsa onu görecek gözlere sahip olmanız gerekir. Ve onun hakkında bir düşünce öne sürmek en gülünç saçmalıktır. Sadece budalalar fikir beyan eder. Biz burada fikirlerle ilgilenmiyoruz. Biz zihnin fiziksel olanın etkilemediği bir niteliğe, hale veya içselliğe sahip olup olmadığı gerçeğiyle ilgileniyoruz. Sizin sorduğunuz soru şuydu: Zihin bedenden bağımsız olabilir mi, zihin tüm banal, milliyetçi, dinsel kısıtlamaları aşabilir mi? Bunu kendi başınıza bulun, benim söylediklerime, konuşmacının söyleyeceği şeylere göre değil. Konuşmacının bir önemi yok. Bunu ortaya çıkarmak için son derece uyanık ve dikkatli olmanız gerekir. Farkında ve duyarlı olmalısınız. Anlıyor musunuz bayım? Çok duyarlı olmak demek çok zeki olmak demektir. Ancak o zaman dü-

şüncenin ya da geçmişin asla etkilemediği bir şeyin var olduğunu derinlemesine kavrarsınız.

Biliyorsunuz, düşünce maddedir. Düşünce hafızanın tepkisidir ve hafıza beyin hücrelerindedir; hafıza maddedir. Eğer beyin hücreleri tamamen sessiz olursa, o zaman keşfedebilirsiniz. Fakat bir şeyin varolup olmadığını söylemenin bir anlamı yoktur. Keşfetmek için hayatınızı buna adamanız gerekir, tıpkı kırk kıl boyunca her gün onca saatinizi geçiminizi kazanmaya adadığınız gibi. Ne korkunç bir israf! Keşfetmek için müthiş bir enerjiye, büyük bir tutkuya ihtiyaç duyduğunuzda başka insanların kurumuş çeşmelerinden içiyorsunuz. Oysa kendi kendinizin ışığı olmanız lazım. Özgürlük bundadır.

SORU: *[Duyulmuyor.]*

KRISHNAMURTI: Beyefendi, onu size ben nasıl aktarabilirim? Açıklama açıklanan şey değildir; tasvir, tasvir edilen şey değildir. Bana en leziz yiyeceği betimleyebilirsiniz ama tadını öğrenmem için onu yemem gerekir. Betimleme yeterli olmaz. Betimleme ancak yüzeysel bir hayat yaşamış bir zihni tatmin edebilir. Ama eğer o yiyeceği yemek istiyorsam, ona sahip olmam, ona dokunmam, onu tatmam gerekir, yaşamdan ayrı olan ve gerçeklikle değil, teoriyle ilgilenen betimlemelere ve felsefelere saplanıp kalmamalıyım. Gerçeklik hayattır, yaşamaktır, benim ıstırabımdır, sizin ıstırabınızdır. Bunu çözmediğimiz sürece, ruh göçünün olup olmadığını sorgulamakla Ay'ın peynirden olup olmadığını sormak arasında bir fark yoktur. Fakat gördüğünüz üzere, siz açıklama istiyorsunuz. Hayatınızı buna adamıyorsunuz; günün sonunda yorgun bir halde sadece bir saatinizi vererek olağanüstü yaşam olgusunu anlayabileceğinizi düşünüyorsunuz. Ve şöyle diyorsunuz: "Bu soruya cevap veremiyorsanız, siz filozof değilsiniz."

SORU: Ben bunu söylemedim.

KRISHNAMURTI: Ben söylüyorum, bayım; siz böyle demediniz; sözcüleri, teorileri ve fikirleri eğip büken bir filozof olmak istemiyorum. Biz olduğu gibi hayatla ilgilenmek, onu anlamak ve onun ötesine geçmek zorundayız. Doğru değil mi, bayım?

SORU: Evrime inanıyor musunuz?

KRISHNAMURTI: Evrime inanıyor muyum? Bu çok basit, bayım. Buna yanıt vereceğim. Öküz arabasından jete uzanan bir evrim gerçekleşti. Bu da bir evrimdir. Aya gitmek bir evrimdir. İnsanlar biyolojik açıdan bugünkü boylarına ulaştılar. Peki, içsel bir evrim var mı? "Ben" evrim geçirip harika olacak mı? Şimdi bu soruyu sormadan önce, "Ben evrim geçirecek miyim?" diye sormadan önce, "Ben"in ne olduğunu bulmamız gerekir. Aksi halde sorunun bir anlamı olmaz. "Ben" nedir? "Ben" sizin mobilyanız, eviniz, topladığınız kitaplar, anılarınız, hatıralarınız, zevkleriniz, acılarınızdır. "Ben" bir demet anıdır. Doğru değil mi? Yoksa "Ben" bundan fazla bir şey midir? Siz "Ben"in ruhsal olduğunu, "Ben"in ruhsal bir nitelik taşıdığını söylüyorsunuz. Bunu nereden biliyorsunuz? Düşüncenin bir icadı değil mi bu? Dolayısıyla düşüncenin bu gibi şeyleri neden icat ettiğini irdelemeniz gerekir. Kendi benliğiniz de dahil olmak üzere hiçbir şeyi kabullenmeyin çünkü zihnin hakikati bulması için benlikten sıyrılması gerekir. Ve üst-benlik alt-benliğin bir parçasıdır; bu da ikiliğin başka bir icadıdır. Kuşkusuz fiziksel, biyolojik bir evrim var ama biz psikolojik olandan, içsel olandan, sürekli bir şeyler olmak için mücadele eden bir şeyden söz ediyoruz. O şeyin ne olduğunu bulmaya çalışıyoruz.

SORU: Beyefendi, alt-zihin üst-zihnin zekâsını nasıl keşfedebilir?

KRISHNAMURTI: Aman Tanrım! Yaklaşık bir saatin sonunda biz hâlâ alt-zihinden ve üst-zihinden bahsediyoruz. Bölünmeden söz ettik, parçalanmadan bahsettik ve üst-benlik ile alt-benliğin bu bölünmenin bir parçası olduğunu belirttik. Yaklaşık bir saattir bundan söz etmemize rağmen siz hâlâ kalkıp üst-zihnin ve alt-zihnin ne olduğunu soruyorsunuz.

SORU: *[Dinleyici Sanskritçe bir şey söylüyor.]*

KRISHNAMURTI: Ben İngilizce konuşuyorum, o halde siz de İngilizce konuşursanız, söylediklerinizi kendi terminolojinize çevirmenize gerek kalmaz. Beyefendinin ne yaptığını görüyor musunuz? Söylenilenleri kendi Sanskritçe terminolojinize çevirdiniz ve ona saplanıp kaldınız. Bulmak istemiyor musunuz? Acısız, korkusuz, tamamen uyumlu, gerçekten güzel bir yaşam biçimini bulmak istiyor musunuz? Eğer istiyorsanız, bayım, bütün sloganları, başka insanların söylediklerini bir kenara bırakmak zorundasınız. Bu müthiş bir enerjiye sahip olmanız gerekiyor demektir. Onları icat edenlerin dışında hiç kimse için bir anlam ifade etmeyen sözcükleri tekrarlayarak enerjinizi israf ediyorsunuz.

SORU: "Ben", "kendim", "ego" ve "hakikati gören zihin" arasındaki ilişki nedir?

KRISHNAMURTI: Hepiniz fazla zekisiniz; bu ortada; basit ve açık düşünemiyorsunuz. "Ben", "ego" ile gören, yani boş, bütünlüğe sahip, hakikati algılayan zihin arasındaki ilişki nedir? Bu ikisi arasındaki ilişki nedir? Benlik, "siz" nedir? "Ben" dediğinizde bu ne anlama geliyor? Cevap verin bayım. "Ben bir politikacıyım", "Ben bir azizim", "Ben falancayım fi-

lancayım" dediğinizde bu ne anlama geliyor? Kendinizi ailenizle, mobilyalarınızla, kitaplarınızla, paranızla, mevkiinizle, itibarınızla, anılarınızla özdeşleştiriyorsunuz, öyle değil mi? "Ben" bunların hepsi değil mi? "Ben" üst-benlik, Atman'dır diyebilirsiniz ama üst-benlikle özdeşleşmek de düşüncenin bir parçası değil midir? "Yaşamda kalıcı bir şey olması gerektiği için içimde kalıcı bir şey olmalı" diyen düşüncedir. Peki, kalıcı bir şey var mı?

Siz şunu soruyorsunuz: "Ben" nedir ve "ben" ile hakikat algısının gerçekleştiği o fevkalade hal arasındaki ilişki nedir? Hiçbir surette bir ilişki yoktur. Bu ikisi arasında bir ilişki yoktur. Birisi çatışmanın, ıstırabın, acının, kederin, çaresizliğin, umudun sonucudur, diğeriyse tüm bunların olmamasıdır. Doğru değil mi, bayım?

3

ZİHNİN ENGİN BİR ALANA SAHİP OLMASINI ENGELLEYEN NEDİR?

Sanırım, ölümden bahsedeceğiz, öyle değil mi? Bu oldukça karmaşık meseleye girmeden önce zamanın ne olduğunu düşünmemiz lazım. Zamanla bağlantılı olarak mekânı da irdelememiz gerekiyor çünkü bu ikisi birbiriyle ilişkilidir. Ne kadar karmaşık olursa olsun hiçbir mesele diğer meselelerden kopuk değildir. Her mesele bir başka meseleyle bağlantılıdır. Bir meseleyi ele alıp akıl, mantık, sağduyu ve nesnellikle onu sonuna kadar kavrayarak diğer tüm meseleleri de çözebileceğiz.

İnsan burada ve dünyanın diğer yerlerinde olup bitenleri, onca kargaşayı, çürümeyi, bozulmayı, bölünmeyi, büyük acıyı gördükten sonra sadece burada değil, dünyanın geri kalan yerlerinde de bir değişimi başlatmanın, farklı bir dünya kurmanın, tamamen değişik bir toplumsal yapı oluşturmanın elzem olduğunu fark ediyor çünkü biz dünyanın parçasıyız, dünyadan ayrı değiliz. Tüm kaosu, kargaşayı ve sefaleti gördükten sonra; tek başına politikayı veya belli bir

kültürün ekonomik durumunu ya da tek başına bilimi değil, gerek laboratuvarda, gerek ekonomi alanında, gerekse sözde dinsel alanda olsun hayatın tüm devinimini hesaba katmamız gerekiyor. Hayatı bir bütün olarak ele almalıyız. Hayatı parçalamamak, bölmemek, aksine onu bir bütün olarak çepeçevre kuşatmak ve onunla ilgilenmek zorundayız. Bizler ölümü hayattan ayırma, hayatı sevgiden koparma ve sevgiyi zamandan ayrı bir şeymiş gibi görme eğilimindeyiz ama ölümün ne olduğunu anlamak için zamanı ve sevgiyi de anlamalıyız.

İşte bu akşam birlikte bunları konuşacağız, paylaşacağız ve birlikte diyorum çünkü bu bizim sorunumuz, bu insanların sorunu ve biz birlikte incelemeli, anlamalı, konuşmalı, iletişim kurmalı ve paylaşmalıyız. Bu demektir ki siz de konuşmacıya bel bağlamadan keşfetmek için aynı ölçüde tutkulu ve meseleye yoğunlaşmış olmalısınız. Çok karmaşık olan bu meseleyi ele almak için tüm dikkatimizi ve dolayısıyla tutkumuzu ona yoğunlaştırmalıyız çünkü tutkusuz hiçbir şeyi anlayamazsınız. Burada geçen sefer toplandığımızda tutkunun ıstırabın ateşinden doğduğunu ve ıstırabın anlamını ve derinliğini anlamadan sevginin ve ölümün ne olduğunu kendi başımıza bulmak için gereken enerjiye, canlılığa ve tutkuya sahip olamayacağımızı belirtmiştik.

O halde ilk önce zamanın ne olduğu üzerinde duracağız. Saatlerin gösterdiği bir zaman var. Acaba başka bir zaman var mı? Zaman, süreci, kademeli oluşu, *olanı olması gerekene* dönüştürmeyi içerir. Değişime geleneksel yaklaşımda zaman söz konusudur, öyle değil mi? Ben buyum ve şu olmak için değişmeliyim ve bu da zaman gerektirir, yavaş yavaş olur. Peki psikolojik anlamda oluş, psikolojik evrim diye bir şey var mıdır? Sorumu anlıyor musunuz? Soruyu konuşmacı sormuyor, siz kendinize soruyorsunuz. Bu çok hayati soru üzerinde etraflıca durmalıyız çünkü zamanın bir parçası olan ölümü ele alacağız.

Zaman düşüncenin tüm sürecini içerir. Düşünce zamandır ve geçen gün söylediğimiz gibi, düşünce korkuyu besler, sürdürür. Ölüm adını verdiğimiz olağanüstü şeyi –her şeyin bitmesinden çok korktuğumuz için olağanüstü– anlamak için zamanın ne olduğunu ve düşüncenin kronolojik zamandan ayrı olarak zamanı niçin icat ettiğini de kendi başımıza anlamalıyız. Peki, içsel, psikolojik bir oluş, dönüşüm, değişim var mıdır? Eğer zamanı, ardıllığı, süreci kabul ederseniz o zaman bir başarı aracı olarak zamanı kabul etmeniz gerekir. Öyle değil mi? Öyleyse değişim, psikolojik değişim nedir? Burada biyolojik evrimden söz etmiyoruz. Daha önce de belirttiğimiz gibi, öküz arabasından jet uçağına uzanan süreçte devasa bir bilgi birikimi oluştu ve muazzam bir evrim süreci yaşandı. Bilgiyi biriktirmek zaman gerektirir. Peki, bundan ayrı olarak bir süreç, süreğen, kademeli bir değişim var mıdır? Yoksa zamanın hiç olmadığı psikolojik bir devrim mi var? Süreci, kademeliliği kabul ettiğiniz anda zamanı da kabul etmek zorundasınız; tüm gelenekleriniz buna dayanıyor. Pratik yapmak, yöntem, oluş ve olmayış, tüm bu yapı içinde zamanı barındırır ve sonunda sizin aydınlanacağınızı, anlayacağınızı vaat eder. Zamanla anlayış oluşabilir mi yoksa algılama aniden mi gerçekleşir ve dolayısıyla anlık değişim mi söz konusudur?

Daha önce de söylediğimiz gibi, birlikte çalışıyoruz, bu meseleyi birlikte inceliyoruz, paylaşıyoruz. Süreklilik zincirini, *olandan olması gerekene* uzanan hareketi kesintiye uğratmanın mümkün olup olmadığını soruyoruz. *Olan*, zamanı içermeden tümüyle değişebilir mi? Bunu keşfetmek için kademeliliği, pratik yapmayı, çabayı içeren tüm geleneksel yaklaşımları tamamen bir kenara atmalıyız çünkü bu yaklaşımların hepsi içinde çatışma barındırır. Lütfen, şu çok basit gerçeği kavrayın: Çatışmanın olduğu yerde bölünme de vardır: düşünen ile düşünce arasındaki bölünme, gözlemci ile elde etmek istediği şey, yani gözlemlenen arasındaki bölünme. Bu

bölünme, içinde kaçınılmaz olarak çatışmayı da barındırır çünkü söz konusu bölünmenin içinde başka faktörler de bulunur; başka baskılar, sebebi sonuca, sonucu sebebe dönüştüren başka oluşumlar da yer alır. Tüm bunlar zamanı içerir, öyle değil mi? Gurunuzun –eğer bir gurunuz varsa ki umarım yoktur– yanına gittiğinizde, o size yapmanız gerekeni söyler ki bu da zamanı içerir ve siz de bunu kabul edersiniz çünkü açgözlüsünüz, zamanla bulmayı umduğunuz bir şeyi aramak istiyorsunuz. Gurunuzla birlikte onu sorgulamıyorsunuz, araştırmıyorsunuz, tartışmıyorsunuz; sadece kabulleniyorsunuz ve bir esaret olan zaman alanına sıkışıp kalıyorsunuz.

Peki, psikolojik zamanın, *olandan olması gerekene* doğru devinimin olduğu yerde çatışmanın da olacağı ve çatışmanın olduğu yerde zihnin çarpıklaşacağı ve çarpık bir zihnin doğruyu asla bulamayacağı gerçeğini gözden geçirebilir miyiz? Nitekim bu basit bir gerçektir. Eğer apaçık görmek istiyorsak, berrak, perdesiz, çarpıtmasız gözlere sahip olmalıyız; ve çarpıtmanın olduğu yerde çaba da olur; zaten çaba da zaman demektir. Mantık değildir bu. Mantıklı, makul, sağlıklı, sağduyulu görünebilir ama mantık değildir. Yanlışın dolaysız algılanışıdır çünkü her şeyden önce beynin işlevi apaçık algılamak, yanlış olanı görmektir. Bir süreç olarak kademeli oluşa dair geleneksel yaklaşımın tamamen yanlış olduğunu fark ettiğinizde, o zaman zihniniz açıklığa kavuşur. Şimdi, zihniniz beni dinlerken meseleyi paylaşıyor mu, zamanın çabayı içerdiğini apaçık görebiliyor mu acaba? Çaba gözlemci ile gözlemlenen arasındaki, düşünen ile gerçekleştirmek için önüne koyduğu düşünce arasındaki çelişki demektir. Ve bölünmenin olduğu yerde çatışma da olur, tıpkı Hindularla Müslümanlar arasındaki bölünmenin çatışmaya davetiye çıkarması gibi. Bu husus apaçık ortada. Peki, zihin kademelilik fikrinin yanlışlığını dosdoğru görebilir mi, tıpkı sizin bu mikrofonu gördüğünüz gibi apaçık görebilir mi onu? Görebilirse asla

ona bulaşmaz. Bir hayvanın, bir yılanın ya da vahşi bir yırtıcının varlığını sezdiğimizde tam da bu seziş ani bir eylemdir.

Öyleyse algı zamanın esaretine hapsolmamış bir zihni gerektirir. Bir kez bu gerçeği anladınız mı tüm düşünce yapınız değişir. Algı ve anlayış zamanı içermez. Apaçık görebilmeyi içerir. Apaçık görebilmek için alana sahip olmanız gerekir, sadece dışsal alana değil içsel alana da. Yani zihindeki alana. Biliyorsunuz, zihin gevezelik yaparken bilgiyle dolar; kesin ve gerekli olan teknolojik bilgiden ayrı olarak bilgi derken geçmişten söz ediyorum. Zihin geçmişin bilgisiyle, geçmişin olaylarıyla, geçmişin acılarıyla, geçmişin değişik anılarıyla dolduğunda, içinde boş alan kalmaz ve alan kalmadığında çatışma çıkar.

Dünyadaki şiddete neden olan faktörlerden birisi nüfus kalabalığıdır. Caddelerin insanlarla dolduğu kalabalık bir şehirde alan kalmaz. Oysa insanların alana ihtiyacı vardır. Bir dostum bana farelerle yapılan bir deneyi anlattı. Birçok fare çok dar bir yere konulduğunda, birbirleriyle cebelleşmeye başlamışlar; anneler yavrularını öldürmüş; tam bir kargaşa çıkmış. İşte dünyada olan biten de budur. İnsanlarla dolu aşırı kalabalık her büyük kentte olan biten budur. Şiddete neden olan faktörlerden biri dışsal mekânın darlığıdır. Diğer faktör ise zihnin ve beynin çok fazla anıyla, çok fazla deneyimle, çok fazla bilgiyle dolu olması yüzünden boş alana sahip olmamasıdır. Oysa sizin alana ihtiyacınız var. Peki, zihnin geniş bir alana sahip olmasını engelleyen nedir?

Söylediklerimi takip ediyor musunuz? Sadece kelimelere mi kulak veriyorsunuz yoksa söyleneni gerçekten izliyor, onu kendinizde araştırıyor musunuz? Zira siz dünyasınız ve dünya da sizden ibaret. Bu yalın gerçeği görmelisiniz. İçinde yetiştiğiniz kültür sizin bir parçanız ve toplumun yapısını kökten değiştirmek için önce kendinizi değiştirmek zorundasınız çünkü siz o kültürün bir parçasısınız. Şayet kafanız karışıksa, şiddette meyilliyseniz, toplum olarak inşa edeceğiniz

şey de şiddete meyilli, karmakarışık ve çirkin olacaktır. Siz bozulmuşsanız, bozuk bir toplum kurarsınız.

İçsel çatışmanın sona ermesi için alana ihtiyacınız var. Zihninizi nesnel olarak hiç gözlemlediniz mi, onun sürekli bir şeyleri anımsayıp gevezelik ederek ne kadar huzursuz olduğuna baktınız mı? Bir saçma düşünceden diğerine sıçrayan, karışık, fazlasıyla dolu bir zihnin içinde hiç dinmeyen gürültüyü bilirsiniz. Bu nasıl olmaktadır? Lütfen konuşmacıyı değil, konuyu takip edin. Kendinizi yoklayın, kendinizi izleyin, kendinizi inceleyin. Niçin? Niçin zihin hiç boş kalmıyor ve dolayısıyla alanla ve alanın güzelliğiyle dolmuyor? Bildiğiniz gibi, bir tepeden geniş bir ovaya baktığınızda, tüm ufku, engin gökyüzünü, onun güzelliğini ve durgunluğunu görürsünüz. Oysa bizim zihinlerimizde hiç alan bulunmuyor. Neden? Ben sizden bu soruyu sormanızı istemiyorum, bu soruyu siz kendiniz soruyorsunuz.

Bildiğiniz gibi, tecrit sınırlı alan yaratır. Tecrit bir tür dirençtir ve direncin olduğu yerde sınırlı alan olur. Yeni bir düşünceye, yeni bir yaşam tarzına direnirim; geleneğe yönelik her tür eleştiriye direnirim; inançlarıma direnirim. Bu direnişin içinde, bu duvarların arasında, çok küçük ve sınırlı bir alan vardır. Bunu hiç fark ettiniz mi? Ve bu direnç iradenin bir parçasıdır: Bunu yapmalıyım, şunu yapmamalıyım, öbürünü istiyorum. İrade direnç faktörüdür ve başarmalısın, değişmelisin diyen düşüncenin bir parçasıdır. Falanca olmalıyım, filanca olmalıyım. Öyleyse alana sahip olmama faktörü, "ben" olarak düşüncenin bu tecrit edici işlemidir. Bu noktayı iyi kavrayın. "Ben" olarak düşüncenin etkinliği kendi içinde çok küçük bir alan açar. Eğer kendinizi gözlemlerseniz, çok küçük ve sınırlı bir alanda hareket ettiğinizi görürsünüz. Bu küçük alan zamana bağlıdır ve o küçük bir alan olduğu için gevezelik eder, harekete geçer, eylemde bulunur, yerinde duramaz. İradenin bir eylemi olan bu direnç etkinliğinin, içinde "ben", "kendim" etkinliğinin, ben-merkezli etkinliğin sürüp

gittiği alanı sınırlayıp tecrit ettiğini görebiliyor musunuz? Bu yüzden ikilik oluşuyor, "ben" ve "ben-olmayan", direnç duvarının ötesinde olan ile duvarın berisindeki "ben". İrade bir iddia, tahakküm, hırs, güç, mevki ve itibar arzusudur. Sadece politikacılar değil, siz de bunları istiyorsunuz, aksi halde o politikacıları seçmezdiniz. Zihnin ne denli sınırlı ve küçük bir alanda eylemek zorunda bırakıldığını ve o alan çok sınırlı kaldığı sürece alan darlığı nedeniyle çatışmalar çıkacağını anlıyor musunuz? Sözde, teoride veya mantıken değil, gerçekten kavrıyor musunuz?

O halde lütfen bunu iyi dinleyin: İradesiz eylem olabilir mi? Yine bu noktada siz iradenin eylemine dayanan bir yetiştirme tarzıyla büyüdünüz: Bunu yapmalıyım, şunu yapmamalıyım gibi. Dolayısıyla bu "-malı" ve "-mamalı", "yapmak" ve "yapmamak" direncin türleridir. Eylem iradeden doğar, dolayısıyla sınırlıdır. Şimdi, şu örneğe bakalım. Sigara içme alışkanlığınız var diyelim. Eğer, "Sigara içmeyeceğim" diyerek bu alışkanlığa direnirseniz, çatışma çıkar. Peki, hiç direnç göstermeden, yani hiç irade sergilemeden bu alışkanlıktan vazgeçebilir misiniz? Ancak alışkanlık edinme mekanizmasının tüm doğasını ve işleyişini kavradığınız zaman söz konusu alışkanlığı bırakabilirsiniz. Ama biz burada bu meseleye girmeyeceğiz çünkü asıl meselemiz bu değil.

Demek ki psikolojik zamanın olmadığı alanda hiçbir surette çatışma da olmaz ve bu alanda siz direncin ve iradenin eylemi olmadan hareket edebilirsiniz. Eğer meseleyi anlamıyorsanız, önemli değil, her şey size kalmış. Gördüğünüz gibi, yeni bir yaşam biçimi, yeni bir eylem biçimi bulmalıyız. Zira eski geleneksel yol yeni bir eyleme yol açmıyor; çünkü o, tekrara dayalı bir eylemdir. Ve tamamen farklı bir yol bulmak ve ona göre hareket etmek için alandan tamamen bağımsız bir zihinsel yapıya sahip olmalıyız.

Şu halde zaman düşüncedir ve zaman ıstıraptır. Şimdi, bu anlayışla ölümün ne olduğuna bakalım. Yoksa önce sevginin

ne olduğunu mu konuşalım? Nitekim sevginin ne olduğunu bilmeden ölümün ne olduğunu bilemeyiz. Peki, sevgi nedir, beyler? Sevgi haz mıdır? Sevgi arzu mudur? Sevginin seksle ilgisi var mıdır? Sevgi adını verdiğimiz bu olgu nedir? Nefretin bir parçası mıdır sevgi? Sevginin içinde kıskançlık ve endişe var mıdır? Güç ve mevki peşindeki hırslı bir insan sevginin ne olduğunu bilebilir mi? Bu sorulara yanıt vermek için meseleyi birlikte ele alıyoruz. "Ailemi, kocamı, karımı, erkek arkadaşımı veya kız arkadaşımı seviyorum" dediğinizde, bu ne anlama geliyor? Bu sözcüğün ne anlama geldiğini kendi başınıza derinlemesine adamakıllı öğrenmeden ölümün anlamını ve derinliğini öğrenebilir misiniz? Sevgi bir zaman meselesi midir, geliştirilmesi, pratiğe dökülmesi gereken bir şey midir? Sevginin pratiğe geçirilmesi gereken, yani gurunuzun size yapmanızı söylediği şeyleri yaptıktan sonra elde edeceğiniz bir şey olduğunu mu düşünüyorsunuz? Sevgi düşüncenin, zamanın, bir sürecin ürünü müdür? Niçin dünyanın her yerindeki insanlar sevgi diye adlandırdıkları sekse bu denli büyük önem veriyorlar? Kendi hayatınızda da seksin geri kalan her şeyi önemsiz kılan çok değerli bir olgu haline geldiğini hiç fark ettiniz mi? Neden? Cevap verin.

Cevabı bulmak için hayatımızın, tüm çatışmaları, ıstırabı, her gün karşılaştığımız vahşetin acısıyla gündelik yaşamımızın niçin böylesine mekanikleştiğini sormak zorundayız. Hayatınız çok mekanik değil mi? Her gün ofise gitmek, her gün geleneği takip etmek, belli eylem ve inanç kalıplarını –Tanrı ya da Tanrısızlık, üst-benlik, alt-benlik, tüm o saçmalıklar– oturtmaya çalışmak ve hayatınızın geri kalan kısmını o kalıplarla geçirmek. Bir alışkanlığa saplanıp sürekli onu tekrarlıyorsunuz. Biliyor musunuz, kendi kendinize, "Bilmediğim bir şeyi asla tekrarlamayacağım" diyebilseydiniz ve tam anlamıyla kavramadığınız bir şeyi tekrarlamasaydınız, bu muhteşem bir şey olurdu. Başka birinin, Gita'nın, Kuran'ın, İncil'in ya da gözde kutsal kitabınızın söylediği bir şeyi tekrar-

lamak da alışkanlığa, rutine dönüşür. Bunu deneyip bakın; göreceksiniz.

Çevrenize şöyle bir baktığınızda hayatınızın son derece mekanikleştiğini göreceksiniz. Biz fikir alışverişi yapıyoruz, bu sorunu paylaşıyoruz. Bu konuda utanmamızı gerektirecek bir şey yok; hoşlanın ya da hoşlanmayın bu bir gerçek. Ve seks özgürce yapabildiğiniz tek şey; ama o da çok geçmeden alışkanlığa dönüşüyor. Ne yazık ki tüm bunlara siz sevgi adını veriyorsunuz: Tanrı sevgisi, gurunuza, idolünüze, kahramanınıza bağlılığınız. Kahramana, guruya kendinizi adıyorsunuz. Bütün bunlara sevgi diyorsunuz. Acaba gerçekten sevgi mi bu? Ancak mekanik olan her şeyi terk ettiğinizde sevginin güzelliğini bulabilirsiniz.

Böylesine korktuğumuz ölüm nedir? Basitçe ifade edecek olursak, sona ulaşmaktır. Kırk, elli, yirmi ya da seksen yıl yaşamışımdır; çok şey biriktirmişimdir, onca parayı kazanmışımdır, güzel ya da çirkin onca etkinlikte bulunmuşumdur; bir sürü deneyimim olmuştur, erdemler edinmişimdir; kendimi ailemle özdeşleştirmişimdir; ve onların başına ne geleceğini bilmeden bu dünyadan ayrılırken ağlarım; kendi yalnızlığımdan korkarım. İşte bu sizsiniz. Ben kendimi anlatmıyorum, sizi anlatıyorum. Siz de bir gün sona ereceksiniz. Ve bu sondan sonra bir şey olup olmadığını merak ediyorsunuz. Beşikten mezara kadar hayatınız kavgayla geçiyor. Yaşam dediğiniz şey aslında hiç de yaşam değil. Yaşam dediğiniz bu bitmez tükenmez kavga, bu mücadele ölümden sonraki hayatta da devam edecek mi? Yoksa kendi kendinize içinizde kalıcı bir şeyin, Atman'ın, egonun –onu nasıl adlandırmak isterseniz öyle adlandırın– bulunduğunu mu söylüyorsunuz? Lütfen bunu dikkatle dinleyin çünkü bu, geleneğinizin bir parçasıdır, sadece burada değil, dünyanın her yerinde. Ölümden sonraki yaşamda yeniden şekillenecek kalıcı bir şeyi içinizde taşıdığınıza inanıyorsunuz. Sahiden kalıcı bir şey var mı?

Bütün bunları bir araya getiren şey düşüncedir, öyle değil mi? Düşünce diyor ki, "Korkuyorum; tedirginim; seviyorum; işimi kaybedebilirim; daha büyük bir ev, daha fazla mobilya, daha fazla takdir istiyorum; güce, mevkiye, itibara sahip olmalıyım". Bütün bunlar düşüncenin ürünü, öyle değil mi? Bu hususta açık olalım. Bu durum kendi başına yaratılmış bir şey değildir, bunu her günkü düşünme etkinliği, düşüncenin bir araya getirdiği imge yaratmıştır. Peki, kalıcı bir şey var mı? Ona hangi adı verirseniz verin, kalıcı bir şeyin olduğunu düşündüğünüz anda o, düşüncenin bir ürünüdür. Oysa düşünce kalıcı değildir. Düşünce eskidir, asla yeni değildir, özgür değildir çünkü düşünce hafızanın tepkisidir. Ve sizin sahip olduğunuz şeyler bunlardan ibaret: sözcükler, tanıma, çağrışım, özdeşleşme. İşte siz busunuz. Bununla yüzleşin; buna bakın. Siz mobilyanız, banka hesabınız, anılarınız, zevkleriniz, yaralarınız, endişelerinizsiniz; tüm bunlarsınız. Ve bu sorunu nasıl çözeceğinizi, bu sorundan nasıl kurtulacağınızı bilmiyorsunuz. Bu yüzden bütün bunların ötesinde bir şeyin olması gerektiğini söylüyorsunuz. Bir şey hakkında düşünüp onu yaratıyorsunuz. Zihniniz bir şeyi düşünüp onu yaratıyor ve düşünceniz o şeye ait.

Eğer gerçek bir şey, zamanın ötesinde bir şey varsa, zaman o şeye asla dokunamaz. Geleneklerinizden, inançlarınızdan, alıştığınız düşünce süreçlerinden yola çıkıp reenkarnasyona, karmaya, yani geçmiş hayatın gelecekteki hayatı belirlediğine inanıyor ve buna göre davranıyorsunuz. Eğer gerçekten reenkarnasyona, yani şimdi yaptıklarınızın bedelini gelecek yaşamda ödeyeceğinize inansaydınız, buna göre davranırdınız, öyle değil mi? Yarın değil, şimdi dürüst olurdunuz. Gelecek yaşamda değil, şimdi düzgün biri olurdunuz, yani şimdi yaptığınız şeylere muazzam özen gösterirdiniz çünkü bunu yapmadığınız takdirde bedelini ödeyeceğinizi bilirdiniz. Demek ki reenkarnasyona inanmıyorsunuz; o sadece sizi rahatlatan çirkin bir düşünce, gelecek yaşamda

nelerin olacağına dair bitmeyen bir gevezelik: "Kalıcı bir şey var mı? Yeniden dirilişte varlığımı sürdürecek miyim?" Bunları soran sizler dindar değilsiniz; sırf kendinizi rahatlatmak için ağzınızda bazı lafları geveleyip duruyorsunuz çünkü ölümü nasıl karşılayacağınızı bilmiyorsunuz. Korku yüzünden hangi aldatmacalarla, hangi ikiyüzlülüklerle yaşadığımıza bir bakın.

Bütün âdetlerimizin yanlışlığını görün. Zaman şöyle der: "Gelecek yaşamda düzgün davranacağım; iyi biri olacağım; erdemli biri olacağım; daha az vahşete bulaşacağım, daha az şiddet uygulayacağım"; hep kaçış, hep kaçış, hep kaçış. Bütün bunlar zamanı içeriyor çünkü siz ölüm adını verdiğiniz olgudan, yaşamak diye adlandırdığınız şeylerin son bulmasından korkuyorsunuz. Yaşam sizin endişelerinizden, korkularınızdan, eşyalarınızdan, biriktirdiğiniz o değersiz küçük şeylerden, "Hinduluk", "Sihlik", "Müslümanlık", "Hıristiyanlık" gibi şeylerden ibaret. Başka bir ifadeyle biriktirdiğiniz sözcüklerden ibaret çünkü siz bu sözcüklerde güvenceyi ve rahatı arıyorsunuz çünkü siz ölüm adı verilen netameli şeyle nasıl yüzleşeceğinizi bilmiyorsunuz. Ölüm bilinmeyen bir şeyin değil, bilinen şeylerin sonudur. Bilinmeyen şeyin ne olduğunu bilmediğinizden ondan korkmazsınız. Sizi gerçekten korkutan şey bilinene elveda demektir. Lütfen buna iyi bakın. Bu sizin hayatınız, konuşmacının değil; sizin inançlarınız, sizin âdetleriniz, sizin alışkanlıklarınız, sizin geleneksel-leriniz, sizin anılarınız, sizin sözde aile sevginiz.

Siz aslında ailenizi sevmiyorsunuz, çocuklarınızı sevmiyorsunuz. Şayet sahiden onları o küçük beyninizle değil, kalbinizle sevseydiniz, o zaman farklı bir eğitim sisteminiz olurdu, onlara şimdi sunduğunuz şeyleri sunmazdınız. Genç kuşaklara şimdi ne sunuyorsunuz; onlara sunacak neyiniz var? Bunu hiç düşündünüz mü? Siz yaşlı nesil, genç nesle sunacak neyiniz var? İnançlarınız mı? Onlar sizi izliyorlar ve ne kadar ikiyüzlü olduğunuzu görüyorlar. Her gün ofise gitme rutini

içinde genç nesle ne sunuyorsunuz? İş, politika, ordu, (kesinlikle ahlaksızlık olan) toplumsal ahlak mı onlara sunduğunuz şeyler? Bunları seyreden her zeki öğrenci, "Benden uzak dursun" derdi.

O halde sizin korktuğunuz şey anılarınızın, sözcüklerinizin sona ermesidir *Tanrı, Atman,* hakkında kesinlikle hiçbir şey bilmediğiniz sözcüklerdir çünkü sadece bir başkasının kitabında yazan şeyleri tekrarlamakla yetiniyorsunuz. İnsanlar o kitabın kutsal olduğunu söylediği için siz de onun kutsal olduğunu düşünüyorsunuz. "Bilmediğim bir sözcüğü asla kullanmayacağım; yaşamadığım bir şeyi asla tekrarlamayacağım" deseydiniz bu, bildiğiniz her şeyin sona ermesi demek olurdu. Zaten ölüm de budur: sona erme. Sona erdiğinizde yeni bir şey olabilir. "Ben", alışkanlıklarım, acılarım, umutsuzluklarım anlamında zamanın sürekliliği, adına yaşam dediğim ve devam etmesini istediğim şey olduğu sürece ölüm korkusu da olacaktır. Bunda "nasıl" sorusu yer almıyor ama eğer zihin endişeyi sona erdirebileceğinin farkında olsaydı, her günün yeni bir gün olması için her gün ölmenin ne anlama geldiğini bilseydi, o zaman zihin tamamen tazelenirdi.

Demek ki sevgi zamanı barındırmaz. Sevgi zamanla geliştirilemez. Fakat haz zamanla geliştirilebilir ve sizin de yaptığınız bu. Hazzın bitmesinden korkuyorsunuz, bu nedenle en büyük zevkiniz seks değil, kendinizi adayacağınız bir şeyin, "Tanrı"nın varolduğunu hayal etmektir. Sevginin ve ölümün güzelliğini keşfetmek için, sahip olduğunuz her anıya her gün bir ölü gibi tepkisiz kalmalısınız. Bunu deneyin, daha doğrusu denemeyin ve yapın. Geçmişte yaşadığınız bir hazzı ele alıp ondan hemen vazgeçin. İşte ölümün yapacağı da budur. Ölümle bir tartışmaya giremezsiniz. "Lütfen bana birkaç anı bırak" diyemezsiniz. O halde her gün ölebilirseniz bunun güzelliğini de öğrenirsiniz çünkü bu sonlanıştan yenilik, tamamen farklı bir şey doğar. Fakat hiç çaba-

lamadan yaşamanın ne anlama geldiğini bilmeden ölümün güzelliğine eremezsiniz.

SORU: Yetenek ve gücü nasıl anlamalıyız?

KRISHNAMURTI: Bir yeteneğe sahipseniz onun bilincine varın çünkü o size güç, mevki ve itibar arzunuzu geliştirme imkânı verir. Bunu fark etmişsinizdir, öyle değil mi? İster piyanoda, ister söz söylemede, ister politikada ister başka bir alanda olsun bir yeteneğe, beceriye sahip bir insan filanca veya falanca kişi olmak için o yeteneğini kullanır. Buna hiç şahit olmadınız mı? Eğer bir insan kemancı olduğu için büyük bir şöhret kazanmışsa, kemanı elinden aldığınızda o kişi bir hiç olur. O halde hakikatin ne olduğunu öğrenmek isteyen bir insan yeteneğini çok iyi fark etmeli ve onu kötüye kullanmamalıdır. Yeteneğini büyük bir alçakgönüllülükle değerlendirmelidir. Alçakgönüllülük asla başarı merdivenini tırmanmamak, bu dünyada "falanca kişi" olmamaktır. Bu alçakgönüllülüğe sahip olduğunuzda yeteneğiniz sizin için bir tehlike doğurmaz.

4

HAKİKAT HİÇ DEĞİŞMEYEN BİR ŞEY MİDİR, YOKSA YAŞAYAN BİR ŞEY Mİ?

Umarım birbirimizi anlıyoruzdur, çünkü çok fazla sorgulamayı ve gözlem yapmakta çok fazla özgür olmayı gerektiren bir sorun hakkında konuşacağız. Yalnızca dindar zihinden bahsetmeyeceğiz, ayrıca gerçeklik, meditasyon ve doğruyu algılayabilen zihnin niteliğinden de söz edeceğiz. Bu kolay olmayacak çünkü her birimiz söylenenleri kendi şartlanmamıza, kendi kültürümüze göre yorumlayacağız. Özellikle din ve dindar zihnin niteliğinden söz ederken, söylenenleri muhtemelen dinin ne olduğu hakkında kavramsal, sözel bir tanıma zaten sahip olarak dinleyeceksiniz. İnsan gerçekten keşfetmek istiyorsa, insanlığın gündelik gerçeklikten kaçarken düşünsel ve duygusal olarak bir araya getirdiği her şeyi topyekûn bir kenara atmalıdır. İnsan bütün bunlardan sıyrılmalı, gerçekliği bulma arzusu doğrultusunda insanlığın bir araya getirdiği her şeye karşı çıkmalıdır; aşmamız gereken zorluk işte budur. Bu sizin düşünsel veya sözlü olarak tartışabileceğiniz bir sorun değildir. Bu sorun çok sorgulayıcı, büyük sezgi gücüne sahip bir zihin gerektiriyor.

Biz dinin ne olduğunu ve dindar zihnin niteliğini tek başına ele almayacağız; onun günlük hayatımızla ilişkisine de değineceğiz, çünkü tamamen farklı türde bir kültürü, büsbütün değişik bir yaşam ve gözlem tarzını doğuracak geniş çaplı psikolojik bir devrim yapmak gerekiyor. Bu dünyada insanlığın yarattığı bütün çatışmalardan, çirkinliklerden, vahşetten uzak, uyumlu bir hayatı yaşamanın mümkün olup olmadığını bir soyutlama, bir fikir, bir şablon olarak değil de günlük hayatımızla bağlantısı içinde sorgulayacağız.

Din nedir? Bu soruyu soran zihnin niteliği nedir? Din, hayatımızda son derece önemli bir rol oynamaktadır. O herhalde bizim hayatımızın temelidir ve dindar bir zihnin yapısını ve doğasını sahiden anlamadan, sadece toplumda bir devrim yapmanın pek bir anlamı olmayacaktır; zira şiddet en ilkel tepkidir. Farklı türde bir kültür oluşturma meselesini sahiden ciddiyetle kavrayacak bir zihnin, bizim yaşadığımız hayat tarzından tamamen farklı bir hayat tarzını bulmak için psikolojik bir devrime ihtiyacı vardır.

Dindar zihnin niteliğini anlamak için insanın önce arama ve araştırma meselesini iyice incelemesi gerekir. Araştırmadan kasıt nedir? Burada sırf konuşmacıyı dinlemekle yetinmeyip meseleyi paylaşıyoruz, sorunu birlikte anlamaya çalışıyoruz. Sorunu paylaştığımıza göre siz de konuşmacı kadar hevesli, arzulu ve yoğun bir halde sorgulamalısınız. Bu yalnızca sözel bir incelemeyi değil, bunun yanı sıra sözcüklere dayanmayan gözlemi, arayan zihni gözlemlemeyi de gerektirir. Her şeyden önce hepimiz arayış içindeyiz. Peki, bu *arayış* sözcüğüyle kastedilen şey nedir, bu sözcüğün anlamı nedir? Öncelikle neden biz arayış içindeyiz ve neyi bulacağız? Arayışta arayan kişi ve aranan şey vardır: Arayan, bakan, gözlemleyen, keşfeden varlık ve keşfedilecek, bulunacak şey söz konusudur. Bu durumda ikilik vardır; arayan, bulmak isteyen "ben" ve bulunacak olan şey söz konusudur. Arayan kişi neyi bulmaya şartlandıysa onu bulacaktır. Şayet o bir Hı-

ristiyan ise kültürünün ona öğrettiği şeyi, kültürünün propagandasını bulacaktır. Aynı şey bir Hindu veya başka inançtan birisi için de geçerlidir. O halde, hakikati, mutluluğu ya da her ne ad veriyorsanız onu, kültürünüz, şartlanmanız veya bilginiz sizi nasıl yönlendiriyorsa öyle arayacaksınız. Geçmişiniz, deneyimleriniz, bilginiz, anı birikiminiz sizi neyi bulmaya şartlandırıyorsa onu arayacaksınız. Yani, geçmiş gelecekte bir şey arayacak ve geçmiş gelecekte neyi bulacağını dikte edecek. Bu yüzden onun bulacağı hiç de hakikat olmayacak; geçmişe, bilgiye, deneyime ve anılara uygun bir şey olacak. Hakikatin ne olduğunu bulacak, algılayacak bir zihin geçmişten, şartlanmadan kurtulmalıdır. Öyleyse eğer bir Hindu iseniz tüm kavramsal şartlanmanızdan, tüm geleneğinizden tamamen sıyrılmanız gerekiyor. Aksi halde geleneğinizin size dayattığı şeyi, geleneğinizin size bulmanızı söylediği şeyi bulacaksınız.

Hakikatin ne olduğunu algılayacak bir zihin her tür kültürel şartlanmadan, yani her tür inançtan kurtulmalıdır. Çünkü inanç rahatlık, güvenlik isteği veya korkuya dayanır. Yarın güneşin doğacağına inanmazsınız. Onun doğacağını zaten bilirsiniz. Ancak bulanık, karışık, güvenlik ve rahatlık arayışı içindeki bir zihin, sadece böyle bir zihin inanır. Öyleyse bütün inanışlardan, bütün çıkarımlardan ve elbette bütün ideallerden tamamen kurtulmalıyız. Beni dinlerken, inançla perdelenmiş bir zihnin ne kadar ararsa arasın hakikatin ne olduğunu bulamayacağı gerçeğini gözlemleyin. Zira inanç rahatlığa ve güvenlik arzusuna dayanır ve korkunun ürünüdür. Bunu dinlerken altında yatan hakikati görebiliyor musunuz? Şayet onu görüyorsanız mesele bitmiştir. O zaman zihniniz gözlemlemekte özgür olur. Konuşmacıyı dinlerken kendi inançlarınızı, kendi çıkarımlarınızı gözlemliyor musunuz? Böyle bir zihnin bakma, apaçık algılama yetisinden mahrum kalacağını idrak ediyor musunuz? Zihnin apaçık algılayabilmesi için inançtan –sizin Tanrınızdan veya benim Tanrım-

dan– tamamen arınmış olması gerekir. Dinlerken inançtan arınıyor musunuz? Yoksa zaten çok yoğun şekilde şartlanmış olduğunuz için, bir şeye inanmadığınız zaman kendinizi kaybolmuş ve dolayısıyla korkmuş hissetmenizden ötürü mü inanca yöneliyorsunuz? Böyle bir zihin kesinlikle dine aykırı bir zihindir.

O halde, arayış içindeki bir zihin hakikati asla bulamaz ve sizin bütün şartlanmanız aramak üzerine kuruludur. Arayışın ikili (düalist) bir çatışmayı ima ettiği ve çatışma içindeki bir zihnin her zaman çarpık olacağı ve bu nedenle göremeyeceği gerçeğini zihin gözlemlevebilir mi? Ayrıca ritüellere, din adına yürütülen onca gösteriye saplanmış bir zihin hiç de dindar bir zihin değildir; uyarımın, duyumun, her tür heyecanın peşinde olan bir zihindir o. Peki, gerçekten sorgulayan, ciddi, keşfetmeye hevesli bir zihin bütün ritüelleri, bütün inançları, tüm arayış eylemlerini bir kenara bırakabilir mi?

Öte yandan, organize dinlerin insanları nasıl ayırdığını da gözlemlemelisiniz: Hindu, Budist, Hıristiyan gibi. Beni dinleyen sizler bu bölünmeden uzak mısınız? Eğer ciddi değilseniz, hayatı olduğu gibi kabul edersiniz; bölünmüş bir yaşam tarzının tehlikesini, sefaleti, kargaşayı, acıyı göremezsiniz ve dolayısıyla mekanik davranırsınız. Ciddi olmalısınız. Hayat bunu gerektiriyor, çünkü hayat bir savaş, bir sefalet, bir karmaşa ve eğer farklı bir dünya kurulacaksa, insanın çok ama çok ciddi olması lazım. Sözde arayış içinde bizler sözde guruların tuzağına düşüyoruz. Onlar aydınlanmaya nasıl ulaşacağınızı, Tanrı adını verdiğiniz –ya da her ne ad verdiyseniz o– şeye nasıl erişeceğinizi öğreten sistemler, yöntemler sunuyorlar. Şimdi, eğer bir sisteme, bir yönteme, bir pratiğe sahipseniz bu sabit bir sonun bulunduğunu ima etmez mi? "Bu şeyleri yap, o zaman şunu elde edeceksin." "Şu" zaten bilinmekte ve sabittir! Hakikati ya da "şu" adı verilen şeyi, ona her ne derseniz deyin, sabit bir durum olarak gören ve bir kez ona eriştiğinizde bütün dertlerinizin biteceğini vaaz eden pek çok

sistem bulunmaktadır. Bu nedenle pratik yapın, bunları bunları yapın, sonunda şuna ulaşacaksınız deniliyor. Bu sizin temel sorunlarınızdan biridir ve bundan vazgeçmek size çok zor gelecektir.

Bir sistemin sizi gerçekliğe götürmesi mantıklı mıdır? Bunu önce mantıken düşünelim. Sistem sizi gerçekliğe ulaştıracak bir yöntemi, bir pratiği, bir süreci işaret eder. Süreç zamanı ima eder. Süreç alışkanlığın mekanik şekilde yerleşmesini ve dolayısıyla *olan* ile *olması gereken* arasında sabit bir çatışmayı ima eder. Süreç zihnin tüm yapısı ve doğası demek olan düşüncenin anlaşılmasını değil de zihnin çarpıtılmasını ima eder. Yani, bir süreç içinde, zamanla, yavaş yavaş, zaten var olan sabit bir şeye ulaşacağımızı düşünürüz. Peki, hakikat orada sizin kendisine ulaşmanızı bekleyen kalıcı bir şey midir yoksa yaşayan ve dolayısıyla kendisine ulaşma yolu bulunmayan bir şey midir? Bu nedenle hakikat sürekli gözlemi, içsel ve dışsal dünyalarda olup bitenlerin –mekanik olmayan bir tarzda– algılanmasını talep eder.

Bildiğiniz gibi, istasyona pek çok yol gider ve istasyon orada sabit durmaktadır, tabii bir deprem, bombalama veya buna benzer bir şey gerçekleşmediği sürece. Pek çok sistem istasyona gitmenin yollarını önerir ve insanlar öylesine saf, öylesine açgözlüdür ki statik bir şey olup olmadığını derinlemesine araştırmadan hakikat diye adlandırdıkları o şeyi isterler. Dindar zihin bütün pratiklerden, bütün sistemlerden, bütün organize düşüncelerden kurtulmuş zihindir.

Bir gün bir adam caddede yürüyordu ve güzelim gökyüzüne bakmak yerine üzerinde yürüdüğü kaldırımı seyrediyordu. Derken uzakta parlak bir şey gördü. Ona doğru hızlı adımlarla yürüdü, eliyle tutup kaldırarak o olağanüstü şeye baktı. Elindeki şey fevkalade güzel olduğu için adamın içini mutluluk kapladı. Ona baktı, sonra cebine koydu. Adamın arkasında iki kişi daha yürüyordu. Birisi diğerine şunu dedi: "Onun yerden aldığı şey nedir? Yüzündeki ifadeyi gördün

mü? Tam o şeye bakarken nasıl da coşkuya kapıldı!" Yanındaki kişi Şeytan'dı ve şöyle karşılık verdi: "Yerden aldığı şey hakikatti." Bunun üzerine arkadaşı atıldı: "Bu senin için çok kötü bir şey, öyle değil mi?" Şeytanın yanıtı gecikmedi: "Hiç de değil. Hakikati organize etmesine yardım edeceğim."

İşte bizim de bu sistemler, yöntemler, pratikler ve guruların sunduğu korsantrasyon kampları dediğimiz güya fevkalade şeylerle yaptığımız da bu. Öyleyse hakikati arayan –daha doğrusu hakikatin doğasını sorgulayan– bir zihin tüm organize çabalardan, tüm organize pratiklerden, tüm organize araştırmalardan tamamen uzak kalmalıdır. O zaman karşımıza şu soru çıkar: Güzellik nedir? Dindar bir zihin güzelliğin ne olduğunu ortaya çıkarmalıdır, çünkü güzellik yoksa sevgi de yoktur. Lütfen bu konuyu paylaşalım. Kendinize şu soruyu sorun: Güzellik nedir? Güzelliğin ne olduğunu algıladığınızda, sevginin ne olduğunu da öğrenirsiniz. Ve dindar bir zihin güzellik ve sevgi niteliğine sahiptir. Aksi halde o hiç de dindar bir zihin olamazdı. Öyleyse güzellik nedir? Bildiğiniz gibi, çoğu din güzelliği reddeder. Keşişler, *sannyasiler* güzellikten korkarlar. Güzellik duyusal arzuyla ilişkilendirilir. Ve onlar gerçekliği, Tanrıyı arıyorsanız tüm arzu duygusunu, tüm güzellik algısını inkâr etmeniz gerektiğine inanırlar. Bu yüzden değişik yeminler ederler. Peki, yemin ettiğinizde size ne olur? Sürekli içsel bir çatışma yaşarsınız. Bu nedenle zihniniz çarpıklaşır, nevrotikleşir, doğruyu algılayamaz hale gelir.

Peki, güzellik nedir? Bu soruyu tutkuyla sorun, güzelliği keşfetmek için. Sadece orada oturup cevabın size söylenmesini beklemeyin. Güzellik nedir? Bir binanın mimarisindeki bir şey midir, bir müzede, bir kitapta, bir şiirde yer alan bir şey midir, elle veya zihinle yontulan bir şey midir? Güzellik ifadeyi talep eder mi? Güzelliğin sözcüklere, bir taşa, bir yapıya katılması şart mıdır? Yoksa o tamamen farklı bir şey midir? Güzelliğin ve dolayısıyla sevginin ne olduğunu bulmak için

kişinin kendini anlaması, kendini tanıması, kendini öğrenmesi gerekir, ama bir şablona, bir sisteme göre değil de olduğu gibi kendini bilmesi gerekir; kendinizi bilmek, kendi benliğinizi değil de olanı bilmek. Açıklayayım.

İnsan, hakkında bilgi edineceği, kalıcı bir benlik olduğunu düşünür. Öyle değil mi? Bu bir varsayımdır. Sahiden tanıyacağınız kalıcı bir benlik var mıdır yoksa benlik, "ben" sürekli değişen, sürekli devinim halinde olan canlı bir şey midir? Onu incelemek, öğrenmek, keşfetmek hiç değişmeyen bir şeyi öğrenmekten çok farklıdır. Öyleyse kendimize dair bir anlayışa sahip olmalıyız, ama bir sisteme, bir filozofa veya analiste göre değil de kendimizi gözlemleyerek. Zira bu benliğin olduğu yerde başka bir benlikten ayrılma da söz konusu olur ve ayrılmanın olduğu yerde çatışma çıkar. Ve çatışmanın olduğu yerde ne güzellik ve dolayısıyla ne de sevgi olur. Bu sizin kendinizi başkasıyla özdeşleştirmeniz anlamına gelmez.

O halde dindar zihnin ne olduğunu araştıran bir zihin güzelliğin olağanüstü halinin farkına varmalı, onu bilmelidir. Ancak "benlik" büsbütün terk edildiğinde güzelliğin ne olduğu görülebilir ve bu terk edişte yoğunluk ve tutku vardır; aksi halde sevgi hiç var olamaz. Sevgi zevk, arzu ve şehvet değildir. Sevgi sırf seksle ilintili değildir. Dindar bir zihin erdemin ve disiplinin hareketini bilen bir zihindir.

Disiplin meselesini ele alacağız. *Disiplin* sözcüğü öğrenmek anlamına gelir. Lütfen bu noktayı iyi dinleyin, sadece dinleyin. Biliyor musunuz, eğer beni tüm varlığınızla dinleyebilirseniz, benimle ağız kavgası etmez, benimle tartışmaz, bana katılmaz ya da karşı çıkmazsanız meselenin hakikatini görebilirsiniz. Fakat eğer benimle tartışırsanız, karşı tezler öne sürerseniz, kıyaslama yaparsanız, yargıda bulunursanız, meselenin hakikatinden koparsınız. Eğer sahiden dinleyebilirseniz, o zaman hakikati görebilir ve böylece gerçekliğin en olağanüstü algısına sahip olursunuz. Bu, konuşmacının sizi hipnotize ettiği anlamına gelmez. *Disiplin* sözcüğü öğren-

mek, uyum sağlamamak, taklit etmemek, bastırmamak, boyun eğmemek, bilakis öğrenmek anlamına gelir. Fakat siz bir şeyleri biriktirdiğiniz sürece öğrenemezsiniz. Ne var ki bilginin biriktirilmesi gerekiyor; aksi halde evinize bile gidemezsiniz. Hiçbir şey yapamazsınız. Bilgi gerekli. Bir yabancı dili öğrenmek sayesinde bir beceri kazanırsınız. Bu gereklidir. Nitekim mühendis, bilim insanı veya hangi mesleği istiyorsanız onun erbabı olmak için bilgi edinmelisiniz. İnsanlar İtalyanca veya Fransızca öğreniyor ve bunu yaparken sözcükleri, bilgiyi ve konuşma kalıplarını ediniyor. Edinmek geçmiştir, geçmiş de bilgidir. Bilgi her zaman geçmişe aittir ve geçmişe ait olan bilgi gerektiğinde işlevselleşir. Öte yandan, edinmeyi içermeyen, ondan tamamen farklı bir öğrenme türü daha vardır. Bu öğrenme türünün üzerinde duracağız.

Gözlemlemeyi öğrenmekte edinmek hiç yer almaz. Düzenin ne olduğunu öğrenmek, kendinizin veya bir peygamberin ya da bir azizin belli bir tasarımına göre düzenin ne olması gerektiğine dair bilgi toplamak değildir. O halde düzenin ne olduğunu nasıl öğreneceksiniz? Lütfen dikkatle dinleyin; biriktirmeyin, öğrenin. Düzensizlik içinde yaşadığımızı hepimiz biliyoruz. Çelişki içinde, kargaşa içinde, sürekli kavga halinde yaşıyoruz. Bu düzensizliktir. Öyle değil mi? Şimdi, düzensizliği gözlemlemek, düzensizliği öğrenmek düzendir. Ve bu, disiplindir. Anladınız mı? Düzensizliğin ne olduğunu gözlemleyin. Düzensizlikten düzen çıkarmaya çalışmayın sadece düzensizliğin ne olduğunu gözlemleyin. Yani, bütün pozitif eylemlere karşı çıkıp sadece düzensizliği gözlemleyin.

Öyleyse düzensizlik nedir? Ne denli düzensiz, çelişkili olduğumuzu, şunun veya bunun peşinden koştuğumuzu, uyum gösterdiğimizi, ölçüp tarttığımızı, karşılaştırdığımızı ve dolayısıyla asla özgürlüğe kavuşamadığımızı kendi içinizde gözlemleyin. Artık gurunuza güvenmediğinizde, kitaplara, din adamlarına bel bağlamadığınızda, yani hiçbir otoriteye –apayrı bir mesele olan hukukun otoritesi hariç– sahip ol-

madığınızda, zihin içsel ruhani otorite duygusunu tamamen reddettiğinde –ki reddetmelidir, çünkü itaat ettiğiniz anda özgürlüğü kaybedersiniz ve zihnin araştırmak için tamamen özgür olması gerekir–, böyle bir zihin kendi yalnızlığıyla, umutsuzluğuyla, karışıklığıyla yüzleşir. İşte bu, içimizdeki düzensizliktir. Lütfen bunu birlikte öğrenelim.

Peki, karışıklığı öğrenen bir zihin ne yapar? Eğer zihniniz karışıksa, eyleme geçmek istersiniz, öyle değil mi? Şayet aklınız karışmışsa ve ne yapacağınızı bilmiyorsanız bir şey yapmak istersiniz. O karışıklığa bakmazsınız, onu gözlemlemezsiniz; onu incelemezsiniz; onu öğrenmezsiniz. Onunla ilgili bir şey yapmak istersiniz ve dolayısıyla zihniniz gittikçe daha fazla karışır. Ne yapacağını, hangi yönde gideceğini, komünist mi, sosyalist mi, eylemci mi yoksa dünyadan elini eteğini çekmiş bir münzevi mi olacağını bilmeyen bir zihin karışık bir zihindir.

Neden bu karışıklık var? Lütfen bu hususu iyi izleyin. Uyum gösterdiğimiz için karışıklık vardır. Uyum göstermek ölçümü, yani kendimi, şu anki halimi, ileride olmam gereken halle kıyaslamayı ima eder. Bir kez bu gerçeği görürseniz mesele hallolmuş demektir. Karışıklık var, çünkü zihin eğitimle, her türlü stresle, gerilimle, değişik zorlama biçimleriyle her zaman kendini ölçüp tartar, olanı, olması gerekenle, idealle karşılaştırır. Zihin karışıklığının nedenlerinden biri budur: Karşılaştırmak, uyum göstermek, itaat etmek.

Peki, neden uyum gösteriyoruz? Niçin ölçüp biçiyoruz? Neden itaat ediyoruz? Eğer kendi içinize derinlemesine bakarsanız, çocukluktan itibaren size kendinizi bir başkasıyla kıyaslamanız öğretildiği için uyum gösterdiğinizi görürsünüz. Bunu kendi içinizde gözlemleyin. Kıyaslama sizin ne olduğunuzun değil de ne olmanız gerektiğinin önem taşıdığını işaret eder. Bu durumda bir çelişki, *olması gereken* –kahramanın, şu anki halinizden yola çıkarak oluşturduğunuz imgenin– kabulü adına *olanın* inkârı söz konusudur. Şayet hiç

kıyaslama yapmazsanız neyseniz o olursunuz. Ama kıyaslama yaparsanız, şu anki sizin, olmanız gerektiğini düşündüğünüz kişiden bambaşka biri olduğu kanısına varırsınız. Yani, ben kendimi çok zeki, parlak, akıllı, uyanık olan sizinle kıyaslarım ve kendi kendime "Ben aptalım" derim. Oysa hiç kıyaslama yapmasam aptal olur muyum? Ben neysem o olurum. Kendime aptal demem. O zaman bir şey yapabilir, eylemde bulunabilir, değişebilir, *olanın* ötesine geçebilirim. Fakat kendimi bir başkasıyla kıyaslarsam *olanın* ötesine geçemem.

Peki, biz neden itaat ediyoruz? Niçin bir başkasına boyun eğdiğinizi derinlemesine hiç düşündünüz mü, bilmiyorum. Bildiğiniz gibi, *itaat* (*obey*) sözcüğünün kökünün anlamı "duymak"tır. Bir Hindu, Müslüman, Budist, Hıristiyan veya komünist olduğunuzu tekrar tekrar duyduğunuzda bu sizin zihninizi şartlandırır, öyle değil mi? Bu hususu iyi dinleyin, lütfen. Bu ülkede size bir guruya ihtiyacınız olduğu söylendi ve bu durum şimdi maalesef diğer ülkelere de yayılıyor. Siz bunu tekrarlıyorsunuz ve içgüdüsel olarak boyun eğiyor, takip ediyorsunuz. Bu tekrar tekrar yinelenen sizin geleneğiniz. Kendinize ne yaptığınıza, zihninize ne yaptığınıza bakın. İtaat eden, uyum sağlayan, kıyaslama yapan bir zihin hiç de dindar bir zihin değildir. Öncelikle bunun mantığını, altında yatan akıl yürütmeyi kavrayın, o zaman umursamazlık edemezsiniz. Söylediklerimden hoşlanmadığınızı dile getirebilirsiniz. Bunu pekâlâ anlayışla karşılayabilirim ama önce görmeniz lazım.

Gördüğünüz gibi, erdemin, yani düzenin ne olduğunu öğrenmelisiniz. Erdem pratiğe döktüğünüz şey değil düzendir. Alçakgönüllülüğü pratiğe dökemezsiniz. Şayet kibri kavrarsanız alçakgönüllülük kendiliğinden oluşur. Ayrıca meditasyon meselesine girmek zorundayız. Dindar bir zihin nasıl meditasyon yapar? Dindar zihnin her türlü inanıştan arındığını söylemiştik. O tüm sistemleri, tüm otoriteleri, tüm pra-

tikleri bir kenara atar. Bütün bunlardan kurtulmuş ve akılla mantıklı düşünme yetisine ulaşmış bir zihin hali meditasyonun bir parçasıdır. Meditasyon sizin günde beş dakika yapıp günün geri kalanını çirkin bir insan olarak geçirebileceğiniz bir uygulama değildir. Meditasyon beşikten mezara kadar süren bir şeydir. Ve meditasyonun ne olduğunu beş dakikada anlatamayız, çünkü o son derece karmaşık bir meseledir. Konuşmacı size nasıl meditasyon yapacağınız konusunda talimat vermeyecek, siz kendiniz meditasyonu öğreneceksiniz. "Nasıl" sorusunu öne sürdüğünüz anda hataya düşersiniz. Cüretkârlığımdan dolayı affınıza sığınarak söylüyorum, asla hiç kimseye "nasıl" diye sormayın. İnsanlar size bir yöntem önermeye çok hevesliler. Fakat eğer siz "nasıl"ın kötülüğünü fark ederseniz işte bu farkındalık size yeter.

5

MEDİTASYON HALİNDEKİ ZİHİN NASIL BİR ZİHİNDİR

Meditasyonun ne olduğunu birlikte konuşacağız. Yaşam tarzımızı tümüyle değiştirmemiz gerektiği gün gibi aşikâr. Salt yüzeysel, ekonomik ya da toplumsal veya yerleşik düzeni yıkıp onun yerine yeni bir düzen kuracak bir devrim değil de derinlikli, radikal bir devrim olmalı hayatımızda. Bu bağlamda yeterince ciddiysek, böylesine şartlandırılmış insan zihninin nasıl radikal bir dönüşüm geçirebileceğiyle ve tamamen farklı bir boyutta çalışıp yaşayabileceğiyle ilgilenebiliriz. Yüzyıllardan beri bizler beynimizin çok sınırlı bir parçasını kullandık. Beynimizin yapısını belli bir kanal doğrultusunda kullandık. Peki, bizzat beyin hücrelerinde bir değişim olabilir mi?

Bence bu büyük bir meseledir. Biz karşılaştığımız her türlü güçlüğü eski beynimizle, asırladır şartlandırılmış olarak gelen beynimizle aşmaya çalışıyoruz. Hayat sürekli değişim içinde olmasına rağmen bizler herhangi bir güçlükle karşılaştığımızda eski beynimizle, mekanik, geleneksel, egoist, ben-

merkezci tepkiler veriyoruz. Bu da apaçık ortada. Bizzat beyin hücrelerinin radikal bir değişim veya dönüşüm geçirip geçiremeyeceğini sorduğumuzda, hiçbir çaba harcamaksızın, hiçbir şeyi bastırmaksızın, hiçbir şeyi taklit etmeksizin ve hiçbir şeye uyum sağlamaksızın algılayabilecek zihnin niteliğini irdelememiz gerekiyor. Hiç de ahlaki olmayan tüm geleneksel ahlak normlarını bir kenara atmalı ve tamamen farklı bir yaşam tarzı bulmalıyız. Ve sanırım meditasyon bu köklü dönüşümün nasıl gerçekleştirileceğini bulmaktır.

Daha önce de belirttiğimiz gibi, bu sorunu paylaşıyoruz. Size ne yapacağınızı söyleyecek bir otorite, yeni bir meditasyon sistemi yoktur. Bir meditasyon sistemine sahip olduğunuzda o artık meditasyon değildir. Salt mekanik tekrarlamadır ve bu da kesinlikle faydasız ve anlamsızdır. Dünyada pek çok insan özellikle Asyalılar meditasyonun ne olduğuna dair bir anlayışa sahipler. Konuşmacı bu konuda hiç kitap okumadı. Hiçbir sisteme sahip değildi; kendi başına bulmak zorundaydı; kendisine söylenen her şeyi bir kenara atmak zorundaydı. İnsan algılamadığı, yaşamadığı bir şeyi asla tekrarlamamalıdır. Eğer meditasyon veya herhangi bir ruhsal mesele hakkında algılamadığınız bir şeyi asla tekrarlamazsanız, başkalarının söylediği şeyleri asla onaylamazsanız veya formüle etmezseniz o zaman kendi aramızda iletişim kurabilir, meseleyi paylaşabiliriz.

Meditasyonun ne olduğunu duymuş, okumuş veya dinlemişsinizdir. Bütün bunları bir kenara atabilir misiniz? Meditasyon hakkında bir şey bilmediğiniz için başkalarının söylediklerini kabul ediyor, geleneğe göre pratik yapıyorsunuz veya size bir şeyler sunan bir sisteme uygun deneyimler yaşıyorsunuz. Bu nedenle o sizin değildir, özgün değildir, ikinci eldir ve dolayısıyla kesinkes faydasızdır. Hakikatin ne olduğunu bulmak, ona ermek için zihnin taklitten, uyum göstermekten tamamen kurtulması gerekir; zihin bütün korkulardan arınmalıdır. Ancak ondan sonra *olanı* görebilir, algılayabilir.

Öyleyse meditasyonun ne olduğunu anlamak için onun ne olmadığını ortaya çıkarmalıyız. Meditasyonun ne olmadığını ele alacağız, çünkü yanlışı eleyerek kendimiz için doğru olanı bulabiliriz. Eğer başkalarının –konuşmacı dahil, kim olursa olsun– söylediklerinizle yetinirseniz o zaman sadece uyum sağlıyorsunuz demektir. Uyum yoluyla, itaat yoluyla, kimi pratikler yoluyla fantastik şeyler yaşamayı, büyük güçler edinmeyi, hayaller görmeyi umduğunuz için uyum sağlarsınız. Eğer sahiden ciddiyseniz, o zaman bu incelememizi, araştırmamızı paylaşabilir, böylece mekanik olmayan, tekrarlayıp durmayan, hiçbir çaba, hiçbir bastırma, hiçbir pratiğe yer vermeyen, bütünüyle dingin ve kesinlikle özgür bir zihin yapısına ulaşabiliriz.

Öncelikle, bütün anıları, endişeleri, korkuları, hırsları, olumsuz yanları ve sevinçleri, zevkleri ile benliği, "ben"i anlamamız veya öğrenmemiz gerekiyor; kendini "sen"den ayıran "ben" ve kendini başkasından ayıran senin "ben"i. Kişi kendini herhangi bir felsefeye, herhangi bir öğretmene, herhangi bir psikoloğa göre değil de kendi kendine anlamalıdır. Ve şayet kendinizi kınar veya haklı çıkarırsanız kendinizi anlayamazsınız. Kendinizi tanımak istiyorsanız, mevcut halinizi değiştirmeye çalışmadan, kendinizi olmak istediğiniz kişi olarak değil, olduğunuz kişi olarak görmelisiniz. Dolayısıyla size ne yapacağınızı veya kendinizi nasıl keşfedeceğinizi, nasıl anlayacağınızı söyleyen herhangi bir otoritenin hiçbir geçerliliği yoktur.

Kendinizi anlamanız kesinlikle şart, çünkü kendinizi anlamadan sağlam bir temel atamazsınız. Kendinizi anlamak, ruh, Atman, üst-benlik adı verilen kalıcı bir benliği anlamak demek değildir. Kendinizi anlamak kendi günlük hayatınızı, konuşma tarzınızı, güdülerinizi, hırslarınızı, korkularınızı, endişelerinizi, güç ve mevki arzunuzu, çeşitli çatışmalarınızı anlamaktır. Bütün bunlar "sen"sin. Bunu anlamak zorundasınız çünkü ancak bu anlayıştan doğru eylem doğar. Ve doğ-

ruluk, sağlam temel olmadan meditasyon bir tür kendi kendine hipnoz yapmak anlamına gelir. Dolayısıyla bu anlayış mutlaka gerekli, tabii konuşmacı böyle söylediği için değil. Onun gerekli olduğunu siz kendiniz mantıken görebilirsiniz. İçinizde herhangi bir çelişki, herhangi bir korku, hırs, rekabet, düşmanlık varsa zihniniz kendine ait olmayan bir şeyi nasıl bulabilir, keşfedebilir veya o şeye erişebilir?

Gördüğünüz gibi, akıl, mantık size önce kendinizi anlamanız ve kendinizden kaçmamanız gerektiğini söylüyor. Kendinizi tanımalısınız. Bu kendini tanıma etkinliğinde karşımıza bir güçlük çıkıyor: İnsan kendini öğrenirken, kendini ve düşüncelerini, bastırmadan ve kontrol etmeden gözlemlerken "Gözlemci kimdir?" sorusuyla karşılaşıyor. Eğer meditasyon meselesine ve ıstırapsız, çatışmasız nasıl yaşanacağı meselesine, dolu dolu, verimli, kendi başına anlamlı bir hayat nasıl yaşanır meselesine girmek istiyorsanız şu soruyu cevaplamalısınız: Öğrenen gözlemci kimdir?

Ben kendimi izliyorum; konuşmalarıma, yürüyüş tarzıma, mimiklerime, gaddarlığıma, şiddet eğilimlerime, sevecenliğime dikkat kesiliyorum. Tüm yaşam mücadelesini seyrediyorum. Şimdi bu durumda seyirci seyrettiği şeyden farklı mıdır? Yani, "Kendimi öğreniyorum" diyen seyirci olan biteni gözlemleyen dışarıdan biri midir? Seyirci seyrettiği şeyden ayrı mıdır yoksa onunla aynı mıdır? Seyirci, sansürcü, "Kendimi izliyorum" diyen kişi izlediği şeyden farklı bir varlık mıdır? Yoksa gözlemci gözlemlenen midir?

Gözlem yaparken gözlemcinin gözlemlenen olduğunu fark edeceksiniz. O ikisi ayrı şeyler değildir. Dolayısıyla bunda çelişki, bastırma ve kontrol söz konusu değildir. Gözlemci ve gözlemlenen birdir. Bu da gayet makul ve mantıklıdır. Bunu başka birinden duyup da kabul etmek zorunda değilsiniz, bizzat kendiniz görebilirsiniz. Alt-benliği seyreden bir üst-benlik yok. Üst-benlik alt-benliğin bir üst parçasıdır. Bildiğiniz gibi, bütün bunları insan icat etmiştir. Tüm bu süreci

incelediğinizde, içinde öğrenmeyi barındıran bu bütünsel gözlem gerçekleşirken gözlemcinin gözlemlenen olduğunu fark ederseniz. Öfkeli insan bizzat öfkenin kendisidir. Bir ruh, bir Atman, bir üst-benlik mevcuttur diyen varlık bölünmeye yol açan düşüncenin bir parçasıdır.

Peki, insanın sansürsüz kendini tanımasının ne önemi var? Sansürcü ayrıdır, öyle değil mi? "Bunu yap, şunu yapma; bu doğru, şu yanlış; bu olmalı, şu olmamalı" diyen bir sansürcünüz olduğunda siz artık gözlem yapmıyorsunuz demektir. Gözleminize önceki şartlanmanız, geleneğiniz, önceki anılarınız karışır. Bu basit gerçeği kavrıyor musunuz? Kendinizi tanımak zorundasınız, aksi halde açık bir algı için gereken temele sahip olamazsınız.

Sonra karşımıza disiplin meselesi çıkar. Kendinizi disipline sokmanız, kontrol etmeniz gerektiğini söyler insanlar. Bildiğiniz gibi, çocukluktan itibaren bu şekilde yetiştirildiniz. Okuduğunuz bütün kitaplar kendinizi belli bir kalıba sokmalı, kontrol etmeli, disipline sokmalı, şekillendirmelisiniz der. *Disiplin* "öğrenmek" demektir; sözcüğün kendisi öğrenmek anlamına geliyor, uyum göstermek, boyun eğmek değil öğrenmek. İşte bu öğrenme edimi disiplindir. Eğer gözlemci olmadan kendimi tanımaya, öğrenmeye çalışırsam, bu öğrenme kendi düzenini doğurur. Her şeyden önce düzen gereklidir, ama düzenden hep disiplin anlaşılmıştır. Düzen şarttır ama bu düzen herhangi bir zorlamayla, bir şablonu takip ederek kurulamaz. Düzen ancak düzensizliğin ne olduğunu gözlemlediğinizde varlık kazanır. Yani, düzensizlik içinde yaşıyorsunuz, hayatınız keşmekeş içinde geçiyor, çelişkilerle dolu, karmaşa içinde, darmadağınık bir hayat sürüyorsunuz; bu durumda kendinizi tanıyarak düzeni meydana getirirsiniz.

Bu sayede kendinizi nasıl gözlemleyeceğinizi, gözlemci olmadan –yani kınamadan, yargılamadan, değerlendirmeden, inkâr etmeden– gözlem yapmayı kendi başınıza keşfe-

dersiniz. Gözlemci sansürcüdür, yani geçmişe aittir. O halde bir güle bakarken geçmişi aradan çıkararak bakın, bir imgeye veya sözcüğe sahip olmadan o gülü gözlemleyin. Ona "gül" adını verdiğinizde, bu, güle bakmanıza engel olur. Sözcüksüz gözlemleyin.

Peki, meditasyon nedir? Meditasyon hali içindeki zihnin niteliği nedir? Bu meseleyi paylaşacağız. Bu demek değil ki birlikte meditasyon yapacağız, çünkü bu katıksız bir saçmalık olurdu. Öncelikle, az önce sorduğumuz soruyu anlamanız gerekiyor. Lütfen sadece dinleyin, meditasyondan söz edeceğim. Belki bu konuyu hiç düşünmemişsinizdir. Yargılamadan, onaylamadan veya karşı çıkmadan, söylenenleri anlama isteğine kapılmadan, sadece bütün dikkatinizi söylenenlere verin. Söylenecek olanlara tüm dikkatinizi verirseniz işte tam da bu dikkat hali meditasyon olur. Bu meseleye değineceğiz, sadece dinleyin. Konuşmacı sizi hipnotize etmiyor; konuşmacı size yapmanız gerekenleri söylemiyor. Konuşmacı belirli gerçekleri işaret etmeye çalışıyor, kendi düşüncesini, kendi yargısını değil gerçekleri dile getiriyor. Gelecekte değil şimdi, saçma duygularınızı değil aklınızı, mantığınızı, sağduyunuzu, düşünce berraklığınızı kullanarak bu gerçekleri siz konuşmacıyla birlikte keşfedebilirsiniz.

Doğrusu meditasyon, kelimelere dökülmesi en zor konulardan biridir, çünkü düşüncenin doğasını ve yapısını anlamayı gerektirir. Bu da meditasyonun bir parçasıdır. Eğer düşüncenin ne olduğunu anlamamışsanız o zaman düşünceyle sürekli çatışırsınız. Bu konuya nereden başlayacağımı gerçekten bilmiyorum çünkü ele alacağımız konu çok karmaşık bir konudur. Anlasanız da anlamasanız da sadece dinleyin beni.

İlk adım son adımdır. İlk adım berrak algıdır ve berrak algının berrak edimi son edimdir. Bir tehlikeyi, bir yılanı gördüğünüzde işte bu algı tam eylemdir. İlk adımın son adım olduğunu söyledik. İlk adım algılamaktır: Ne düşündüğünüzü

algılamak, hırsınızı algılamak, endişenizi, yalnızlığınızı, çaresizliğinizi, olağanüstü ıstırap duygunuzu algılamak. Kendinizi kınamadan, haklı çıkarmaya uğraşmadan, farklı olmayı istemeden, onu sadece olduğu gibi algılayın. Onu olduğu gibi algıladığınızda, o zaman tamamen farklı türde bir eylem gerçekleşir ve bu eylem son eylemdir. Yani, bir şeyi doğru veya yanlış diye algıladığınızda, bu algı nihai eylem, nihai adımdır. Şimdi bunu dinleyin. Başka birinin –ister Krishna, ister Buda, ister İsa olsun fark etmez– talimatlarını takip etmenin yanlışlığını algılıyorum. Başka birinin peşinden gitmenin kesinlikle yanlış olduğu gerçeğinin algısı söz konusu burada. Aklınız, mantığınız ve her şey bir başkasının peşinden gitmenin ne denli anlamsız olduğunu söylüyor. İşte bu algı son adımdır; algılamışsanız, onu terk edersiniz, unutursunuz, çünkü bir sonraki an yeniden algılamak zorundasınızdır ki bu da son adımdır. Zira öğrendiğiniz şeyi, algıladığınız şeyi geride bırakmadığınızda düşüncenin deviniminin sürekliliği varlık kazanır. Düşüncenin devinimi ve sürekliliği zamandır. Ve zihin zamanın devinimine saplanıp kaldığında onun esiri olur.

O halde büyük sorunlardan biri zihnin geçmişten sıyrılıp sıyrılamayacağıdır: eski pişmanlıklardan, eski zevklerden, anılardan, geçmiş olaylardan ve deneylerden, insanın oluşturduğu her şeyden. Geçmiş aynı zamanda "ben"im. "Ben" geçmiştir. Düşünce apaçık algılanan bir şeye süreklilik kazandırır. Onu bir kenara atamayınca ona süreklilik katar, bu da düşüncenin sürekliliğinin aracına dönüşür. Dün başınızdan bir olay geçti diyelim. Onu unutmazsınız; onu arkanızda bırakmazsınız. Kendinizle taşırsınız onu; onu düşünürsünüz. Geçmişe ait bir şeyi düşünmek geçmişe süreklilik kazandırır. Bu nedenle geçmiş hiç geçmez. Fakat diyelim sizi mutluluktan uçuran bir deneyim yaşıyorsunuz, onu gözlemliyorsunuz, algılıyorsunuz ve tamamen sona erdiriyorsunuz, içinizde taşımıyorsunuz onu, o zaman düşüncenin inşa ettiği geç-

miş olan süreklilik varlık kazanmaz. Demek ki her adım son adımdır.

Öyleyse hafızaya –hafıza geçmiştir– süreklilik kazandıran düşüncenin sona erdirilip erdirilemeyeceği konusuna gireceğiz. Nitekim bu, meditasyonun bir parçasıdır. Bizzat beyin hücrelerinin topyekûn değişmesinin bir parçasıdır bu. Eğer düşüncenin deviniminin sürekliliği söz konusu olursa, o, eskinin tekrarı olur. Düşünce hafızadır; düşünce hafızanın tepkisidir; düşünce deneyimdir; düşünce bilgidir.

Çok ciddi konulardan bahsediyoruz. Bu konular, konuşmacının değil sizin hayatınızı etkiliyor, sizin kavgalarınızı, talihsizliklerinizi, çirkinliğinizi, acılarınızı. Rica ediyorum, bu konuya birazcık da olsa ilgi gösterin. Çünkü bu sizin hayatınız, sizin ıstırabınız ve sanrılara sığınmadan ıstırabı sona erdirmenin yolunu bulmak meditasyon adını verdiğimiz olgunun bir parçasıdır.

O halde düşünce hep deneyim aracılığıyla, kimi anıların sürekli yinelenmesiyle varlığını sürdürür. Bilgi hep geçmiştedir ve bilgiye göre hareket ettiğinizde düşünceye devamlılık kazandırırsınız. Öte yandan teknolojik faaliyette bulunmak için bilgiye sahip olmalısınız. Soruna dikkat edin. Düşünceyi kullanmasaydınız, evinize gidemezdiniz, ofisinizde çalışamazdınız. Bilgiye sahip olmalısınız. Fakat düşüncenin sürgit hareketine saplanıp kalmış ve dolayısıyla yeni olan hiçbir şeyi asla göremeyen zihnin yarattığı tehlikeyi fark edin. Düşünce hep eskidir; düşünce her zaman şartlandırılmıştır ve asla özgür değildir, çünkü o, geçmişe göre hareket eder. Öyleyse şu soruyu sormamız gerekiyor: Düşüncenin hareketi, zihnin bir düzeyde mantıklı, makul ve sağlıklı işlemesi için elbette gerekliyken, yepyeni, bütünüyle farklı bir şeyi algılamak için gereksiz olduğundan, bu düşünce hareketi nasıl sona erdirilebilir?

Bu meseleye geleneksel yaklaşım düşünceyi kontrol etmek, dizginlemek veya yoğunlaşmayı öğrenmektir. Hiç kuş-

kusuz bu anlamsızdır. Zira kontrolcü kimdir? Kontrolcü "Kontrol etmelisin" diyen düşüncenin, bilginin bir parçası değil midir? Size kontrol etmeniz öğretilmiştir; peki ama hiçbir kontrole yer vermeyen, ona süreklilik kazandırmayan, sadece onu gözlemleyerek sonlandıran bir gözlem yolu yok mudur? Zira eğer düşünce devam ederse, zihin asla sakinleşmez, oysa ancak zihin tam anlamıyla sakinleştiğinde algı, görüş imkânı doğar. Bunun mantığını iyi anlayın; şayet zihnim gevezelik ediyorsa, kıyaslama yapıyorsa, yargılıyorsa ve "Bu doğru, şu yanlış" diyorsa, o zaman sizi dinlemiyorumdur. Sizi dinlemek, söylediklerinizi kavramak için dikkatimi vermeliyim ve eğer tüm dikkatimi verirsem o dikkat sessizlik olur.

Sessizliğin sadece yüzeysel düzeyde değil, bunun yanı sıra en derin düzeyde de zorunlu olduğunu fark edebiliriz; varlığımızın asıl merkezinde tam bir sessizlik olmalıdır. Peki, bu nasıl olacak? Herhangi bir kontrol olursa tam sessizlik gerçekleşmez. O zaman çatışma çıkar, çünkü "Kontrol etmeliyim" diyen kişi ve kontrol edilecek şey söz konusu olur. Bunda bir bölünme vardır; bu bölünmede de çatışma yatar. O halde zihnin sürekli değil de her bir saniyede tamamen boş ve sessiz olması mümkün müdür? İlk algı budur, yani zihnin tamamen sessiz olması gerekliliği. Algı, algının hakikati ve o hakikati görmek ilk ve son adımdır. Daha sonra o algının sona erdirilmesi gerekir; aksi halde onu içinizde taşırsınız. Bu nedenle zihin gözlemlemeli, her algının seçimsiz farkına varmalı ve hemen o algıyı sona erdirmelidir: Görmek ve sona erdirmek. O zaman zihin geçmişin tepkisi olan düşünceyle yaşamaz ve sonraki an, sonraki saniye düşünceye devamlılık kazandırıp onu geleceğe taşımaz.

Düşünce beyin hücrelerinin yapısında bulunan hafızanın tepkisidir. Eğer kendinizi gözlemişseniz, bizzat beyin hücrelerinde hafızanın materyalinin yer aldığını ve o hafızanın düşünce olarak tepki verdiğini fark etmişsinizdir. Beyin hücrelerinde topyekün bir değişiklik gerçekleştirmek için her algı-

nın –anlayışın, görüşün, edimin ve ondan uzaklaşmanın– sona erdirilmesi gerekir, böylece zihin her zaman algılar ve ölür, doğruyu ya da yanlışı anlayıp onu sonlandırır ve anıyı beraberinde taşımadan yoluna devam eder.

Doğrusu bütün bunlar muazzam bir algılama, müthiş bir dirilik ve enerji gerektirir. Bizim yaptığımız gibi adım adım bu meseleyi ele almak muazzam bir enerji gerektirir. Şimdi, bu enerjinin nasıl açığa çıktığına bakalım. Enerjiye ihtiyacımız var. Sizin tam bir saat oturup beni dinlemeniz için enerji gerekir. Tabii uykuya dalmazsanız, ki bu bile bir enerji türüdür. Bir şeyi yapmak için enerjiye gereksinim duyarız. Ve bu enerji tüketilebilir, her türlü şekilde kullanılabilir. Öyleyse şu soruyu sormalıyız: Bu sıradan günlük enerji –ofise gitmek, çekişmek, dırdır etmek, kavga etmek, seks– artırılabilir mi? Hiç ziyan olmaksızın bu enerji tamamen muhafaza edilebilir mi?

Bildiğiniz gibi, enerjimizi çatışmalarla ziyan ediyoruz: Uluslar arasındaki çatışmalar, inançlar arasındaki çatışmalar, fikirler arasındaki çatışmalar, siyasal veya dinsel çatışmalar, karı, koca ve çocuklar arasındaki çatışmalar. Tanrıyı sezmeye çalışıp tüm içgüdülerinizi bastırmanız da bir çatışmadır. Bu bir çarpıtmadır. İnsan bu çarpıtmaya mahal vermeden bütün enerjisini nasıl koruyabilir? Şimdi, çarpıtmanın, enerji israfının ne olduğunu irdeleyerek sorumuza cevap verelim. Her tür çatışmanın bir çarpıtma olduğunu, bir enerji israfı olduğunu söylemiştik: gözlemci ile gözlemlenen arasındaki çatışma, olgu ile ideal arasındaki çatışma, *olan* ile *olması gereken* arasındaki çatışma. *Geçmişte olana* uyum sağlayıp onu bugüne veya geleceğe taşımak çatışmanın bir parçasıdır; yani, enerjinin boşa harcanmasıdır. Her tür çatışma enerjiyi boşa harcar. Ve dünyanın her yerindeki dindar insanlar, keşişler, sannyasiler, yogiler, hepsi kontrol etmelisin, evlenmeyip cinsel isteklerden uzak durmalısın, yoksulluk yemini etmelisin derler; onların oynadıkları oyunu siz daha iyi bilirsiniz. Bu

oyunun anlamı nedir? Giderek daha fazla çatışma, bastırma ve uyum sağlama. Nitekim sözünü ettiğimiz insanlar uyum sağlamanın, bastırmanın, her tür çocuksu mücadelenin sizi muhteşem bir deneyime götüreceğini düşünüyorlar.

Hakikati idrak ettiğinizde, hakikati algıladığınızda, her tür çatışmanın bir çarpıtma olduğunu kavradığınızda işte bu algı o anda çatışmaya son verir. Sonra onu unutursunuz; yeniden var olursunuz. "Bir kez gördüm onu ve bırakmayacağım" demeyin. Bu, düşünceye, yani birkaç saniye önce yaşadığınız deneyimin anısına devamlılık katmak demektir, bu nedenle bu anıyı korumak için beyin hücrelerini güçlendirirsiniz ve dolayısıyla hafızanın yapısında, beyin hücrelerinin yapısında köklü bir değişim gerçekleşmez.

Ayrıca deneyim peşinde olma meselesi var. İnsanlar büyüleyici, aşkın bir deneyim yaşamanız gerektiğini söyleyip dururlar. Peki, öncelikle neden olağanın ötesine geçen bir şeyi deneyimlemek istersiniz? Niçin olağanüstü bir şeyi tecrübe etmek istersiniz? Bunun nedeni, apaçıktır ki, günlük deneyimlerinizden bıkmış olmanızdır; her gün seks yapmaktan veya yapmamaktan, her gün öfkelenmekten usanmışsınızdır. Bütün bunlardan sıkıldığınız için "Kesinlikle başka bir deneyim türü olmalı" dersiniz. *Deneyim* (experience) sözcüğü "bitirmek" anlamına gelir, bir şeyi geçirmek, onu tüketmek, ileriye taşımamak. Peki, deneyim peşindeki kimdir? O, "Bütün bu yüzeysel şeylerden bıktım, daha fazlasını istiyorum" diyen varlık değil midir? Bu varlık daha fazlasını ister ve istediği şeyi geleceğe yansıtır. Hindu, Müslüman, Hıristiyan veya başka biri olarak, koşullandırılmış bir halde İsa'yı, Buda'yı, Krishna'yı ya da neyi arzu ediyorsanız onu deneyimlemek istersiniz. Ve koşullandırıldığınız için, deneyimleyeceğiniz şeyi geçmişten geleceğe yansıtırsınız. Bu durumda nirvananız, cennetiniz, deneyiminiz, geleceğiniz çirkin sefil geçmişinize göre şekillenir. Deneyim peşindeki bir zihin, daha fazlasını isteyen bir zihin, *olanı*, yani bütün bunları özleyen

"ben"i hiç anlamamıştır. Deneyim peşindeki bir zihin zamana bağlıdır, ıstıraba bağlıdır, çünkü düşünce zamandır, çünkü zaman ıstıraptır.

Peki, zihin hiçbir güçlükle karşılaşmasa, hiçbir deneyim yaşamasa bile tamamen uyanık olabilir mi? Çoğumuz güçlüklere ihtiyaç duyarız, aksi halde uykumuz gelir. Eğer her gün sorgulanmazsanız, eleştirilmezseniz doğal olarak uykuya dalarsınız. Öyleyse zihin deneyime hiç ihtiyaç duymayacak şekilde büsbütün uyanık tutulabilir mi? Bu ancak zihnin düşüncenin tüm yapısını ve doğasını anlamasıyla gerçekleşebilir.

Geleneksel kişiler dik otur, şu şekilde nefes alıp ver, yirmi dakika amuda kalk gibi sözler sarf ederler. Peki, bu sözlerin anlamı nedir? Sırtınızı dik tutup doğru pozisyonda oturabilir ve düzgün nefes alıp verebilirsiniz; gelecek on bin yıl boyunca bunu yapsanız bile doğru olanı algılamanın kıyısından bile geçemezsiniz, çünkü kendinizi, düşünce tarzınızı, yaşama tarzınızı hiç anlamamışsınızdır ve ıstırabınıza bir son verememişsinizdir. Yine de aydınlanmaya ulaşmak istersiniz. Demek ki insan bütün bunları bir kenara atmalıdır.

Bildiğiniz gibi, *siddhiler* diye adlandırılan birtakım güçler var ve görünüşe bakılırsa bu güçler insanları baştan çıkarıyor. Şayet havada yükselebiliyorsan, insanların düşüncelerini okuyabiliyorsan, bedeninle tüm o dönüşleri ve kıvrılmaları yapabiliyorsan, insanları büyüleyebiliyorsun. Bu sayede sen güç ve itibar kazanıyorsun. Oysa böyle yetilerden faydalanmaya çalışmak gündüz vakti çevreyi mumla aydınlatmaya çalışmaktan farksızdır. Dolayısıyla hakikatin anlaşılması açısından hiçbir değerleri yoktur. Sadece tedavisel, fiziksel bir değere sahipler, başka bir şey değil.

Peki, uzun süreden beri şartlandırılmış olan zihin hiçbir sistemi izlemeden, hiçbir zorlamaya tabi olmadan, hiçbir kıyaslama yapmadan geçmişten tamamen kurtulabilir mi? Tamamen boş kalabilir mi, öyle ki apaçık görebilsin ve gördüğü

şeye son verebilsin? O zaman zihin o boşluk içinde kendini sürekli yenileyebilir, masumiyet içinde kendini tazeleyebilir. *Masumiyet* (innocence) sözcüğü "asla bozulmayan bir zihin" anlamına gelmektedir; "bozulmadan muaf" anlamına gelen Latince bir sözcükten gelmektedir. Çoğumuz bozuluyoruz, bu bozulmanın çevresinde toplanmış tüm anılarla birlikte bozuluyoruz. Anılarımız, özlemlerimiz, yalnızlığımız, korkularımız bu bozulma duygusunun parçasıdır. Çocukluktan itibaren bilinçlice ya da bilinçsizce zarar görüyoruz. İnsan işi zamana bırakmadan ve "Yavaş yavaş bu zararlardan kurtulacağım" demeden bütün bu zararlardan nasıl arınacak? Eğer böyle demezseniz zarar görmeye devam edersiniz. Ya da zarar görme süreci ancak siz ölünce sona erer.

Bütün bu söylediklerimiz ilginizi çekiyor mu? İşte bu meditasyondur ve daha fazlasıdır: Acaba zihin sadece yüzeysel düzlemde değil varlığın ta derinliklerinde, esas köklerinde de kendini büsbütün boşaltabilir mi? Zira aksi halde hapishanede yaşamaya mahkûm kalır, bu dünyadaki sebep sonuç zincirine bağlanmış halde yaşarız.

Bu durumda kendinize şunu sormalısınız: Acaba zihin tüm geçmişten tamamen arınıp yine de işlemek için teknolojik bilgiyi, mühendislik bilgisini, bilimsel bilgiyi, bürokratik bilgiyi, dilbilgisini muhafaza edebilir mi? Kendinizi anladığınızda, ne olduğunuzu öğrendiğinizde, zihniniz hiç zorlanmadan kendiliğinden tatlı tatlı boşalır. Siz ne misiniz? Tabii ki hafıza, bir yığın anı, deneyim ve düşüncesiniz. Buna bakın, bunu gözlemleyin. Bunu gözlemlediğinizde, bu gözlemde gözlemci ve gözlemlenen diye bir ikiliğin bulunmadığını göreceksiniz. O zaman bunu fark ettiğinizde zihninizin tamamen boş ve dikkatli olabildiğini göreceksiniz. Dikkatli olursanız hiçbir parçalanma olmadan bütünsel hareket edebilirsiniz. Tüm bunlar meditasyonun parçasıdır. Meditasyon gün içinde bir köşeye çekilip beş dakika oturmak ve kendinizle bir tür budalaca çatışmaya girmek, başı-

nızı eğmek veya nefes alıp vermek demek değildir. Bunlar, tıpkı gündüz vakti çevreyi mumla aydınlatmaya çalışmak gibi, çok çocukça şeylerdir.

Böylece bütünlüğünüzü nasıl yitirdiğinizi ve ne denli parçalandığınızı iyice anlarsınız. Bu parçalanmanın nasıl doğduğunu ve ne tür çelişkiler doğurduğunu kavrarsınız, ama onu nasıl derleyip toplayacağınızı bilemezsiniz, bunu yapamazsınız. Derleyip toplamak ikiliği ima eder: toparlayan ve toparlanan. Şayet kendinizi derinlemesine, esaslı biçimde, gerçekten kavrarsanız, kendinizi tanırsanız, zamanın, beraberinde ıstırabı getiren, koruyan, sürdüren zamanın anlamını kavrayabilirsiniz. Eğer anlayış kapasitesinde bu denli ileriye gitmişseniz –lafta değil, ölçerek değil, yükseklikte veya derinlikte değil– o zaman kendinizde tasvir edilemeyen, sözcüklere dökülemeyen, adanmışlığın ürünü olmayan, hiçbir kitapta yer almayan ve hiçbir gurunun tecrübe edemeyeceği bir boyutu keşfedebilirsiniz. Bir guru onu size öğretmeyi, ona nasıl ereceğinizi göstermeyi isteyebilir ama onu deneyimlediğini ve onun ne olduğunu bildiğini söylerse bilin ki aslında onu deneyimlememiştir ve onun ne olduğunu da bilmiyordur. Bildiğini söyleyen insan aslında bilmiyordur. Öyleyse zihnin bütün sözcüklerden, imgelerden, geçmişten arınması gerekir. Sonuçta bu hem ilk adım hem de son adımdır.

6

BU HARİKA DÜNYADA SEVGİ, GÜZELLİK VE HAKİKATLE YAŞAMAK MÜMKÜN MÜDÜR?

Öyle çok sorunumuz, öyle karmaşık meselelerimiz var ki onları layıkıyla anlamak için insanın bütün dünyayı gezmesi, aklıselimle nesnel, mantıklı bir halde çeşitli kültürleri incelemesi ve dünyada fiilen olup bitenler ve onca çatışma üzerinde ciddi ciddi kafa yorması gerekir. Gerçekten olup biteni teoride veya lafta değil de fiilen görmeliyiz. Şeyleri olduğu gibi görmeliyiz, bir Hindu'nun, bir Budist'in, bir Müslüman'ın, bir Hıristiyan'ın, bir komünistin veya aşırı uçtaki bir Maocunun gözüyle değil. Olguları dupduru gözlemlemeliyiz, idealleri değil, olması gerektiğini düşündüğümüz şeyi değil, gerçekte olup biteni. Bütün çıkarımlarımızı, teorilerimizi bir yana bırakıp dünyada olup biteni kendi gözlerimizle fiilen görmeliyiz.

Büyük bir bölünme, çatışma, adaletsizlik, bitmeyen savaşlar, ulusal, dilsel ve dinsel ayrılıklar mevcut. Çok fazla şiddet ve feci bir ıstırap var. Dinlerin insanları Hindular, Hıristiyanlar, Müslümanlar, Budistler vs. diye böldüğü apaçık bir gerçek. Ritüellere, kutsal kitaplara, öğretmenlere ve kurtarıcılara sahip organize inançlar ve propaganda demek olan dinler in-

sanları birbirinden ayırmış ve insan zihninde parçalanma yaratmıştır. Ayrıca ulusal bölünme de söz konusudur: Pakistanlılara karşı Hindistanlılar, Ruslar, Almanlar, Amerikalılar, Vietnamlılar vb. Öte yandan gençler kurulu düzene karşı isyan bayrağını kaldırmış. Tüyler ürpertici oranda sosyal adaletsizlik, yoksulluk, büyük ölçüde vahşet, şiddet, kelimelere sığmayan bir dehşet sürüp gidiyor.

İnsan bütün bunları önyargısız, hiçbir çıkarıma varmadan, mantıklıca gözlemlediğinde insanların bu canavarca, yoz ve bozuk toplumu kendi elleriyle yarattığını apaçık görebiliyor. Bu da bir gerçek. Sen dünyasın, dünya da sen. Sen toplumsun. İçinde yaşadığın ve yetiştiğin kültür, o kültür, o toplum senin çabalarının, açgözlülüğünün, acımasızlığının, şiddet eğilimlerinin sonucudur. Demek ki sen dünyasın, sen cemaatsin, sen toplumsun, sen kültürsün. Lütfen şu hususu iyi kavrayın: Bozulmadan, düzensizlikten, vurdumduymazlıktan, vahşetten, kayıtsızlıktan siz sorumlusunuz, her biriniz tek tek sorumlusunuz. Bütün ayrımcılıklarıyla bu toplumsal yapıyı zaman içinde siz oluşturduğunuz. Dinleri, inançları, sayısız çirkin tanrıyı siz derleyip topladınız. Bu toplumu siz inşa ettiniz. Öyleyse dünya sizsiniz, siz dünyasınız; teoride, sözde değil de fiilen gerçekten dünya sizsiniz. Bunu derinlemesine anlamalısınız, o küçük zavallı kurnazlığınızla ve duyarsız zihninizle değil de kalbinizde hissetmelisiniz. Zira sözünü ettiğim şey bir teori veya düşünce değil gerçeğin ta kendisidir. Açıklama açıklanan şey değildir, tasvir de tasvir edilen şey değildir. Sizin toplumun ta kendisi olduğunuz ve insanları bölüp ayırarak dünyanın her yerinde onca sefaleti ve acıyı doğuran dinleri sizin icat ettiğiniz su götürmez bir gerçektir.

Sadece dış dünyada değil insanların iç dünyalarında da geniş çaplı köklü bir devrimi başlatmak şarttır. Değişmediğiniz sürece, Hindu, Budist, Hıristiyan veya komünist olmaktan vazgeçmediğiniz sürece salt yüzeysel bir reform yapmak,

orada burada birkaç kalıbı değiştirmekle yetinmek insanlığa huzuru getirmeye yeterli olmayacaktır. Bu sizin sorumluluğunuz. Yaşam tarzlarınızda, düşünme biçimlerinizde, gündelik yoz etkinliklerinizde içsel psikolojik bir devrim gerçekleşmediği sürece sahiden derin ve esaslı bir toplumsal devrim yapma imkânı da doğmayacaktır.

Olan biteni görebilirsiniz. Dinler asla öldürmeyeceksin, savaşa girmeyeceksin, başkalarına zarar vermeyeceksin, kibar, cömert ve yumuşak kalpli olacaksın, kalbini insanlara açacaksın diye buyurmasına rağmen şiddet gerçeği apaçık ortada. Kitapların da benzeri şeyleri söylemesi şiddeti önlemiyorsa, demek ki kitapların da hiçbir değeri yok. Mesele sizin ne olduğunuzla ilgili. Gerçek şu ki siz dünyasınız, bir teori olarak değil gerçeklik olarak: dünya, cemaat, toplum, içinde yetiştiğiniz kültür zaman içinde insan eliyle kuruldu. Siz bunun sonucusunuz ve yerleşik bozuk düzenin dış yapısında değişim yapmak için önce kendinizi içsel anlamda tepeden tırnağa değiştirmelisiniz. Bu mantıklı, makul, apaçık bir gerçek. Şiddet toplumu değiştirmenin bir aracı olarak değerlendiriliyor. Görünüşe bakılırsa şiddet yoluyla hızlı bir değişim gerçekleştirilebilirmiş gibi. Bu nedenle dünyanın bazı yerlerinde insanlar şiddeti haklı çıkarıyorlar. Fakat insan mantık ve sağduyusuyla baktığında şiddetin toplumsal yapıda yüzeysel bir değişim doğurabileceğini ama o fiziksel devrimin kaçınılmaz olarak diktatörlük, bürokrasi veya kaosla sonuçlanacağını ve dolayısıyla tiranlığa dönüşeceğini kavrayabilir. Bu da gün gibi ortada olan bir gerçektir.

Öyleyse insan bu gerçeklerin farkına varınca, muazzam kargaşayı ve ıstırabı ne belli bir önyargıya veya eğilime göre ne de tarihsel bilgilere göre değil de kendisi bizzat fiilen görüp, gözlemleyip hissederse o zaman tek bir çözüm olduğunu fark eder. Bu çözüm de bir insan olarak zamanın ve çevrenin ürünü olan sizlerin köklü ve derinlikli bir değişim geçirmenizi gerektirir. O halde şu soruyu sormalıyız: Bu içsel

devrim, psikolojik değişim uzak bir gelecekte değil de hemen şimdi gerçekleşebilir mi? İşte biz de beynin yapısında topyekûn bir değişimi gerçekleştirme imkânını irdeleyeceğiz burada. Bunun için incelememizi, sorgulamamızı paylaşmalıyız. İletişim paylaşmak, birlikte düşünmek demektir, onaylamak veya karşı çıkmak değil de birlikte düşünmek, gözlemlemek, öğrenmek, anlamak demektir. Bu yolculuğu sizin ve konuşmacının birlikte yapması lazım. İletişim sizinle konuşmacı arasında ortak bir şeyin olması ve birlikte o şeyi incelemek, paylaşmak, anlamak demektir. İletişim sadece sözle kurulmaz. Elbette söze dayalı bir anlayışın olması gerekir ama iletişim aynı zamanda paylaşmak demektir ve siz kendi önyargılarınızı, inançlarınızı, tabularınızı, kanaatlerinizi koruduğunuz sürece bir şeyleri başka insanlarla paylaşamazsınız.

Bu yüzden, çok çetrefilli bir sorun olan varoluş sorununu incelemek üzere birlikte bir yolculuğa çıkacağız. İnsani ilişkileri birlikte ele alacağız. Şiddet meselesine birlikte göz atacağız, korkuyu, zevki, ıstırabın sona erdirilip erdirilemeyeceğini, sevmenin ve ölmenin ne demek olduğunu, meditasyonun hakikatini ve güzelliğini, sahiden dindar olan bir zihnin niteliğini birlikte kavrayacağız. Bütün kutsal kitapları okumuş bir zihin dindar bir zihin değildir. Aynı şekilde, başkalarının deneyimlerinin otoritesini tanıyan bir zihin dindar bir zihin değildir. Ayrıca başkalarının sözleriyle dolu bir zihin dindar bir zihin değildir. İnanan, dogmalara, çıkarımlara sahip olan, ritüellerle oyalanan bir zihin de dindar bir zihin değildir. Bütün bu hususların üzerinde birlikte duracağız. Hakikatin ne olduğunu, onun güzelliğini, niteliğini ve zihnin tamamen sessiz olmasının ne anlama geldiğini beraber ele alacağız. Ancak çok dingin, sessiz, lekesiz bir zihin hakikati görebilir.

Kısacası bütün bu hususları beraberce irdeleyeceğiz, dolayısıyla sabırlı olup beni dinlemelisiniz. Doğrusu bizim en büyük sorunlarımızdan biri dinlemeyi bilmemektir. Birlikte yapacağımız incelemenin bir bölümünü birbirimizi dinlemek

oluşturuyor; ama eğer söyleneni zaten bildiğiniz bir şeyle kıyaslarsanız dinleyemezsiniz. Onaylar veya karşı çıkarsanız da dinleyemezsiniz. Aynı şekilde, sadece sözlere kulak verip onları kendi gerçeğinizle ilişkilendirmezseniz dinleyemezsiniz. Eğer kendi çıkarımlarınızla, umutlarınızla, sorunlarınızla, ıstıraplarınızla, acılarınızla dinliyorsanız, aslında dinlemiyorsunuz demektir. Birbirimizi dinlersek bütün sorunlarımızı kökünden çözebiliriz. Öyleyse sadece konuşmacının sözlerini değil, aynı zamanda kendi tepkilerinizi, cevaplarınızı, homurtularınızı dinleyebilen bir zihin paylaşmayı becerebilir. O zaman konuşabiliriz.

Bizim burada ele alacağımız konu hükümetimizi nasıl değiştireceğiniz, fakirleri acilen nasıl doyuracağınız, dehşet verici umursamazlığın ve yozlaşmanın derhal önüne nasıl geçebileceğiniz değil, çok daha karmaşık bir insani sorundur; sorunun belirli bir kısmını değil de tamamını görüp anlamaktır. Zira aslında hayat, sizin yaptığınız gibi kırk yıl boyunca her gün ofise gitmek –bunu niye yaptığınızı bilmiyorum– değildir. Kendinizi, eşinizi, ailenizi anlamak, son derece önemli bir hadiseye dönüşmüş olan şu seks denilen şeyi anlamak, hem içinizde hem de dışınızdaki çatışmayı anlamak, bu dünyada huzur içinde yaşamanın mümkün olup olmadığını birlikte kavramak, dünyadan elini eteğini çekmeden, bir keşiş ya da sannyasi olmadan, hepimize ait olan bu muhteşem dünyada sevgiyle, güzellikle, hakikatle yaşamaktır hayat.

İnsanın bütün bunları keşfedebilmesi için dinlemesi, beyniyle değil kalbiyle dinlemesi, anlamak için dinlemesi, keşfetmeye çalışması gerekir, çünkü başkalarından değil kendinizden öğrenmek zorundasınız. Hiçbir kitap, hiçbir Gita, hiçbir Upanişad size kendinizi öğretemez. Aynı şekilde, hiçbir filozof, hiçbir profesör, hiçbir psikolog da size kendinizi öğretemez. Onların size öğretebileceği tek şey ne olduğunuz veya ne olmanız gerektiğiyle ilgili kendi düşünceleridir. Bu ise onların görüşü, çıkarımı, algısıdır, sizin değil. Asırlar boyunca

başkalarının otoritesini, guruların otoritesini, geleneğinizin otoritesini, başkalarının söylediklerinin otoritesini kabullendiniz. İşte bu yüzden hiç enerjiniz yok; bu yüzden epey köreldiniz, duyarsızlaştınız; işte bu yüzden ikinci el insanlarsınız. Biliyorum gülüyorsunuz, ama eğer buna gülüyorsanız, anlattıklarım aslında size hiç tesir etmemiş demektir. Tıpkı genç bir adamın okula gidip diploma alması ve ardından iş bulup hayatının geri kalan kısmını güvende geçirmesi gibi. İşte bu yüzden otorite sizi mahvetti; dinler yıktı sizi. Lütfen bu gerçeği görün.

Kısacası biz ne olmamız gerektiğini değil de ne hale geldiğimizi birlikte dikkatlice ele alacağız (ve zaman yeterse ayrıntılara gireceğiz), çünkü ideal diye bir şey yoktur, amaç yoktur, hedef yoktur, sadece *olan* vardır. Şayet bir amacınız, bir hedefiniz olursa gerçekte olan biteni göremezsiniz veya ondan kaçarsınız. Lütfen bu noktayı iyi dinleyin. Ne olmanız gerektiği konusunda bir idealiniz olursa mevcut haliniz ile içinde olmanız gereken hal arasında bir çatışma yaratırsınız. Bu da büyük bir zaman kaybına yol açar. İkiyüzlülüğe götürür. İdealleri, amaçları olan insanlar riyakârlaşırlar, bir şey söyleyip başka bir şeyi düşünüp yaparlar, dur durak bilmeden idealierden söz ederler. Oysa hakikatle ilgilenen kişinin idealleri olmaz, çünkü hakikat *olanın* içindedir ve onu aşar. Öyleyse *olanı*, yani ne olduğunuzu anlamalısınız, ne olmanız gerektiğini veya ıstırabınızı nasıl sona erdireceğinizi değil. Bütün bu noktaların üzerinde duracağız, ama öncelikle ne olduğunuz ve ne olmanız gerektiğine yönelik bu ikili (düalist) yaklaşımı, eğer yapabiliyorsanız, zihninizden tamamen atın. Siz ikili yaklaşıma hapsolup kalmışsınız; çatışmanın özü de buna, yani gözlemci ile gözlemlenen arasındaki ayrıma dayanıyor.

Öyleyse biz kimiz? Siz kimsiniz? Herhangi bir kitaba, herhangi bir otoriteye veya herhangi bir psikoloğa göre değil; eğer onlara göre kim olduğunuzu söylerseniz onların sözleri-

ni tekrarlamış olursunuz, ama bu durumda kendinizi ne öğrenebilirsiniz ne de gözlemleyebilirsiniz. Oysa kendinizi gözlemlerken, kendinizin farkına varırsınız, insanlığın haz ve korkuya saplanıp kaldığını görürsünüz. Bunlar temel ilkelerdir. Hem fiziksel hem de psikolojik olarak, hem içimizde hem de dışımızda hazzı sürdürüyoruz. Dinlerimizin, toplumsal yapımızın, toplumsal ahlakımızın hazza dayandığı gerçeğini görmelisiniz. Sizin ahlakınız açgözlülük, düşmanlık, nefret, hırs, rekabet, saldırganca kazanmadan ibaret. Kendinizi seyredin, bir dizi sözü dinlemekle yetinmeyin, gözlem yapın. Gerçek şu ki sizin ahlak dediğiniz şey aslında ahlaksızlık. Yine gerçek şu ki sizin toplumsal yapınız, toplumsal ahlakınız tamamen ahlaksızlık. Öyle değil mi? Ahlaksız değil misiniz? Ara sıra parlayıveren sevgi adlı kıvılcımı bilmiyor değilsiniz ama açgözlü, kıskanç ve hırslısınız.

O halde bu korku ve haz meselelerini adamakıllı anlamanız gerekiyor. Anlamak demek bakma özgürlüğüne sahip olmak, hazzın ne olduğunu, bizi nereye götürdüğünü, neler içerdiğini, gözlemci ile gözlemlenen şey arasındaki o sıra dışı ayrılığı nasıl doğurduğunu, dinlerde, uluslarda ve benzeri şeylerdeki bölünmeleri gözlemlemek demektir. Ekonomik, sosyal ve dinsel parçalanma haz aracılığıyla meydana getirilmiştir.

İnsan karmaşık korku meselesini teoride veya sözde değil de gerçekten derinlemesine anlamalıdır. Zihin korktuğunda hakikatin ne olduğunu göremez. Karanlık içinde yaşar. Komşunuzdan, devletinizden, karınızdan, kocanızdan ya da polisten korktuğunuzda, zihninizin ne kadar körleştiğini, mantıklı düşünme becerisini ne denli yitirdiğini, ne kadar karıştığını hiç fark ettiniz mi? Demek ki insanın korkuyu ve zevki anlayabilmesi için önce kendi içine bakması, içinde olan biteni teoride değil de fiilen gözlemlemesi gerekir.

Kısacası biz tüm eylemlerimizin dayandığı bu iki meseleyi –korku ve haz– inceleyeceğiz. Eylemlerimiz ister yüzeysel

ister gizli saklı olsun, ister bilinçli ister bilinçdışı olsun her hâlükarda korku ve hazza dayanır. Bütün itici güçlerimiz, güdülerimiz haz ve korku dediğimiz iki temel ilkeye dayanıyor. Hakikati aradığınızı söylediğinizde, aslında aradığınız şey haz adını verdiğiniz şeyin kalıcı hale getirilmesidir. Bunu kendi hayatınızda gözlemleyin. Zihin korktuğunda, korkuyla dolduğunda insanları böler. İnsanları şiddete meyilli ve düzensiz kılar. İnsanlar kendilerini sürekli disiplin altına sokabilirler, ama eğer korku varsa, çarpıklık vardır, bozulma vardır, şiddet vardır, kötülük vardır. Lütfen bunu kendinizde gözlemleyin. Şayet sahiden ciddiyseniz –ki umarım kendi iyiliğiniz için bu ciddiyeti taşıyorsunuzdur– bu gözlemi yaparsınız, çünkü ev yanıyor, sadece sizin o küçük eviniz değil bütün dünya yanıyor. Dünyada yıkım, katliam, kaos var ve ev yanıyor; gerçi bir banka hesabıyla küçük bir hayatı sürdürüp bir sürü teoriyle kendinizi oyalayabilirsiniz ama unutmayın ki ev yanıyor. Sahiden tam anlamıyla ciddi olan bir insan bu iki ilkeyi –korku ve haz– anlamalıdır. Nitekim biz de hazzın ve korkunun ne olduğunu araştıracağız, korkudan nasıl uzak durulacağını, korkudan nasıl kaçılacağını, korkunun nasıl bastırılacağını veya korkunun nasıl yenileceğini değil; korkuyu anlamaya çalışacağız; hazzı nasıl sürdüreceğimizi, hazzı nasıl büyüteceğimizi değil, hazzın kendisini anlamaya gayret edeceğiz. Anlamak için duyarlı, keskin, gözlemleyen bir zihne, yani hiçbir çıkarıma yer vermeden bakabilen bir zihne ihtiyacınız var, çünkü çıkarımlara sahip olan bir zihin mantıklı işleyemez.

Kendinizi gözlemleyerek, insan varoluşunun bu iki faktörünü –korku ve haz– gözlemleyerek kendinizden öğrenin. Korku nedir, haz nedir? Haz niçin olağanüstü önem kazandı? Haz kendini pek çok gizli yolla ifade ediyor: Kendini önemseme, itibar, ün, başarı, bilgi edinme, tüm bunlar haz yolunun üzerinde duruyor. Bütün tapınak zillerine kulak verip tapınaklara gitseniz de aslında tapındığınız şey haz ve para-

dır. Bir insan gerçekten ciddi ama çok ciddiyse hem hazzı hem de korkuyu anlamak zorundadır.

Korku kendi başına var olmaz. Bir şeyle, kamuoyuyla, insanların sizin hakkınızda söyledikleriyle ilişkili olarak var olur. Ölüm korkusu söz konusu; bilinmeyenden duyulan korku var; bilinenin doğurduğu korku var; güvensizlik korkusu, işini kaybetme korkusu, karınızın sizin onaylamayacağınız bir şeyi yapmasından duyduğunuz korku, kocanızın aptalca bir şey yapmasından duyduğunuz korku. Korku şiddeti besler. Her yıl milyonlarca insanın akın ettiği aşırı kalabalık bir ülkede işsizlikten, yiyecek kıtlığından, çözümsüz yoksulluktan, yozlaşmış devletten kaynaklanan korkunun giderek büyüdüğünü görmüyor musunuz? Bütün bunları gördükten sonra, korkuya kapılıyorsunuz, sadece kendi güvenliğiniz için değil, gelecek neslin, yavrularınızın güvenliği için de korku duyuyorsunuz. Ölüm korkusu var. Hepiniz bazı şeylerden korkmuyor musunuz? Bir hafta önce fiziksel bir acı çekmişseniz onun tekrarlanmasını istemezsiniz. Birisi sizi incitmişse o incinmenin korkusunu taşırsınız. Korku şiddeti körükler. Öyleyse korkudan sahiden kurtulmadığınız sürece dünyada kaos yaratmaya mahkûm olursunuz. Ve korku, cesaret ideali gibi bir idealle bastırılamaz. Ne olup bittiğine bakın. Korkuyorsunuz ve cesaret geliştirerek korkudan kurtulabileceğinizi düşünüyorsunuz. *Olandan* kaçarak cesaret sayesinde korkudan kurtulmayı umuyorsunuz. Eğer bir idealiniz varsa, o ideal, *olanı* köstekleyen bir engel işlevi görür.

Bir insan olarak şiddete eğilimli ve saldırgan olduğunuzu sahiden derinlemesine anlamalısınız. Bu apaçık bir gerçek. İnsanların şiddete eğilimli oldukları ve şiddetsizlik idealine sahip çıktıkları su götürmez bir gerçektir. Öyleyse ne olup bitiyor? İdeali ileri sürüyorsunuz ve bu arada şiddetin tohumlarını ekiyorsunuz. "Şiddetten arınmaya çalışıyorum; bir gün şiddetten arınmış bir hale geleceğim" diyorsunuz. Dolayısıyla ikiyüzlü oluyorsunuz. Zaten bütün idealistler özünde iki-

yüzlüdür. Doğru mu? Yuttuğunuz hapı gözlemleyin. Öyleyse biz cesaret idealiyle veya korkudan nasıl kurtulacağımızla ya da korkuyu nasıl bastıracağımızla ilgilenmiyoruz; biz korkuyu anlamak istiyoruz, çünkü bir şeyi anladığınız anda ondan kurtulursunuz. Ayrıca özgürlük ideallerle kazanılmaz. Özgürlük ve özgürlüğün güzelliği gerçekte olanı anladığınızda, kendi karmaşanızı, kendi kayıtsızlığınızı, kendi gaddarlığınızı adamakıllı anladığınızda ortaya çıkar. Özeni ve hakiki dikkati barındıran bu gözlemden, bu farkındalıktan özgürlüğün güzelliği doğar.

Bizler gözlemleyip öğreneceğiz. Kendi korkunuzu gözlemleyin. Şimdi orada oturarak korkunuzun farkına varamayabilirsiniz. Ancak korku ortaya çıktığında onun farkına varabilirsiniz. Öyleyse bağlılık meselesini ele alabiliriz. Hepiniz ailelerinize, işlerinize, fikirlerinize, çıkarımlarınıza, düşündüklerinize bağlısınız. Öyle değil mi? Şimdi neye bağlı olduğunuza bakın: O, karınız veya kocanız olabilir, çocuklarınız olabilir, totemler veya karma ya da reenkarnasyon gibi sizin icat ettiğiniz şeyler olabilir. Neye bağlı olduğunu gözlemleyin. Şimdi, bir şeye bağlandığınızda, ona hâkim olma, ona bağımlı olma, onu sahiplenme arzusu da belirir. Bağlı olduğunuz şey karınız, kocanız, çocuklarınız, fikirler ya da yargılar olabilir. Peki, bir şeye hâkim olup ona bağlandığınızda zihninizde ne olur? O bağlı olduğunuz şeyin kalıcılığı konusunda hep bir belirsizlik vardır. Öyle değil mi? Bağlılık söz konusu olduğunda onun sona erebileceğine ya da bağlandığınız kişinin başka bir insana yönelebileceğine ve sonuçta bundan kıskançlığın doğabileceğine dair bir belirsizlik de oluşur. Demek ki bağlılığın olduğu yerde korku da olur. Ve bağlanmanın ardından "Bu bağlılıktan kurtulmalıyım" deyip kurtulmaya çalışırsınız. Sonra kendi kendinize nasıl da bu kadar bağlanabildiğinizi sorarsınız. Böylece bir sorun ortaya çıkar. Sonra insanlar size şunu veya bunu yapmanızı, meditasyona başlamanızı, bağlandığınız şeyden yavaş yavaş ayrıl-

manızı, bir keşiş, aziz ya da kutsal bir budala olmanızı söylerler. Oysa şayet bağlılığın sonuçlarını gözlemleyip anlarsanız, onda korkunun yer aldığını görürsünüz. Fakat siz korkuyu anlamak yerine ayrılığı büyütürsünüz ki bu da en ölümcül şeydir, çünkü ayrılığı büyütürken duyarsız ve kayıtsız hale gelirsiniz, kendinizi geri çekersiniz, direnç gösterirsiniz, bir ağacın, gökyüzünün veya göz kamaştırıcı bir günbatımının güzelliğine asla bakmazsınız, çünkü bütün bunlar size göre bağlanmak demektir. Böylece ayrılık felsefesiyle korkunç çirkin bir insana dönersiniz. Kısacası, bağlanmanın olduğu yerde korkunun da olacağını iyice kavrayın.

Şimdi, korkunun ne olduğunu anlayacağız, kelimelere dayanmadan anlayacağız, yani siz kendi korkunuza kendiniz bakacaksınız, onu öğreneceksiniz. Demek ki korku vardır. Peki, korku nedir? Korkunun nedeni değil de gerçeği nedir? İnsan ölümden korkuyor. Gelin bu konuya değinelim. Ansızın bir sona ulaşma, ailenizden, bütün bilgilerinizden, mevkiinizden, itibarınızdan, o sevimsiz küçük evlerinizden ve arabalarınızdan birdenbire kopma korkusu nedir? Korkunun nedeni nedir? Korku süreci nedir? Lütfen korkunun oluşumunu konuşmacıyla birlikte inceleyin. Bir hafta önce ya da geçen yıl fiziksel bir acı yaşadınız diyelim. O acıyı düşünürsünüz, tekrarlanmamasını umarsınız. Öyle değil mi? Geçmişte yaşadığınız ve size fiziksel acı vermiş bir olayı düşünmek, aynı olayı şimdi ya da yarın tekrar yaşamama isteği doğurur. Dolayısıyla düşünce, acı veren bir şeyi düşünmek, o şeyin tekrar vuku bulmasından duyulan korkuyu doğurur. Öyle değil mi? Demek ki düşünce korkunun sürekliliğinin nedenidir. Bunu anlıyor musunuz? Diyelim ben dün ya da iki hafta önce yanlış bir şey yaptım. Sizin bunu öğrenmenizden korkarım. Sizin bunu bilmenizi istemem ve bir gün öğrenirsiniz diye ödüm kopar. Dolayısıyla, düşünce, farkına varılmasını istemediği bir şey yaptığı kanısına varırsa, yaptığı şeyi gizler ve o şeyin farkına varılmasından korkar. Fiziksel bir acı söz

konusudur ve ifşa edilmemesi, gözler önüne serilmemesi, tekrarlanmaması gereken psikolojik bir olgu vardır. Demek ki düşünce, acıyı düşünmek, geçmişte olan şeyi düşünmek korkuya süreklilik kazandırır. Bu husus yeterince açık mı? Şimdi lütfen bunu kendinizde gözlemleyin, korkuyu sona erdirmeyi değil de korkuya süreklilik katan şeyi gözlemleyin.

Diyelim geçen hafta bir acı yaşadım. Bitti. Bitmesine rağmen, zihnim onu düşünüp korkar. Eğer düşünce araya girmese acı anında bitebilir; bitmiştir zaten. İki hafta önce gerçekleşen acı bitmiştir ama beyin o acıyı kaydetmiştir. Nitekim beyin bir kayıt makinesidir ve beynin bir parçası olan hafıza, o acıyı düşünerek tekrarlanmasından korkar. Şimdi, konuşmacı dinsel, psikolojik, biyolojik veya başka herhangi türde bir kitabı okumuş değil. Konuşmacı kendini beğendiği için bunu söylemiyor, kendiniz hakkındaki her şeyi kitap okumadan da öğrenebileceğinizi size göstermek istiyor. Zira sizin içinizde tüm insanlık vardır, bütün tarih içinizde gömülüdür, kralların ve savaşların tarihi değil de gelişmenin tarihsel süreci. Dolayısıyla biz beyinden bahsederken, bir profesörün beyin hücreleri hakkındaki sözlerini aktarmıyoruz. Bunu siz kendinizde gözlemleyebilirsiniz, böylece özgün ve gerçek bir şey olur. Ve bunda büyük bir güzellik, bağımsızlık ve özgürlük yatar.

O halde fiziksel ya da psikolojik bir olayın anısının tepkisi olan düşünce beyin hücrelerinde kaydedilir. Beyin hücreleri bu anıyı muhafaza eder ve dikkatli ol, artık daha fazla acı yaşama, acıyı gözlemle der. Düşünce acıyı istemez ve dolayısıyla korkuyu besler.

Peki, haz nedir? Lütfen bunu iyi anlayın. Bir kez anladığınızda aslında son derece basitleşir. Karmaşık, entelektüel zihin karmaşık bir şey istiyor ve meselenin aslında ne kadar basit olduğunu gözden kaçırıyor. Haz nedir? Göz alıcı renkleriyle nefis bir günbatımını veya güzel bir çiçeği görürsünüz. Akşam veya sabah ışığında bir gölü görürsünüz, onun güzel-

liğini, durgunluğunu, ışık ve gölgenin olağanüstü derinliğini seyredersiniz. Bu gerçekleşir. Oradasınızdır ve onu görüp "Ne kadar muhteşem!" dersiniz. Beyin hücreleri bunu kaydeder ve düşünce "Keşke yarın da bu deneyimi yaşayabilsem; ne kadar hoştu, güzeldi, büyüleyiciydi" der. Düşünce günbatımı olayına süreklilik katar ve onun tekrarlanmasını ister. Diyelim dün cinsel bir haz yaşadınız. Lütfen utanmayın, sadece gözlemleyin. Cinsel bir haz yaşadınız; bu kaydedildi ve düşünce onun üzerine gidip, onu düşünür, geviş getirir, imgeler oluşturur ve "Aynı hazzı tekrar yaşamalıyım" der. Dolayısıyla düşünce korkuyu besler ve hazzı sürekli kılar, hazdan uzaklaşmayı, isteksizliği değil. İsteksizliği hakikate ulaşma yolu olarak görmek hayata çok sığ bir bakıştır, çünkü o zaman eziyet çeken, kendi içgüdüleriyle, talepleriyle, özlemleriyle boğuşan bir zihne sahip olursunuz. O zaman zihniniz eğilip bükülür, çarpıklaşır, sıkıntı çeker ve çarpık bir zihin hakikatin ne olduğunu idrak edemez.

O halde düşüncenin korkuya süreklilik ve canlılık kattığını ve hazzı sürdürüp dünden bugüne bugünden yarına taşıdığını öğrenmiş bulunuyorsunuz. Bu basit bir gerçektir. Bu durumda insan şu soruyu soruyor: Düşüncenin işlevi nedir? Düşünce korkuyu besliyor ve hep acıyı barındıran hazzı sürekli kılıyor. Haz ve acı madalyonun iki yüzüdür ve haz ile acı arasında yapılan ayrım düşüncenin işlevidir. Düşünce hazzı ve acıyı birbirinden ayırır. Düşünce "Buna sahip olmalıyım ve şundan uzak durmalıyım" der.

Dolayısıyla korkunun ve hazzın madalyonun iki yüzü olduğunu öğrendikten sonra düşüncenin işlevinin ne olduğunu sormalıyız. Hazdan kurtulamazsınız; çünkü haz siz güzel bir şey görür görmez oluşur. Sevimli bir çocuğu, güzel bir kadını, göz alıcı gökyüzünü, uçan kuşu, hoş bir düşünceyi, bir zarafeti gördüğünüzde, tüm bunlarda sevince benzer engin bir haz vardır. Sevinç haz değildir ama sevinci yaşayan düşünce onu hazza indirger, çünkü "Daha fazla haz almalıyım" der.

Öyleyse düşüncenin işlevi nedir? Düşünmek nedir? Burada belli bir kalıba, bir otoriteye göre düşünme alışkanlığından söz etmiyoruz. Düşünmek nedir? Kuşkusuz düşünmek bilgi olan kolektif deneyiminizin tepkisidir. Öyle değil mi? Şayet hiç bilginiz olmasaydı düşünemezdiniz. İsminizin, evinizin, dilinizin bilgisine sahip olmasaydınız, düşünemezdiniz; bir tür hafıza kaybı yaşardınız. Demek ki düşünmek insanların hem bireysel hem de kolektif olarak biriktirdiği anıların tepkisidir. Her düşünce hafızanın, geleneğin, birikmiş bilginin, kolektif belleğin bir tepkisidir.

O halde düşüncenin ya da düşünmenin işlevi nedir? Bilimsel ve psikolojik bilgilere sahip olmalısınız. Bu bilgiler, insanlığın ve bilimin birikmiş deneyimleri, sözcüklerin nasıl kullanılacağına, piyanonun nasıl çalınacağına vs. ilişkin birikmiş deneyimlerdir. Eksiksiz, rasyonel, mantıklı bilgilere sahip olmalısınız, çünkü bu bilgiler olmadan yaşayamazsınız. Ayrıca bilginin neler yaptığını da görmelisiniz. Dünün deneyimlerini biriktirmek suretiyle bilgi toplar ve o deneyimlerin tekrarlanmasını istersiniz. Fakat bu deneyimler tekrarlanmayabilir, bu yüzden acı doğar. Demek ki bir bakıma bilgi gereklidir ve bilgi korkuyu ve acıyı körükler. Herhalde siz başka birine göre değil de kendi başınıza düşünmeye alışık değilsiniz, bir ağacın güzelliğini kendi başınıza görmeye, Sabah Yıldızı'nı izlemeye, bir çocuğun naifliğini seyretmeye, karınızın ya da kocanızın güzelliğini ya da çirkinliğini gözlemlemeye alışık değilsiniz. Diyelim ki dün günbatımını seyrederken yeni, taze, neşeyle dolu, inanılmaz bir deneyim yaşadınız. Işık, renk, bunların verdiği his kaydedildi. Bilgiye dönüştü; bu nedenle zaten eskimiş oldu. Eskimiş olan düşünce, "Yeni bir deneyim yaşamalıyım" der ve yeni deneyim hazza çevrilir.

Kısacası düşünce hafızanın tepkisidir. Hafıza birikmiş bilgi, tecrübedir. Teknolojik bilgilere sahip olmalısınız, ama aynı zamanda dünün bilgisinin hazzı ve korkuyu beslemek-

le kalmayıp hazza ve korkuya süreklilik kazandırdığını da fark etmelisiniz. Dolayısıyla düşünce teknolojik dünyada mantıklı, makul, etkin, nesnel olarak işlemelidir, ama siz aynı zamanda düşüncenin tehlikesini de görmelisiniz. Sonuçta bu noktada bir soruyla karşılaşıyoruz: Düşünceyi taşıyan şey nedir?

Lütfen bunun toplu bir terapi olmadığını anlayın. Ele aldığımız bu gerçekleri herkes kendi başına sorgulamalı. Bir merkez olarak hafızayı taşıyan ve ona işlerlik kazandıran şeyin ne olduğunu sorduk. İçinizde bir gözlemci bir de gözlemlenen şey olduğunu hiç fark ettiniz mi? Gözlemci sansürcüdür, Hıristiyan, Hindu, Budist, komünist veya falanca kişi biçimine bürünmüş bilgi birikimidir. Gözlemci merkezdir, egodur, "ben"dir. Bu "ben", bu ego, düşünmek, bir süperego, Atman icat eder, ama yine de o hâlâ birisinin icat ettiği düşüncenin bir parçasıdır. Dolayısıyla içinize baktığınızda, gözlemcinin, sansürcünün ve gözlemlenen şeyin var olduğunu görürsünüz. Demek ki gözlemci ve gözlemlenen, "ben" ve "sen", biz Hindular ve siz Müslümanlar diye bir ikilik söz konusudur. Kısacası içinizde gözlemci ve gözlemlenen var. Buna bakın. Bu bölünme her tür çatışmanın kaynağıdır. Ona ister üst-ben, ister Atman, ister Brahman deyin o yine de bölünmedir, tıpkı ulusal bölünme, siyasi bölünme, görev bölünmesi, siz ile karınız arasındaki bölünme, siz ile kocanız arasındaki bölünme gibi. Bölünme kaçınılmaz olarak çatışma yaratır. Dolayısıyla içinizde gözlemci ve gözlemlenen bulunuyor ve gözlemci bütün düşünceleri doğuran hafızanın taşıyıcısıdır. Öyleyse düşünce asla yeni değildir; düşünce asla özgür değildir. Düşünce, özgürlüğü düşünebilir veya icat edebilir ama asla özgür değildir.

Peki, gözlemcisiz gözlem nasıl yapılabilir? Gözlemci geçmiştir; gözlemci imgedir. Meseleyi çok basitleştirip adımlarımızı hızlı atalım. Karınıza ya da kocanıza dair bir imgeye sahipsiniz, öyle değil mi? Tabii ki sahipsiniz. O imge zamanla

oluştu: Kusur bulmak, zorbalık, haz vermek ve hazzı inkâr etmek. Kırk yıl, on yıl, iki gün, bir gün ya da bir dakika sonra kocanız veya karınız, erkek arkadaşınız veya kız arkadaşınıza dair o imge yavaş yavaş oluşur. İmgeyi oluşturan gözlemciydi. İmgesiz, gözlemcisiz karınızı veya kocanızı ya da bir ağacı gözlemleyip gözlemleyemeyeceğinizi soruyoruz.

Bu soruya cevap vermek için imgenin oluşum mekanizmasını saptamamız lazım. İmgeleri yaratan şey nedir? Eğer bunu anlarsanız, asla imge oluşturmazsınız. Dolayısıyla gözlemcisiz gözlem yapabilirsiniz. Şunu veya bunu takip etmeniz önemli değildir. Onun güzelliğini hissetmek, ondan bahsetmek en azından benim için eğlenceli. Eğer taze bir zihinle, bulanık olmayan bir zihinle bunu anlarsanız, her zaman büsbütün farklı bir şey görürsünüz. İmgeyi oluşturanın, bu imge oluşturma mekanizmasının sona erdirilip erdirilemeyeceğini soruyoruz. Onun nasıl sona erdirileceğini size göstereceğim.

Öncelikle farkındalığın ne olduğunu irdelemelisiniz: ağaçların, komşunuzun, bir odanın şeklinin, renklerin farkında olmak, olan bitenin hem içsel hem de dışsal olarak farkına varmak. Seçmeden, seçimsiz, hoşlanmadan veya nefret etmeden farkına varmak. Sadece farkında olmak. Hakaret veya övgü anında bilinciniz tamamen açıksa o an kayıt makinesi çalışmaz. Diyelim bana hakaret ediyorsunuz ve hakaret anında tam bir farkındalığa sahipsem, o zaman beynim kayıt yapmaz. Size vurmak istemem, size kötü söz söylemem; zihin pasif bir halde hakaretin veya övgünün farkındadır ve dolayısıyla kayıt yapmaz. Sonuçta imge de oluşmaz. Gelecek sefer birisi size hakaret ettiğinde veya sizi övdüğünde o anın tamamen farkına varırsınız. Sonra beynin eski yapısının sessizleştiğini, aniden çalışmadığını görürsünüz. Hakaret ile kayıt arasında bir zaman aralığı vardır ve o arada tamamen farkında olduğunuz için kayıt gerçekleşmez. Anladınız mı bunu?

Lütfen bunu bir dahaki sefer ağaca baktığınızda gözlemleyin. Sadece ağacı gözlemleyin, onun güzelliğini, dallarını,

gövdesinin diriliğini, dallarının eğriliğini, yapraklarının zarifliğini, ağacın şeklini gözlemleyin. İmgesiz bakın, daha önce gördüğünüz o ağaca dair imgeniz olmadan bakın. Gözlemcisiz bakın. Karınıza veya kocanıza bakın, sanki onu ilk kez görüyormuş gibi, yani imgesiz bakın. Bu görüş gerçek ilişkidir, imge ile imge arasındaki ilişki değil. Bu gözlemi dupduru yapabilen bir zihin hakikatin ne olduğunu görebilir.

7

HAYATINIZA NASIL BAKIYORSUNUZ?

Bana öyle geliyor ki, özellikle geleneğin güçlü olduğu yerlerde yapmamız gereken en önemli şeylerden biri zihinlerimizi ve kalplerimizi nasıl oldukça farklı bir hayat sürebiliriz sorusunu yanıtlamaya adamaktır. Hayatımızı kökten değiştirmemiz gerektiği önemli bir gerçek değil mi? Belirli bir plana veya ideolojiye göre değil ya da bir tür ütopyaya uymak için değil, aksine dünyanın ne olduğunu gördükten sonra, ne denli şiddet, vahşet ve ıstırapla dolu olduğunu fark ettikten sonra hayat tarzımızı, düşünme biçimlerimizi, davranış tarzlarımızı, tavırlarımızı ve dürtülerimizi değiştirmek elbette her birimizin sorumluluğu altındadır. Hayatın gerçekte ne olduğunu, sevginin ne anlama geldiğini, ölümün ne demek olduğunu ve modern dünyada dindar bir hayatın mümkün olup olmadığını birlikte konuşacağız. Ayrıca zaman, mekân ve meditasyon hakkında sohbet edeceğiz.

Konuşulacak çok şey var ve muhtemelen çoğunuz maalesef bütün bu konularda önceden bol miktarda bilgi edinmişsinizdir, başkalarının size verdiği bilgileri, kitaplarınızın, gurularınızın, sistemlerinizin, kültürünüzün size dayattığı bil-

gileri edinmişsinizdir. Onlar bilgi değildir, onlar sadece ister başöğretmen ister yörenizin gurusu olsun başkalarının söylediklerini tekrarlamaktan ibarettir. Günlük hayatı anlamak için guruya, otoriteye, kitaba veya öğretmene ihtiyacımız yoktur. Tek yapacağımız şey gözlemde bulunmak; yaptığımız şeyin, düşüncelerimizin, dürtülerimizin farkına varmak; insani alışkanlıklarımızı, inançlarımızı ve tasalarımızı tamamen değiştirmenin mümkün olup olmadığının farkına varmaktır.

Öyleyse gelin, ilkin günlük hayatımızın gerçekte nasıl olduğuna bakalım. Zira eğer bunu anlamazsak, günlük hayatımızı düzene kavuşturamazsak, günlük eylemlerimizi ağzımızda geveleyip durmakla yetinirsek, bir ideolojiye sığınırsak ya da olan bitenlerden yüzeysel bir tatmin duymakla kalırsak, o zaman sağlıklı bir hayata, doğru bir düşünce tarzına, hakiki bir eylem biçimine sahip olamayız. Düzen olmazsa insanlar karmaşa içinde yaşar. Erdem demek olan düzeni anlamazsak, ahlak bütünüyle yüzeyselleşir, içinde yaşadığımız ahlaksız çevrenin, kültürün etkisinden kurtulamaz. Öyleyse insan kendi başına düzenin ne olduğunu keşfetmelidir. Düzenin bir şablon, bir plan, çeşitli zorlama, taklit ve uyum gösterme biçimleriyle insan eliyle oluşturulmuş bir şey mi yoksa yaşayan ve dolayısıyla asla kalıba dökülemeyen, uyuma dönüştürülemeyen bir şey mi olduğunu keşfetmemiz gerekiyor.

Demek ki düzensizliği kavramak için hayatımızı olduğu gibi mercek altına almamız lazım. Peki, gündelik hayatımız nasıl? Gündelik hayatınıza baktığınızda, onu gözlemlediğinizde ne görüyorsunuz? Bu hayatta kargaşa, uzlaşma ve çelişkiler bulunduğunu, herkesin herkese karşı olduğunu, iş dünyasında insanların birbirini boğazlamaya hazır olduğunu görebilirsiniz. Siyasi, toplumsal ve ahlaki açılardan büyük çaplı bir karmaşa var. Aynı şekilde, kendi hayatınıza baktığınızda beşikten mezara kadar bir dizi çatışma görürsünüz. Hayat bir savaş alanına dönmüş durumda. Lütfen bunu göz-

lemleyin. Konuşmacıyı onaylamayın veya ona karşı çıkmayın, sadece gözlemleyin. Sadece kendi gündelik *fiili* hayatınızı gözlemleyin. Bu gözlemi yaparken gerçekte ne olup bittiğini, çaresizliğe, yalnızlığa, mutsuzluğa, çatışmaya, rekabete, saldırganlığa, vahşete ve şiddete ne denli saplanıp kaldığımızı görmeden edemezsiniz. İşte bu aslında bizim günlük hayatımızdır, yaşamak adını verdiğimiz şeydir. Ve eğer bunu anlayamazsak veya analizini yapamazsak veya bu hayat tarzını aşamazsak eski filozofların, eski hocaların, eski bilgeliğin felsefelerine kaçarız. Böylece fiili olandan kaçarak her şeyi çözdüğümüzü sanırız. İşte bu yüzden felsefe, idealler, her türlü kaçış yolu hiçbir sorunumuzu çözmemiştir. Bizler beş bin yıl önce veya daha eskiden nasılsak şimdi de öyleyiz; arada sırada parlayan güzellik ve mutluluk kıvılcımıyla birlikte körelmişiz, bir şeyleri tekrarlayıp duruyoruz, buruğuz, saldırganız, öfkeliyiz, şiddet doluyuz ve ölüm adını verdiğimiz şeyden hep korkuyoruz.

Günlük hayatınız güzellik barındırmıyor. Din hocalarınız ve kutsal kitaplarınız şöyle diyor: "Hiçbir arzuya sahip olma, isteksiz ol. Kadınlara bakma, çünkü onlar seni baştan çıkarabilir. Ve Tanrıyı, hakikati bulmak için dünyadan elini eteğini çekmelisin." Oysa sizin günlük yaşamınız hocaların söylediği her şeye ters. Bizler aslında neysek oyuz: çok zavallı, sefil, dar görüşlü, korkak insanlarız. Ve bu durumu değiştirmeden, hakikati aramak, en bilimsel şekilde ve cesurca konuşmak veya sayısız kutsal kitabı yorumlamak hiçbir değer taşımaz. Öyleyse bütün kutsal kitapları bir kenara atıp her şeye yeniden başlayabilirsiniz, çünkü yorumcuları, hocaları ve gurularıyla birlikte o kutsal kitaplar size hiçbir aydınlanma sunmadı. Onların otoriteleri, zorlayıcı disiplinleri, buyrukları hiçbir anlam taşımaz. Öyleyse onları toptan bir kenara atabilirsiniz ve kendinizden öğrenebilirsiniz, çünkü hakikat kendi içinizde yatıyor, bir başkasının "hakikati 'nde değil.

O halde hayatımızı değiştirmek mümkün müdür? Hayatınız düzensizlik içinde; hayatınız bölük pörçük: ofiste başka birisiniz, tapınakta (eğer hâlâ tapınağa gidiyorsanız) başka biri, ailenizleyken bambaşka biri. Yüksek makam sahibi birinin önünde korkak, çaresiz dalkavuk birine dönüşüyorsunuz. Bütün bunları değiştirebilir miyiz? Zira günlük hayatımızı değiştirmeden, hakikatin ne olduğunu sormak, Tanrının var olup olmadığını sormak hiçbir anlam taşımaz, çünkü bizler parçalanmış, dağılıp bozulmuş insanlarız. Kişi, ancak bütünsel, eksiksiz bir varlık olması halinde, zamanın dışındaki bir şeye erişme imkânı bulabilir.

Önce hayatımıza bakmalıyız. Peki, hayatınıza nasıl bakıyorsunuz? Bu çok ama çok karmaşık bir mesele. Ne var ki çok karmaşık varoluş meselesine çok basit yaklaşılmalıdır, ama size hiçbir yardımı dokunmayan teorilerle, fikirlerle ve yargılarla değil. Bütün dinsel çıkarımlarınız anlamsızdır. Her gün yaşadığınız günlük hayata bakıp onu olduğu gibi görmelisiniz. Zorluk gözlem yapmakta.

Peki, bu *gözlemek* (observe) sözcüğünün anlamı nedir? Burada sadece göz aracılığıyla gerçekleştirilen bir duyusal algı söz konusu değildir. Bir begonvili duyusal algıyla görürsünüz. Onun rengini görürsünüz. Ona dair bir imgeye sahip olursunuz; ona bir isim verirsiniz; onu sever ya da sevmezsiniz; onu tercih edersiniz veya etmezsiniz. Dolayısıyla ona dair edindiğiniz imgeyle o çiçeğe bakarsınız. Fiilen onu görmüyorsunuzdur; zihniniz onu gözünüzden daha çok görüyordur. Öyle değil mi? Bu çok yalın gerçeği lütfen iyi kavrayın. İnsanlar doğayı kirletip mahvetti ve bu feci dünyanın her yerinde kirlilik var. Demek ki bizler doğaya dair topladığımız bilgilere sahip gözlerle ve dolayısıyla bir imgeyle doğaya bakıyoruz. Ayrıca bizler çeşitli çıkarımlarla, fikirlerle, yargılarla ve değerlerle insanlara bakıyoruz. Yani sen Hindu'sun, başkası Müslüman; sen Katolik'sin, başkası Protestan, komünist vs. Bölünme var. Demek ki kendinize, hayatınıza bakı-

ğınızda imgeyle, ulaştığınız çıkarımlarla bakıyorsunuz. "Bu iyidir" ve "Bu kötüdür" veya "Bu olmalı" ve "Bu olmamalı" diyorsunuz. Vardığınız çıkarımlarla, imgelerle bakıyorsunuz ve dolayısıyla aslında hayata bakmıyorsunuz.

Öyleyse hayata olduğu gibi bakmak için gözlemleme özgürlüğünün olması gerekir. Hayata bir Hindu, bir bürokrat, bir aile adamı veya falanca ya da filanca olarak bakmamalısınız. Hayata özgürce bakmalısınız. İşte karşımızdaki zorluk budur. Hayatınıza, çaresizliğinize, ıstırabınıza, acınıza, bu amansız mücadeleye kulaklarınızla ve gözlerinizle bakmalı ve "Bunun değişmesi lazım. Daha güzel olması için bunun değişmesi gerek" demelisiniz. Demek ki siz bunu yaparken aslında gördüğünüz şeyle doğrudan ilişki içinde değilsiniz. Sözlerimi takip ediyor musunuz? Konuşmacının sunduğu açıklamayı değil de kendi hayatınızı gerçekten gözlemliyor musunuz ve hayatınıza nasıl baktığınızı sahiden yokluyor musunuz? Hayata bir imgeyle, bir çıkarımla mı bakıyor ve dolayısıyla onunla doğrudan temas kurmuyorsunuz, öyle değil mi? Gündelik hayatınıza –teorik bir hayata değil, "tüm insanların bir olduğu, her şeyin sevgi olduğu" ve onca zırvayı barındıran soyut bir hayata– bakarken, onu gözlemlerken, geçmiş bilginizle ona bakıyorsunuz. Bütün imgelerle, gelenekle, birikmiş insani deneyimlerle bakıyorsunuz. Bu sizin gerçekten bakmanızı önler. Şu gerçeği iyice kavramalısınız: Hayatınızı gerçekten gözlemleyebilmeniz için, ona taptaze bakmalısınız; yani hiçbir yadırgamaya, hiçbir ideale, hiçbir bastırma veya değiştirme isteğine yer vermeden bakmalısınız; salt gözlemlemelisiniz.

Bunu yapıyor musunuz? Konuşmacıyı ona bakıp kendi hayatınızı göreceğiniz bir ayna olarak kullanıyor musunuz? Bir çıkarıma dayanarak hayata bakmanın ona doğrudan bakmanızı ve onunla temas kurmanızı engelleyeceğini kavrıyor musunuz? Bunu yapıyor musunuz? Şayet bunu şimdi yapmıyorsanız sonra da yapamazsınız. Eğer bunu yapmıyorsa-

nız beni dinleme zahmetine hiç katlanmayın. Gökyüzüne bakın, bir ağaca bakın, ışığın güzelliğine bakın, kıvrımlı zarif bulutlara bakın. Hiçbir imge olmadan bakarsanız kendi hayatınızı anlarsınız.

Kendinize bir gözlemci olarak bakarsanız, hayata gözlemlenecek bir şey olarak bakarsanız, gözlemci ile gözlemlenen arasında bir bölünme olur. Bu gayet anlaşılır değil mi? Eğer hayatınıza ondan ayrı bir gözlemci olarak bakarsanız, gözlemci ile gözlemlenen arasında bir bölünme olur. Bu bölünme tüm çatışmaların, tüm mücadelelerin, acıların, korkuların çaresizliklerin özüdür. İnsanların arasında –dinsel, ulusal, toplumsal– bir bölünme varsa, kaçınılmaz olarak çatışma da çıkar. Bu apaçık bir yasadır; mantıktır, akıldır. Tüm çatışmalarıyla birlikte dışa yansıtılmış olan bölünme, gözlemci ile gözlemlenen arasındaki bölünmeyle aynıdır.

Eğer bunu anlamazsanız, fazla ilerleyemezsiniz, çünkü çatışma içindeki bir zihin hakikatin ne olduğunu anlayamaz. Zira çatışma içindeki bir zihin bozulmuş, eğilip bükülmüş, çarpıtılmış bir zihindir. Böyle bir zihin nasıl olur da yeryüzünün güzelliğini, gökyüzünün görkemini, bir ağacın, bir çocuğun veya güzel bir kadının veya adamın güzelliğini ve keskin duyarlılığın güzelliğini gözlemleme özgürlüğüne kavuşabilir? Bu temel ilkeyi anlamazsanız, bir ideal olarak değil de bir olgu olarak anlamazsanız, kaçınılmaz olarak çatışmaya girersiniz. Aynı şekilde, gözlemci ve gözlemlenen şey var olduğu sürece içinizde çatışma çıkar. Ve içinizde çatışma olduğunda, bu çatışmayı dışa yansıtırsınız. Şimdi, çoğumuz bunu fark ediyoruz. Ayrıca gözlemci olmadan nasıl gözlemleyeceğimizi, bu çatışmayı nasıl çözeceğimizi bilmiyoruz. Dolayısıyla çeşitli kaçış biçimlerine, liderlere ve ideallere başvuruyoruz ki bunların hepsi saçmalıktan ibaret.

Şimdi, gözlemci ve gözlemlenen şeklindeki bu bölünmeye son vermenin mümkün olup olmadığını konuşmacıdan değil de kendimizden öğreneceğiz. Eğer sahiden ilerleyeceksek

lütfen bu konuya önem verin, çünkü sevgi nedir, ölüm nedir, hakikatin güzelliği nedir, meditasyon nedir ve tamamen dingin zihin nedir gibi soruları ele alacağız. Ve insanın en yüce olanı anlayabilmesi için çatışmaya son vermekle işe başlaması gerekir. Daha önce de belirttiğimiz gibi, gözlemci ve gözlemlenenin olduğu yerde bu çatışma da olur.

O halde kendini gözlemlenenden ayıran bu gözlemci nedir? Bu bir felsefe, düşünsel bir etkinlik, tartışabileceğiniz, onaylayabileceğiniz veya karşı çıkabileceğiniz bir şey değil; bu sizin kendinizde görmeniz gereken, dolayısıyla konuşmacıya değil de size ait olan bir şeydir. Öfkelendiğinizde, öfke anında gözlemci yoktur. Herhangi bir şeyin deneyimlendiği anda gözlemci yoktur. Lütfen bunu iyi kavrayın. Günbatımına bakarken engin bir şey görürsünüz. İşte o anda "Ben günbatımını görüyorum" diyen gözlemci yoktur. Fakat bir saniye sonra gözlemci devreye girer. Öfkelendiniz diyelim. Öfke anında gözlemci, deneyimleyen yoktur; sadece öfke hali vardır. Fakat bir an sonra gözlemci ortaya çıkıp "Öfkelenmemeliyim" ya da "Öfkeli olmakta haklıyım" der. Öfke anında değil de bir an sonrasında bölünme başlar.

Öyleyse bu nasıl oluyor? Deneyim anında kesinlikle gözlemci yoktur. Peki, nasıl oluyor da bir saniye sonra gözlemci ortaya çıkıyor? Ben, yani konuşmacı değil de siz soruyorsunuz bu soruyu. Kendi kendinize sorun, cevabını bulacaksınız. Çaba göstermek zorundasınız, çünkü bu sizin hayatınız. Fakat eğer "Konuşmacıdan bir şeyler öğrendim" diyorsanız, kesinlikle hiçbir şey öğrenmemişsiniz demektir. Sadece birkaç sözü bir araya getirmiş ve onları birleştirip bir fikir oluşturmuşsunuzdur. Düzenlenmiş düşünce fikirdir ve biz burada fikirlerden söz etmiyoruz, yeni bir felsefeden bahsetmiyoruz. Felsefe, mucit bir felsefi zihnin hakikatinin değil, günlük hayattaki hakikatin sevgisi demektir.

O halde nasıl oluyor da bu gözlemci varlık alanına çıkıyor? Bir çiçeğe bakarken, o çiçeği yakında gözlemlediğiniz

anda gözlemci yoktur, salt bakış vardır. Sonra o çiçeğe isim verirsiniz. Ardından "Keşke bahçemde veya evimde bu çiçekten olsaydı" dersiniz. O sırada çiçek hakkında bir imge oluşturmaya başlamışsınızdır zaten. Demek ki imge oluşturan gözlemcidir. Lütfen bunu kendi içinizde gözlemleyin. Demek ki imge ve imge oluşturan gözlemcidir ve gözlemci geçmiştir; gözlemci olarak "ben" geçmiştir. "Ben" biriktirdiğim bilgidir, acının, ıstırabın, tasanın, kederin, umutsuzluğun, yalnızlığın, kıskançlığın, yaşadığım dehşetli endişenin bilgisidir. Tüm bunlar "ben"dir, yani gözlemcinin bilgisi, yani geçmiştir. Öyleyse siz gözlem yaparken, gözlemci çiçeğe geçmişin gözleriyle bakar. Gözlemci olmadan nasıl bakacağınızı bilmiyorsunuz ve dolayısıyla çatışmaya yol açıyorsunuz.

Şimdi, önümüzdeki soru şudur: Sadece çiçeğe değil de kendi hayatınıza, acınıza, çaresizliğinize, ıstırabınıza da onu adlandırmadan, "Onun ötesine geçmeliyim; onu bastırmalıyım" demeden bakabilir misiniz? Gözlemci olmadan ona bakın sadece. Biz şimdi konuşurken bunu yapın lütfen. Örneğin çoğu insanın sahip olduğu kıskançlığı ele alalım. Kıskançlığın ne olduğunu gayet iyi biliyorsunuz, öyle değil mi? Kıskançlığa çok aşinasınız. Kıskançlık kıyaslamadır, şimdiki halinizi *olmanız gereken* halle veya olmak istediğiniz halle kıyaslayan düşüncenin ölçüp biçmesidir kıskançlık. Şimdi sadece bakın. Sizinkinden daha büyük bir arabaya veya daha iyi bir eve sahip olan komşunuza karşı kıskançlık duyarsınız. Ansızın kıskançlık duygusu içinde kendinizi onunla kıyaslamışsınızdır ve bundan kıskançlık doğmuştur. Peki, bu duyguya doğru ya da yanlış demeden, onu adlandırmadan, onun kıskançlık olduğunu söylemeden bakabilir misiniz? İmgesiz bakın ona; sonra da onun ötesine geçin. Kıskançlıkla mücadele etmek yerine, kıskançlığın iyi ya da kötü olduğunu düşünmeden, onu bastırmaya çalışmadan, bütün bu mücadelelere girişmeden, onu adlandırmadan kıskançlığı sadece gözlemleyin. Zira adlandırmak kınayan ya da haklı çıkaran geçmiş

anının hareketidir. Eğer ona adlandırmadan bakabilirseniz onun ötesine geçtiğinizi göreceksiniz.

Olanın ötesine geçme imkânını fark ettiğiniz anda enerjiyle dolarsınız. *Olanın* ötesine nasıl geçeceğini bilmeyen kişi korkar ve kaçar. *Olanın* ötesine geçmeyi imkânsız gören kişi enerjisini yitirir. Eğer bir sorununuz varsa ve onu çözebiliyorsanız, enerjiniz var demektir. Fakat bir sürü sorunu olan ve onları nasıl çözeceğiniz bilmeyen kişi enerjisini kaybeder. Aynı şekilde, kendi çirkin, zavallı, boş ve olabildiğince şiddet dolu hayatınıza göz atın. Bunlar gerçekten olan biteni tasvir eden sözcüklerdir, sadece seksteki şiddeti değil, güç, mevki ve itibarla varlığını sürdüren şiddeti de tasvir eden sözcüklerdir. Hemen imgelere sarılmayan gözlerle bakın şimdi. Ne de olsa bu sizin hayatınız.

Şimdi sevgi adını verdiğiniz şeyi barındıran kendi hayatınıza bakın. Sevgi nedir? Biz sevginin ne olması gerektiğine ilişkin teorileri tartışmıyoruz. Sevgi adını verdiğimiz şeyi gözlemliyoruz. Sizin neyi sevdiğinizi bilmiyorum. Herhangi bir şeyi sevdiğinizden de kuşkuluyum. Sevginin ne anlama geldiğini biliyor musunuz? Sevgi haz mıdır? Sevgi kıskançlık mıdır? Hırslı bir adam sevebilir mi? O adam karısıyla uyuyabilir ve birkaç çocuğa babalık edebilir, ama onları sevebilir mi? Siyaset dünyasında veya iş dünyasında önemli bir kişi olmak için mücadele eden ya da din âleminde isteklerinden arınmış bir aziz olmaya çabalayan kişiler var. Bütün bunlar hırsın, saldırganlığın, arzunun parçasıdır. Rekabetçi bir insan sevebilir mi? Nitekim hepiniz rekabetçisiniz, öyle değil mi? Daha iyi bir iş, daha yüksek bir mevki, daha büyük bir ev, daha asil fikirler, kendinize dair daha kusursuz imajlar istiyorsunuz. Bu sevgi midir? Karınızı ya da kocanızı veya çocuklarınızı baskı altına alıyorken sevebilir misiniz? Aynı şekilde, hem güç peşinde koşup hem sevebilir misiniz?

Sevgi olmayan şeyi elediğimizde geriye sevgi kalır. Sevgi olmayan her şeyi elemelisiniz: Hırsa hayır, rekabete hayır,

saldırganlığa hayır, gerek konuşmada gerek eylemde gerekse düşüncede şiddete hayır demelisiniz. Demek ki sevgi olmayanı elediğinizde sevginin ne olduğunu öğrenirsiniz. Ve sevgi çok yoğun bir şeydir, sevgiyi içinizde çok güçlü hissedersiniz. Sevgi haz değildir; dolayısıyla insan hazzı anlamalı, birini sevme amacı taşımamalıdır.

Şu halde içinde sevgi, güzellik, özgürlük taşımayan hayatınıza baktığınızda ağlamalısınız. Hayatınızın ne kadar çorak olduğunu sahiden görebilirsiniz; bu çorak hayat, kültürünüzün, kutsal kitaplarınızın sonucudur. Nitekim o kutsal kitaplarınız gökyüzüne bakma çünkü onda güzellik var ve o güzelliği bir kadına yansıtabilirsiniz der; aynı kitaplar eğer dindar bir adam olmak istiyorsan dünyadan elini eteğini çekmelisin, dünyayı inkâr etmelisin; dünya bir yanılsamadır, dolayısıyla ondan kaçmalısın der. Aynı şekilde, sizin hayatınız da dünyadan kaçtığınızı gösteriyor.

Öyleyse kendi hayatınızı gözlemleyebilirseniz sevginin ne olduğunu keşfedebilirsiniz ki bunda büyük bir tutku yatar. Sevgi değil tutku; *tutku* (passion) sözcüğü ıstıraptan (sorrow) gelmektedir. *Tutku* sözcüğünün kökünün anlamı ıstıraptır. Acı çekmenin ne anlama geldiğini biliyor musunuz? Acıdan nasıl kaçacağınızı ya da acıyla nasıl başa çıkacağınızı değil, acı çekmeyi, içinizde büyük bir acı duymayı biliyor musunuz? Istıraptan kaçış çabası olmazsa, bundan büyük bir tutku, yani şefkat doğar.

Ayrıca bizim ölümün ne olduğunu keşfetmemiz gerekiyor, son anda değil, hastayken, bilinçsizken, rahatsızlığa yakalanmışken, apaçık gözlem yapma yetisini kaybetmişken değil. İhtiyarlık, hastalık ve ölüm herkesin başına gelir, öyleyse henüz gençken, canlıyken, sağlıklıyken, dinçken ölümün anlamını keşfedin. Organizma yıpranır; yaşlanmak doğaldır. Organizma kişinin yaşadığı hayat tarzına bağlı olarak daha uzun veya daha kısa ömürlü olabilir; eğer hayatınız beşikten mezara kadar bir savaş alanı olursa, o zaman bedeni-

niz çabuk yıpranır; duygusal gerilimle kalbiniz zayıflar. Bu tartışmasız bir gerçektir. Ölümün anlamını ve önemini öğrenmek için insanın aktif olması ve korkuya kapılmaması gerekir. Çoğumuz ölümden korkuyoruz, tanıdığımız şeylerden ayrılmaktan korkuyoruz, ailemizi arkada bırakmaktan korkuyoruz, biriktirdiğimiz şeylerden kopmaktan korkuyoruz, kitaplarımızı, ofisimizi, kazandığımız her şeyi yitirmekten korkuyoruz. Ölünce ne olacağını bilmeyen zihin, yani düşünce, farklı türde bir hayat olmalı, bireysel hayatlarınız her nasılsa devam etmeli der.

Sonra bir inanç sistemi edinirsiniz. Reenkarnasyondan bahsedersiniz, ama gelecek hayatta neyin dirileceğini hiç düşündünüz mü? Gelecek hayatta yeniden doğacak olan nedir? Tüm o biriktirdiğiniz bilgiler, öyle değil mi? Bütün düşünceleriniz, bütün yapıp ettikleriniz, yaptığınız iyi veya kötü, güzel veya çirkin işler. Çünkü şimdi yaptığınız şeylerin gelecek hayatta bedelini ödeyeceğinizi veya mükâfatını göreceğinizi düşünüyorsunuz. Hepiniz umut dolu bir halde buna inanıyorsunuz, öyle değil mi? Eğer sahiden buna inanıyorsanız, o zaman şimdi yaptığınız şey, şu an nasıl davrandığınız, şimdiki hal ve hareketleriniz önem kazanıyor, çünkü gelecek yaşamda onların bedelini ödeyeceksiniz. Tabii karmaya inanıyorsanız. Eğer gerçekten bu inanç sisteminin ağına düşmüşseniz, o zaman olanca dikkatinizi şu anki hayatınıza vermelisiniz: ne yaptığınıza, ne düşündüğünüze, başkalarına nasıl davrandığınıza. Fakat siz buna derinden inanmıyorsunuz. Reenkarnasyon size sadece bir rahatlık, bir kaçış sunan değersiz bir sözcük.

Ölümün anlamını keşfedin, kaçınılmaz olan fiziksel ölümün değil de, tanıdığınız şeylere, ailenize, bağlılıklarınıza, biriktirdiğiniz her şeye, bilinene, bilindik hazlara, bilindik korkulara karşı bir ölü gibi tepkisiz kalmanın anlamını keşfedin. Bütün bunlara karşı her dakika ölü gibi davranın. Böylece ölmenin anlamını öğrenir, zihninize tazelik, gençlik ve do-

layısıyla masumiyet kazandırırsınız. Bu sayede yeniden doğuş gelecek hayatta değil ertesi gün gerçekleşir. Ertesi gün yeniden doğmak gelecekte yeniden doğmaktan çok daha önemlidir. Zira bu sayede zihin şaşırtıcı ölçüde masumlaşır. *Masumiyet* (innocence) sözcüğü bozulmayan zihin anlamına gelir. Bunun güzelliğini anlayabiliyor musunuz? Dolayısıyla bozulmuş bir zihin her gün bozukluklar karşısında ölü gibi tepkisiz kalmalı ki ertesi sabaha berrak, lekesiz, taze ve yarasız çıksın. İşte yaşama giden yol budur. Bu bir teori değil; sizin yapmanız gereken bir şeydir.

İşte bu çabalayıp durmayan zihindir. Çatışma, gözlemci ve gözlemlenen olduğunda çabanın nasıl ortaya çıktığını anlamıştık. İşte bu anlayıştan düzen doğar, çünkü düzensizlik anlaşıldığında düzen gelir. Hayatınız düzensizlik içinde, ama düzensizliği kavradığınızda, zihinsel olarak değil de fiilen idrak ettiğinizde bundan düzen doğar. Ve düzen erdemdir; düzen doğruluk dürüstlüktür, yaşayan bir şeydir. Kendini beğenmiş bir adam alçakgönüllülüğe ulaşmaya çalışır. Çelişkiye bakın. Ben kendimi beğeniyorum ve alçakgönüllü olmaya çalışıyoruz. Bu alçakgönüllü olma çabası içinde çatışma vardır. Öte yandan eğer kendini beğenmiş biri olduğum gerçeğiyle yüzleşirsem ve bu gerçeği kavrayıp aşarsam o zaman alçakgönüllü olmaya dönük hiçbir çabaya gerek kalmaksızın alçakgönüllülük kendiliğinden var olur. Öyleyse insanın kendini tam anlamıyla anlaması gerekiyor. Alışkanlık olmayan, pratiğe dökülmeyen, bir erdemi geliştirmek anlamına gelmeyen düzenin var olması lazım. Hayatınızdaki düzensizliği anladığınızda erdem bir iyilik çiçeği gibi kendiliğinden açılır. Düzensizlikten düzen doğar.

O zaman insanların yüzyıllardan beri aradığı, sorguladığı, keşfetmeye çalıştığı şeyi araştırmaya başlayabilirsiniz. Günlük hayatınızda bir temele sahip değilseniz onu anlayamaz, ona erişemezsiniz. Ancak o temele sahip olduğunuz zaman –nasıl meditasyon yapılacağını veya meditasyon yapmak için

hangi adımların atılacağını ya da meditasyon yapmak için hangi sistemlerin ve yöntemlerin takip edileceğini değil (çünkü bütün sistemler, bütün yöntemler zihni mekanikleştirir)– meditasyonun ne olduğunu sorabilirsiniz. Eğer belli bir sistemi izlersem, o sistem, en büyük, en saf, en zeki guru tarafından büyük bir dikkatle hazırlanmış olsa da, zihnimi mekanikleştirir. Ve mekanik bir zihin en ölü zihindir. İşte nasıl meditasyon yapılmalı diye sorduğunuzda hepinizin aradığı şey budur. Bir yıllık pratiğin sonunda körelmiş, aptal, gerçeklikten kaçan, kendini hipnotize eden bir zihne sahip olursunuz. Oysa bu meditasyon değildir. Meditasyon en harika şeydir. Meditasyonun ne olmadığını göreceğiz; o zaman meditasyonun ne olduğunu anlayacaksınız. Onun ne olmadığını görerek, olmayanı, negatifi olumsuzlayarak, olana, pozitife ulaşırsınız. Fakat eğer pozitifin peşinden giderseniz bir çıkmaza varırsınız.

Biz meditasyonun herhangi bir sistemi uygulamak olmadığını söylüyoruz. Biliyorsunuz, insanlar oturup, ayak parmaklarının, bedenlerinin, hareketlerinin farkına varmaya çalışıyorlar, durmadan pratik yapıyorlar. Bir makine de bunu yapabilir. sistemler meditasyon denilen muhteşem şeyin güzelliğini ve derinliğini açığa çıkaramaz. Meditasyon konsantrasyon değildir. Konsantre olduğunda veya olmaya çalıştığında bu konsantrasyonda gözlemci ve gözlemlenen vardır. "Konsantre olmalıyım; kendimi konsantre olmaya zorlamalıyım" diyen biri vardır, böylece konsantrasyon çatışmaya dönüşür. Bir okul çocuğu gibi konsantre olmayı öğrendiğinde, bu konsantrasyon bir dışlama işlemine, yine bir düşünce etkinliği olan düşünceye karşı duvar örmeye dönüşür. Konsantrasyon meditasyon değildir. Meditasyon gerçekte kim olduğunuzu öğrenmekten kaçış değildir. Öyleyse eksiksiz bir özbilgi –üst-benlik veya Atman bilgisi değil, bunların hepsi saçma sapan uydurmalardır– olması gerekir. Gerçek olan olgulardır, uydurmalar değil.

O halde olumsuzlama yoluyla sistemin olmadığını, yöntemin olmadığını, konsantrasyonun olmadığını anlayan bir zihin doğal olarak çok sessiz hale gelir. Bunda, bir tür sessizliğe ulaşmış bir gözlemci yoktur. Bu sessizlikte zihnin tüm geçmişten arınması vardır. Bunu kendi günlük hayatınızda yapmadığınız sürece, görkemini, zarafetini, güzelliğini, olağanüstülüğünü anlayamazsınız. Konuşmacının sözlerini tekrarlamakla yetinmeyin. Eğer tekrarlarsanız bu propagandaya dönüşür, yani bir yalana.

Öyleyse zihin, tam bir düzene, matematiksel bir düzene sahip olduğunda ve bu düzen günlük hayatımızın düzensizliğini anlama yoluyla kendiliğinden varlık kazandığında, olağanüstü derecede sessizleşir. Bu sessizlik engin bir alana sahiptir. Küçük bir odanın sessizliği değildir o. Aynı şekilde, gürültünün sona ermesiyle oluşan sessizlik de değildir o. Tüm varoluş sorununu, sevgiyi, hayatı, ölümü, gökyüzünün, ağaçların ve insanların güzelliğini idrak etmiş bir zihnin sessizliğidir o. Bütün dindar gurularınız güzelliği inkâr etti ve işte bu yüzden ağaçları, doğayı yıktınız. Bütün bunları anladığınızda, o sessizlikte ne olup bittiğini öğreneceksiniz. Onu hiç kimse tasvir edemez. Onu tasvir eden kişi onun ne olduğunu bilmiyordur. Onu keşfetmek sizin elinizde.

Sorular sormalısınız, sadece konuşmacıya değil, çok daha önemlisi, kendinize. Niçin inandığınızı, niçin birilerinin peşinden gittiğinizi, niçin otoriteyi benimsediğinizi, niçin yoz, öfkeli, kıskanç, vahşi, şiddet dolu olduğunuzu sorun. Bunu sorun ve cevabı bulun. Soruyu başka birine sorarak cevabı bulamazsınız. Gördüğünüz gibi, yalnız başınıza ayakta durmalısınız, yapayalnız; bu sizin çevreden yalıtılacağınız anlamına gelmez. Yalnız olduğunuz için sade ve saf yaşamanın ne anlama geldiğini öğrenirsiniz. Bu nedenle hep sorular sormalısınız. Kendinize daha fazla soru sorun, bir yanıt bulmaya çalışmadan, sadece sorun ve bakın. Sorun, bakın ve kendinize soru sorarken özenli ve sevecen olun, sorularla kendinizi yıpratmayın.

SORU: Bildiğini söyleyen kişi aslında bilmiyordur derken neyi kastediyorsunuz? Bunu söylemeniz sizin de bilmediğiniz halde bildiğinizi söylediğiniz anlamına mı geliyor?

KRISHNAMURTI: Duruma bakalım. Bildiğini söyleyen aslında bilmiyordur dedik. Siz de bunu duyup "Neden bahsediyorsunuz? Bununla ne kastediyorsunuz?" diye soruyorsunuz. Öyleyse *bilmek* sözcüğünün ne anlama geldiğini öğrenmelisiniz. *Bilmek* sözcüğünün içeriği nedir? Karınızı veya kocanızı bildiğinizi söylediğinizde, ne demek istiyorsunuz? Onu sahiden biliyor musunuz? Yoksa ona ilişkin edindiğiniz imgeyi mi biliyorsunuz? Sahip olduğunuz imge geçmiştir. Öyleyse bilmek demek bitmiş bir şeyi, gitmiş bir şeyi, deneyimlediğiniz bir şeyi bilmek demektir. Öyle değil mi? "Biliyorum" dediğinizde geçmişin bilgisiyle şimdiki zamana bakıyorsunuzdur.

Şimdi, ben kendimi bilmek, kendimi anlamak istiyorum. İnsanın kendisi çok canlı bir şeydir; durağan bir şey değildir; her zaman değişim halindedir; bir şeyleri ekler, bir şeyleri çıkarır; bir şeyleri üstlenir, bir şeyleri bırakır. Bir gün keyif almak, haz almak isterim; ertesi gün korkarım. Her şey içimde olup bitmektedir. Şimdi ben bu yapımı öğrenmek istiyorum. Eğer kalkıp da "Ne olduğumu biliyorum" dersem öğrenemem. Öğrenebilir miyim? Her defasında onu ilk kez öğreniyormuşum gibi ona yaklaşmalıyım. Kendime bakarım ve bu bakış içinde kendimin çirkin veya son derece hassas, falanca ya da filanca olduğumu bulurum. Ve bakıp yorumladığım şey bilgiye dönüşür ve gelecek sefer bu bilgiyle kendime bakarım. Dolayısıyla göreceğim şey yeni olmaz; aksine bilinenin gözleriyle görülmüş olur. O halde kendimi öğrenmek için her defasında kendime dair bildiklerimi unutmam gerekir ki öğrenebileyim; böylece her defasında kendimi yeniden öğrenebilirim.

Bildiğini söyleyen kişi aslında bilmiyordur. "Tanrıyı hissettim. Aydınlanmanın ne olduğunu biliyorum" demek

"Tren garının yeri sabit olduğu için oraya giden yolu biliyorum" demekle aynıdır. "Tren garına" giden pek çok yol vardır ve her bir yola bir guru bakar ve onların hepsi şunu der: "Biliyorum; tecrübe ettim." Bunun anlamı nedir? Onlar bir şeyi öğrenmişler ve tecrübe ettikleri, ölü bir şeye takılıp kalmışlardır. Hakikatin yolu yoktur, çünkü hakikat yaşayan, canlı bir şeydir; sabit, statik, ölü bir şey değildir. Hakikat size benzer. Siz nasılsınız? Durağan mısınız? Her gün iyi veya kötü yönde değişmiyor musunuz? Öyleyse ben asla "Seni biliyorum" diyemem. Bunu söylemek dünyanın en aptalca şeyidir. "Seni biliyorum" deyişim, bir tür tesellidir; seni bildiğimi düşünmenin bana verdiği bir tür güvenceyi ifade ederim.

Bunu gözlemleyin. Sorulara fazla kafayı takmayın. Sadece bu soruyu tam olarak anladığınızda, birçok şeyi anlamışsınız demektir. O halde bildiğini söyleyen kişiye, sizi aydınlanmaya götüreceğini söyleyen kişiye, şunları şunları yaparsan başarırsın diyen kişiye güvenmeyin. Böyle kişilerle hiçbir şey yapmayın. Onlar ölü insanlardır, çünkü bilmedikleri şeylerle geçmişte yaşamaktadırlar. Aydınlanma, hakikat, zamanın dışında bir haldir ve ona zamanla erişemezsiniz. Oysa bilgi zamandır. Dolayısıyla daha önce de belirttiğimiz gibi, her gün her türlü bilgiye karşı ölü gibi tepkisiz kalın, böylece ertesi sabah taptaze olursunuz. Böyle bir zihin asla "Ben biliyorum" demez, çünkü o her zaman çiçek açar, her zaman yenilenir.

SORU: Ramayana, Mahabharata veya başka büyük bir anlatıyı okumamızı istemiyorsunuz. Onların yanlış tarafı nedir? Bizim büyük azizlerimize neden bu kadar düşmanca yaklaşıyorsunuz? *(Gülüşmeler.)*

KRISHNAMURTI: Öncelikle, sizin büyük azizlerinizi tanımıyorum. Onları tanımak istemiyorum. Onları tanımanın gerekli olduğunu sanmıyorum. Ben onlardan değil kendimden

öğreniyorum. Onlar muhtemelen içinde doğdukları kendi kültürleri, toplumları, dinleri tarafından şartlandırılmıştır. Hıristiyan bir aziz Hindistan'da aziz olarak kabul edilmez. Sizin azizleriniz içinde yaşadıkları kültür tarafından şartlandırılmıştır. Biz onlara düşman değiliz; biz sadece gerçekleri ifade ediyoruz. Onlar disiplinleriyle kendilerine eziyet eden insanlardır. Kendilerini dünyadan koparıyorlar veya tamamen Tanrıya –bu sözcük ne anlama geliyorsa– adıyorlar, ideallerine, fikirlerine, onları Tanrıya inandıran kültürlerine adıyorlar. Komünist Rusya'da doğmuş olsalardı Tanrıya inanmayacaklardı. Aziz diye birileri olmayacaktı; Marksist olacaklardı. Kusursuz bürokratlara dönüşeceklerdi. Ve gelecekte büyük azizler olacaklardı. (*Gülüşmeler.*)

Şimdi, bayım, ben Mahabharata, Ramayana, Gita ve diğer kitapları okumayacağım. Onları niçin okuyorsunuz? Onları edebiyat için, dilin güzelliği için mi okuyorsunuz? Yahut onları en kutsal şey oldukları için okuyarak nirvanaya, cennete veya başka bir şeye ulaşacağınızı mı düşünüyorsunuz? Onları kurtuluş edebiyatı diye mi okuyorsunuz?

SORU: *(Duyulmuyor.)*

KRISHNAMURTI: Evet, efendim. Beyefendi, Mahatma Gandhi ve büyük adamların Gita ve benzeri şeyleri okuduğunu söylüyor. Onlara Gita okudukları için niye büyük dediklerini bilmiyorum. Onlara büyük diyorsunuz, çünkü onlar sizin şablonunuza uyuyor. Doğru mu? Onlar sizin kültürünüze uyuyorlar.

SORU: Hayır! Onlardaki insanlık sevgisi için okuyoruz.

KRISHNAMURTI: Pekâlâ. İnsanlık sevgisi için. Onlar insanlığı sevdiği için mi onları seviyorsunuz? Yani siz insanlığı mı seviyorsunuz? Hayır, bayım, bütün bu konularda dürüst ve

açık sözlü olalım. (*Gülüşmeler.*) Beyefendi, eğer bu buluşmayı bir eğlenceye ve münazara topluluğuna çevirmek istiyorsanız, konuşmacı kürsüden çekilir. Bu kitapları niçin okuduğunuzu soruyoruz. Kendi kitabınızı okursanız, bu diğer kitapları okumaktan çok daha değerli olur, çünkü kendi kitabınız, siz olan kitap tüm insanlığı, yaşadığımız tüm acıları, sefaleti, sevgiyi, ıstırabı, neşeyi, kederi, endişeyi içerir. İçinizde bu kitap var ama siz gidip başkalarının kitaplarını okuyorsunuz. Ve buna da insanlık sevgisi diyorsunuz. Sizin kendi kültürel kalıplarınıza uydukları için o insanlara büyük insanlar diyorsunuz.

SORU: İnsanın en büyük enerjisi seks olmasına rağmen seksin dünyanın başına sorunlar açmasının nedeni nedir?

KRISHNAMURTI: Pekâlâ, buna bakalım. Seksin dünyada ve kendi hayatlarınızda ne denli önem kazandığını hiç fark ettiniz mi? Bunu hiç fark ettiniz mi? Hepiniz çok şaşırtıcı ölçüde sessizsiniz. Ramayana ve Gita'dan bahsederek bütün enerjinizi harcıyorsunuz. Gündelik hayatınızdan bahsederek tatmin oluyorsunuz. Niçin seks yapmak, haz almak hepinizin hayatında müthiş bir şey haline geldi? Batı'da bu konu alenen konuşuluyor; Hindistan'da ise saklanır, bundan utanılır. Seksten bahsederek başınızı kuma gömüyorsunuz. Yüzlerinize bir bakın. Çok bariz ortada. (*Gülüşmeler.*) Korkuyorsunuz, gerginsiniz, utangaçsınız, çekingensiniz, suçluluk duyuyorsunuz, bütün bunlar seksin hayatınızda muazzam önem kazandığını gösteriyor. Neden? Neden olduğunu açıklayacağım. Söylediklerimi kabullenmeyin veya reddetmeyin, sadece gözlemleyin.

Zihinsel olarak enerjiniz tükenmiş, çünkü başkalarının söylediklerini tekrarlayıp duruyorsunuz. Sizler teorilere, spekülasyonlara hapsolmuşsunuz ve dolayısıyla akıl yürütme, mantıklı ve sağlıklı zihinlerle gözlem yapma yetisine sahip

değilsiniz. Zihinleriniz mekanik. Okula gidiyor, olayların içinde boğuluyor ve olanları tekrarlayıp duruyorsunuz, hepsi bu. Zihinsel olarak farkında değilsiniz; zihinleriniz keskin ve açık değil. Bu nedenle zihinsel enerjiniz neredeyse bitmiş durumda, çünkü zihinsel olarak mekanik makinelersiniz. Öyle değil mi? Bu gerçekle yüzleşin, bakın. Mahabharata veya Gita okumanın nesi yanlış diye soran bir adam başkalarının söylediklerini tekrarlayan mekanik bir zihne sahip olduğunuzu gözler önüne seriyor. Kırk yıl boyunca her gün ofise gitmekle geçen hayatınız mekanik bir hayattır. İster başbakan veya politikacı, ister guru, ister kendiniz olun, mekanik bir hayattır o. Öyle değil mi?

Davranışlarınızı, alışkanlıklarınızı öylesine mekanik bir halde tekrarlıyorsunuz ki düşünsel özgürlük diye bir şey yok hayatınızda. Özgürlük enerji, canlılık, yoğunluk demektir. Düşüncenin tüm yapısını görüp onun ötesine geçerseniz bu size muazzam bir enerji verir. Oysa siz bunu tamamen inkâr ediyorsunuz, çünkü otoriteyi kabulleniyorsunuz, sadece profesörlerin otoritesini değil, ruhsal önderlerinizin otoritesini de. Onlar lider olduklarında ruhaniliklerini yitirirler. Demek ki siz düşünsel açıdan özgür değilsiniz. Duygusal açıdan da hislerinin peşinden giden içli insanlarsınız, kendinizi bir tanrıya veya bir kişiye tamamen adıyorsunuz. Bu sizi enerjik kılmaz, size enerji vermez, çünkü içinizde korku var. Enerji ancak kendinizi tamamen kaybettiğinizde, kendinizden büsbütün sıyrıldığınızda ortaya çıkar.

Bu da sadece seks yaparken gerçekleşiyor. Bir an için her şey bitiyor ve siz bunun hazzını yaşıyorsunuz. Sonra düşünce bu deneyimi hayal edip imgeler oluşturuyor, ondan daha fazla istiyor. Tekrarlamak istiyor. Böylece seks, hayatınızın en olağanüstü, en önemli unsuru haline geliyor, çünkü başka bir şeyiniz yok. Beyin kapasiteniz yok; kafası karışık, sefil, mutsuz insanlarsınız. Zayıfsınız, tek başınıza ayakta kalabilmenizi, apaçık görebilmenizi sağlayacak zihinsel tutkuya sa-

hip değilsiniz. Korkuyorsunuz. Başka neye sahipsiniz ki? Sadece seks. Öte yandan tüm dinleriniz "Seks yapma" diyor. Böylece çatışmaya giriyorsunuz. Zavallı nevrotik biri çıkıp Tanrıyı bulmak için seks yapmamalısın diyor; siz de seks yapma arzusuyla dolu olmanıza rağmen seksten uzak durmaya çalışıyorsunuz. Böylece kendi kendinizle çatışmaya giriyorsunuz. Ne kadar çatışırsanız seks o kadar önem kazanıyor.

İşte hayatınızın neye benzediğinizi görüyorsunuz. Sevgi duymuyorsunuz, sadece haz alıyorsunuz. Haz alırken de bir daha haz alamamaktan korkuyorsunuz. Bu nedenle özgürlük hakkında ciltler dolusu kitap yazsanız da asla özgür değilsiniz. Öyleyse bütün bunları anladığınızda, teoride değil, günlük hayatınızın içinde fiilen anladığınızda, dinle, Mahabharatalarla, Gitalarla ve gurularla insanlığı ne denli kısırlaştırdığınızı görürsünüz; kendinizi sıkıntı ve acı çeken mekanik, mutsuz, değersiz, küçük varlıklara dönüştürdünüz. Ve bu küçük zihinle zamanın dışında kalan engin hakikat alanını kavramak istiyorsunuz.

8

İÇSEL VE DOLAYISIYLA DIŞSAL BİR DEVRİM OLABİLİR Mİ?

Öncelikle öğrenmenin ne olduğunu kendi başımıza keşfetmenin ne denli önem arz ettiğini göstermek istiyorum, çünkü açıkçası hepiniz buraya başka birinin söylediklerini öğrenmek için geldiniz. Keşfetmek için insanın mutlaka dinlemesi gerekir ve bu yapılması en zor işlerden biridir. Bu tam bir sanattır, çünkü çoğumuz kendi fikirlerimize, çıkarımlarımıza, görüş açılarımıza, dogmatik inançlarımıza ve kanılarımıza, kendimize özgü küçük deneyimlere, bilgilere sahibiz ve açıkçası bu da başka birini dinlememizi sahiden engelliyor. Bütün bu düşünceler ve yargılar başımıza üşüşüp dinleme edimini köstekliyor.

Hiçbir çıkarıma, hiçbir karşılaştırmaya ve hiçbir kanıya yer vermeden dinleyebilir misiniz? Tıpkı müzik dinler gibi, gerçekten sevgi duyduğunuz birini dinler gibi dinleyebilir misiniz? O zaman sadece zihninizle, zekânızla değil ayrıca kalbinizle de dinlersiniz; duygusal bir şekilde değil –oldukça fena-

dır bu–, pür dikkat, nesnel, mantıklı bir şekilde dinlersiniz. Keşfetmek için dinlersiniz. Ne düşündüğünüzü biliyorsunuz, kendi deneyimleriniz, kendi çıkarımlarınız, kendi bilginiz var. En azından şimdilik onları bir kenara bırakın. Bu oldukça zor olacak, çünkü siz şablonlara ve sözcüklere, spekülatif varsayımlara dayanarak yaşıyorsunuz, ama eğer insanlar tüm varoluş sorununu sahiden çok ciddi olarak incelemek ve keşfetmek istiyorsa sıradan mizaçların, huy ve davranışların, çıkarımların ve şablonların her türlü yansımasını kesinlikle bir kenara atmalılar. Aksi halde insanlar birlikte keşfedip öğrenemezler. Oysa bizler birlikte öğreneceğiz, çünkü her şeyden önce *iletişim* sözcüğü ortak bir şeye sahip olmak demektir, üzerinde birlikte düşünebileceğimiz, paylaşabileceğimiz, birlikte yaratabileceğimiz, birlikte anlayabileceğimiz, üzerinde işbirliği yapabileceğimiz ortak bir noktaya sahip olmak. Gerçekten de iletişimin anlamı budur: Birlikte düşünebileceğimiz, birlikte anlayabileceğimiz ortak bir şeye sahip olmak. Buradaki durum konuşmacının açıklamalarda bulunup dinleyicilerin salt dinlemesinden ibaret değildir, doğrusu biz hakikatin ne olduğunu, hayatın ne olduğunu, gündelik etkinliklerin karmaşık sorunlarını birlikte anlamaya çalışıyoruz.

Otoritenin varlığı keşfetmeyi, birlikte öğrenmeyi engeller. Konuşmacı bir kürsüde duruyor, ama bir otoriteye sahip değil. Sadece daha rahat konuşsun diye kürsüde duruyor ve bu ona hiçbir surette bir otoriteye kazandırmıyor. Lütfen birlikte araştırdığımızı, birlikte öğrendiğimizi apaçık anlayın. "Birlikte" sözcüğü kuşkusuz sizin ve benim ciddi olmamızı, aynı düzeyde bulunmamızı, aynı yoğunluğa, aynı tutkuya sahip olmamızı gerektirir; aksi halde buluşamayız. Eğer ben bir sorunla derinlemesine ilgilendiğim halde siz ilgilenmiyorsanız iletişim kuramayız. Sözel kavrayış vardır ama sözel açıklama asla açıklanan şeyin kendisi değildir. Dolayısıyla tasvir de tasvir edilen şey değildir. Ve biz birlikte keşfederken ciddi olmalıyız, çünkü bu bir eğlence

değil, bu sizin fikir alışverişinde bulunarak, bir fikre karşı başka bir fikri öne sürerek tartışabileceğiniz bir husus değildir. Nitekim fikirlerin hiçbir değeri yoktur. Değerli ve anlamlı olan şey gerçekte *olanı* fiilen gözlemlemek, hem dışsal dünyada hem de içsel dünyada gerçekte olan biteni görmektir. Dolayısıyla bu noktada yorum veya çıkarım değil salt gözlem önemlidir. Burada yapacağımız şey hem dışsal dünyada hem de içsel dünyada gerçekte olup bitenleri gözlemlemektir.

Gerçekte *olanı* algıladığınızda, o zaman onunla ilgili bir şeyler yapabilirsiniz, ama eğer *olanı* bir dizi çıkarımla, fikirle, yargıyla, şablonla gözlemlerseniz onu asla anlayamazsınız. Bu gün gibi açık, öyle değil mi? Eğer dünyayı bir Hindu, bir Müslüman ya da bir Hıristiyan olarak gözlemlerseniz, onu kesinlikle apaçık göremezsiniz. Oysa bizim birlikte çok duru, nesnel ve mantıklı görmemiz gerekiyor. Eğer çok berrak gözlemleyebilirsek, o zaman bu gözlem kendi içinde bir tür disiplin taşır. Biz bu *disiplin* sözcüğünü bilindik anlamıyla kullanmıyoruz. Bu sözcüğün asıl anlamı "öğrenmek"tir. *Disiplin* sözcüğünün kökü "öğrenmek" demektir; uyum sağlamak, kontrol etmek, bastırmak değil, gerek dışsal dünyada gerekse içsel dünyada olan biteni apaçık görmek, bunun ayrık bir devinim değil de birleşik bir devinim olduğunu görmek, bunu bölünmüş olarak değil de bir bütün olarak görmek demektir.

Peki, dünyanın her yerinde gerçekten neler olup bitiyor? Gerçekte neler oluyor? Olan bitenin yorumunu, açıklamasını ya da sebebini sormuyoruz; sorduğumuz şey gerçekte ne olup bittiğidir. Eğer çıldırmış bir insan dünyanın gidişatını düzenleseydi bundan daha kötüsünü yapamazdı. Bu apaçık ortada olan bir gerçektir. Sosyolojik, ekonomik ve kültürel açılardan parçalanma söz konusu. Siyasetçiler sorunları çözmeyi beceremediler, aksine sorunları artırıyorlar. Ülkeler bölünmüş durumda: zengin toplumlar ve güya gelişmemiş toplumlar. Yoksulluk, savaş, her türlü çatışma kol geziyor. Toplumsal ahlak

diye bir şey yok aslında; toplumsal ahlak denen şey gerçekte ahlaksızlık. İnançları, ritüelleri, dogmalarıyla tüm dinsel organizasyonlar aslında insanları birbirinden ayırıyorlar ki bunu da apaçık görebiliyoruz. Eğer siz bir Müslüman ben de bir Hindu isem, birbirimize karşı geliriz. Belki birkaç gün birbirimize hoşgörü gösterebiliriz ama esasında, içsel olarak birbirimize karşıyızdır. Öyleyse bölünmenin olduğu yerde çatışma da olur, sadece dışsal dünyada değil içsel dünyada da. Bu talihsiz dünyada olan biteni tastamam görebilirsiniz: Teknolojinin olağanüstü gelişmesi, toplumsal değişimler, serbestlik vs. İçsel dünyada da bir yığın çatışma var.

Lütfen, daha önce söylediğim gibi, konuşmacının ne dediğini değil de kendinizi gözlemleyin, kendinizi izleyin. Konuşmacının söylediği şeyi kendinizi gözlemlemenin bir yolu olarak dinleyin. Sanki kendinizi aynada izliyormuşsunuz gibi kendinize bakın. Olmasını istediğiniz şeyi değil de fiilen olanı gözlemleyin. Gördüğünüz gibi, büyük bir kargaşa, çatışma, çelişki, onca acı ve hem ideolojik hem de duyusal haz arayışı var, öyle değil mi? Yer yer neşe kıvılcımlarıyla birlikte ıstırap, karmaşa, çatışma vesaire var. İşte gerçekte olan biten budur.

Öyleyse bizim sorumuz şudur: Bütün bunlar kökten değişebilir mi? İçsel ve dolayısıyla dışsal bir devrim yapılabilir mi? Zira eski alışkanlıklarımızı, eski geleneklerimizi, eski düşünme biçimimizi sürdüremeyiz; sadece içimizde değil dışımızda da düzen oluşturmak için beyin hücrelerimizin bir dönüşüm geçirmesi gerekir. İşte bizim –konuşmacının ve sizin, paylaşacağımız, birlikte öğreneceğimiz husus budur. Zihin zaman içinde oluşmuştur. Yüzyıllar boyunca evrim geçirmiş beyin hücreleri muazzam bilgi ve deneyim toplamış, büyük oranda bilimsel ve nesnel bilgi derlemiştir. Zamanın ürünü olan beyin hücreleri bu canavarca dünyayı, savaşların, ıstıraplarının, yoksulluğun, dehşet verici sefaletin kol gezdiği ve insanların ırksal, kültürel ve dinsel olarak bölündüğü bu dünyayı doğurdu. Bütün bunlar zekâyla, düşünceyle üretildi

ve düşüncenin ürettiği her yapı yine aynı düşünce alanının içindedir. Bilmiyorum, bunu fark ediyor musunuz?

Düşünce ekonomik, sosyal, kültürel, dilsel ve ideolojik nedenlerle insanlar arasındaki bu bölünmeyi yarattı. Bu çok karmaşık bir olgu değil, aksine gayet yalın. Zaten çok yalın olduğu için göz ardı ediyorsunuz; fakat eğer gözlem yaparsanız, hem nesnel hem de öznel açıdan kurnaz mantığıyla zekânın gerek içsel gerekse dışsal alanda bu durumunu, bu hali doğurduğunu apaçık görebilirsiniz. Sizler, bir Hindu, bir Müslüman, bir komünist vs. olarak kendi düşünme tarzınıza ve başkalarının düşünme tarzına saplanıp kalmışsınız. Geçmiş sizi şartlandırmış ve siz de şartlandığınız doğrultuda düşünüyorsunuz. Söz konusu düşünme tarzı bu karışıklıktan çıkmanın yolunu bulmaya çalışıyor, ama karışıklığı yaratan da aynı düşünme tarzıdır. Önemli olan konuşmacının ne dediği değil, sizin kendinizde ne keşfettiğinizdir.

Keşfetmek için tutkuyla dinliyor musunuz? Zira biz değişmek zorundayız. Küçük şeylerle tatmin olan, kimi doktrinleri hakikat diye kabullenen, hakkında en ufak bir bilgi sahibi olmadığı şeylere inanan, aydınlanmaya götürür umuduyla birinin –kendi toplama kampını kuran gurulardan birinin– peşinden giden tembel insanlar olarak yaşamaya devam edemeyiz. Bu son derece ciddi bir meseledir.

Bütün bunları düşünce türetti. Düşünce hafızanın tepkisidir. Eğer hafızanız olmasaydı düşünemezdiniz. Hafıza bilgidir, toplanmış bilgidir ve düşünce geçmişin tepkisidir. Bu apaçık ortada olan bir gerçektir. Ve bizler geçmiş demek olan düşünce açısından insani ilişkilerin devasa karmaşık sorunlarını çözmeye çalışıyoruz. Birlikte mi hareket ediyoruz? Yalnızca ciddi insanlar gerçekten yaşar; yalnızca ciddi insanlar bütün bunların anlamını tam olarak kavrayabilir, birkaç günlüğüne geçici bir meraka kapılanlar değil. Biz bir inancın yerine başka bir inancı koymakla değil de gündelik hayatımızı değiştirmekle ilgileniyoruz. Düşüncenin bir araya getirdiği

şeyleri olumsuzlamalıyız; aksi halde yeni bir boyut bulamayız. Birlikte ilerliyor muyuz? Lütfen onaylamayın. Bu bir onaylama veya karşı çıkma meselesi değil, bir algı, olan biteni gerçekten görme meselesidir.

Demek ki düşünce bütün kültürleri, Hindu, Hıristiyan, komünist ve diğer kültürleri meydana getirdi. Bilgi demek olan hafızanın tepkisi olan düşünce dünyadaki bu karmaşayı, sefaleti ve ıstırabı yarattı. Peki, hafızayı taşıyan beyin hücreleri köklü bir değişimden nasıl geçebilir? Bilgi gereklidir, aksi halde eve gidemez, mektup yazamaz, İngilizce konuşamaz, birbirinizi anlayamazsınız. Bilimsel bilgi, teknolojik bilgi işlevsel açıdan kesinlikle gereklidir. Bunu anlayabiliyoruz. Sözgelimi İtalyanca iletişim kurmak istiyorsanız, İtalyancayı öğrenmeli, sözcüklerin, yüklemlerin anlamlarını, cümle kuruluşlarını incelemeli ve İtalyanca bilgisi edinmelisiniz. İtalyanca iletişim kurmak için dil belleğini geliştiren ve sonra o dili konuşan düşüncenin ürünü olan bilgiye sahip olmalısınız.

Ayrıca düşüncenin dinsel saçmalıklar, milliyetçilik ve dilsel ve kültürel ayrılıklar yoluyla insanları birbirinden kopardığını gözlemleyebiliyoruz. Düşünce sizinle başkaları arasında, sizinle kanınız veya kocanız arasında, sizinle çocuklarınız arasında bölünme yarattı. Düşünce insanları birbirinden ayırdı ve aynı düşünce sahip olmanız gereken olağanüstü teknolojik bilgiyi üretti. Sorunu fark ediyor musunuz? Düşünce büyük ölçüde karmaşa, sefalet ve savaşlar doğurdu ve aynı düşünce çok zengin bilgiler üretti. Öyleyse düşüncenin işleyişinde bir çelişki var; düşünce gerek içsel gerekse dışsal dünyada bölüyor, ayırıyor. Düşünce olağanüstü bilgi toplayıp, insanların ayrılığını sürdürmek için o bilgiyi kullanıyor.

Meşele bilgi alanı içinde işlemesi gereken düşüncenin ayrılığı doğurmasının önüne geçilip geçilemeyeceğidir. Bu gerçekten köklü, esaslı bir sorundur. Düşünce eskidir, çünkü hafıza geçmişe aittir. Düşünce asla özgür değildir, çünkü düşünce bilgi alanı içinde işleyebilir. Düşünce hafızanın tepkisi-

dir ve hafıza da beyin hücrelerinin yapısı içinde yer alır. Tam da –hiçbir yere götürmeyen, saçma ve mekanik olan bir yol, sistem veya yöntem değil– görmenin kendisinin eylem olduğu bir algı var mıdır?

Birlikte mi ilerliyoruz? Hemen onaylamayın, çünkü bu çocukça olur. Gördüğünüz gibi, araştırmaya alışık değilsiniz, kendinizi gözlemlemeye alışık değilsiniz. Başka insanların söylediklerini okuyup tekrarlamaya alışmışsınız. Doğrusu kendi keşfiniz olmayan tek bir kelimeyi dile getirmeseniz bu harika olur. Bizzat kendinizin bilmediği bir şeyi başkalarına asla söylememek, bütün gurularınızı, kutsal kitaplarınızı, din kitaplarını, teorileri, felsefecilerin söylediklerini bir kenara atmak demektir. Elbette bilimsel teknolojik kitaplarınızı korumalısınız, ama hepsi bu kadar. Eğer anlamadığınız, kendi başınıza keşfetmediğiniz bir şeyi asla söylemezseniz, o zaman zihninizin tüm etkinliğinin muazzam bir değişim geçirdiğini fark edersiniz. Şimdi bizler ikinci el veya otuzuncu el insanlarız ve sahiden zamanın dışında olan bir yaşam tarzını keşfetmeye çalışıyoruz.

Düşünce zamandır. Zaman şeyleri bir araya getirmek, süreç demektir. Buradan oraya gitmek zamanı gerektirir, çünkü bunu yapmak için mekânda yol almanız gerekir. Düşünce zamanın penceresinden bakar, hayatı bir süreç, yani buradan oraya gitmek olarak görür. Şimdi bizler zamanın hiç var olmadığı –kronolojik zaman hariç– bir yaşam tarzını bulmaya çalışıyoruz. Zira bizler değişimle, devrimle, beyin hücrelerinin asıl yapısının tümden değişmesiyle ilgileniyoruz. Aksi halde yeni bir kültür, yeni bir yaşam tarzı oluşturamaz ve farklı bir boyutta yaşayamazsınız. Öyleyse teknoloji alanı hariç düşüncenin araya girmediği bir algı ediminin var olup olmadığını soruyoruz; *nasıl* sözcüğünü kullanmadan, çünkü nasıl sözcüğü doğru sözcük değildir.

Bakınız, insanlar eskiden beri alışageldikleri gibi, hayatın bu engin alanının küçük bir köşesinde yaşıyorlar. Oysa o köşede olağanüstü bir bölünme var. İşte o köşe bölünme yaratıyor,

öyle değil mi? Bizler bu haldeyiz. İnsan bu olguyu kitaplara veya gazetelere ya da başkalarının söylediklerine göre değil de bizzat kendi başına gerçekten gözlemlediğinde şu soruyu sorar: Bu durum kökten değişebilir mi? Biz değişimi zaman açısından düşünüyoruz: "Yarın farklı biri olacağım." *Olmak* fiilinin esirleriyiz: "Oldum, oluyorum, olacağım." *Olmak* sözcüğü zamandır. Ve eğer kişi ciddiyse, derinlemesine sorguluyorsa, düşünüp taşınıyorsa zamanın köklü değişimi doğuramayacağını fark edebilir. Şimdi neysem yarın da biraz değişmiş olarak yine öyle olacağım; geçmişten bugüne uzanan devinim aynı şekilde yarın da devam edecek. Bu, zaman içindeki süreçtir ve bu süreçte değişim dönüşüm yoktur. Tamamen farklı bir yaşam tarzını, farklı bir kültürü, farklı bir yaratılışı doğuracak bir değişim gerçekleşebilir mi? Peşinden eylemin gelmediği, düşüncenin işlevi olmayan bir algı ve eylem olabilir mi?

Kendi içimde –yani sizin içinizde– çok büyük ıstırap, karmaşa, hırs, öfke, vahşet ve şiddet görüyorum. İnsanın meydana getirdiği her şey benim içimdedir ve sizin içinizdedir: cinsel hazlar, ideolojik hazlar, korkular, acılar, rekabet dürtüsü, saldırganlık. Bunları biliyorsunuz; işte siz busunuz, bizler buyuz. Bu durum hemen değişebilir mi? Zamanla bu durumu kökten değiştirebileceğimizi düşünüyoruz: "Yavaş yavaş değişeceğim. Adım adım öfkemden kurtulacağım." Bu, zaman demektir. Oysa zamanın hiçbir değişime yol açamayacağını görüyoruz. Zaman ufak tefek değişimlere yol açabilir ama köklü bir değişimi doğuramaz. Şu anki halinize bakıp "Şöyle olacağım, böyle olacağım" diyorsunuz. *Olan* ile *olması gereken* arasında bir ara vardır. Bu ara zamandır, mekândır. *Olandan* olması gerekene doğru hareket ederken başka faktörler araya girer ve dolayısıyla *olması gerekene* asla ulaşamazsınız.

Şiddet doluyum ve kendi kendime şiddetten arınmalıyım derim. "Şiddetten arınmalıyım" ifadesi zamanı ima eder, öyle değil mi? "Bir hafta içinde şiddetten arınmalıyım." Bu ifade zamanı içerir ve ben şimdiki zaman ile gelecek hafta arasında şid-

det tohumlarını ekerim. Dolayısıyla şiddetten asla kurtulamam. Böylece kendi kendime zamandan bağımsız ve dolayısıyla anlık eylem olan bir algı var mıdır diye sorarım. Bir haftalık süre içinde değil de hemen şimdi şiddete son verecek bir şiddet algısı var mıdır? Yani ben şiddetin hemen bitirilip bitirilemeyeceğini görmek istiyorum. Zira işi zamana bırakıp "adım adım" dersem şiddet hiçbir zaman bitmez. Bunu anlıyor musunuz?

O halde tam da algının kendisinin eylem olmasını sağlayacak bir algı mümkün müdür? Peki, bu algıyı önleyen nedir? Algı eylemdir. Nitekim bir yılanı gördüğünüzde hemen harekete geçersiniz. "Gelecek hafta harekete geçerim" demezsiniz. Ani tepki verirsiniz, çünkü tehlike söz konusudur. Peki, zihnin ve dolayısıyla beynin bu ani algı eyleminde bulunmasını engelleyen şey nedir?

Bu konunun üzerinde biraz daha duralım. Söz konusu algıyı önleyen şey sizce nedir? Zamanın bir bariyer olduğunu neden görmüyorsunuz? Zaman özgürlüğü doğurmaz, çünkü zaman düşüncedir, öyle değil mi? Zaman varlıkları dikey veya yatay eksende bir araya getirir ve zaman farklı bir boyutta hayata farklı bir algı sunmaz. Öyleyse algıyı önleyen şey nedir? Neden şeyleri apaçık görüp hemen eyleme geçmiyorsunuz? Farisi, Hindu, komünist, sosyalist, Müslüman veya Budist olarak psikolojik bölünmenin büyük bir çatışma yarattığını görmüyor musunuz? Bunu görüyorsunuz, öyle değil mi? Bunu sözde mi görüyorsunuz yoksa fiili bir tehlike olgusu olarak mı? Hindu veya komünist olduğunuz sürece bu olgunun bölünme yaratacağını ve bölünmenin de çatışma olduğunu fark ediyor musunuz? Zihinsel planda bunu kabul ediyorum; evet durum böyle diye düşünüyorum. Fakat bu noktada duruyorum; bundan eylem doğmuyor. Tüm geleneğiyle, tüm şartlanmasıyla, kültürüyle bir Hindu olmaktan büsbütün vazgeçmiyorum. Bunun sebebi de tehlike algısı olmaksızın sözcükleri zihinsel olarak dinlememdir.

Bir tehlikeyi algılayıp aniden eyleme geçtiğiniz gibi neden bunu da öyle algılamıyorsunuz? Neden bunu yapmıyorsunuz? Dünyada neler olup bittiğini biliyorsunuz: Beyazlara karşı siyahlar, kapitalistlere karşı komünistler, patronlara karşı işçiler, her ne kadar her iki kesim de İsa adını verdikleri varlığa tapınsa da, Protestanlara karşı Katolikler. Dilsel, ulusal, kültürel bölünmeler de söz konusu. Çatışma var ve bu çatışma hem içsel dünyada hem de dış dünyada savaşı körüklüyor. Sahiden ciddi olan bir kişi hiç çatışmanın yer almadığı, varlığının tam merkezinde çatışmanın barınmadığı bir hayat tarzı bulmak istiyor. Ciddi bir insan zamana ait olmayan bir eylemin var olup olmadığını kendi başına düşünsel olarak, sözel olarak değil fiilen keşfetmek zorunda.

Konuşmacı yeni bir konuya girdiğinde onun peşinden gitmeyin, çünkü sonra onun aptal müridi olursunuz. Biz birlikte bir şeyi inceliyor, paylaşıyoruz. Konuşmacı bir meseleyi ele alırken, açıklarken, onun sözlerine, açıklamalarına saplanıp kalmayın, çünkü açıklama açıklanan şey değildir. Çok aç olabilirsiniz ve ben size orada leziz bir yiyecek var desem bile bu sizi doyurmaz, o yiyeceği paylaşmalı, yemelisiniz.

Çok nesnel bir düzeyde başlayacağız. Herhangi bir şeyi hiçbir imge olmadan görebilir misiniz, ağacı imgesiz, bilgisiz görebilir misiniz? Gözlemci ile gözlemlenen arasına girip "Bu bir mango ağacıdır" diyen düşünce olmadan ağacı görebilir misiniz? Sadece gözlemleyebilir misiniz? Bunu hiç denediniz mi? Yani kelimelere dökmeden görmeyi. Kelimelere dökmek bir düşünme işlemidir. Bir ağacı, komşunuzu, karınızı veya kocanızı, kız arkadaşınızı veya erkek arkadaşınızı imgesiz gözlemleyebilir misiniz? Bunu yapamazsınız, değil mi? Karınızı böyle gözlemleyebilir misiniz? Bu gözlem bir ağacı gözlemlemekten biraz daha zordur.

Bir ağacı imgeler, sözcükler, düşünceler olmadan kolayca gözlemleyebilirsiniz. Düşüncenin tüm mekanizması faaliyete geçmeden o ağacı gördüğünüz zaman, sizinle ağaç arasında-

ki mesafe, yani zaman kaybolur. Bu demek değildir ki siz ağaç olursunuz veya kendinizi ağaçla özdeşleştirirsiniz. Demek istediğimiz, ağacı kısmen değil de tamamen, bir bütün olarak görürsünüz. O zaman sadece ağaç vardır, gözlemci yoktur. Bunu anlıyor musunuz? Bunu hiç yapmadınız. Yapın, yapmaya çalışmayın, doğrudan yapın. Yani, çiçeği, bulutu, kuşu, suyun üzerindeki ışığı, yaprakların arasında esen rüzgârın hareketini gözlemleyin; hiçbir imge olmadan sadece seyredin. O zaman gözlemci ile gözlemlenen şey arasında daha önce hiç var olmamış bir ilişki oluşur, çünkü o zaman gözlemci tamamen silinir. Bu konuyu şimdilik burada bırakalım.

Şimdi karınızı veya dostunuzu imgesiz gözlemleyin. Bunun ne kadar zor olduğunu biliyor musunuz? Karınıza, kocanıza veya başkalarına dair imgelere sahipsiniz. Bu imgeler zamanla oluşmuştur. Karınızla cinselliği yaşadınız; o sizi azarladı, siz onu pohpohladınız. Bu berbat aile hayatında olan biten her şeyi biliyorsunuz. Aradan yıllar geçtikçe karınıza dair bir imge oluşturdunuz, o da size dair bir imge oluşturdu ve şimdi birbirinize bu imgelerle bakıyorsunuz, öyle değil mi? Değişim için dürüst olmalısınız; dürüst olmaktan öylesine korkuyorsunuz ki. Bir imgeye sahipsiniz. İşte bu imge insanları birbirinden ayırıyor. Bu imge bölüyor. Şayet karıma ilişkin bir imgem varsa ve onun da bana dair bir imgesi varsa, bu imgeler açıkçası bizi böler.

Peki, bir Hindu, bir Müslüman, bir komünist ya da bir sosyalist olarak kendime ilişkin oluşturduğum imgeyle birlikte başkasına dair oluşturduğum imgeyi nasıl yok edebilirim? Eğer bu imgeler ortadan kalkarsa o zaman tamamen farklı bir ilişki biçimi oluşur. İmge geçmiştir; imge anıdır. Anılar ise yıllar boyu gerçekleşmiş şeylerin beyin hücrelerindeki izleridir –beyin hücrelerinin şartlanmasıdır– ve imge orada kalır. Peki, bu imge sonlandırılabilir mi, zamanla, yavaş yavaş değil de hemen şimdi? Bu soruya cevap vermek için insanın imgeyi oluşturan mekanizmayı öğrenmesi gerekir.

Gayret gösteriyor musunuz yoksa konuşmacıdan bir şeyler öğrenmekle mi yetiniyorsunuz? Konuşmacıdan öğrenmeyin, çünkü konuşmacının size öğretecek bir şeyi yok. Konuşmacının kesinlikle size öğretecek bir şeyi yok, çünkü o konuşmacı ve mürit konumlarını kabullenmiyor. Bu, otoriteyi besler ve otoritenin olduğu yerde bölünme de olur: bilen kişi ve bilmeyen kişi. Öyleyse siz benden, konuşmacıdan öğrenmiyorsunuz, kendinizi gözlemlemek, izlemek yoluyla öğreniyorsunuz. Dolayısıyla öğrenme özgürlüğüne sahipsiniz. Özgürlük öğrenmek için mutlaka gereklidir, ama eğer siz salt otoriteyi kabullenip takip ederseniz, o otorite ister konuşmacı –özellikle konuşmacı– ister başka biri olsun fark etmez, kaybolursunuz, tıpkı şimdi kaybolduğunuz gibi.

Öyleyse gözlemleyerek öğrenin. Kendinizi gözlemliyorsunuz. Kendinize dair bir imgeye sahip olduğunuzu, bir Hindu, bir Budist, bir komünist, bir Hıristiyan, bir Protestan, bir hippi vs. olarak kendinize dair bir imgeye sahip olduğunuzu gözlemliyorsunuz. Bu imgenin içinizde olduğunu görüyorsunuz. Şimdi kendinize şöyle diyorsunuz: "Bu imgenin nasıl oluştuğunu biliyorum, çünkü bir Hıristiyan, bir Hindu veya bir Müslüman olarak yetiştirildim, böyle şartlandırıldım ve bu imge varlığını koruyor. Bu imge insanları bölüyor. Bölünmenin olduğu yerde hem içsel hem de dışsal çatışma da olur." Sonra kendi gözleminizden bir şeyler öğrenip kendi kendinize "Bu imge silinebilir mi?" diye soruyorsunuz. Bu soruyu sorduğunuzda söz konusu imgeyi oluşturan mekanizmayı da sormuş olursunuz. Bizler de bu mekanizmanın ne olduğunu keşfetmek için birlikte öğreniyoruz. Dolayısıyla siz konuşmacıdan öğrenmiyorsunuz; kendinizden öğreniyorsunuz. Kendi kendinize soruyorsunuz. Ben size sormuyorum; siz kendi kendinize imgenin ortadan kaldırılıp kaldırılamayacağını soruyorsunuz. İmgenin ortadan kaldırılması zamanla adım adım olmaz, çünkü imge zaman içinde oluşmuştur. Zaman düşüncedir; düşünce imgeleri besler: "Hakarete uğra-

dım, azarlandım; tahakküm kurmalıyım." Bu imgeleri düşünce beslemiştir.

Peki, imgeyi oluşturan mekanizma nedir? Sadece gözlemleyin, onu açıklamaya ve ona göre hareket etmeye çalışmayın. Konuşmacının ne söylediğini gözlemleyin sadece; onu dinleyin ve gözlemleme eylemini gözlemleyin, kendinizi algılayın. Salt gözlem yapın. Diyelim, bana ahmak derseniz, bu sözcüğün çağrıştırdığı anlam hafızada, beyin hücrelerinde yer alır. *Ahmak* (fool) sözcüğü kendi çağrışımına sahiptir, bu da hafıza, yani eski beyindir. Eski beyin "sensin" der. Siz bana ahmak deyince, ben de size sensin ahmak diye karşılık veririm ve bu, eski hafızanın bir tepkisi olur. Şimdi, eşlerden biri diğerini azarladığında tepki mekanizması çalışmaya başlar. Azarlama anında dikkat yoktur. Azarlama anında dikkat olsaydı tepki mekanizması çalışmazdı. Bana aptal diyorsunuz ve şayet bunu dediğiniz anda tamamen bilinçli olursam tepki mekanizması çalışması için gereken yakıtı bulamaz. Bu hususu anlıyor musunuz?

Dikkatin var olmadığı dikkatsizlik anında mekanizma faaliyettedir. Dikkat anında ise istediğiniz şeyi söyleseniz bile mekanizma faal değildir. Bunu kendinizde görebilirsiniz. Kendinize Hindu dediğinizde ve Hinduizm'in bütün gereklerini yerine getirdiğinizde, kendinize Hindu dediğiniz anda tamamen uyanıksanız, söylediğiniz sözün tüm önemini ve anlamını kavrarsınız: bölünme, çatışma, kavga, ayrılık. Bütün bunları görürsünüz ve bu algı ancak tamamen farkında olmanız halinde gerçekleşir. O anda bir şartlanma olan Hinduizm mekanizması sona erer. Anlıyor musunuz? Kendinizi gözlemleyerek bunu öğrendiniz mi? Sonra karşımıza şu soru çıkıyor: Zihin nasıl her zaman son derece uyanık kalabilir? Sorduğunuz soru bu değil mi? Gördüğünüz gibi, dikkat anında bütün şartlanmalar yok olur; bütün imge oluşturma mekanizması ortadan kalkar. Her şey dikkatli olmadığınız zaman başlıyor; o zaman Hindu, Müslüman, Hıristiyan, komünist veya bütün o saçmalıkları oluyorsunuz.

Öyleyse sıradaki sorumuz şudur: Bu dikkat korunabilir mi? Yani, bu dikkat sürdürülebilir mi? Lütfen bunu dikkatle izleyin. Bu dikkat her zaman varlığını koruyabilir mi, yani bu dikkat sürebilir mi? Bu, zamanı içerir, öyle değil mi? Bu noktaya dikkat edin. Demek ki yanlış bir soru soruyorsunuz. "Bu dikkat varlığını sürdürebilir mi? Bu dikkati her zaman koruyabilir miyim? Bu dikkatimi nasıl sürekli muhafaza edebileceğimi bana söyle. Yöntemi nedir? Hangi sistemle bu dikkati sürdürebilirim?" gibi sorular sorduğunuzda zamanı davet ediyorsunuzdur. Dolayısıyla zaman dikkatsizliktir. Anladınız mı? Zaman dikkatsizliktir. Tamamen dikkat kesildiğinizde, zaman yoktur. Bu dikkat oluştuğunda, siz onu algılarsınız ve harekete geçirirsiniz, sonra da unutursunuz; o bitmiştir artık. "Onu kendi içimde taşımalıyım" demeyin. Dikkat anında görmüş ve eylemde bulunmuşsunuzdur –algı/eylem– ama düşünce şöyle der: "Bu dikkat ne kadar da olağanüstü! Bütün bu çatışmalara yer vermeden eylemde bulunmanın bir yolunu bulduğum için keşke bu dikkati her zaman sürdürebilsem." Böylece düşünce dikkati geliştirmeye çalışır. Her tür gelişme için zaman gerekir, öyle değil mi? Demek ki dikkat zamanla geliştirilemez. Bu nedenle algıla, eylemde bulun ve orada bitir; onu unut, yeniden başla, böylece zihin, beyin hücreleri her seferinde taze olur, dünün algısıyla yüklü olmaz. O zaman zihin daima genç, masum ve taze olur, dünün yüklerini taşımaz. Çoğumuz yaralıyız, darbe almışız, arızalıyız, hasar görmüşüz; beynimizde yaralar var ve hiçbir yaranın olmadığı bir zihin haline ulaşmak için o yaralarla mücadele ediyoruz. Masum bir zihin yarayı ertesi güne taşımayan zihin demektir. Dolayısıyla affetme ve anımsama da söz konusu değildir.

9

SEVGİ NEDİR? ÖLÜM NEDİR?

Çevre, toplum, kültür böylesine bozuk, böylesine parçalayıcı iken insanın kendini değiştirmesinin hayati önemini ele almak zorundayız. Çevreyi –yani toplumu, dini, kültürü vs.– değiştirmenin gerekli olduğunu apaçık görüyoruz. Tüm sosyal yapı, toplum, çevremizi saran dünya tek bir birey tarafından değiştirilebilir mi? Çevresinde onca kaos, sefalet, karmaşa, delilik varken –bu gün gibi açıktır– bir bireyin, bir insanın kendini dönüştürmesinin ne anlamı olabilir? Bu sorunun yanlış olduğunu düşünüyorum, çünkü insan içinde yaşadığı kültürün sonucudur. İnsan kültürü, toplumu, çevreyi inşa etti ve kendini değiştirirken aslında çevresini değiştirmektedir, çünkü insan dünyadır ve çevresindeki dünya da insanın ta kendisidir. Dolayısıyla insan ile çevresi arasında bir bölünme söz konusu değildir.

En başta insan ile toplum arasında bir bölünmenin söz konusu olmadığını dosdoğru anlamamız gerektiğini düşünüyorum. *Birey* (individual) sözcüğü bölünmez, bölünemeyen, parçalanamayan varlık demektir. Oysa çoğu insan kısmen içinde yaşadığı toplum, kültür tarafından bölünmüş, parçalanmıştır.

İnsanların tıpkı şimdi bizim gibi içinde yaşadıkları çevrenin ürünü olduklarını kavramanın önemine inanıyorum. Bu olgu gün gibi ortada. Demek ki insan dünyadır, dünya da insandır. Bu gerçeği bir fikir olarak, mantığa uygun düşen bir şey olarak düşünce ve mantık düzleminde benimseyebiliriz, ama bu noktaya saplanıp kalıyoruz, çünkü görünüşe bakılırsa bizler aslında bu gerçeğe uygun hareket etme gücünü gösteremiyoruz.

Elimizden gelirse, insanın ve dolayısıyla dünyanın içindeki çatışmayı, gerek insanın içindeki gerekse onun dünyayla ilişkisindeki çatışmayı tartışacağız. Parçalanmanın çeşitli faktörleri arasında çatışma var; her bir faktör kişiyi oluşturan diğer faktörlerle çatışma içinde. Peki, insan zihninin çatışmadan tamamen arınması mümkün müdür? Zira ancak ondan sonra sevginin ne anlama geldiğini öğrenmek mümkün olabilir. Yine ancak ondan sonra ölümün ve yaşamın tam anlamını kavrayabiliriz.

Öyleyse ilkin çatışmanın insan zihnine neler yaptığını kavramamız gerekiyor. Önceki gün de belirttiğimiz gibi, bu ortak sorunu paylaştığımızı lütfen aklınızdan çıkarmayın. Bu bizim sorunumuz; zihnin kendi çatışmasını sonlandırıp sonlandıramayacağı meselesini konuşmacı sizinle paylaşacak. Paylaşma katılmayı gerektirir; sadece birkaç sözü veya düşünceyi dinlemeyi değil, gerçekten paylaşmayı, birlikte sorgulamayı, araştırmayı, keşfetmeyi gerektirir. Bu nedenle meseleye müthiş bir ilgiyle yaklaşmalısınız, çünkü bu sizin meseleniz. Ve eğer bu meseleyle ilgilenmezseniz, hayatınızda çok ters giden bir şeyi düzeltemezsiniz. Bu tıpkı yanan bir evi sadece seyretmenize ama o yangını söndürmek için hiçbir şey yapmamanıza benzer.

Dünyanın her yerinde insanlar kendileriyle, komşularıyla, dünyayla, bir parçasını oluşturdukları çevreyle çatışma içindeler. Bunu anlamadan ve bu çatışmayı büsbütün sonlandırma imkânı olup olmadığını kendi adımıza keşfetmeden, asla

kendimizle ve dolayısıyla toplumla barışık şekilde, huzur içinde yaşayamayız. Ancak tamamen huzur içindeki bir zihin –huzur sandığı şey tarafından uyuşturulmuş, uyumakta olan bir zihin değil de fiilen huzuru yaşayan bir zihin– hakikatin ne olduğunu, yaşamanın ve ölmenin ne anlama geldiğini ve sevginin derinliğini ve enginliğini keşfedebilir.

Kendi içinizde ne kadar bölündüğünüzün, parçalandığınızın farkında mısınız, bilmiyorum. Oysa bu apaçık ortada olan bir gerçek. Bir yandan iş adamısınız, diğer yandan aile reisi: iki zıt varlık. Hem bir sanatçısınız, hem de güç, mevki, itibar, ün peşinde koşan hırslı, kıskanç bir insan. Bir yandan bilim insanısınız bir yandan da oldukça sıradan küçük bir insan. İnsanlar olarak bizler kendi içimizde bölünüp parçalanmışız. İçinde yaşadığımız çeşitli ikiliklerin –Tanrı, ruh ve insan, erdem ve erdemsizlik, sevgi ve nefret– yarattığı çatışmayı anlayarak bitirmediğimiz sürece algılama gücüne kavuşamayacağız. Ancak bozulmamış, çarpıklaşmamış, yani hiçbir çatışma izi taşımayan çok açık bir zihin hakikatin ne olduğunu görüp ona göre yaşayabilir.

Gerek içimizde gerekse toplumsal hayatta –siyasilerin ve azizlerin yaptıkları gibi bir yandan savaşıp diğer yandan barış istemek gibi– sürüp giden bu çok yönlü çatışmanın asıl nedeni nedir? Bu, insanın aldığı eğitimin, içinde yaşadığı çevrenin, kültürün bir hatası mıdır? Bu, insanların, sizlerin, beşikten mezara kadar sadece gündüz değil geceleyin uyurken de kavga içinde olduğunuz çevrenin bir kusuru mudur? Zihinsel olarak farkında olmak sadece kimi düşüncelerin, kimi sözlerin bilincine varmak demektir ki aslında bunun hiçbir değeri yoktur. Fakat şayet gerçekten farkında olursanız, kendi içinizde bölündüğünüzü, parçalandığınızı, çeliştiğinizi hissederseniz, o zaman sizinle birlikte insanların niçin bu durumda yaşadıklarını sorgularsınız. Çevreyi, içinde yaşadığınız toplumu, kabullendiğiniz dini ve tanrıları siz yarattınız. Tanrılarınız sizin projeksiyonlarınız veya büyükbabanızın,

sizin de bir parçasını oluşturduğunuz projeksiyonlarıdır. Öyleyse sizler çatışmadan, içinde yaşadığınız çevreden, toplumdan ve dinin, inançların, dogmaların, ritüellerin taşıdığı tüm toyluklardan sorumlusunuz. Sizin dünya, dünyanın da siz olduğunun içtenlikle ve esaslı şekilde farkına vardığınızda, içinizdeki bu çatışma neden bitmesin ki?

Bu soruyu kendinize hiç sordunuz mu, bilmiyorum. Eğer sorduysanız, cevabınız ne oldu? Bir otoritenin sözüne mi başvurdunuz? İçinizdeki bu çatışmanın neden var olduğunu kendinize sorduğunuzda, bir otoriteye mi başvuruyorsunuz? İçinde yaşadığınız ve bir parçasını oluşturduğunuz çevrenin tüm yapısından sorumlu bir insan olarak cevabı bir başka otoritede mi arıyorsunuz? Eğer sizden başka herhangi bir kişi bu soruya cevap veriyorsa, o cevap salt bir tasvir, bir açıklama olacaktır, ama tasvir ve açıklama, tasvir edilen ve açıklanan şey değildir. Öyleyse otoriteyi elinizin tersiyle tamamen bir kenara atmalısınız. Bu çatışmayı neden yaşadığınız sorusunu bir başkasının görüşleriyle değil kendi görüşlerinizle cevaplamalısınız. Eğer cevabı bir başkasının görüşleri aracılığıyla bulursanız, o cevap sizin değil başkasının bulduğu bir cevap olur.

İnsanın niçin çatışma içinde olduğunu ve bu çatışmanın farklı düzeylerde değil de topyekûn sona erdirilip erdirilemeyeceğini birlikte ele alacağız. Son derece huzurlu bir ev hayatınız olmasına karşın komşunuzla kavgalı olabilirsiniz. Keşfetmek için enerjiye ihtiyacınız var, öyle değil mi? İnsanların neden çatışma halinde olduğunu öğrenmek için çok fazla miktarda enerjiye ihtiyacınız var. Bu çatışmanın sebebini sorgularken, zekâyı bir analiz aracı olarak kullanıyorsunuz, öyle değil mi? Zekâyı, nedeni bulmanızı sağlayacağını umduğunuz bir analiz aracı olarak kullanıyorsunuz. Zekâ kısmidir, bütünün bir kısmıdır. Oysa siz, insan niçin çatışma içindedir gibi devasa bir sorunun cevabını zekâ adı verilen kısmi bir şeyle, sahip olduğunuz tek araçla bulmayı umuyorsunuz.

Öyleyse çatışmanın sebebini zekâyla bulmaya çalıştığınızda cevabınız da kısmi olur, öyle değil mi? Demek ki kullanmanız gereken araç zekâ değil. Öyleyse zekâyı bir kenara bırakıp farklı türde bir araç bulmalısınız. Şimdiye değin bizler insanın neden acı çektiğini, neden çatışma yaşadığınızı öğrenmek için zekâyı analitik bir araç olarak kullandık, ama zekâ bütünün bir parçasıdır. İnsan zekâdan ibaret değildir. Karmaşık sinir sistemine sahip bir organizma, duygular, tüm yapı söz konusudur ve şayet siz o yapının sadece bir parçasını alıp cevabı bulmak için o parçayı kullanırsanız, ulaşacağınız anlayış her zaman kısmi olacak ve dolayısıyla asla tam olmayacaktır.

Bunu fark etmek için enerjiye ihtiyacınız var, öyle değil mi? Yine bu noktada da, bizler bölünmüş, parçalanmış enerjiye sahibiz. Parçaların içinde bir enerji söz konusu: Nefretin kendi enerjisi var ve bu enerjinin kontrolü de bir enerjidir. Bizler enerjiyi parçalara ayırmışız, ama insan enerjisi ve kozmik enerji, her tür enerji birleşik bir harekettir. Öyleyse insan yapıyı, çatışmanın doğasını ve çatışmayı nasıl sonlandıracağını anlamak için bu birleşik enerjiye sahip olmalıdır. Parçalanmış enerjiye değil de yoğun, güçlü bir enerjiye ihtiyacınız var. Parçalanmış enerji "Ben çatışmadan kurtulmalıyım" der. "Ben ondan kurtulmalıyım ya da onu bastırmalıyım" diyen "Ben" kimdir? O, aynı enerjinin başka bir parçayı tarif eden parçasıdır. Bu durumda enerji çatışma içindedir.

Bu çatışmanın nedenini soruyoruz. İnsan bunu gözlemci ve gözlemlenen olarak çok kolay görebilir. İçinizde gözlemci ve gözlemlenen var. Ağacı gözlemci olarak görüyorsunuz; bütün bilgisi, bütün geçmiş şartlanmasıyla gözlemci ağaca bakıyor; kendinden ayrı bir şeymiş gibi ağacı seyrediyor, öyle değil mi?

Sadece dinleyin, söylediklerimin lehinde veya aleyhinde fikir beyan etmeyin. Bu meseleyi daha önce hiç düşünmediniz, öyleyse ilkin konuşmacının ne dediğini anlamanız şart.

Konuşmacının söylediklerini dinlerken kendinizi gözlemleyin. Sadece konuşmacıyı dinlemekle yetinmeyin; çünkü bunun kesinlikle hiçbir değeri yoktur, kendinizi gözlemlemek için konuşmacıyı bir araç olarak kullanın. O zaman içinizde hep gözlemcinin ve gözlemlenenin var olduğunu fark edeceksiniz. Gözlemci "Bunu yap, şunu yapma" der. Gözlemci belli değerlere, belli kanılara sahiptir; aslında o her zaman gözetleyen, inkâr eden, kontrol eden, seyrettiği şeyden kendini ayıran sansürcüdür.

Çoğu insan gibi siz de öfkeli, kıskanç veya cimriyken, kendinizi çok yakından gözlemlediğinizde, "Ben kıskancım; ben öfkeliyim" diyenin gözlemci olduğunu fark edersiniz. Gözlemcinin öfke adını verdiği tepkiyi adlandırmak gözlemciyi ayırır, öyle değil mi? Bir ağaca, onu adlandırmadan, hafızanın tepkisi olan düşünceyi araya sokmadan bakabilir misiniz; sırf gözlemleyebilir misiniz? Ağaca dair edindiğiniz imgeyle ağaca bakarsanız, aslında ağaca bakmıyorsunuzdur. Aynı şekilde, eğer karınıza veya kocanıza ya da dostunuza, ona dair edindiğiniz imgeyle bakıyorsanız, aslında ona bakmıyorsunuzdur, çünkü sahip olduğunuz imgeyle gözleriniz perdelenmiştir. Öyleyse bir ikilik söz konusudur. Gözlemci ile gözlemlenen arasındaki bu bölünme çatışmanın gerçek kaynağıdır.

Öfkelendiğimde öfke anında gözlemci yoktur. Lütfen bunu iyi takip edin. Adım adım ilerleyeceğim. Konuşmacının işaret ettiği şeyi değil de kendinizi gözlemleyerek bunu takip edin, aksi halde konunun içinde değil dışında kalırsınız. Ne olup bittiğine kendinizi gözlemleyerek bakın. Öfkelendiğinizde, öfkeyi veya başka bir deneyimi yaşadığınız anda gözlemci yoktur. Bir saniye sonra gözlemci araya girip "Öfkelendim" der. Kendini öfkeden ayırmıştır artık. Hissettiği duyguya "öfke" adını vermiştir. Hafızasını güçlendirmek için o duyguyu adlandırmıştır. Hafızası "Öfkelendin" der. Sansürcü hafıza sözlerini şöyle sürdürür: "Oysa öfkelenmemeliy-

din; ona vurmak yerine öbür yanağını uzatmalıydın." Hafızanın düşünce olarak tepkisi gözlemci olur ve böylece gözlemci ile gözlemlenen arasında bölünme oluşur. Gözlemci "Ben öfkeliyim; ben kıskancım" dediğinde çatışma başlar, çünkü o ya kıskançlığı bastırmak ya da onu büyütmek, ondan haz almak istiyordur. Dolayısıyla gözlemcinin ve gözlemlenenin olduğu yerde çatışmanın temeli atılmış demektir.

Öyleyse öfkeyi gözlemcisiz gözlemleyebilir miyiz? Bu bizim sıradaki sorumuzdur. Gözlemlenen şeyden farklı olan bir gözlemci ortaya çıktığında beliren çatışmaya şartlanmışız. Bu bizim geleneğimiz, bizim şartlanmamız, kültürümüzün sonucudur. Ve alışkanlıklarımıza göre yaşadığımızda enerjimizi israf ederiz. Hemen tepki verdiğimizde, yani gözlemci bir duyguya veya bir harekete aniden tepki verdiğinde, o tepki hep eskidir. Tepki veren, eski beyindir. Gözlemcisiz gözlemin mümkün olup olmadığını soruyoruz. Şimdi, herhangi bir alışkanlığı, herhangi bir enerjiyi çatışmasız sona erdirmek enerjiyi gerektirir. Öfkelendim; öfke anında "Ben öfkeliyim" diyen "ben" türünden bir gözlemci yoktur. Bir an sonra sansürcü olan gözlemci ortaya çıkıp "Öfkelenmemeliyim" der. Gözlemcinin tepkisi gelenektir, alışkanlıktır, tepki veren eski beyindir. Eski beynin böyle sürekli tepki vermesi bir enerji israfıdır. Oysa sizin gözlemcisiz gözlemleyebilmeniz için tüm enerjiye sahip olmanız gerekir. Bunu yapıyor musunuz? Konuştuğumuz şeyi paylaşıyor muyuz?

Şimdi meseleyi tamamen farklı bir tarzda ortaya koyalım. Hayatımız nedir? İdeolojik hayatımız, sürmek istediğimiz hayat, gelecekte yaşamayı umduğunuz hayat değil de günlük hayatımız, her gün olup bitenler nedir? Hayatınız nedir? İster cinsel haz ister diğer duyusal haz türleri olsun, ara sıra haz kıvılcımları çakmasına rağmen hayatımız bir savaş alanıdır. Hayatımız bitmek bilmez bir kavgaya dönüşmüş durumdadır. Bu kavga sona erdirilebilir mi? Zira biz neysek dünya da odur. Şimdi, bu kavgayı bitirmek için tüm varoluş alanına

kısmi olarak değil bütünsel olarak bakmalıyız. Bütünsel bakmak demek varoluşu acıları, hakaretleri, korkuları, umutları, endişeleri, hırsları, pişmanlıkları, rekabetleri, saldırganlıkları, vahşilikleriyle birlikte görmek demektir. Bu varoluşun bir parçasını değil tamamını görün. Bizler tüm alanı göz önüne almaya değil de sadece onun bir kısmını görmeye alışmışız. Bu alanı bir bütün olarak gözlemleme gücünden mahrumuz, çünkü hayatı, iş hayatı, aile hayatı, dini hayat diye bölmüşüz. Bu sürüp giden bölünmeyi biliyorsunuz. Ve her bir bölünme kendi enerji etkinliğine sahiptir. Dolayısıyla her bir parça diğer parçalara zıt düşer. Ve bu parçalanmış enerjiler bizim bütün enerjimizi boşa çıkarıyor.

Peki, bu karmaşık bütünsel varoluş alanına, ekonomik yanına, sosyal yanına, ailevi yanına, kişisel yanına, toplumsal yanına, tümüne bir bütün olarak bakıp onu bir bütün olarak algılamak mümkün müdür? Onu bir bütün olarak algılamak için parçalanmamış bir zihne sahip olmanız gerekir. Peki, parçalanmış bir zihin bütün parçaları bir kenara atıp bütünü algılayabilir mi? Zekâ adını verdiğim küçük bir delikten bakarak tüm karmaşık varoluşu göremem, çünkü zekâ bir parçadır ve bütünü anlamak için parçayı kullanamazsınız. Bu çok basit, mantıklı bir gerçektir. Farklı türde bir algının olması lazım ve bu tür bir algı ancak gözlemci olmadığı zaman gerçekleşebilir. Ağaca imgesiz bakabiliyorsanız, karınıza veya kocanıza imgesiz bakabiliyorsanız, o zaman herkese imgesiz bakabilirsiniz.

Çatışmanın nedeni işte bu imgelerdir. Bu imgeleri üreten gözlemcidir. Gözlemci gelenektir, şartlandırılmış varlıktır, sansürcüdür. Eğer hakikati görürseniz, mantık zincirini değil de olguyu görürseniz, gözlemci olduğu sürece çatışmanın var olacağı gerçeğini fikren değil de fiilen görürseniz, o zaman gözlemcisiz gözlemleyebilirsiniz ve böylece varoluşun bütününü görebilirsiniz. Bunu gören bir zihin muazzam bir enerjiye sahiptir, çünkü o zaman enerji dağılıp yok olmaz.

Kontrolle enerjimizi dağıtıyoruz. Bekârlık veya yoksulluk yemini eden birini hiç gözlemlediniz mi, onunla hiç konuştunuz mu? Bu kişi hakikate ya da o yüce varlığa ancak bekâr kalınarak ulaşılabileceğine inandığı için bin türlü eziyet çeker. Ona göre cinsel enerji bir israftır. Gerçekliğe ulaşmak için tam bir enerjiye sahip olması gerekir ama kendi içinde bir kavga vermektedir. Bekâr kalması gerektiğine dair bir imgeye sahiptir ve bu imge kendisi ile gerçekte *olan* arasında bölünme yaratır. Eğer *olanı*, sansürcüyü işin içine sokmadan gerçekten gözlemleyebilirseniz *olan* dönüşüm geçirir. Bunu size anlatacağım.

Ben şiddet doluyum. Şiddet dolu olmak açıkçası normal bir insani olgudur. Şiddet anında gözlemci yoktur. Fakat birkaç saniye sonra gözlemci ortaya çıkıp "Şiddetten arınmalıyım" der. Gözlemci şiddeti gözlemlemesine engel olan bir şiddetsizlik imgesine, şiddetsizlik idealine sahiptir. Bu nedenle kendi kendine şöyle der: "Günbegün şiddetten arınacağım. Sonunda şiddetten büsbütün kurtulacağım." Şimdi, bu yalın gerçeğin bize anlattığı şey nedir? Yani, ben şiddet doluyum ve bir gün şiddetten arınacağım. Bunda yatan şey nedir? Birincisi gözlemci ve gözlemlenen var. İkincisi, gözlemci şiddetsizlik safhasına ulaşana değin şiddetin tohumlarını ekiyor. Ayrıca şiddetten tamamen arınana kadar geçecek zaman faktörü, yani şiddet ile şiddetsizlik arasındaki zaman aralığı söz konusu. Bu aralıkta başka faktörler de etkili olur. Dolayısıyla gözlemci asla şiddetten arınamaz. Bunu görebilirsiniz; sürekli şiddetsizlikten bahseden insanlar aslında son derece şiddete eğilimlidirler, çünkü sanki sonunda bir gün şiddetten arınacaklarmış gibi davranırlar hep. Bu arada onlar şiddete başvururlar. Öyleyse şiddet yadsınamaz bir gerçektir. *Olan*, şiddettir. Ve ancak zihnim şiddetsizlik idealini taşımazsa gerçeği gözlemleyebilirim; bir gözlem vardır.

Peki, *olanı* nasıl gözlemliyorsunuz? "Şiddet dolu olmamalıyım" diyen şartlanmış bir zihinle mi, şiddete ilişkin bir im-

geyle mi olanı gözlemliyorsunuz? Yoksa sözcüksüz, imgesiz bir gözlem var mıdır? İmgesiz gözlem yapmak müthiş bir enerji gerektirir. O zaman şiddeti bastırarak ya da şiddeti dönüştürerek veya şiddetsizlik idealini taşıyarak enerjiyi boşa harcamazsınız.

Aynı şekilde sevgi adını verdiğimiz şu meseleye bakalım. Yaşam adını verdiğimiz bayağı mücadeleye göz attık ve gördüklerimizi inceleyerek bu çatışmadan kurtulabileceğimizi –zihnen değil fiilen– anladık. Şimdi de sevgi nedir sorusunu derinlemesine ele alacağız. Sizin görüşünüz veya bir başkasının görüşü veya kanısı değil de fiilen şu anda olan nedir? Sevgi nedir? Haz mıdır? Arzu mudur? Seks midir? Kıskançlık, sahiplenme, tahakküm, bağımlılık mıdır? Eğer bağımlı olursanız, korkuya kapılırsınız. Öyle değil mi? Eğer bana cinsel ya da başka türlü haz veriyor diye karıma bağımlı olursam, rahatım için, benim yanımda olduğu için ona bağımlı olursam, bu bağımlılık kıskançlığı, nefreti, düşmanlığı, sahiplenmeyi, tahakküm isteğini körükler. Bütün bunlar sevgi midir? Bunu sorgulayın, derinliğine inin, keşfedin.

Seksle bağlantılı haz sevgi midir? Niçin seks hayatta bu kadar olağanüstü bir şey haline geldi? Neden gerek modern dünyada gerekse eski dünyada seksi böylesine müthiş bir hadise haline getirdik? Neden şehvetten arınmadan gerçekliğe, aydınlanmaya ulaşamazsınız dedik? Bunu ele alalım.

Öncelikle hazzın ne olduğunu araştırmalısınız. Sözgelimi güzel bir ağacı, hoş bir bulutu, bir çocuğun büyüleyici yüzünü, bir kadının ya da erkeğin sevimli yüzünü seyrediyorsunuz. Onu görüyorsunuz. Sonra ne olur? Güzelliğiyle göz kamaştıran suyun üzerindeki yakamozu görüyorsunuz; onu algılıyorsunuz. Bu muazzam deneyim anında düşünce araya girip "Ne kadar da güzeldi! Yarın onu tekrarlamak istiyorum" der. Düşünce bir anının tepkisidir. Suyun üzerindeki ay ışığı yakamozunu bütün güzelliğiyle görme deneyimi kaydedilir ve düşünce "Bunu tekrarlamalıyım" der. Suyun

üzerindeki ışığı algılama anında hiçbir şey yoktu: Ne haz ne de onu yarın tekrarlama isteği. O güzelliğin mutlak algısı vardı. Sonra düşünce araya girer ve "Hadi bunu tekrarlayalım; hadi dün akşama geri dönelim ve o suya tekrar bakalım" der. İşte bu hazdır, düşünce hazza indirgediği bir olayı tekrarlayarak onu sürdürür ve hazza güç katar. Bunu anlamanız gerekiyor.

Diyelim, geçen hafta fiziksel bir acı, feci bir diş ağrısı yaşadınız. Onun yarın veya gelecek hafta tekrarlanmasından korkarsınız ki bu korku düşüncenin eylemidir. Düşünce hem hazzı hem de korkuyu sürdürür. Sevgiyi saran bu hazzın tüm yapısını düşünce yaratmıştır. Bu nedenle bütün dinler kadına bakma, bastır, kontrol et der. İşte olan biten budur; bu bir savaştır. Bu yüzden çok fazla enerji harcıyorsunuz.

Öyleyse sevgi nedir? Haz mıdır? Korku mudur? Korku kıskançlıktır, şiddettir. Eğer karınızı "benim karım" diye sahiplenirseniz, bu şiddet değil midir? Sevgi bu mudur? Ve seksi neden bu kadar olağanüstü bir hadise haline getirdik, ölüm kalım meselesi yaptık diye sorduk. Bunu hiç düşündünüz mü? Seksin kendi hayatınızda bu denli önemli hale gelmesinin nedenini hiç düşündünüz mü? Bunun üzerinde duralım.

Hayatınızın son derece mekanik olduğunu hiç fark ettiniz mi? Kırk yıl boyunca her gün ofise gidiyorsunuz. Tekrarlayıp duruyorsunuz. Din kitaplarınızdan alıntı yaparken, ritüelleri yerine getirirken, kendinize Hindu, Müslüman, Hıristiyan, komünist derken mekanik bir alışkanlık, bir rutin, bir tekrarlama içinde dönüp durursunuz. Kendinize bürokrat, siyasetçi, sosyolog vb. isimler vermeniz bir alışkanlıktır, bilgiyi mekanikçe edinip sürekli tekrarlamaktır. Hayatınız mekanik değil mi? Bunu fark etmediniz mi? Öyleyse hangi sonuca vardınız? Hayatınız, düşünceleriniz, davranış biçimleriniz hepsi mekanik ve tekrara dayalı; tekrara dayalı olmadığı halde sizin tekrarlamaya indirgeyebildiğiniz tek şey sekstir. Dolayı-

sıyla seks size mekanik hayat tarzından kurtuluş olanağı tanıyor. Bunu sorgulayın.

Demek ki siz sevgiyi haz veren mekanik bir olguya dönüştürdünüz. Peki, bu sevgi midir? Olanı keşfetmek için olmayanı tamamen yok saymalısınız. Yok saymak hazzın ve korkunun ne olduğunu anlamaktır. Olanı anlamak "Haz almamalıyım" demek değildir, çünkü bunu demek bariz saçmalıktır. Bu bir insanın "Arzuya sahip olmamalıyım" demesine benzer. Fakat siz bunu yapmak üzere eğitildiniz; arzunun tamamen yanlış bir şey olduğunu ve onu aşmanız gerektiğini geleneğin etkisinde kalarak kabullendiniz. Bir ağaca, bir yaprağın güzelliğine, o yaprağın gölgesine, hareketine bakmaktan keyif aldığınızı biliyorsunuz. Bunun nesi yanlış? Güzelliğe karşı çıktığınız için hayatınız mekanikleşti. Ağaçlara hiç bakmıyorsunuz; aksine onları kesiyorsunuz. Gökyüzünü, bulutları, toprağın güzelliğini hiç seyretmiyorsunuz, çünkü zihninizin arkasında, sahiden dindar bir kişinin güzel olan bir şeye asla bakmaması gerektiğine dair bir fikir yatıyor, çünkü güzellik size kadını hatırlatabilir. Bu çok nahoş, çok çocukça bir düşüncedir. Ve siz buna din adını veriyorsunuz ve böylece Tanrıyı bulmaya çalışıyorsunuz. Çok toyca: Tanrıyı bulması için zihninize işkence çektiriyorsunuz. Bunu düşünün. Gerçekliği bulmak için işkence çeken bir zihne değil özgür bir zihne ihtiyacınız var. Tüm kıskançlıklardan, korkulardan sıyrılmış bir sevgi duygusunun olması gerekir. Sevginin ne olduğunu, onun güzelliğini bilmiyorsunuz, çünkü güzel bir hayatı, çatışmasız bir hayatı yaşamanın ne demek olduğunu bilmiyorsunuz. Bu veya şu kalıba oturmuş ve hayatı ölümden ayırdığınız için parçalanmış bir hayatı biliyorsunuz sadece.

Ölümü kendinizden epey uzağa atıyorsunuz, ama bir gün öleceğinizi de gayet iyi biliyorsunuz. Bu yüzden reenkarnasyon gibi teoriler uydurdunuz. Gelecek hayat diye bir hayat var mı? Eğer sahiden reenkarnasyona inansaydınız, eğer bu hayatta yapıp ettiklerinize göre gelecek hayata doğacağınıza

sahiden inansaydınız, o zaman sizin için bu hayat gelecek hayattan çok daha önemli olurdu. Yani şimdi yaptıklarınız, şu anki davranışlarınız önem kazanırdı. Fakat siz reenkarnasyona sahiden inanmıyorsunuz. O size hiçbir şey ifade etmiyor. Reenkarnasyon size geçici bir rahatlık veren bir teoriden ibaret, bu nedenle onun olması gerektiğini söylüyorsunuz. Şayet ona gerçekten içtenlikle inansaydınız, o zaman günün her dakikası değer kazanırdı, her eyleminiz önemli hale gelirdi. Demek ki gelecek hayat değil şimdiki zaman doğruluğun zamanıdır. Ölüm hakkında sayısız eften püften teoriye sahipsiniz ama ölümle hiç yüzleşmiyorsunuz.

Hastalandığımızda, bilincimizi yitirdiğimizde, acı ve sefalet çektiğimizde, sakatlandığımızda değil de dipdiriyken, enerjiyle dolu bir hayat sürerken ölümün doğasını keşfetmeye çalışacağız. Zira diğer zamanlar ölümün ne olduğunu keşfetmeye uygun zamanlar değildir; yürüyebiliyorken, bakabiliyorken, gözlemleyebiliyorken, içsel ve dışsal dünyaların farkına varabiliyorken hayatın ne olduğunu anlamak; ister bir ağaç, ister bir köpek, ister bir kadın ister bir akşam vakti gökyüzünün güzelliği olsun bir şeyi sevmenin ne anlama geldiğini kavramak gerekir.

Öyleyse ölüm nedir? Bildiğiniz gibi, ölüm korkusundan ötürü yaşlı insanlar bu soruyu sorarlar. Eski kuşak size ölüme dair teorilerden başka bir şey sunmaz. Ne geleneksel açıdan ne de fiilen sunabilecekleri başka şeyleri vardır. Kültürel, sosyal ve ekonomik açılardan size ne sundular ki? Ne verdiler size? Savaşı, milliyetçiliği besleyen, bozulmuş, adaletsizliklerle dolu bir toplumsal yapı verdiler size. Ve aklı başında, duyarlı, uyanık her genç birey, ahlakıyla birlikte bu yapıyı tümden reddeder. Ölümden son derece korkan eski kuşağın size sunacak hiçbir şeyi yok, bir sürü laf ve korkudan başka. Öyleyse başkalarının ölüm hakkında söylediklerini kabul etmeyin. Gelin, ölümün ne anlama geldiğine bakalım.

Ölmek ne demektir? İhtiyarladığımız, kaza geçirdiğimiz veya hastalandığımız zaman değil de şimdi burada, bilinçli, uyanık bir halde oturup sahiden ciddi bir zihinle dinleyelim. O zihin sevginin ve hayatın ne olduğunu araştırırken ciddiydi ve şimdi de ölmenin ne anlama geldiğini soruyor. Korkumuz yok, çünkü ölümün ne demek olduğunu bilmiyoruz. Sadece sona ermenin –ölmenin değil– ne demek olduğunu biliyoruz: Bildiklerinizin, biriktirdiğiniz bilgilerin, hakaretlerinizin, umutlarınızın, ailenizin, karınızın ya da kocanızın, sevdiğinizi sandığınız ama aslında sevmediğiniz çocuklarınızın artık var olmaması. Eğer çocuklarınızı gerçekten sevmiş olsaydınız farklı bir dünyaya sahip olurdunuz.

Öyleyse ölmek ne demektir? Korkuya neden olan bilinenin sona ermesi değildir. Zaten sizin tek korkunuz da bu: Siz hakkında hiçbir şey bilmediğiniz ölümden değil bilinenin sona ermesinden korkuyorsunuz. Peki, bilinen nedir? Lütfen benimle birlikte yavaş yavaş ilerleyin. Bilinen nedir? Tüm anılarınız, tüm üzüntüleriniz, eşyalarınız, eviniz, uğradığınız onca hakaret, endişeleriniz, çatışmalarınız ve acılarınız; bunlara sarılıp "Ölmek istemiyorum" diyorsunuz. Korktuğunuz şey bu değil mi? Ölümden değil de bilineni yitirmekten korkuyorsunuz. Eğer bilineni yitirirseniz, edindiğiniz bazı anıları, hazları, pişmanlıkları, endişeleri de yitireceksiniz; oysa şayet bunlara karşı bir ölü gibi tepkisiz kalırsanız o zaman zihniniz tamamen tazelenir: İşte ölmek budur. Böylece tüm o anıları, kötü veya zevkli deneyimleri taşımazsınız, her gün her deneyimi yaşayıp bitirirsiniz. O zaman ölmenin ne anlama geldiğini tastamam kavrarsınız ve bu sayede zihniniz ertesi gün taze, genç, masum ve enerjik hale gelir. Bu olmadan, sevgi olmadan, bu ölümün güzelliğini anlamadan ne yaparsanız yapın tarif edilemeyen hakikate asla yaklaşamazsınız.

10

ZİHİN SESSİZLİĞE NASIL ULAŞIR?

Korku, haz ve acıyı bitirme gibi pek çok konudan bahsettikten sonra meditasyon konusunu da sizinle birlikte ele almak istiyorum. Kuşkusuz *meditasyon* sözcüğüne özellikle Doğu'da pek çok anlam yüklenmiştir. Meditasyonun ne olduğuna ve hangi sistemlerin, hangi yöntemlerin, hangi pratiklerin, hangi disiplinlerin takip edilmesi gerektiğine dair bir yığın teori bulunmaktadır. Hayatın bir parçasını oluşturduğu için meditasyon meselesi üzerinde durmamız gerektiğini düşünüyorum. Ölüm, sevgi ve engin güzellik duyusu gibi meditasyon da hayatın sadece bir parçası olmakla kalmayıp belki de hayatın tümüne yayılmaktadır.

Bu oldukça karmaşık bir mesele olduğu için nereden başlayacağımı gerçekten bilmiyorum. Yaşam tarzımızı sadece ilişki, tavır ve eylemlerimizde değil, aynı zamanda iç dünyamızda da kökten ve tamamen değiştirmeliyiz. Zihnimizin, asli yapımızın tamamen farklılaşması için sahiden büyük bir değişimin gerçekleşmesi gerekiyor. Yüzyıllar boyunca insanlık dünyevi olmayan bir yaşam tarzı aradı ve hayattan kaçtı. Hayatı inkâr ettik ve dindar bir hayatın nasıl olması gerektiğine dair kendi düşüncemizi yarattık. Fakat eğer bu meditas-

yon meselesine, dindar bir hayatın ve dindar bir zihnin ne olduğu meselesine gireceksek, düşündüğümüz her şeye, insanların meditasyonun veya dindar bir hayatın nasıl olması gerektiğine dair fikirlerine sırtımızı çevirmeliyiz. Bütün bunları toptan bir kenara atmalıyız. Bunun sebebini size anlatacağım.

Akıl yürütmek harika bir şeydir; mantıklı, sağduyulu, sağlıklı ve nesnel akıl yürütme yetisi vazgeçilmezdir: Duygulara kapılmadan zekâ yetisini berrak kullanmak. Fakat zekâ insanın bütünü değil bir parçasıdır. Zekânın apaçık gözlem yapması, nevrotik halde değil de nesnel, verimli, makul akıl yürütüp kendisinin sadece bir parçadan ibaret olduğunu ve bütün sorunlarımızı çözemeyeceğini idrak edebilmesi gerekir. Ciddi bir insan –umarım siz ciddisinizdir– şunu sorar: Kendi içimizde ve –dünya demek biz demek olduğumuz için– dünyada bir değişimi nasıl gerçekleştireceğiz? Biz dünyayız ve dünya da biz, çünkü içinde yetiştiğimiz kültür tarafından şartlandırılmış durumdayız ve bu kültürü insanlar, sizler yarattınız, inşa ettiniz. Bu nedenle sizinle çevrenizdeki dünya arasında bir fark yok. Siz dünyasınız, dünya da siz ve değişimin gerekliliğini sahiden ciddi anlamda esaslı bir şekilde fark ederseniz, o zaman beynin yapısının, zihnin topyekûn bir değişim geçirip geçirmeyeceğini sorarsınız. İşte biz de bu sorunun cevabını arayacağız. Meditasyonun da başlangıcı budur, düz oturup, derin nefes alıp verip, çeşitli numaralar yaparak fevkalade bir aydınlanmaya ulaşmayı beklemek değil.

Öyleyse biz meditasyonun ne olmadığıyla işe başlayacağız ve olumsuzlama yoluyla olumluyu bulacağız. Nitekim sizin de olumsuzlamanız gerekiyor, kim olursa olsun başkalarının meditasyon hakkında söylediklerini sırf sözlü olarak, zihinsel planda, kuramsal açıdan değil de fiilen olumsuzlamanız gerek. İnsan kendi başına keşfetmelidir, çünkü hakikat başkasının size verebileceği bir şey değildir; hakikat onu keşfetmek için hakkında sürekli yeni bilgiler edinebileceğiniz,

sabit bir şey değildir. Lütfen şurasını iyi kavrayın: Eğer gerçekten ciddiyseniz bütün propagandalara –din de daimi bir propagandadır– toptan karşı çıkmalısınız. İki bin yıl veya daha öncesinden beri size ne yapmanız, ne düşünmeniz gerektiği söylendi. Şayet ciddiyseniz bütün bunları bir kenara atıp hakikatin –eğer böyle bir şey varsa– ne olduğunu kendi başınıza keşfetmelisiniz.

Başkalarının sizin hakkınızda söylediklerini değil de kendinizi anlamanız çok önemlidir. Eğer psikologların, analistlerin, din hocalarının ve din kitaplarının sizin hakkınızda söylediklerini takip ediyorsanız, kendinizi keşfetmiyor, başkalarının söylediklerini keşfediyorsunuz demektir. Bu basit ve açık değil mi? Şayet bir psikoloğu, bir filozofu, bir entelektüeli veya kadim bilgelerden birini takip ediyorsanız, sadece onların sizin hakkınızda söylediklerinin peşinden gidiyorsunuz demektir. Kim olduğunuzu bulmaya başlamak için bütün bunları elinizin tersiyle bir kenara itmelisiniz. Meditasyon bunun bir parçasıdır, çünkü sadece yüzeysel olarak değil varlığınızın derinliklerinde de kim olduğunuzu bilmezseniz herhangi bir eylemin dayanağından yoksun kalırsınız, üzerinde sağlam ve düzenli bir ev inşa edeceğiniz –zihin inşa edebilir– bir temeliniz olmaz. Demek ki bu olağanüstü yolculuğa sahiden çıkacaksanız kendinizi bütün yönlerinizle tanımanız kesinlikle şarttır. Kendini tanıma adını verdiğimiz bu devasa karmaşık meseleyi anlamaya dönük bir yolculuğa birlikte çıkacağız. Sizden başka hiç kimse size sizi öğretemez; lütfen bunu iyi kavrayın. Siz guru, mürit, öğretmen vesaire olmak ve kendinizi kendinizden öğrenmek zorundasınız. Başkalarından öğrendikleriniz hakikat değildir. Kim olduğunuzu ve kendinizi nasıl gözlemleyeceğinizi kendi başınıza öğrenmek zorundasınız. Biliyor musunuz, bu meseleye girmek çok zorlu bir iştir. Birlikte yolculuğa çıkmaya benzer. Birlikte yürürken arkadaş olmalısınız, birlikte yürümeyi sevmelisiniz, kalbinizde sevgiye yer açmalısınız. Ne var ki en zor işlerden bi-

ri de budur. İnsanın kendini öğrenmesi kendisi hakkında bilgi toplamak değildir. Kendimi öğrenmem için kendimi gözlemlemeliyim. Bilgi toplayarak kendimi öğrenmeye çalışıyorsam aslında kendimi öğrenmiyorumdur.

Öğrenmenin iki yolu vardır. Birinci yol, bilgi toplamak için öğrenmek ve geçmişin perdesinden bakarak edinilen bilgiden öğrenmek. Kendimi öğrenirim, deneyimler yaşayan ve bu deneyimlerden bilgiler devşiren kendimi gözlemlerim ve o deneyimlerle kendime bakarım. Yani geçmiş aracılığıyla kendime bakarım, çünkü bilgi geçmiştir. Bu, insanın kendine bakmasının bir yoludur. İkinci yol ise tüm düşüncelerin, tüm güdülerin hareketini seyredip gözlemlemek ve asla biriktirmemektir; bu sayede öğrenme kesintisiz bir süreç olur. Bu konuya girelim.

Şiddet eğilimlerine sahip olduğumu görüyorum ve bunu ya kınıyor ya da haklı çıkarıyorum. Bundan şiddetin olmaması gerektiğini öğreniyorum. Bundan öğrenmiş oluyorum. Şiddet eğilimlerimin bir gün yine kendini belli ettiğini gördüğümde daha önce edindiğim bilgiye göre tepki veririm. Bu nedenle taze gözlem söz konusu olmaz. Yeni şiddet deneyimine eski gözlerle, önceki bilgiyle bakarım ve dolayısıyla öğrenmem. Öğrenmek sürgit hareketi ima eder, geçmişten gelen değil de andan ana akan hareket; böylece birikim söz konusu olmaz.

Bizler binlerce birikimin sonucuyuz. Biriktiriyoruz ve bu birikimi anlamak istiyorsanız, onu öğrenip bir daha biriktirmemelisiniz. Öyleyse biriktirmeyi barındırmayan kesintisiz bir öğrenme niteliğindeki bir gözlemin olması gerekir. Biriktirme merkezdir, "ben"dir, egodur; ve insanın bu merkezi öğrenmesi için birikimden kurtulması ve başka bir yönde farklı bir düzeyde biriktirmemesi gerekir.

Öyleyse insan kınayarak ya da haklı çıkararak değil, sadece seyrederek, konuşma tarzını, yürüme biçimini, kullandığı kelimeleri, güdülerini, amaçlarını, niyetlerini gözlemleyerek,

herhangi bir seçime yer vermeden tamamen farkında olarak kendini öğrenmelidir. Farkındalık bir biriktirme meselesi değildir; öğrenmedir o, andan ana farkında olmaktır. Farkında değilseniz üzülmeyin. Yeniden başlayın, böylece zihniniz hep taze kalır. Dolayısıyla kendinizi öğrenmeniz sadece yüzeysel bilinç düzeyinde değil, ayrıca daha derinlerde, bilinçaltı denilen saklı düzeyde de gerçekleşir.

Açık olmayan, çok derinlere kök salmış gizli saklı bir şeyi nasıl öğreneceksiniz? Bizim tüm bilincimiz hem yüzeydeki bilinci hem de saklı bilinci içerir ve bu bilincin bütün içeriğini öğrenmek zorundayız, çünkü içerik bilinci oluşturmaktadır. İkisi ayrı değildir; içerik bilinçtir. Bu nedenle içeriği anlamak için gözlemsiz gözlemin yapılması gerekir. Biliyor musunuz, hayata yeniden nasıl bakılacağını öğrenmek hayattaki en büyüleyici şeylerden biridir.

Gizli saklı olanı gözlemlemek için kişinin bir Hindu, bir Hıristiyan veya falanca filanca olarak geçmişle şartlandırılmamış gözlere sahip olması lazım. İnsan kendine sanki ilk defa bakıyormuş gibi bakmalı ve her seferinde ilk kez bakıyormuş gibi bakarsa asla biriktirmez. Kendinizi hareket halinde, ofiste, ailenizleyken, çocuklarınızlayken, şehvetliyken, açgözlüyken, hırslıyken gözlemleyebiliyorsanız ve kınamadan veya haklı çıkarmadan sadece gözlemleyebiliyorsanız, bu gözlemde hiçbir surette çatışmanın bulunmadığını görürsünüz. Yaralı, çarpık bir zihin hakikatin ne olduğunu asla keşfedemez. Zihinlerimiz kontrol, disiplin ve korkudan ötürü güdük kalmış, yaralanmış ve çarpıtılmıştır.

Başka bir faktör daha var. Psikologların yazdığı hiçbir kitabı okumadım ama onlar, profesyoneller bazı özel konular hakkında benimle konuştular. Onlar rüya görmemiz gerektiğini, aksi halde çıldırabileceğimizi, uyuduğumuzda rüya görmemizin şart olduğunu söylüyorlar. Her gece uyuduğumuzda bir tür rüya etkinliği gerçekleşiyor ve psikologlar akıl sağlığımızı koruyabilmemiz için rüya görmemiz gerektiğini söy-

lüyorlar. Şimdi bunu sorgulayacağız; rüya görmenin mutlaka gerekli olup olmadığını ortaya çıkaracağız. Profesyonelleri bir kenara atıp kendi kendimize keşfedeceğiz. Öyleyse rüyanın ne olduğunu sorarak işe başlayalım. Rüya görmek gündelik hayat etkinliğinin simgesel düzeyde devam etmesi değil midir? Lütfen sözlerimi onaylamayın veya reddetmeyin; biz birlikte irdeliyoruz, birlikte yolculuk ediyoruz, dolayısıyla onaylamak veya karşı çıkmak diye bir şey söz konusu değil. Birlikte gözlem yapıyoruz. Rüya görmenin sahiden gerekli olup olmadığını soruyoruz. Rüyalar gündelik yaşamın, gündelik gözlemlerin, gündelik çekişmelerin, bilirsiniz işte, tüm o talihsizliklerin, şiddetin, acının, öfkenin devinimi, biz uykudayken devam eden ama simgesel veya ritüel bir form alan o sürekliliğin hareketi değil midir? Siz keşfedeceksiniz bunu.

Gözlem yaptığınızda beynin düzene ihtiyaç duyduğunu da göreceksiniz; aksi halde beyin mantıklı çalışamaz. Uykuya dalmadan önce günü gözden geçirdiğinizi ve kendi kendinize "Bu sözü farklı şekilde dile getirmeliydim; şunu farklı şekilde yapmalıydım; Şunu söylememeliydim; keşke şu olmasaydı; onu yarın düzeltmeliyim" dediğinizi hiç fark ettiniz mi? Tam uykuya dalmadan önce günü gözden geçirdiğinizi hiç fark ettiniz mi? Neden? Çünkü eğer bunu bilinçli yapmazsanız, uyuduğunuzda zihniniz kendi içinde düzeni sağlamak için enerji harcar. Sadece uyurken değil günlük hayatta da düzen gereklidir. Beyin düzenli ve makul bir yaşam ister; aksi halde verimli çalışamaz. Ve düzen erdemdir, çünkü şayet erdemli değilseniz, düzensizseniz, bu durumda beyin nasıl işleyecek ki? Beyin ancak güvencede olduğu zaman, kendi içinde bir düzene sahip olduğunda işleyebilir. Bütün bunları fark etmediniz mi? Eğer çoğumuzun yaptığı gibi, düzensiz, çelişkili, aptalca, sığ bir hayat sürerseniz ancak yüzeysel bir düzeniniz olabilir ve diğer insanlarla ilişkiye girdiğinizde o yüzeysel düzeniniz de düzensizliğe dönüşür. Öyleyse düzen şarttır.

Beden uykudayken beyin kendi içinde düzeni sağlar, çünkü ertesi gün düzensizlikle yüzleşmek zorundadır; düzensizlikten düzen yaratmak için bir kapasiteye sahip olması gerekir. Düzeni sağlamak rüya formunda gerçekleşir, ama eğer siz uyanıkken düzeni kurarsanız, o zaman fiziksel bedeniniz uykudayken beyin bilgi toplama işlemini gerçekleştirip tamamen farklı türde bir hayat yaşayabilir.

Meditasyonun bir parçası da budur. Düzeni olmayan bir zihin, yani bir şeyi yapıp başka bir şeyi söyleyen, başka türlü düşünen, başka yönde hareket eden –bizim zihinlerimiz gibi– bir zihin meditasyonun ne olduğunu anlayamaz. Peki, sizler, zihniniz, beyniniz gündüz vakti düzeni nasıl sağlayacak? Düzen erdemdir, toplumsal ahlak ise erdem değildir. Toplumsal ahlak erdemsizliktir. Biz burada toplumsal düzenden, toplumsal ahlaktan söz etmiyoruz, düzen olan erdemden söz ediyoruz. Düzen Gita'nın, İncil'in, din adamlarının hazırladığı bir taslak değildir. Düzen yaşayan bir şeydir; onun taslağı yoktur. Şayet bir taslağa göre yaşarsanız, o zaman mevcut halinizle olması gereken haliniz arasında uyumsuzluk oluşur. Bu uyumsuzluk çelişki, dolayısıyla çatışma yaratır. Çatışma düzensizliğe işaret eder.

O halde ancak düzensizliği gözlemleyip öğrendiğinizde düzenin ne olduğunu keşfedebilirsiniz. Düzensizliği anlayarak düzene kavuşursunuz. Yaşadığımız günlük hayat düzensiz, öyle değil mi? Eğer dürüst biriyseniz, hayatınızın gayet düzenli, makul, dengeli, uyumlu olduğunu söyleyebilir misiniz? Elbette hayır. Şayet öyle olsaydı burada oturuyor olmazdınız. Farklı bir toplum yapısını kuran, özgür, harika insanlar olurdunuz. Oysa bizler çelişkili düzensiz insanlarız. Bunu onaylamadan veya karşı çıkmadan gözlemleyin, düzensizliğinizi, ne denli çelişkili olduğunuzu, ne kadar korktuğunuzu, kıskançlığınızı, itibar ve mevki arayışınızı, karınız veya kocanız tarafından ezilmenizi, komşularınızın sizin hakkınızdaki düşüncelerinin esiri olmanızı, bitmek bilmeyen çatışmalarını-

zı ve çekişmelerinizi sadece gözlemleyin. Haklı çıkarmadan veya kınamadan sırf gözlem yapın. Bu düzensizliği adamakıllı öğrenin; o zaman bu düzensizlikten tüm devinimi, canlılığı ve enerjisiyle son derece hoş bir düzenin doğduğunu göreceksiniz. Gündüz vakti hayatınızı tam bir düzene, matematiksel kesinliğe sahip bir düzene kavuşturduğunuz için bunu göreceksiniz.

Bunu anlamak için geçen gün kısaca bahsettiğimiz korkuyu ve hazzı anlamanız gerekiyor. Tüm o bencilce etkinlikler, caka satmalar, acılar, ıstıraplar düzensizliktir ve seçime yer vermeden bunların farkına vararak uykuya daldığınızda hiç rüya görmeyeceksiniz. Nitekim böyle bir zihin, böyle bir beyin uykuda tazelenir, kendini yeniler ve dolayısıyla ertesi sabah beyninizin olağanüstü bir kapasiteye sahip olduğunu fark edersiniz. İşte bu kendini anlamanın bir bölümünü oluşturur.

Ayrıca insanın buna zaman ayırması gerekiyor, bunu sevmelisiniz. Hayatınızı buna adamalısınız, çünkü bu sizin hayatınız; hayatınızı hayatı anlamaya adamalısınız. Zira siz dünyasınız, dünya da siz. Eğer siz değişirseniz, dünya da değişir. Bu salt zihinsel bir fikir değildir. Bununla yanıp tutuşmalısınız, tutkuya sahip olmalısınız. Ve meditasyon muazzam bir enerjinin açığa çıkmasıdır. Şimdi bu konuyu biraz daha derinlemesine ele alalım. Bildiğiniz gibi, çevreyi değiştirmek için ona göre etkin şekilde davranılacak bir sistemin, bir yöntemin olması gerekir.

Şayet çevreyi değiştirmek istiyorsanız, ona göre hareket edeceğiniz bir plana sahip olmalısınız. Fakat bir sistem kurduğunuzda ne olur? Görünüşte olup biten nedir? O sistemi yürütebilecek birkaç kişinin olması gerekir. Sonra o insanlara, sistemi yürüten insanlara ne olur? O insanlar sistemden ya da çevreyi değiştirmek meselesinden çok daha önemli hale gelirler. Bunu hiç fark ettiniz mi? Onlar patronlar, onlar kendilerini önemli kılmak için sistemi kullanan kişilerdir, tıp-

kı dünyayı çekip çeviren politikacılar gibi. Bunu hiç fark ettiniz mi? Çevresel bir değişim yaratmak için bir sisteme sahip bir grup etkin insanın bulunması gerekir. Fakat bu etkin kişiler nihayetinde insandır: Öfkelidirler, kıskançtırlar, mevki makam isterler. Böylece onlar sistemi kullanıp çevreyi unuturlar.

Şimdi, biz de meditasyon yapmak için bir sistem istiyoruz. Bu ikisi arasındaki ilişkiye bakın. Bir sistemimiz olursa daha etkili şekilde meditasyon yapabileceğimizi düşünüyoruz. Peki, sistem neyi ima ediyor? Bu ikisi arasındaki ayrımı lütfen zihninize apaçık bir şekilde yerleştirin. Fiziksel çevreyi değiştirmek için, bir sistemi idare etme gücüne sahip bir grup insanın bulunması şart. Onların bencil olmaması, kamu yararını düşünmesi ve gerek mecazi gerekse fiili anlamda ceplerini doldurmaması lazım. Dolayısıyla insanlar sistemden çok daha önemlidir. İçsel değişimi başlatmak bağlamında da aynı şeyleri söylüyoruz, ancak bir sistemle değişebiliriz, ancak bir sistemle meditasyonun ne olduğunu öğrenebiliriz, çünkü bu bize verimlilik sunuyor gibi görünür. Öyle değil mi? Bildiğiniz gibi, Hindistan'da ve başka yerlerde meditasyon sistemlerine sahip ahmak, dar kafalı gurular vardır; onlar bir araya gelip birlikte meditasyon yaparlar, şunu yaparlar, bunu yapmazlar; meditasyon adına yürütülen tüm saçmalıkları biliyorsunuz. Sistem tekrarlamayı, pratiği, bir yöntemi takip etmeyi gerektirir. Bir yöntemi, bir sistemi, bir pratiği takip ederseniz o bir rutin haline gelir. Ve zihin mekanikleşirse çatışmaya girersiniz ve o zaman da seks veya başka etkinliklerle kaçış yolu ararsınız. Bu nedenle her ne pahasına olursa olsun, meditasyon sistemlerinden uzak durun, çünkü mekanik bir zihin hakikatin ne olduğunu bulamaz. Mekanik zihin çok disiplinli, çok düzenli olabilir ama bu düzen bizim sözünü ettiğimiz düzenle çatışma halindedir. Tekrarlamaya dayalı bu düzende mevcut haliniz ile olması gereken haliniz arasında, ideal olan, kusursuz olan ile tüm geri kalan arasında çelişki

oluşur. Bunda çelişki vardır ve çelişkinin olduğu yerde çarpıklık ve dolayısıyla bozuk bir zihin de vardır. Bozuk bir zihinse hiçbir şeyi keşfedemez. Öyleyse hiçbir sisteme bağlanmayın; hiçbir gurunun peşinden gitmeyin.

Biliyor musunuz, bir gün çok ünlü bir guru bizi görmeye geldi. Oldukça eğlenceli bir olaydı. Bazılarımız şu an oturduğum minder kadar küçük minderlerde oturuyorduk ve nezaket gereği doğrulup önemli adamı mindere buyur ettik. Adam oturdu, elinde bir baston vardı, bastonu önüne koydu. Çok vakur bir şekilde oturdu ve guru oldu, çünkü küçük bir minderde oturuyordu. Hepimize ne yapmamız gerektiğini anlattı. Nezaket gereği ona birkaç santim daha yüksek bir minder sunduk diye kibirlendi; güç, mevki ve mürit arayışı içine girdi. Böyle insanlar hakikatin ne olduğunu asla bulamazlar; istedikleri tek şey kendi kendilerini tatmin etmektir ve bu isteklerini gerçekleştirirler. Demek ki sistem diye bir şey söz konusu değildir. Eğer sistem diye bir şey olmadığını anlarsanız zihniniz canlanıp keskinleşir ve keşfetmeye hazır hale gelir.

Şimdi neyi keşfedeceksiniz? Çoğumuz günlük deneyimlerden başka şeyleri keşfetmek istiyoruz. Aşkın bir durumu, bir aydınlanma deneyimini yaşamak istiyoruz. *Deneyim* (experience) sözcüğü "sonuna kadar yaşamak" demektir. Büyük deneyimler yaşamayı talep ettiğinizde bu sizin yaşamdan sıkıldığınızı gösterir. Uyuşturucu madde kullananlar, bu sayede sıra dışı deneyimler yaşayacaklarını düşünürler. Ve yaşarlar da; bir "yolculuğa" (trip) çıkarlar ve deneyimleri kendi şartlanmışlıklarının ifadesidir. Bu onlara belli bir canlılık, belli bir açıklık verir ama bunun aydınlanmayla hiçbir ilişkisi yoktur. Uyuşturucu maddelerle aydınlanmaya erişemezsiniz. Öyleyse biz neyin peşindeyiz? Bir insan ne ister? Hayatının sıkıntı veren bir rutin, bir savaş, huzurun hiç uğramadığı –belki arada bir seksten aldığı huzur hariç– bitmek bilmez bir mücadele, bir çekişme alanı olduğunu görür. Bunun üzerine

"Hayat geçicidir; hayat değişiyor; son derece kalıcı bir şeyin olması lazım" der ve bu kalıcılığı, salt fiziksel günlük rutinden ve deneyimlerden başka bir şeyi ister. Ve bunu "Tanrı" diye adlandırır. Böylece Tanrıya inanır. Tüm o imgeler, ritüeller inanca dayanır. İnanç korkudan doğar. Eğer korku yoksa bir yaprakta, bir ağaçta, gökyüzünde, ışıkta, kuşlarda ve yüzlerdeki güzelliği görebilirsiniz. Ve güzelliğin olduğu yerde iyilik vardır. İyiliğin olduğu yerde de hakikat bulunur.

Öyleyse günlük yaşamı anlamamız lazım. Hayatlarımızın niçin mekanikleştiğini, niçin başkalarının peşinden gittiğimizi, neden bu kadar çocuklaştığımızı, inancı, inançsızlığı, kavga etmeyi, şiddeti anlamamız gerekiyor. Günlük yaşamda ne olup bittiğini biliyoruz ve ondan kaçmak istiyoruz, bu nedenle daha büyük, daha derin deneyimler istiyoruz. Kitaplar, gurular ve öğretmenler o sıra dışı şeyi, aydınlanmayı vaat ediyor. Ayrıca sistemler de bunu size vaat ediyor. Bunları bunları yapın ona ulaşacaksınız; şu yolu takip edin kendinizi bulacaksınız diyorlar. Sanki hakikat tren garı ya da ona benzer sabit bir şeymiş gibi bütün yollar oraya çıkıyor. Her yolun oraya çıktığı bir tren garı gibi ahmakça bir fikir nasıl olsa bütün yollar oraya çıktığı için yolun önemli olmadığını ima eder; bu durumda diğer yollara karşı hoşgörülü olmalısınız. Oysa sabit hakikat ve yol diye bir şey yoktur. Yol yoktur; dolayısıyla fevkalade canlı, çalışan, öğrenen bir zihne sahip olmalısınız.

Ayrıca konsantrasyon meselesi var. Konsantre olmanız, düşünceyi kontrol etmeniz, arzularınızı bastırmanız, bir kadına veya erkeğe bakmamanız gerektiğini size kim söylüyor bilmiyorum. Bütün bu sözleri neden dinlediğinizi de bilmiyorum. Hiç konsantre oldunuz mu? Yani, dikkati bir şeyin üzerinde yoğunlaştırmak, tıpkı bir öğrencinin pencereden dışarıya bakıp bir ağacı, kuşu ya da yoldan geçen birinin hareketlerini seyretmesi gibi. Fakat öğretmen ona "Kitabına bak, pencereden dışarıyı seyretme!" der. Konsan-

trasyondur bu; dikkatinizi odaklamak ve rahatsız edilmemek için kendi etrafınıza duvar örmek. Konsantrasyon dışlamaya, dirence dönüşür. Bunu anlıyor musunuz? Ve bu konsantrasyonda çatışma vardır. Siz konsantre olmak istersiniz, ama zihniniz uçup gider, düşünceleriniz bir şeyleri kovalar, böylece çatışma çıkar. Öte yandan eğer dikkatliyseniz, dikkatli olmak istediğiniz anda değil de gündüz birkaç dakikalığına tamamen dikkatli olduğunuzda, zihninizle, bedeninizle, kalbinizle, gözlerinizle, kulaklarınızla, beyninizle büsbütün dikkat kesildiğinizde o zaman dikkatin sınırı olmadığını, direncin olmadığını görürsünüz. Bu dikkat halinde çelişki yoktur.

Bir yöntem, sistem veya pratikle dikkatli olmayı öğrenerek dikkatli olamazsınız, ancak dikkatli olup sonra onu unutup tekrar başlayarak dikkatli olabilirsiniz. Her seferinde yeniden başlayarak dikkatli olabilirsiniz, böylece bu dikkat her seferinde tazelenir. Ondan sonra ne zaman dikkatli olmadığınızı da bilirsiniz. Bu dikkatsizlik halinde çatışma çıktığında çatışmayı gözlemleyin, çatışmanın farkına varın, tüm dikkatinizi çatışmaya verin, böylece zihin olağanüstü canlı olur ve mekanikleşmez. Bu da meditasyonun bir parçasıdır.

Ayrıca size sessiz sakin bir zihne sahip olmanız gerektiği söylendi, öyle değil mi? Hatta konuşmacı bile size bunu söyledi. Konuşmacının ne dediğini unutun ve niçin sessiz dingin olmanız gerektiğini kendi başınıza keşfedin. Bunu konuşmacı dahil başkalarının söylediklerinden değil kendi başınıza öğrenin. Bildiğiniz gibi, bir şeyi apaçık görebilmek için zihninizin gevezelik yapmaması gerekir. Şayet sizin ne söylediğinizi dinlemek istiyorsam zihnim sessiz olmalı, öyle değil mi? Eğer sizi anlamak istiyorsam, ne söylediğinizi, niçin söylediğinizi anlamak istiyorsam, sizi dinlemeliyim. Doğru mu? Sizi dinlerken başka bir şeyi düşünüyorsam, dinleyemem. Bunu anlıyor musunuz? Yani, dinlemek, gözlemlemek için zihnin huzurlu, sessiz olması gerekir. Hepsi bu.

Şimdi, zihnin sürekli şu veya bu konuda sürekli gevezelik ederken nasıl sessiz olabileceğini soruyorsunuz. Gevezeliği durdurmaya çalıştığınızda da bir çatışma çıkar, öyle değil mi? Zihin gevezelik alışkanlığına takılmış, ya kendi kendine ya da bir başkasıyla durmadan konuşup durur, sözden söze atlar. Ve iradenizle bunu durdurmaya çalıştığınızda bir çelişki doğar, öyle değil mi? Gevezelik edersiniz ve "Bunu durdurmalıyım" dersiniz, böylece tekrar mücadeleye girişirsiniz. Öyleyse zihninizin neden gevezelik ettiğini keşfedin. Bunu sorgulayın, anlayın. Eğer gevezelik ediyorsa bu çok mu önemlidir? Neden gevezelik ediyor? Çünkü bir şeyle meşgul olmak zorunda. İnsanlar bir şeye, bir etkinliğe kendinizi adamanız gerektiğini, tamamen onunla uğraşmanız gerektiğini söylerler; ve zihin de gevezelikle meşgul olup durur. Zihin neden gevezelik eder? Çünkü meşgul olması gerekir. Peki, zihin neden meşgul olmak ister? Bunu kendinizde gözlemleyin, sorgulayın ve ortaya çıkarın. Eğer zihin gevezelik etmezse, meşgul olmazsa ne olur? Bunu hiç sordunuz mu? Şayet zihniniz meşgul değilse ne olur? Boşlukla karşılaşır, öyle değil mi? Ansızın alışkanlıktan sıyrıldığınızda kendinizi kaybolmuş gibi hissedersiniz. Bu boşluk kendi yalnızlığınızdan duyduğunuz korkudur ve bu yalnızlıktan, bu korkudan, bu boşluktan gevezelik veya meşguliyet yoluyla kaçmaya çalışırsınız. Eğer onu bastırmadan, ondan kaçmadan yalnızlığın derinliğine inerseniz, onu gözlemlerseniz, bu yalnızlıkla yüzleşen zihnin tamamen yalnızlaştığını fark edersiniz. Ve bu gözlemi ancak zihniniz sessizse yapabilirsiniz. Fakat gevezeliği yadırgadığınız anda, "Gevezelik etmemeliyim" dediğiniz anda, çatışmaya girersiniz ve bütün o çirkin şeyler başlar.

Biliyor musunuz tek başınalık ile yalnızlık arasında fark vardır. Tek başınalık izolasyondur, tam bir tecrittir; sizin günlük yaşamda yaptığınız da budur. Gündelik etkinliklerinizde kendinizi tecrit ediyorsunuz. Evli olabilirsiniz, karınızla veya sevgilinizle uyuyor olabilirsiniz, peki bu durumda ne

olup biter? Sizin kendi hırslarınız, kendi tutkularınız, kendi sorunlarınız var, onun da kendi sorunları var; bu durumda değişik sorunlar arasında ilişki kurmaya çalışıyorsunuzdur. Demek ki ben-merkezci etkinlik tek başınalıktır. Ben-merkezci etkinlik tecrit edicidir ve dolayısıyla dehşet verici bir tek başınalık duygusu söz konusu olur. Bunu kavradığınızda, zihnin ve beyin hücrelerinin tüm bu sorunu anlamasından doğan bir yalnızlığı yaşarsınız. Bu yalnızlık da her tür otoritenin, yasal otoritelerin değil de ruhsal otoritelerin reddidir. Eğer vergi ödemezseniz hapishaneye düşersiniz.

İnsan ne yazık ki yasalara uymak zorundadır. Yaptığınız yasaları değiştirmek için kendinizi değiştirmek zorundasınız. Bunun mantığını iyi kavrayın. Bomba patlatarak, fiziksel devrim yaparak insan zihnini değiştiremezsiniz. Zira fiziksel devrim yaptığınızda, mutlaka bürokratik bir diktatörlük veya bir azınlık diktatörlüğü kurarsınız. Fakat biz başka birinin otoritesinden veya sizin deneyim olarak birikmiş bilgilerinizin –ki onlar geçmiştir– otoritesinden söz ediyoruz. Kendi içinizdeki tüm otoriteleri toptan reddettiğinizde, artık bir sistemi takip etmediğinizde, korkuyu, hazzı kavradığınızda, o zaman düzene kavuşursunuz. Korkunun ve hazzın kavranmasında neşe vardır. Neşenin hazla hiçbir ilgisi yoktur. Çok neşeli anlar yaşayabilirsiniz, ama neşeyi düşünmek onu hazza indirgemek demektir.

Üst-benliği değil de kendinizi anlamak zorundasınız. Üst-benlik diye bir şey yoktur. Üst-benlik sizin bir parçanızdır; yalnızca düşünce üst-benliği olduğundan biraz daha büyük görür. Atman küçük bir mindere oturmuş guruya benzer ve onun sizin hayatınızı yönlendireceğinizi düşünürsünüz ki bu tam bir saçmalıktır, çünkü o zaman üst-benlik ile alt-benlik arasında çatışma çıkar ve siz tüm o çocukça şeylerle uğraşmak zorunda kalırsınız.

Hayatınızdaki düzensizliği anlamak beraberinde düzeni anlamayı getirir. Düzen bir taslak değildir. Erdem alçakgö-

nüllülük gibi canlı bir şeydir. Alçakgönüllülüğü zamanla oluşturamazsınız. Öyleyse tüm bunları yaptıktan sonra zihin bütün karışıklıklardan sıyrılmış halde olağanüstü berraklaşır. Dolayısıyla o zihin yalnızdır, çünkü diğer zihinler karışıktır, diğer zihinler acı çekmektedir. Bu yalnızlıktan pratiğin sonucu olmayan sessizlik doğar. Bu sessizlik gürültünün zıddı değildir. Bu sessizlik sebepsizdir ve dolayısıyla ne başı ne de sonu vardır. Böyle bir zihin kesinlikle düzenli ve dolayısıyla yapayalnız ve masumdur. Asla bozulmaz. Ve bundan harika bir sessizlik doğar. Bu sessizliğin içinde olan biteni tasvir edecek sözcükler yoktur. Söze yer yoktur. Şayet olan biteni tasvir ederseniz o tasvir olan bitenin kendisi olmaz. Tasvir, tasvir edilen değildir. Hakikat, yücelme, olağanüstü sessizlik ve bu sessizliğin devinimi sözcüklere yer bırakmaz. Ve eğer bu aşamaya varmışsanız aydınlanmışsınız demektir. Başka bir şey aramazsınız; başka bir deneyim istemezseniz. O zaman siz ışık olursunuz ve bu bütün meditasyonun sonunun başlangıcıdır.

11

KENDİNİZE VE DÜNYAYA NASIL BAKIYORSUNUZ?

İnsanın sadece dışarıya, dünyada olup bitene değil, aynı zamanda daha özenli bir halde kendisine de adamakıllı bakması gerektiğini düşünüyorum. Hiçbir çarpıtma olmaksızın apaçık bakmak için direnç göstermeden, herhangi bir şablona saplanmadan önyargısız gören, salt gözlemleyen bir zihinsel niteliğin, bir algısal niteliğin olması gerekir. Teoride değil de pratikte olanı algılarken hakikate ilişkin varsayımsal düşüncelere değil de bizzat hakikatin kendisine ulaşırız; başkalarının hakikatin ne olduğuna dair söylediklerini kabul veya reddetmez, hakikatin ne olduğunu kendi başımıza apaçık görürüz.

Bu nedenle *algı* (perception) sözcüğünü anlamak çok önemlidir. Sadece dışsal anlamda değil, içsel anlamda da yaşamak adını verdiğimiz çok karmaşık meseleye gireceğiz ve bunun için insanın olan bitenin ta kendisine bakabilme yetisine sahip olması gerekir. *Olanı* algılamak hakikatin temelidir ve eğer taraflı, dar görüşlü, bağnaz, korkak olursanız veya belli bir hizbe, gruba ya da cemaate bağlanırsanız algılayamaz

veya göremezsiniz. Öyleyse biz birlikte gözlemleyeceğiz, yalnızca kendimizde ve toplumda radikal bir devrimin nasıl yapılacağını değil, ayrıca hiçbir surette çatışmanın yer almadığı bir yaşam tarzını da keşfedeceğiz. Bütün bunları anlamak, ıstıraplarımızı, kargaşalarımızı, çelişkili düşünce ve eylemlerimizi anlamak için gerçekte olana bakmak zorundayız; onu yorumlamadan, ondan kaçmaya çalışmadan, hoşlandığımız ve hoşlanmadığımız şeylerle karşılaştırmadan sadece gözlemlemeliyiz. Fakat olan bitenin ta kendisini görmek kolay olmayacaktır.

Her ne kadar konuşmacı tasvir ve açıklamada bulunsa da, tasvir ve açıklama tasvir edilen veya açıklanan şey değildir. Sözcükler nesneler değildir. *Ağaç* sözcüğü ağacın kendisi değildir. O halde sözcüğün ötesine bakmalıyız. Ne var ki iletişim kurmak, bir şeyi aktarmak için sözcükleri kullanmak zorundayız. İletişim ortak bir konu, ortak bir sorun üzerinde konuşmak demektir. Sorunu paylaşırken, sorunu anlarken onun çözülüp çözülemeyeceğini ortaya çıkarırız. Demek ki iletişim paylaşmayı, tüm sorunlarımızı paylaşmayı ve onları anlamayı gerektirir. Öyleyse bunda otorite diye bir şey yoktur. Bir şeyi paylaşırken, ona katılırken yalnızca sevgi ve özen duygusunu değil sorumluluk duygusunu da hissedersiniz. Sözde, düşünce planında değil de fiilen paylaşmak, sorunlarımızın çözümüne derinlemesine katılmak sizin sorumluluğunuzdur. İletişim sadece orada oturup konuşmacıyı dinlemek, birkaç söze veya fikre kulak vermek ya da konuşmacıyı onaylayarak veya reddederek bir çıkarıma varmak demek değildir. Bu buluşmalarda yapacağımız konuşmalarda kabul etmek veya reddetmek gibi bir mesele söz konusu olmayacak.

Biz yaşam veya varoluş denen şu devasa sorunu birlikte anlamaya, insanlar arasındaki karmaşık ilişkileri kavramaya, gözlemlemeye çalışacağız. Zira ilişkide, başkalarıyla kurduğumuz günlük ilişkilerde doğru temeli atmadan, sağlam bir

dayanağa sahip olmadan ileri gidemeyiz. Sahiden ciddi bir kişi bu ilişkileri anlamak için mutlaka bir temel atmalıdır; bir düşünceye veya çıkarıma ya da kutsal kitapların veya gurularınızın otoritesine değil de ilişkinin anlamı ve önemine dair kendi anlayışınıza dayanan bir temele sahip olmalısınız.

Yalnızca uzaklarda Amerika'da, Rusya'da veya Çin'de değil de aynı zamanda kendi yaşadığınız yerde de olan bitenleri biliyorsunuz. Savaşlar, başkaldırılar, umutsuzluk, büyük ıstıraplar, karmaşa yaşanıyor. Ulusal ve dinsel bölünmelerin yanı sıra içimizde de bölünme var. Bizler parçalanmış insanlarız, öyle değil mi? Eğer kendinizi gözlemlerseniz, ne denli çelişkili olduğunuzu görürsünüz. Bir şeyi söyleyip başka bir şeyi düşünüyor, başka bir şeyi yapıyorsunuz. Ulusal düzlemde bölünmüşsünüz: Pakistan ve Hindistan, Almanya, Rusya ve Amerika. Bütün çatışmaları, hırsları, ekonomik rekabetiyle siyasal, ulusal bölünmeleri biliyorsunuz. Dinsel alanda Katolikler ve Protestanlar, Hindular ve Müslümanlar, Budistler ve başkaları var. Çevremizdeki dünya sosyal, manevi ve ahlaki açılardan bölünüp paramparça olmuş durumda. Gerek dış dünyada gerekse içsel dünyamızda darmadağın olmuş bölük pörçük insanlarız.

Her ne şekilde olursa olsun bölünmenin olduğu yerde çatışma da olur. Bu yadsınamaz bir gerçektir. İçsel veya dışsal açıdan bir bölünme varsa çatışmanın da olacağı su götürmez bir gerçektir: Pakistan ve Hindistan; Hindular ve Müslümanlar; kendi içimizde de gözlemleyen ve gözlemlenen, düşünen ve düşünülen. Öyleyse bölünmenin olduğu yerde çatışma da vardır. Ve çatışma içindeki zihin kaçınılmaz olarak çarpıklaşır ve dolayısıyla hakikatin ne olduğunu apaçık göremez. Akıl, mantık bunu söylüyor. Aklı, mantığı işletmekten korkuyoruz, çünkü onun ruhsal olmayan bir şey olduğunu düşünüyoruz; fakat duru, nesnel, tarafsız, sağlıklı aklı yürütmeyi nasıl becerebileceğinizi bilmiyorsanız çok berrak bir zihne sahip olamazsınız.

Dünyanın her yerinde insanların artık ahlaklı olmayan bir ahlak, yoz bir kültür, çürümüş bir toplum oluşturdukları bir gerçektir. Bu apaçık bir gerçek olduğu için, kabul etmeniz veya reddetmeniz bir anlam ifade etmez. Bu ülkede olan bitenleri görüyorsunuz: bozulma, toplumun ahlaksızlığı, dilsel, kabilesel ve dinsel bölünmeler. Eğer çok yakından apaçık gözlemlerseniz her biri güya aydınlanmaya, mutluluğa, hakikate veya neyi vaat ediyorlarsa ona götüren kendi sisteminden, kendi yönteminden bahseden binlerce gurunun ortalıkta dolaştığını görürsünüz. Yine yakından gözlemlediğinizde geleneğin zihinlerinizi ne derece çarpıttığını, din kitaplarını mutlak hakikatmiş gibi benimsediğinizi görebilirsiniz. Bölünmenin yaşandığı, insanları bir araya getirmesi gereken dinin ayrılık, çatışma, sefalet doğurduğu bir gerçektir.

Bütün bunları konuşmacının açıklamalarından değil de kendi hayatınızda fiilen gördükten sonra ne yapabiliriz? Doğru eylem biçimi nedir? Dünyada bu muazzam ıstırap vardır. Istıraptan laf olsun diye bahsetmiyoruz; gerçekten büyük bir sefalet, yoksulluk var. İnsan mekanikleşti ve dinsel veya başka nitelikte bir şeyi vaat eden herhangi bir lideri takip etme eğiliminde. İnsan bunu hem dış dünyada hem de kendi iç dünyasında gördükten sonra ne yapabilir?

Siz dünyasınız, dünya da siz. Siz kültürünüzün, toplumunuzun, dininizin sonucusunuz. Sizin inşa ettiğiniz ve dolayısıyla bir parçasını oluşturduğunuz toplumun, kültürün içinde büyüyüp yetiştiniz. Kültürden, toplumdan, cemaatten ayrı değilsiniz. Bu da yadsınamaz bir gerçektir. Çoğunuz muhtemelen Tanrıya inanan bir toplumun, bir kültürün içinde büyüdüğünüz için Tanrıya inanıyorsunuz. Şayet Tanrı inancının olmadığı Rusya'da veya komünist bir toplumda doğmuş olsaydınız, burada nasıl inanmaya şartlandırılmışsanız, orada da inanmamaya şartlandırılacaktınız. Öyleyse sizler içinde yaşadığınız toplumun ürünüsünüz ve siz, atalarınız, geçmiş nesiller bu toplumu yarattı. Bu durumda bir parçasını

oluşturduğunuz bütün bu şeylerle yüzleşen bir insan olarak siz kaçınılmaz biçimde şu soruyu sorarsınız: "İnsanın yapması gereken doğru eylem nedir?" Lütfen bu soruyu kendinize sorun; konuşmacıdan soruyu sormasını beklemeyin. İnsan ne yapmalıdır?

Öncelikle, insan olarak sizler başkalarının söylediklerinin peşinden gidebilir misiniz? Bizim onsuz yeni bir toplum yaratamayacağımız topyekûn bir değişime, derin bir devrime, psikolojik bir devrime, içsel bir devrime ihtiyacımız var. Acaba bu konularla ilgileniyor musunuz diye merak ediyorum. Şurası kesin ki başkalarının ne yapmanız gerektiği konusunda söyledikleriyle gerçekten ilgileniyorsunuz. Doğru bir hayatı nasıl yaşayacağınız konusunda beyninizi hiç kullanmadığınız için güvenli bir yol bulmanın derdine düşüyorsunuz. Sürekli bir şeyleri tekrarlıyorsunuz ama şu andan itibaren gerçekten yapabileceğiniz bir şey varsa o da bilmediğiniz bir şeyi asla tekrarlamamaktır. Gurularınız, kurtarıcılarınız, din kitaplarınız söylüyor diye, bizzat sizin anlamadığınız herhangi bir şeyi asla yapmayın. O zaman nasıl bir insan olacağınızı biliyor musunuz? Artık ikinci el insanlar olmayacaksınız. O zaman bütün guruları, bütün din kitaplarını bir kenara atacaksınız; hiç kimsenin peşinden gitmeyeceksiniz. O zaman varsayımlarla, şablonlarla değil gerçeklerin ta kendisiyle hareket edeceksiniz. Bunu deneyin; bir gün yapın. Aklınızla, mantığınızla anlamadığınız bir şeyi asla tekrarlamayın. Bizzat kendinizin sınamadığı bir şeyi asla yapmayın. O zaman ideallerle, şablonlarla, çıkarımlarla değil de gerçeklerle, fiilen *olanla* –yani kendinizle– karşı karşıya geldiğinizi göreceksiniz.

Sonuçta gerek kendi içinizdeki gerekse dünyadaki bütün çelişkileri görüyorsunuz. Kendi içinizde yaşadığınız büyük ıstırabı, umutsuzluğu, acıyı, kederi, yalnızlığı, sevgisizliği vurdumduymazlığı, vahşeti, şiddeti gördüğünüzde "İnsan ne yapmalı?" diye sorarsınız. Ne yapmalı sorusu hiç önemli

değildir. Önemli olan bu gerçekleri nasıl gördüğünüz, bu gerçeklere nasıl baktığınızdır; bu gerçeklere ilişkin ne yaptığınız değil, varoluş denilen bu son derece girift soruna, karmaşık topluma, toplumun şu anki yapısının ahlaksızlığına bir insan olarak nasıl baktığınız önemlidir; tüm bu sorunları nasıl değerlendirdiğinizdir önemli olan, onlara dair ne yaptığınız değil. Bunu açıklayacağım.

Anlamadan, görmeden harekete geçemezsiniz. Öyleyse ilkin görmeli, gözlem yapmalı, algılamalısınız. Peki, nasıl algılayacaksınız? Lütfen paylaştığımızı, birlikte öğrendiğimizi unutmayın. Konuşmacı size bir şeyler öğretiyor değil. Konuşmacının size öğretecek bir şeyi yok, çünkü gerçekte *olanı* anlayarak sizin kendi başınıza öğrenmeniz gerek. Öyleyse ilk sorumuz şudur: Bütün bu olanları nasıl görüyorsunuz? Dışarıdan bakan bir gözlemci olarak mı görüyorsunuz yoksa bölünme olmaksızın mı görüyorsunuz? Bunun sahiden önemli olduğunu lütfen kavrayın, çünkü bu bütün anlayışımızın temelini oluşturmaktadır.

Kendinize ve dünyaya nasıl bakıyorsunuz? Lütfen, ben soru sorarken ne yaptığınızı izleyin, inceleyin. Kendinizi nasıl değerlendiriyorsunuz, kendinize nasıl bakıyorsunuz ve dünyayı nasıl görüyorsunuz? Eğer dünyaya bir Hindu olarak bakıyorsanız, o zaman gerçeğe bakmıyorsunuz demektir. Bir Hindu'nun önyargısıyla bakıyorsunuz demektir, dolayısıyla bakma yetisinden yoksunsunuzdur. Şayet dünyaya bir komünist olarak bakıyorsam, sadece belli bir bakış açısından bakıyor, belli bir çıkarımı temel alıyorum demektir; bu nedenle bu devasa soruna bakma yetisinden yoksunumdur. Eğer yaşam denilen bu olağanüstü şeye bir Müslüman, bir Hindu, bir Budist olarak belli bir bakış açısından bakıyorsam tüm karmaşıklığıyla yaşamın olağanüstü güzelliğini göremem.

Öyleyse nasıl bakıyorsunuz? Geleneksel bakış açınızla mı bakıyorsunuz yoksa bir bilim insanı, bir mühendis, belli bir

cemaatin üyesi olarak mı bakıyorsunuz? Nasıl bakıyorsunuz? Hindu olmanın mantıksızlığını, saçmalığını görüyorsunuz. Ev yanıyor, bütün dünya yanıyor ama siz bir Hindu, bir Müslüman, bir Farisi veya falanca filanca olarak yangını söndürmek istiyorsunuz. O halde dünyada varlığını sürdüren bu çılgınlıkla ilişkili olarak insaniyet adına ne yapabileceğinizi sormadan önce önemli olan husus ilkin dünyaya bakmanın ne anlama geldiğini anlamaktır. Birlikte mi yolculuk ediyoruz yoksa siz hâlâ bir Hindu veya bir komünist olarak mı kaldınız?

Dünyaya bakarken, tüm hayat sorunsalına bakmaya çalışırken değil de bakarken, bütün bölünmeleri bir kenara atarsınız, sorunsalı anlamakla meşgul olursunuz, ama bir Hindu olarak değil. Bunu yapıyor musunuz? Ne yazık ki yapmıyorsunuz. Bir Hindu, bir Farisi, bir Budist veya herhangi bir gurunun takipçisi olarak kalacaksınız. Böylece bölünmeyi ve dolayısıyla çatışmayı sürdüreceksiniz. Çatışmanın olduğu yerde acı, ıstırap da mutlaka olur ve orada sevgiye rastlanmaz. Bu en azından sözel olarak açık mı? Bunu sözlü, düşünsel olarak tespit edebilirsiniz. Her türlü bölünmenin sefaleti doğurduğunu kavradığınızı söyleyebilirsiniz, ama zihinsel kavrayış hiçbir anlam ifade etmez. Düşünsel planda "Size katılıyorum" veya "Size katılmıyorum" demenin hiçbir anlamı yoktur. Her tür bölünmenin kaçınılmaz olarak çatışmayı doğurduğu gerçeğini sahiden görüyorsanız, bunun peşinden eylem gelir. O zaman gerek kendi içinizde gerekse toplumda her tür bölünmeyi ortadan kaldırmaya çalışırsınız.

Bakın, kendinizi gözlemlerken gözlemci ve gözlemlenen, sansürcü olarak siz ve kınadığınız veya haklı çıkardığınız o şey vardır. Biliyor musunuz, gerçek gayret budur; gayret etmelisiniz. Herhalde gayret etmeye alışık değilsiniz, yönlendirilmeye alışıksınız. Oysa bir kişi yönlendirilmeye, bir şeyleri yapmaya zorlanmaya, korkutulmaya alıştığında mecburen kendine özgü olmayan şeyleri yapar. Öte yandan biz burada

herhangi bir şey, ödül, ceza, cennet, mutluluk falan sunmuyoruz; tek sunduğumuz şey çatışmayı nasıl sona erdireceğimizi bulmak. Bir kez çatışmayı sona erdirdiğinizde o zaman bütün cennet kapıları size açılır. Öyleyse asıl yapılması gereken budur. Çatışmayı bitirmek durağan bir hayat yaşamak, mekanik bir hayat yaşamak demek değildir. Çatışmayı bitirmek sevginin, ilginin, şefkatin başlangıcı demektir. Çatışmanın olduğu yerde vurdumduymazlık da olur. Hepiniz çok vurdumduymaz, çevrenizde olup bitenlere karşı çok duyarsız değil misiniz?

Öyleyse birinci husus, dünyayı ve kendinizi nasıl değerlendirdiğinizi, nasıl gördüğünüzü, nasıl gözlemlediğinizi kavramaktır. Eğer dünyaya bir gözlemci olarak bakarsanız ya da kendinize kınayarak, haklı çıkararak, açıklayarak bakarsanız, bölünme ve dolayısıyla çatışma ve sefalet ortaya çıkar. Peki, gözlemci olmadan gözlemlemek, algılamak mümkün müdür?

Gözlemci, düşünen, algılayan varlık geçmişin sonucudur. Özelliklerinizi, öfkenizi, kıskançlığınızı, hırsınızı, başarı arzunuzu gözlemleyen siz, mücadele veren siz geçmişin ürünüsünüz. Bu tespit gayet basit ve mantıklıdır. Geçmiş gözlemci, "ben"dir. Peki, gözlemci, yani geçmiş olmadan bakabilir misiniz? Öfkelendiğinizde, tam da öfke anında veya kıskançlık ya da çekememezlik anında gözlemci yoktur. Gözlemci ancak biraz sonra devreye girer. O zaman da ya haklı çıkarır ya da kınar veya kabullenir. Demek ki gözlemci geçmiştir; gözlemci sansürcüdür.

Peki, hayatın bu engin alanına gözlemcisiz nasıl bakabilirsiniz? Zira ancak o zaman hayatı bütünüyle görebilirsiniz. Bunu size anlatacağım. Son derece basit bir hususla işe başlayacağız. Bir ağaca bakarken nasıl bakıyorsunuz, onu nasıl görüyorsunuz? Sadece duyusal algıyla değil, aynı zamanda zihninizle de görüyorsunuz, değil mi? Zihniniz ağacın imgesini yaratmıştır ve siz "Bu bir çam ağacı, şu ise meşe" dersiniz. Dolayı-

sıyla sizin ağaca dair bilginiz, yani geçmiş, ağaca bakışınıza müdahale eder. Bu çok yalın bir gerçektir; ağaca dair bilginiz sizin ağaca bakmanıza engel olur. Ağaca bakmak onunla temas kurmak demektir, ağaçla özdeşleşmek değil de bütünüyle onu gözlemlemek demektir. Ve eğer geçmiş araya girerse ağacı bütünüyle gözlemleyemezsiniz. Bunu anlıyor musunuz?

Buna zaman harcamakla iyi ettik, çünkü sonraki adım kendinizi başka bir insanla ilişki halinde gözlemlemektir. Ağacı gayet kolay gözlemleyebilirsiniz, çünkü o, sizin mutluluğunuza, isteklerinize müdahale etmez; sadece bir ağaçtır o. Ağacı adlandırmadan, ağaca dair botanik bilgisi, yani geçmiş olmadan ağaca nasıl bakacağınızı kavramazsanız, o zaman ağacın güzelliğini, bütünlüğünü göremezseniz. Bu çok açık bir gerçektir. Sonraki adım karınıza veya kocanıza ya da arkadaşınıza gözlemci olmadan, yani karınıza veya arkadaşınıza ilişkin oluşturduğunuz imge olmadan bakmaktır.

Bütün bunlar bizi çelişki duygusunun yer almadığı, bütünsel, eksiksiz bir eyleme götürür. Bunu anlamadığınız sürece eyleminiz kaçınılmaz olarak çelişkili ve dolayısıyla çatışmalı olur.

Karınız hakkında bir imgeye sahipsiniz, o da size dair bir imgeye sahip. Dostunuz hakkında bir imgeye sahipsiniz, o da sizin hakkında bir imgeye sahip. Bu apaçık ortada. Peki, bu imgeler nasıl oluşuyor? Bu imge oluşum mekanizması nedir? Mekanizmayı anlamadığınız sürece, imge oluşturmayı nasıl sona erdireceğinizi kavrayamazsınız. Bu hususu iyi takip edin lütfen. Çünkü bu benim değil sizin yaşamınız, çok sefil, çok küçük, bayağı, yalnız ve mutsuz yaşamınız. Konuşmacının ne söylediğini değil kendi hayatınızı anlamak zorundasınız. Konuşmacının söyledikleri sizin hayatınızı işaret ediyor; eğer hayatınıza bakmak istemiyorsanız, bakmayın, siz bilirsiniz ama bakıyormuş gibi de yapmayın. Ancak kendi hayatınıza bakmak suretiyle çelişkili olmayan uyumlu ve dolayısıyla güzel bir eylemi gerçekleştirirsiniz.

Karınıza veya kocanıza ilişkin bir imgeye sahipsiniz. Bu imge yıllar boyunca veya bir günde oluşmuş olabilir. Size cinsel haz veren karınıza ilişkin bir imgeye sahipsiniz. Karı ile koca arasında ne olup bittiğini biliyorsunuz: tahakküm, zorbalık, azarlama, kızgınlık. Ne olup bittiğini benden daha iyi biliyorsunuz. Bu imgeler nasıl oluşuyor? Lütfen bunu kendinizde gözlemleyin; konuşmacının yaptığı açıklamayı kafanıza takmayın, onu kendinizde gözlemleyin sadece. Konuşmacıyı kendinize baktığınız bir ayna olarak kullanın. Beyin hücreleri her zaman bir kayıt cihazı gibi her olayı, her etkiyi kaydeder. Karınız sizi azarladığında bu kaydedilir. Ondan bir şey talep ettiğinizde buna öfkeyle karşılık verince bu da kaydedilir. Demek ki beyin her zaman bilinçli ya da bilinçsiz kayıt yapan bir araçtır. Eğer kendinizi gözlemleyebiliyorsanız biyoloji, psikoloji veya herhangi bir bilim kitabını okumak zorunda kalmazsınız.

Dolayısıyla günler ya da yıllar boyunca anıları kaydedersiniz ve bu anılar imgelerdir. Onun size dair bir imgesi vardır, sizin de ona dair. Bu iki imge arasındaki ilişkiye siz karı ve koca adlarını veriyorsunuz; dolayısıyla o hiç de ilişki değildir. İlişki doğrudan temas, doğrudan algı, doğrudan anlayış, paylaşım demektir. Mekanizmanın nasıl faaliyete geçtiğine bakın. Karınıza kızdığınızda veya o sizi azarladığında, hemen imge oluşur. Bu imge kaydedilir, giderek güçlenir ve bölücü hale gelir. Dolayısıyla sizinle onun arasında çatışma çıkar. Peki, bu imge oluşturma mekanizması nasıl sona erdirilsin ki, böylece siz dünyayla düşünce yoluyla değil de doğrudan temas kurabilesiniz? Bakın beyefendi, aç olduğunuzda, açlıkla doğrudan temas halindesinizdir, öyle değil mi? Hiç kimsenin size aç olduğunuzu söylemesi gerekmez; aç olduğunuzu öğrenmek için bir analiste veya guruya gitmeye gerek duymazsınız. O sizin doğrudan kavrayışınız, doğrudan deneyiminiz, doğrudan tepkinizdir.

Öyleyse dünyaya, kendinize, komşunuza veya karınıza ilişkin bir imgeye sahip olduğunuzda bölünme başlar. İmge

sadece öfkeye ve azarlamaya değil, ayrıca şablonlara, kavramlara, inançlara da aittir. "Ben bir Hintliyim" dediğinizde bu bir imgedir; bu imge bir başkası "Ben bir Müslümanım; ben bir Pakistanlıyım" dediğinde bölünme yaratır. Bu imge sadece iki insan arasında oluşmaz; şablonlar da bu imgeleri yaratır. Gördüğünüz gibi, inançlar insanları bölüyor. Siz Tanrıya, reenkarnasyona veya başka bir şeye inanıyorsunuz, başkaları da tam tersine inanıyor. Bütün bunlar imgelerdir. Dolayısıyla imgeler, şablonlar, kavramlar, inançlar insanları birbirinden ayırıyor. Gerek içsel gerekse dışsal çatışmanın asıl nedeni budur. Bunu zihninizle değil de kalbinizle görün. O zaman bir şey yaparsınız, ama düşünce planında kalırsa uçup gider. O gerçek olduğunda, onun hakikatini ve güzelliğini gördüğünüzde o zaman tamamen farklı hareket edersiniz.

Demek ki sormamız gereken soru şudur: Bu imgeler nasıl oluşuyor ve imge oluşturma sona erdirilebilir mi? İmgelerin nasıl oluştuğunu size anlattım: Pek çok yetiye sahip, aya gitme, son derece teknolojik şeyleri icat etme gücüne sahip beyin ayrıca her hakareti, her incinmeyi, her övgüyü, her eylemi bütün ayrıntılarıyla kaydetme yetisine de sahiptir. Peki, bu kayıt, eylemi etkilemeden gerçekleşebilir mi? Bunun mantığını kavrayın. Önce mantığı kavrayın, ondan sonra onun güzelliğini göreceksiniz. Bana hakaret ettiniz veya beni övdünüz. Bana hakaret eden kişiye ilişkin bir imgeye sahip olurum; o kişiden hoşlanmam. Ama beni öven kişiden hoşlanırım; o benim dostum olur. İmge anında oluşmuştur. Peki, imgenin oluşumu sonra değil de hemen sona erdirilebilir mi? Zira o bir kez oluştuğunda onu yok etmek zordur. Önleme ve tedavi konularına gireceğim.

Öncelikle önleme, yani gurunuz ve onun bahsettiği tüm saçmalıklar da dahil olmak üzere herhangi bir şey hakkında asla imge oluşturmama meselesini ele alalım. Hakarete uğradığınızda o an bunun tamamen farkında olun. O halde haka-

ret anında, övgü anında tamamen farkında olmanın ne anlama geldiğini bilmelisiniz. Farkında olmak, buradaki renklerin, değişik kıyafetlerin zahiren, nesnel olarak farkında olmak ne anlama gelir? Mavinin, kırmızının, pembenin veya başka bir rengin farkında olduğunuzda "Odan hoşlanmıyorum" veya "Ondan hoşlanıyorum" dediğiniz zaman farkındalığı kısıtlarsınız. O halde hoşlanmanın veya hoşlanmamanın, kınamanın veya haklı çıkarmanın yol açtığı kısıtlamalar olmaksızın farkına varın. Hiçbir güdü, hiçbir hoşlanma veya nefret, hiçbir seçim olmaksızın farkına varın, böylece tüm olanı görür, onun bilincine varırsınız.

Şimdi, hakarete uğradığınızda veya övüldüğünüzde, o an tüm dikkatinizi –tam farkındalığınızı– verirseniz hiç imgenin oluşmadığını görürsünüz. Peki, sonra ne olur? Dikkatiniz gözlemcinin araya girmediği anlamına gelir; "Hoşlanıyorum. Hoşlanmıyorum. Bu doğru" diyen sansürcü yoktur; siz salt farkındasınızdır. İçinde seçimin olmadığı, içinde gözlemcinin olmadığı farkındalığa eriştiğinizde hiç imge oluşmaz. Şimdi lütfen sadece dinleyin. Söyleneni pürdikkat dinliyor musunuz? Söyleneni gözlemleyin, kendinizi gözlemleyin. Tam bir dikkatle mi dinliyorsunuz yoksa kısmen mi dinliyorsunuz? Kısmen dinlemek söyleneni kıyaslamak, ışıkla dikkatinizi dağıtmak, zihninizin başka bir şeye kayması, sapmanız demektir. Böyle mi dinliyorsunuz yoksa tüm varlığınızla, kalbinizle, zihninizle, sinirlerinizle, tüm organizmanızla, psikosomatik bir bütün olarak mı dinliyorsunuz? Eğer dinlerseniz konuşmacıya dair bir imgeye sahip olmadığınızı göreceksiniz.

Gelecek sefer karınız veya dostunuz size hoş veya nahoş bir şey söylediğinde ona tüm dikkatinizi verin. O zaman zihin özgürleşir. Özgürlük varlıkları çarpıtmasız berrak, saf görmek demektir. Ancak böyle bir zihin hakikate dair oluşturduğunuz imgeleri değil de bizzat hakikati görebilir. Dolayısıyla bu, anında yapabileceğiniz bir şeydir.

Peki, ülkeniz, siyasi, dini liderleriniz, teorileriniz hakkında oluşturduğunuz tüm o imgeler konusunda ne yapacaksınız? Biliyor musunuz, zihniniz formüllerle, teorilerle, yargılarla, bitmeyen ıvır zıvırla o kadar dolmuş ki. Bunlardan kurtulmak için ne yapıyorsunuz? İmgeler, inançlar, şablonlar oluşturmak konusunda ne yapacaksınız? Bütün bunlarla ilgili ne yapacaksınız? Zira bu sizin hayatınız. Siz şablonsunuz. Kendinizin büyük veya küçük olduğunuzu, Atman ya da falanca filanca olduğunuzu düşünüyorsunuz. Yani siz geçmişsiniz. Sahiden de siz geçmişsiniz. Geçmiş sizi yönlendiriyor, geçmiş imgeler, geçmiş bilgiler.

Böylece çok ilginç bir noktaya geldik: Bütün bilgiler geçmiştir. Bütün teknolojik bilgiler geçmişin bilgisidir. Bu bir gerçek, öyle değil mi? Ne biliyorsanız geçmiştir ve geçmiş geleceğe yansıtılan şimdiki zaman tarafından şekillendirilir. Demek ki bir varlık olarak siz geçmişsiniz, anılarınız, geleneksleriniz, deneyimleriniz olarak geçmiş. Dolayısıyla "sen", "ben", ego, süperego, üst-benlik geçmiştir. Atman'ınız, okuduğunuz her şey –hakkında hiçbir şey bilmediğiniz– geçmiştir. Öyleyse artırabildiğiniz veya eksiltebildiğiniz bilgi geçmiştir. Bütün bilimsel, teknolojik bilgiler geçmiştir. Elbette bu bilgileri artırabilir, değiştirebilirsiniz ama temel geçmiştir. Bu nedenle geçmiş, şimdiki zaman ve gelecek arasında, geçmişteki haliniz, şimdiki haliniz ve gelecekteki haliniz arasında bilme açısından bir bölünme vardır. Bu da demektir ki Tanrı hâlihazırda bilinendir; aksi halde Tanrınız olmazdı.

Bilgi mutlaka gereklidir. Yoksa evinize gidemezsiniz, İngilizce konuşamazsınız, birbirinizi anlayamazsınız. Bilgi geçmiştir ve bilgi beynin asırlar boyunca deneyimlerle biriktirdiği anılardır. Öyleyse bilgi gereklidir. Öte yandan bilgi insanlar –Hıristiyanlar, Budistler, Hindular– arasındaki ilişkileri engelleyebilir de. Sorunu, sorunun güzelliğini görebiliyor musunuz? Bilgiye ihtiyacınız var, aksi halde yaşayamazsınız.

Öte yandan geçmiş olan, oluşturduğunuz imgeler olan bilginin ilişkiyi engellediğini de görüyorsunuz.

Orada oturmakla yetinmeyin; yetilerinizi kullanın. Birlikte öğreniyoruz. Öyleyse şu soruyu sormalıyız: Bilgi mutlaka gerekli olduğundan, beynin yüzyıllar boyunca biriktirdiği bilginin ilişkiye müdahale etmemesi mümkün müdür? Zira ilişki en önemli şeydir. Bütün sosyal davranışlarımız, toplum, ahlak, her şey ilişkiye dayanır. Ve eğer imge, yani bilgi varsa ilişki yoktur. Bilgiye ihtiyacınız olduğunu ve bilginin ilişkide araya girdiğini bildikten sonra ne yapacaksınız?

Eğer bu noktaya gelmişseniz, ta başından beri takip edip bu aşamaya varmışsanız, zihninizin son derece duyarlı olduğunu görürsünüz. Ve duyarlı olan zihin akıllanır. İşte bu akıl imgenin ilişkide araya girmesini engeller. Sizin kararınız, sizin "Bunu yapmalıyım" ya da "Şunu yapmamalıyım" demeniz değil de bütün bu süreci kavramak, sözde, zihinsel düzlemde değil de gerçekten kavramak önemlidir. Bunu kalbinizle, beyninizle, tüm kapasitenizle sahiden anlayın. Hakikatini görün. Bilginin gerekli olduğu ve imge olması nedeniyle bilginin ilişkiyi engellediği gerçeğini idrak ettiğinizde, zihniniz son derece esnek ve duyarlı hale gelir. Zekânın en üst düzeyi olan bu duyarlılık ilişkideki bilgi olarak imgelerin araya girmesini önler. Lütfen bunu iyi kavrayın. O zaman oldukça farklı bir hayat sürdüğünüzü görürsünüz. O zaman insanın kendisi ile başkaları arasında yarattığı bölünmeyi sonsuza değin ortadan kaldırırsınız. O halde birikmiş deneyim olan bilgi mutlaka gereklidir ve ilişkideki her imge, diğer türlü her bilgi tamamen gereksizdir.

Kuşkusuz sevgi bir idea değildir; sevgi bir imge değildir; sevgi seydiğinizi düşündüğünüz kişiye dair anıların birikmesi değildir. Sevgi her an bütünüyle yeni olan bir şeydir, çünkü o geliştirilemez, gayretin, zorlamanın, çabanın ürünü değildir. Eğer söylenenleri dikkatle dinlerseniz bu dikkat sevgidir. Aksi halde bu dikkatte bir bölünme olur ve dolayısıyla

çatışma doğar. Sevginin olduğu yerde çatışmaz olmaz, çünkü sevgi, imge oluşturan mekanizmanın yapısı değildir.

Öyleyse kendisiyle ve dünyayla barışık yaşayacak bir kişi kendisi ve dünya hakkındaki bilginin, geçmiş olan bilginin bütün bu yapısını anlamalıdır. Geçmişte yaşayan bir zihin hiç de zihin değildir; o ölü, durağan bir şeydir. Başkalarının deneyimlerine bel bağlıyorsunuz. Lütfen bunu fark edin. Muhteşem bir araç olan beyninizi kullanmıyorsunuz. Mühendis olduğunuzda, bir meslek edinmek için çabalarken, iş hayatında komşunuzu dolandırırken beyninizi teknik olarak kullanıyorsunuz. Fakat bütün sosyal davranışlarımızın dayandığı insani ilişkileri anlamakta beyninizi kullanmaya yanaşmıyorsunuz. Bunu kalbinizle, bütün varlığınızla yapmadığınız sürece, Tanrı arayışınız, hakikat ve mutluluk talebiniz hiçbir anlam taşımaz. Guruların peşine düşebilirsiniz, ama hakikati asla bulamaz, ona asla erişemezsiniz. Öğrenmelisiniz. Duyarlı, açık, nesnel, sağlıklı, korku tanımaz bir zihne sahip olmalısınız.

Soru sormak istiyor musunuz?

SORU: Sevgi nedir?

KRISHNAMURTI: Sevgi nedir? Sevgi tarif edilebilecek bir şey değildir. Unutmayın, sadece konuşmacıya değil, kendinize de sorular sormalısınız. Çok daha önemli olan kendiniz hakkında sorular sormalısınız: Neden inanıyorsunuz? Neden şablonlarınız var? Neden guruları, kitapları, liderleri takip ediyorsunuz? Niçin Tanrıya inanıyorsunuz? Niye bu kadar köreldiniz? Keşfedin. Kendi kişisel gösterişiniz veya para kazanma hırsınız dışında her şeye karşı neden bu kadar vurdumduymaz, kayıtsız hale geldiniz? Kendinize sorular sorup doğru cevapları kendi başınıza bulmadığınız sürece konuşmacıya soru sormak pek bir anlam taşımaz. Fakat konuşmacıya soru sorduğunuzda, bu soruyu onunla paylaşın, soru-

nun derinliklerine inin. O zaman hangi anlayış ortaya çıkarsa çıksın o sizin kişisel anlayışınız olmaz; o anlayış olur, kişisel olmayan anlayış. Zekâ kişisel değildir ve bu da zekânın güzelliğidir.

12

ZİHİN TAMAMEN ÖZGÜR OLABİLİR Mİ?

Birlikte konuşmamız gereken çeşitli konular var. Bunlardan birisi özgürlüktür. Özgürlük gerçekten çok önemli bir konu ve büyük ölçüde keşif, büyük ölçüde sorgulama gerektiriyor. Zihin özgür olabilir mi yoksa hep zamanla sınırlı mıdır? Zihin her zaman geçmişle, yani zamanla sınırlı mıdır? Bu dünyada yaşayan, gerektiği gibi çalışan zihin, zihnimiz –tüm günlük sorunlarla, pek çok çelişkili arzularla, zıt unsurlarla, etkilerle, insanın içinde yaşadığı çeşitli çelişkilerle, tüm o eziyetlerle, geçici sevinçlerle– sadece yüzeysel olarak değil, aynı zamanda esaslı bir şekilde, varoluşunun tam temelinde özgür olabilir mi? Bu olağanüstü karmaşık toplumda yaşayan, kendisinin ve belki de ailesinin geçimini sağlamak ve hayattan bir şeyler elde etmek için başkalarıyla yarışmak zorunda olan insanların bunları aşıp aşamayacaklarını, soyutlama, fikir, formül ya da kavram düzeyinde değil de gerçekten özgür olup olamayacaklarını daha önce sorgulamıştık. Ben tekrar bu konuya girmek istiyorum.

"Bir şeyden kurtulmak" bir soyutlamadır, ama olanı gözlemleme ve onu aşma özgürlüğü fiili özgürlüktür. Bu konuya gireceğiz, ama önce size tavsiyem, kabul veya reddetmeden dinlemenizdir. Yalnızca dinleme duyarlılığı gösterin ve hiçbir çıkarım yapmayın, direnç göstermeyin, savunmacı bir tepki geliştirmeyin ve söylenenleri yorumlamayın. Elinizden geldiğince dinleyin, sadece sözcükleri veya sözcüklerin anlamlarını değil, ayrıca anlamı bütünsel olarak kavramaya, yani *özgürlük* sözcüğünü manevi yönden de anlamaya gayret edin. Bu meseleyi paylaşacağız, birlikte yolculuğa çıkacağız. Özgürlüğün neyi ima ettiğini birlikte araştıracağız, birlikte anlayacağız. Bir zihin –yani sizin zihniniz–, zaman içinde gelişmiş bir zihin, zaman içinde evrim geçirmiş, binlerce deneyim biriktirmiş, çeşitli kültürler tarafından şartlandırılmış bir beyin özgür olabilir mi? Ütopik veya dinsel bir özgürlük ortamında değil de bu karışık, çelişkili dünyada fiilen yaşayan zihin –bildiğiniz, gözlemlediğiniz haliyle sizin zihniniz– hem yüzeyde hem de derinlerde, içsel olarak tamamen özgür olabilir mi?

Eğer bu soruyu kendiniz için cevaplamazsanız, eğer bunun hakikatini kendimiz için bulamazsak, zaman hapishanesinde sürekli yaşamak zorunda kalırız. Zaman geçmiştir; zaman düşüncedir; zaman ıstıraptır; öyleyse bunun hakikatini sahiden anlamadığımız sürece bizler daima çatışmak, acı çekmek ve düşünce hapishanesinin içinde yaşamak zorunda kalırız. Ne düşündüğünüzü, bu meseleyi nasıl değerlendirdiğinizi bilmiyorum. Din hocalarınızın, Gita'nın, Upanişadların, gurularınızın, toplumsal yapınızın ve ekonomik durumunuzun size neler düşündürdüğü ya da söylettiği değil, sizin ne düşündüğünüz, ne söylediğiniz önemlidir; sizin kendi düşünceleriniz ve sözleriniz bütün kitapların içerdiği düşünce ve sözlerden çok daha önemlidir. Bu da demek oluyor ki siz kendiniz bunun hakikatini bulmak zorundasınız. Başkalarının söylediklerini asla tekrarlamayın, kendi başınıza keşfe-

din, keşiflerinizi kendi başınıza sınayın. Başkalarının –Gita'nın, Upanişadların, İncil'in, gurunuzun, kurtarıcınızın– sözlerini sınamayın, kendi düşüncelerinizi, kendi görüşlerinizi sınayın. O zaman otoriteden kurtulmuş olursunuz.

Lütfen dinleyin ve dinlerken harekete geçin. Yani, dinlerken, dinlediğiniz şeyin hakikatini görün. Dinsel, sözde ruhsal meselelerde başka insanların deneyimlerine bel bağlıyoruz. Öte yandan bilimsel bilgiye, başka insanların deneylerine, başka insanların bilim, matematik, coğrafya, biyoloji bilgisine güvenmek zorundayız; bu kaçınılmaz. Eğer mühendis olacaksanız, matematik, yapılar, basınç ve benzeri şeylerin bilgisini edinmek zorundasınız. Fakat eğer hakikatin –öyle bir şey varsa? ne olduğunu kendi başınıza keşfedecekseniz, başkalarının bilgi birikimini kabul edemezsiniz; oysa siz kabul ediyorsunuz. Zihinleriniz Gita'nın, Upanişadların bilgileri ve uzmanların onlara dair yaptığı sayısız yorumla dolu. Oysa bunun hiçbir önemi yoktur. Önemli olan, sizin ne yaşadığınız, ne düşündüğünüz, nasıl yaşadığınızdır. Nasıl yaşadığınızı, nasıl hareket ettiğinizi, ne yaptığınızı bulmak için nasıl yaşamanız gerektiğine dair size direktifler veren uzmanların, profesyonellerin tüm bilgilerini toptan reddetmelisiniz. Özgürlük serbestlik değildir. Özgürlük insan zihninin sağlıklı, normal, mantıklı işlemesi için gereklidir.

Birlikte sorgulamalı, birlikte öğrenmeliyiz, konuşmacıyı kabullenmemeliyiz. Eğer konuşmacıyı bir otorite olarak görürseniz, özgür değilsiniz demektir; o zaman bir gurunun yerine bir başkasını koyarsınız. Oysa konuşmacı sizin ahmak gurunuz olmaya kesinlikle karşı çıkıyor, çünkü yalnızca körelmiş, aptal insanlar başkalarını takip ederler; özgürlüğün ne olduğunu sahiden keşfetmek isteyen insanlar bunu yapmazlar. Öyleyse bizler sadece konuşmacının ne söylediğini değil, ayrıca sizin –başka birinin değil– ne düşündüğünüzü, ne gözlemlediğinizi dinleyerek birlikte öğreneceğiz, *özgürlük* sözcüğünün anlamını ve uygulanışını algılayıp zihnin özgür

olup olamayacağını ortaya koyacağız. İşte bizim irdeleyeceğimiz mesele budur.

Daha önce de belirttiğim gibi, bir şeyden kurtulmak, örneğin, öfkeden, kıskançlıktan, saldırganlıktan kurtulmak bir soyutlamadır ve dolayısıyla gerçek değildir. Kendi kendine "Öfkeden veya kıskançlıktan kurtulmalıyım" diyen bir kişi özgür değildir. Söylediğinin karşıtının tohumlarını ekerek değil de doğrudan kendi başınıza öfke olgusunu, fiilen olanı gözlemleyerek ve öfkenin tüm yapısını, öfkenin doğasını öğrenerek özgürlüğe kavuşabilirsiniz.

Yani cesur olmadığı halde insanın cesaret geliştirmeye, cesurca davranmaya çalışması özgürlük değildir. Fakat korkaklığın doğasını ve yapısını anlayan ve bununla varlığını sürdüren bir zihin korkaklığı bastırmaya veya onu aşmaya çalışmaz, korkaklığa bakar, ona dair her şeyi öğrenir, onun hakikatini hemen algılar ve korkaklık ve cesaretten sıyrılır. Yani, karşıtı geliştirmek değil de doğrudan algı özgürlüktür. Karşıtı geliştirmek zaman gerektirir.

Aynı şekilde, eğer ben açgözlü, sahiplenmeci, hırslı, rekabetçiysem, benim kültürel tepkim açgözlü olmamak yönünde gelişir, çünkü kitaplar ve gurular bana bunu söylemiştir. Eğer onlar zekiyseler bana bunu söylemişlerdir. Böylece benim tepkim açgözlü olmamak, açgözlü olmamaya çabalamak olur: Açgözlüyüm ama öyle olmamalıyım. "Olmamalıyım" zamanı içerir; *olan*, yani açgözlülük ile *olması gereken* arasındaki fark bir zaman aralığıdır. Bu zaman aralığında başka pek çok faktör devreye girer; böylece zihin asla açgözlülükten kurtulamaz. Ne var ki açgözlülüğün sebebi, açıklaması, haklı çıkarılması veya inkârı değil de doğrudan algılanması, hiçbir düşünsel etkinlik olmadan açgözlülüğün gözlemlenmesi açgözlülükten kurtulmaktır.

Şablonlarla, kavramlarla, ilkelerle, inançlarla, ideallerle yaşıyorsunuz, öyle değil mi? Bir amaç, bir hedef, elde etmek, ulaşmak istediğiniz bir şey peşindesiniz, öyle değil mi? Yok-

sa o sizin içinizde olurdu; başka birinin gözlemine aldırış etmeyin; siz onu kendi içinizde fiilen gözlemleyin. İnançlarınız, hedefleriniz, amaçlarınız, çıkarımlarınız var, öyle değil mi? Karmaşa dolu bir dünyada, keşmekeş içinde, çelişkili bir hayat yaşıyorsunuz ve bu yüzden, çevrenize baktığınızda berraklık, aydınlanma ve umut görmek istediğinizi söylüyorsunuz. Doğru mu? Öyleyse şu anki halinizle ulaşmak istediğiniz hal arasında bir zaman aralığı var. Şu anki haliniz ile ilkeleriniz, çıkarımlarınız, kavramlarınız arasında bir zaman aralığı var; güya bir gün istediğiniz gibi olacaksınız. Fakat bu zaman aralığında başka faktörler, başka etkiler, başka olaylar gerçekleşir. Bu nedenle asla amacınıza ulaşamazsınız ve dolayısıyla gelecekte özgürlük yoktur. Böylece çıkarımların, şablonların, inançların, ideallerin zaman boyutuna sahip olduğunu ve dolayısıyla size pranga vurduğunu ve asla özgürlük getirmediğini görünce onları toptan bir kenara atarsınız. O zaman geriye sadece sahip olduğunuz şey, yani açgözlülük kalır.

Şimdi ona bütünüyle tastamam bakmak onu asla bastırmamak, açıklamamak, haklı çıkarmamak demektir, sadece gözlemlemek demektir. Bir gürültüyü duyduğunuzda onun için hiçbir şey yapamazsınız, aynı şekilde açgözlülüğün var olduğu gerçeğini büsbütün gözlemleyip onunla kalın. Bu da demektir ki gözlemleyen gözlemlenendir; gözlemleyen açgözlülüktür ve açgözlülük diye adlandırdığı şeyden ayrı değildir. Bunun tamamen algılanmasında tam bir özgürlük yatar. Dinlerken öğrenip yapıyorsunuz değil mi? Bunların hepsi aynı şeydir: Dinlemek ve şimdi yapmak, eve gittiğinizde değil. Sizi dinliyorum ve bana "Ben şablonlarla, kavramlarla doluyum; bütün hayatım bir gelecek ideali üzerine kurulu" diyorsunuz ki bu bir gerçektir. Bunu öğreniyorum, bunu görüyorum, bu cümlenizin anlamını, içeriğini anlıyorum: Zamana bağlı olduğunu ve *olan* ile *olması gereken* arasında çatışma doğurduğunu kavrıyorum. İdealin asla gerçekleştirileme-

yeceğini görüyorum. Ve bir ideale sahip olduğumda ortaya çıkan çatışmanın yapısını ve doğasını idrak ediyorum. Bunun hakikatini gördükten sonra onu tamamen terk ederim. Hiçbir kavrama sahip olmam.

Lütfen bunu dinleyin. Bu gerçekten çok önemlidir: kavramlara, şablonlara, ideallere, ilkelere hayır diyerek yaşadığımı ilan ediyorum. Sadece açgözlülük ve onu nasıl gözlemlediğimiz söz konusu. Onu dışarıdan bir gözlemci olarak mı gözlemliyorum yoksa onu gözlemcisiz mi gözlemliyorum? Gözlemci geçmiştir; gözlemci, açgözlü olmamalısın ya da açgözlülüğü haklı çıkarmalısın diyen birikmiş bilgidir. Öyleyse böyle bir zihin gözlemcisiz gözlemleyebilir mi? Eğer böyle gözlemlerse, algılarsa o zaman tam bir algı ve özgürlük oluşur. Bunu anladınız mı? Konuşurken sözünü ettiğimiz gözlemi yapıyor musunuz?

Özgür bir zihne sahip olmadan düzen içinde yaşayamazsınız. Sadece dış dünyada değil iç dünyanızda da. Düzeni oluşturmaya çalışıyorsunuz, ama düzen adını verip kurmaya çalıştığınız şey düzensizliğin alanı içinde. Öyleyse zihnin düzene sahip olması gerek ve tam düzen tam özgürlüktür. Bu düzen meselesine eğileceğim. Lütfen iyi dinleyin, can kulağıyla dinleyin, çünkü bu sizin hayatınız. Öncelikle hayatınızın düzensiz olduğunu, çelişkili olduğunu, gurularınızın, siyasetçilerinizin önünde maske taktığınızı, üstlerinizin önünde yapmacık davrandığınızı, sevgi, anlayış ve güzellik duyusuna sahip olmadan ikiyüzlülük gösterdiğinizi teoride değil pratikte görün. Bu sizin hayatınız. Hayatta büyük bir düzensizlik yaşıyorsunuz ve zihin ya da beyin –nevrotik olsa da olmasa da– düzen içinde yaşaması gerektiğini idrak ediyor. Zihin nevrotiklikte bir düzen bulmaya çalışıyor.

Bir şeyi mekanik, teknik bir şekilde öğrendiğinizde zihninizin çok kolay çalıştığını hiç fark ettiniz mi? Eğer iyi bir matematikçiyseniz, zihniniz çok kolay, neredeyse mekanik bir şekilde çalışır. Bu da demektir ki zihnin çalışması için mü-

kemmel bir düzene ihtiyacı vardır. Öyle değil mi? Zihin korunmaya, düzene ihtiyaç duyar; düzgün çalışması için tamamen güvencede olmalıdır. Bir çıkarıma sahip olduğunda düzgün çalışacağını düşünür, çünkü çevresindeki büyük düzensizliği görmektedir ve bir inanca, bir ilkeye, bir çıkarıma ihtiyaç duyar ve onunla düzeni, güvenliği bulacağını umar. Lütfen bunu kendi içinizde gözlemleyin. Böylece bütün zamanını ister yanılsamada, ister otoritede, ister başkalarının deneyimlerinde, ister bir çıkarımda olsun düzeni bulmaya çabalayarak geçirir. Düzeni bulmaya çalışır, ama yanılsama içinde düzeni bulmaya çalışmak çatışma yaratır ve dolayısıyla zihin bu çatışmadan kaçarak başka bir çıkarıma saplanır.

Demek ki zihin sürekli düzen peşindedir, çünkü düzende güvence ve güvenlik vardır. Düzen ne kadar kesinse güvence o kadar büyük, çalışma kapasitesi o kadar fazladır. Nitekim zihin savaşlara yol açtığı için felaket doğuran milliyetçilikte düzeni aramıştır. Otoritede, itaatte, bir şeyin peşinden gitmekte düzeni bulmaya çalışır ve dolayısıyla *olan* ile *olması gereken* arasında çatışma yaratır. Toplumsal ahlakta düzeni bulmaya çalışır ve yine çelişki olan düzensizliği yaratır. Aynı şekilde, bilgide düzeni bulmaya çalışır ama bilgi geçmiştir. Böylece geçmiş veya bir ideal, bir kavram, bir ilke olan gelecek son derece önem kazanır. Demek ki zihin sürekli düzen arayışı içindedir ve aynı zamanda düzeni bulamadığı için de düzensizlik yaratmaktadır. Kendi zihninizi gözlemleyin, beyler. Sözlerimi dinleyin ve hakikatini görün, kendi içinizde gözlemleyin. Güvence ve düzen istemiyor musunuz? Fakat zihin, beyin düzensizlikten kaçıp ideal diye adlandırdığı şeye veya aydınlanma vaadine saplanıyor.

Dolayısıyla düzensizlik anlaşıldığında düzen kendiliğinden doğal yoldan kolayca oluşur. Yaşayan düzen hayatınızın düzensizliğini aşmaktan, bastırmaktan değil anlamaktan doğar, düzensizliğin doğasını, yapısını, güzelliğini anlamaktan doğar. Demek ki özgürlük düzendir, tam düzen. Ve bu öz-

gürlük düzen arayışıyla değil düzensizliği anlamak suretiyle meydana gelir. Eğer düzen arayışına girerseniz bu bir ilkeye, bir fikre, bir şablona dönüşür, ama eğer günlük hayatınızdan yola çıkıp düzensizliği tamamen anlayıp ondan kaçmazsanız, onun üstünü örtmeye, onu bastırmaya çalışmazsanız, yalnızca ona bakıp tüm kalbiniz ve zihninizle onu gözlemlerseniz, o zaman bundan yaşayan, devinen, yani bir canlılık, dirilik niteliğine sahip olan düzen duygusu doğar.

İnsanların gerek iç gerekse dış dünyalarında düzene ihtiyaç vardır. Düzen ilişkilerde vazgeçilmezdir. Ve beyin her zaman içe doğru veya dışa doğru hareket ederek çeşitli yollarla düzeni bulmaya çalışır. Uykuya daldığınızda rüyalar yoluyla düzeni kurmaya çalışır, çünkü mutlak düzeni talep eder, çünkü düzende güvenlik, güvence vardır. Fakat zihin gündüz vakti karmaşayı, yalanları, ikiyüzlülüğü, çelişkileri büsbütün gözlemlerse –yüzeysel olarak, kararlılıkla, iradeyle değil– düzeni oluşturur ve içinde yaşadığı düzensizliği gündüz gözlemleyerek düzene kavuştuğu için uykuya daldığında tam bir gözlemleme özgürlüğe kavuşur. Öyleyse hayatınızı olduğu gibi gözlemler, onun güzelliğini ve kargaşanın yıkıcı doğasını görürseniz, zihnin şablonlara, ilkelere sahip olmadığını gözlemleme ve dinleme özgürlüğü taşıdığını görürseniz, o zaman düzen olan özgürlüğe, bu dünyada yaşayan tam bir özgürlüğe kavuşursunuz. Ancak böyle bir zihin özgür olabilir, sevginin ve güzelliğin ne olduğunu bilebilir. Ancak böyle bir zihin hakikatin ne olduğunu algılayacak kadar özgürdür.

Şimdi soru sormak ister misiniz? Soru sormadan önce, lütfen şunu unutmayın, soruları kendinize soruyorsunuz ve cevaplarını birlikte vereceğiz. Soru sorduğunuzda, lütfen konuşmacıdan cevap vermesini beklemeyin; soru sorma eyleminde biz soruyu paylaşıyoruz. İşte bu etkilenim, ilgi ve sevgidir; bir otoritenin soruyu cevaplamasını beklemek değildir. İster kitap, ister guru, ister başka biri olsun otorite soruya ce-

vap verdiğinde, siz hakikati aramıyorsunuz demektir. Onay ve güvence istiyorsunuz demektir. Biraz saçma görünebilir, ama siz soruyu sorarken, kendinize soruyorsunuz ve soruyu sesli sorarken bizler onu paylaşıyoruz. O zaman o ortak bir soru olur. Ortak olan da iletilebilir. Bu nedenle onu paylaşabiliriz ve bu paylaşımda büyük bir güzellik, büyük bir etkilenim vardır. Bu sevmektir, paylaşmaktır. Buyurun efendim.

SORU: Üç yıl boyunca ne kadar gayret edersem edeyim tepkimin farkına varmamı sağlayacak enerjiye sahip olamadım.

KRISHNAMURTI: Beyefendi "Sorunlarımın farkına varıp çözmek için gereken enerjiye sahip değilim" diyor. Doğru mu beyefendi? Soruyu lafı dolandırmadan çok basit bir şekilde soralım. Sorunlarımla başa çıkacak enerjiye sahip değilim ve enerjiye ihtiyacım var diyorsunuz, öyle değil mi? Peki, enerjiye nasıl sahip olacaksınız? Soru bu öyle değil mi, beyefendi? Şimdi soruyu paylaşıyoruz, anlıyor musunuz? Bu gerçekten çok ama çok karmaşık bir sorun. Öncelikle, insanın enerjinin ne olduğunu anlaması gerekiyor. Bizler paramparça olmuşuz: İş yapmak için gereken enerji, şiir yazmak için gereken enerji, devletin güdümünde olmayan birinci sınıf iyi bir bilim insanı olmak için gereken enerji. Anlamak için enerjiye ihtiyacınız vardır ve bu anlayış, düşünsel anlayış ve sözel anlayış diye bölünmüş durumda. Enerjinizi cinsel enerji ve manevi enerji diye bölmüşsünüz. Dolayısıyla enerji darmadağın olmuş.

SORU: Ne...

KRISHNAMURTI: Bekleyin beyefendi, bekleyin. Henüz sözümü bitirmedim. Bakın, beyefendi. Ben de bunu anlatıyordum, insanların vurdumduymazlığını, kayıtsızlığını,

bunun vahşetini. Birisi şu soruyu soruyor: "Sorunlarımı nasıl halledeceğim? Enerjim yok; lütfen bana yardım edin. Gelin bunu birlikte konuşalım." (Ben ona yardım etmiyorum.) Siz çıkıp sorunuzu soruyorsunuz ama başka birinin sorunlarıyla ilgilenmiyorsunuz; kendi sorunlarınız size yetiyor ve sorununuzu her an ortaya dökmeye hazırsınız, yani tamamen vurdumduymaz, kayıtsızsınız. Öyleyse lütfen dinleyin.

Bu sizin sorununuz, herkesin sorunu. Tatmine ulaşmak sanatçının sorunudur; ve sanatın güzelliği açısından değil de tatmin açısından düşünüyor ama sanat yoluyla kendini nasıl tatmin edebilir ki? Demek ki, insan bu enerjiyi insanın enerjisi ve evrenin enerjisi diye ikiye bölmüştür. Bu bir gerçektir. Bunu hayatınızda gözlemleyin; siz ofiste ayrı bir kişisiniz, evde ayrı bir kişi. Bir şeyi söyleyip başka bir şeyi yapıyorsunuz. Eğer zenginseniz, övülürsünüz; fakat yoksulsanız korkutulursunuz. Böylece sürüp gider. Demek ki enerji bu şekilde durmadan bölünüp dağılmaktadır.

Siz enerjiyi dağıttığınızda çatışma çıkar, öyle değil mi? Beyler, bunu kendi içinizde gözlemleyin. Hayatınızı bir siyasetçi, bir aşçı veya başka biri olarak dinsel hayat, iş hayatı, bilim hayatı, siyasi hayat gibi bölümlere ayırırsanız çatışma yaratırsınız. Onu böldüğünüzde çatışma çıkar. Bunu anlıyor musunuz? Ve çatışmanın olduğu yerde enerji biter, enerji israfı olur. Direnç gösterdiğinizde bu bir enerji israfıdır. Olandan kaçtığınızda, enerji ziyan olur ve din adına yapılan numaralar ve tüm o isterileriyle size ne yapmanız gerektiğini söyleyen gurunuzun peşinden gittiğinizde bu, enerji israfı olur. *Mevcut* haliniz ile *olması gereken* haliniz arasında çatışma vardır ve çatışmanın olduğu yerde bölünme ve dolayısıyla mücadele, acı ve korku da vardır. Bu nedenle çatışmanın olduğu yerde enerji boşa harcanır; enerji bölünüp parçalandığında kaçınılmaz olarak çatışma ortaya çıkar. Bütünüyle uyumlu bir hayat yaşamıyorsanız enerjinizi

boşa harcıyorsunuzdur. Tanrıyı, hakikati bulmak için bekârlık hayatı yaşamanız gerektiğini söylüyorsunuz, dolayısıyla içinizde bir kavga var. İçinizde bir çekişme var; arzular, cinsel dürtüler, şehvet bastırılıyor, geriye çekiliyor, disiplin altına alınıp kontrol ediliyor. Gerçekliğe bu yolla ulaşacağınızı düşünüyorsunuz; oysa bununla gerçeklik arasında bir çelişki vardır. Bu çelişkide çatışma yatar ve çatışma da tam bir enerji kaybıdır. Öyleyse insan çatışma içermeyen yozlaşmamış sade bir yaşam tarzı bulmalıdır. O zaman enerjiyle dolup taşarsınız.

Beyler bakın. Çoğumuz acı çekiyoruz, sadece fiziksel acıları değil, aynı zamanda hayatımızdaki devasa acıları, aralıksız süren derin ıstırapları, gözyaşlarını, kalp ağrılarını, umutsuzluğu da yaşıyoruz. Hepimiz ıstırap dediğimiz şeyi yaşıyoruz; hepimiz onu biliyoruz. Ve ondan kaçıyoruz. Bunu dinleyin, lütfen dinleyin, çünkü bu sizin hayatınız. Istıraptan kaçıyorsunuz, onun geçmiş karmanız olduğunu söylüyorsunuz veya onun nedenini bulmaya çalışıyorsunuz ya da tapınaklara, kiliselere, ayinlere, buluşmalara giderek ıstıraptan kaçmaya çabalıyorsunuz. Istırap diye adlandırdığımız bu feci şeyden kaçmaya çalıştığımızı biliyorsunuz. Öyleyse ne olup bitiyor? Istırabın varlığı ortada ve radyo dinleyerek, seksle, Tanrıyla veya başka herhangi bir şeyle ıstıraptan kaçıyorsunuz. Ve bu kaçışta, olandan uzaklaşmada çelişki ve dolayısıyla çatışma vardır. Çatışmadaysa enerji boşa harcanır. Öte yandan eğer zihin ıstırapla baş başa kalsa, ondan kaçmaya uğraşmasa, ona karşı direnç göstermeye çalışmasa, onunla yapayalnız kalsa, o zaman bu "yalnız" algıdan muazzam bir enerjinin doğacağını görürsünüz. İşte bu enerji ıstırabı tutkuya, şehvete değil de tutkuya, yoğunluğa dönüştürür. Ve hiçbir kitap, hiçbir guru, hiçbir öğretmen size bu müthiş enerjiyi veremez. Bu nedenle öğrenmek zorundasınız, kendinizde gözlemlemelisiniz, o zaman hiç bitmeyen enerjiye sahip olursunuz.

SORU: Gözlemle Tanrıyı arayabilir miyiz?

KRISHNAMURTI: Tanrıyı gözlemle arayabilir miyiz? Sorudan ne kast edildiğini tam olarak bilmiyorum, ama sanırım beyefendi şunu soruyor: Doğayı, insanı, yeryüzünün güzelliğini, bir bulutun güzelliğini, bir yüzün güzelliğini, bir çocuğun kahkahasını, hayatın bütün bu harika yanlarını gözlemleyerek Tanrıyı arayabilir miyiz veya Tanrıyı bulabilir miyiz? Sorunuz bu mu, beyefendi?

Eğer onu ararsanız asla bulamazsınız. Cevabı anladınız mı? Eğer onun peşinden koşarsanız onu asla bulamazsınız. Eğer yeryüzünün güzelliğine, suyun yüzeyindeki ışığa, bir dağ yamacının kusursuz eğimine Tanrıyı bulmayı umarak bakıyorsanız, onu asla bulamazsınız. Hiçbir zaman bulamazsınız, çünkü onu bir şeyin aracılığıyla bulamazsınız: Kendinizi adayarak, tapınarak, meditasyon yaparak, erdemli olarak bulamazsınız. Ona asla erişemezsiniz, çünkü niyetiniz tümden yanlış, çünkü onu hayatın içinde değil de başka bir yerde arıyorsunuz. Önce insanlarla doğru ilişki kurmalısınız. Bu da demektir ki sevginin ne olduğunu, sevecenlik göstermenin ne anlama geldiğini, paranız olduğunda cömert olmanın ne ifade ettiğini, sahip olduğunuz şeyi muhtaçlarla paylaşmanın anlamını, günlük hayatta muhteşem bir düzen kurmayı öğrenmelisiniz. Eğer özgürlük olan o düzeni kurarsanız, o zaman arayış içinde olmazsınız.

Aramak sözcüğünü kullandığınızda bu sözcük çeşitli unsurları içerir. Ararken bir şey bulmayı umarsınız. Peki, onu bulduğunuzdan nasıl emin olabilirsiniz? Lütfen bunu dinleyin, sizler hakikat arayıcıları veya hakikat deneycileri hep arayıştan bahsediyorsunuz. Arayış içinde çeşitli unsurlar vardır: arayan ve onun aradığı şey. Arayan, hakikati, Tanrıyı, aydınlanmayı, cenneti veya bulmak istediğini sandığı şeyi bulduğunda onu tanır, öyle değil mi? Tanımak ön bilgiyi ima eder. Doğru mu? Aksi halde tanıyamazsınız. Eğer sizinle da-

ha önce karşılaşmamışsam sizi tanıyamam. Aynı şekilde işte bu hakikattir, onu zaten biliyordum dersiniz, dolayısıyla o hakikat değildir.

O halde hakikati arayan bir kişi ikiyüzlü bir hayat yaşıyordur, çünkü onun hakikati hafızasının, arzularının, *olandan* başka bir şeyi, bir şablonu bulma niyetinin yansımasıdır. Demek ki aramak ikiliği ima eder: arayan ve onun aradığı şey. İkiliğin olduğu yerde de çatışma olur. Bu da enerji israfıdır. Öyleyse Tanrıyı asla bulamazsınız, onu ağırlayamazsınız. Sizin "Tanrı" dediğiniz sizin icadınız; o Tanrı değil. El yapımı olan bir şey, ister bir tapınakta üretilmiş ister bir heykel ya da resim formu verilmiş olsun, Tanrı değildir. Düşüncelerinizin ürünü olan bir şey ne Tanrı ne de hakikattir. Oysa siz el yapımı veya zihin ürünü olan imgeye bel bağlıyorsunuz.

Düşüncenin alanı içinde olmayan, zamanın ötesine geçen bir şeyin var olup olmadığını gerçekten sorguluyorsanız, düşüncenin tüm doğasını anlamalısınız. Fakat sadece "Tanrıyı bulacak mıyım?" diye sorarak onu bulabilirsiniz, çünkü istediğiniz şeyi bulmuşsunuzdur, ama o sahici ve gerçek değildir. Bu aç bir insanın yiyecek istemesine benziyor; o bir tür yiyecek bulur. Gördüğünüz gibi, kalbinizde sevgi yoksa, kalbinizde para varsa, kalbinizde aldatma varsa, rekabetçi, acımasız, şiddete eğilimli biriyseniz gerçeğin karşıtı olan bir şeyi icat edersiniz.

Sonuçta önemli olan hayatınızı, sığ, dar, sefil hayatınızı, gösterişten ibaret olan hayatınızı, yani *olanı* anlamaktır. Eğer bu hayatta düzeni sağlarsanız, o zaman özgürlüğe, eksiksiz tam bir özgürlüğe sahip olursunuz. Ve ancak böyle bir zihin olanı görebilir.

13

PSİKOLOJİK DOĞAMIZI KÖKTEN DEĞİŞTİRMEK MÜMKÜN MÜDÜR?

Sanırım tek bir temel soru var: Tüm kusurlarımıza rağmen bu dünyada nasıl yaşayacağız? Çatışmasız, makul, sağlıklı, özgür, akıl, sevgi ve güzellik dolu makbul bir hayatı nasıl yaşayacağız? Böyle bir hayatı nasıl yaşayalım ki hiçbir sorunumuz kalmasın? Derinliği ve dolayısıyla anlamı olan bir hayatı nasıl yaşayacağız? Bu soruyu kendimize sorup –ama salt sözel veya zihinsel olarak değil– bu dünyada yalan dolandan, bütün bu tüyler ürpertici çatışmadan ve sefaletten uzak sağduyulu bir yaşam tarzı bulabilir miyiz? Bana öyle geliyor ki bu en önemli meseledir, çünkü sizler uyumlu, mantıklı, dengeli bir hayat sürmeye başlamadan, bu hayatı anlayıp yaşamadan, son moda çılgınlıkların peşinden koşuyor, biraz kefaret ödüyor, şarkı söylüyor, dans ediyor ve başka birtakım şeyler yapıyorsunuz. Gerçekten büyük ölçüde sevgi, zekâ ve güzellik barındıran bir yaşam tarzı bulabilseydik, o zaman belki zamanın ötesine geçen bir şeyin, günlük koşuşturmaca alanı içinde yer almayan bir şeyin olup olmadığını başka birinin aracılığıyla değil de kendi başımıza keşfedebiliriz.

Hakiki bir kavrayışla, büyük bir güzellik duyusuyla, çatışma barındırmayan insani ilişkiler anlayışıyla nasıl yaşayacağımızı kendi başımıza keşfetmeye zaman ayırabiliriz herhalde. Şayet buna biraz zaman ayırabilirsek, o noktadan hareketle meditasyon nedir ve hakikat, gerçeklik diye bir şey var mıdır sorularına geçebiliriz.

Fakat ilk önce temeli atmalıyız; ister çok bilgili, ister yanılsamalara düşmüş ve kendi deneyimlerini saplantı haline getirmiş olsun, bir başkasına sırtımızı dayamamalı, kendi hayatımızı, kendi günlük deneyimlerimizi dayanak noktası yapmalıyız. Eğer bunu yapabilirsek, dünya nasıl bir yer olur, biliyor musunuz? Ütopik bir dünya, ideolojik bir dünya değil, aklıselimin dünyası, savaşların olmadığı, bilenle bilmeyen arasında, aydınlanmış gibi davrananlarla aydınlanma peşindekiler arasında, bir şeyin var olduğunu ileri sürenlerle o şeyin yok olduğunu söyleyenler arasında bölünmenin olmadığı bir dünya.

Öncelikle bizim yaşamak adını verdiğimiz bütün bu varoluşa, bu büyük parçalanmaya bakmamız gerekiyor. Nitekim bu yaşamın içinde, geçinme, çatışma, fiziksel ve psikolojik acılar, dağ gibi ıstıraplar, sevgi, neşe, haz, korku, endişe ve ölümü anlama gibi meseleler vardır. Bütünüyle bu yaşama ve ölüme bakmalıyız, sadece bir parçasına değil. Sözgelimi, nasıl geçineceğimizi veya bundan kaçıp bir yanılsamaya nasıl sığınacağımızı değil, varoluşumuzun bir köşesini değil bütün alanını gözlemlemeliyiz. Her şeyin dahil olduğu tüm yaşam olgusunu birlikte düşünmeliyiz. Şimdi olduğumuz gibi bizler çeşitli parçalardan oluşuyoruz. Pek çok insandan oluşuyoruz: İyi insan, kötü insan, açgözlü insan, hırslı insan, ıstırap içindeki insan ve ıstırabı anlayıp ondan kaçmak isteyen insan. Bizler sadece dış dünyamızda değil iç dünyamızda da tüm bu bölünmeleri yaşıyoruz, çünkü biz dünyayız, dünya da biz. Toplum bizim tarafımızdan kuruldu ve onun içine kısılıp kalsak da toplumun bir parçasıyız

biz; onu biz inşa ettik ve biz bütün bu varoluş olgusunu anlamak zorundayız.

Öyleyse gelin önce hayatımıza bakalım, sizin hayatınıza, herhangi bir azizin hayatına değil, herhangi bir kitapta anlatılan hayata değil, gözde gurunuzun hayatına değil, yaşamak istediğiniz hayata değil, günlük fiili hayata; onun sıkıcılığına, monotonluğuna, yalnızlığına, korkusuna, saldırganlığa, şiddete, cinsel arzulara, neşeye, sığ zihne, bayağı yaşama, düşünmeden kabullenmeye, taklide, uyum sağlamaya. Bütün bunlar bizim hayatımız, sizin günlük hayatınız. İşte bunu anlamak zorundayız ve tam da bu anlayış içinde, sözünü ettiğimiz hayatta köklü bir devrim yapıp yapamayacağımızı, hayatımızdaki bütün ıstıraplan bitirip bitiremeyeceğimizi, bütün korkulardan kurtulup kurtulamayacağımızı, sevginin ve çoğu insanın korktuğu ölümün ne anlama geldiğini kendi başımıza keşfedip keşfedemeyeceğimizi göreceğiz. Bütün bunlar bizim hayatımız. Gerçekte olana bakmalıyız ve ondan korkmamalıyız; umut var ya da umut yok diye düşünmemeliyiz. Önce bakmamız gerekiyor.

Kendi hayatınıza bakabiliyor musunuz? Eğer kendi hayatınıza bakabiliyorsanız, büyük bir mücadele, uyum sağlama, korku ve haz arayışını görmüyor musunuz? Yaşadığınız hayatın bilincinde olun ya da olmayın, o hayatın korku, endişe, büyük ölçüde yalnızlık ve amansız sıkıntıyla dolu olduğunu fark etmiyor musunuz? Ve bunu çözemediğimiz için kaçmaya çalışıyoruz. İşte bizim hayatımız böyle. Peki, bu hayatı değiştirmek, sadece dış koşulları değil, dışarıyı yaratan içyapıyı da değiştirmek mümkün müdür? Varlığımızın psikolojik doğasını kökten değiştirmek mümkün müdür? Eğer mümkün değilse o zaman enerjiniz kalmaz. Eğer mümkünse enerjiyle dolarsınız. Bütünüyle değişmenin mümkün olmadığı kanısına varmışız. Korkuyla, ıstırapla, yaşamaya, kendimizi saklamaya, sefaletimizi gizlemeye alışmışız. Böylece hayatı, değişebileceğine ihtimal vermediğimiz bir şey haline getirdik ve dolayısıyla bu esas meseleden kaçıyoruz.

Ne olursak olalım hayatın tümüne ortak sınıfa ait bir bakış açısıyla bakıp, düşünsel ve duygusal olarak sığ ve maddiyatçı bir hayat sürerken, bu durumu değiştirip değiştiremeyeceğimizi sorgulayacağız. Birlikte araştıracağız. Birlikte araştırma yapmak paylaşmayı gerektirir. Değişmenin mümkün olup olmadığını keşfetmek çok ciddi olmayı gerektirir. Ve bu değişim ancak ilişki içinde gerçekleşebilir. Kendinizi dış dünyadan yalıtıp tüm dertlerinizi çözmeye çalışamazsınız. Onları ancak ilişki kurarak çözebilirsiniz, çünkü ancak ilişki içinde sorunlarınızı, karmaşalarınızı, sefaletinizi keşfedebilirsiniz. Nitekim bu bizim hepimizin sorunu, hepimizin sefaleti. Biz dünyada sürekli ıstırap, kargaşa, sefalet içinde değil de mutlu, doğanın güzelliğinin, hayatın güzelliğinin keyfini çıkararak yaşamalıyız. Öyleyse birlikte bu sorunu çözmek zorundayız. Birlikte demek ilişki demektir.

Şu halde kendinize baktığınızda, korku ve hazdan oluşan iki etkin ilkenin varlığını görmüyor musunuz? İster Tanrıyı aramak ister büyük bir siyasetçi olmak şeklinde olsun farklı yollarla hazza ulaşmaya çalışmıyor musunuz? Ve kendi içinizde korku ilkesinin aktif şekilde işlediğini fark etmiyor musunuz? Bu iki unsur, korku ve haz vardır. Biz bu iki unsurdan birini –hazzı– çoğaltmaya, diğerini –korku– azaltmaya çalışırız. Şimdi orada otururken hiç korku duymuyorsunuz; şu anda korkunuz yok. Buradan ayrıldığınızda korkuya kapılabilirsiniz, ama orada oturup beni dinlerken korkusuzsunuz. Fakat korku her zaman arka planda varlığını sürdürür. Ama siz korkuya davetiye çıkarıp onu gözlemleyemezsiniz. "Peki, şimdi korkuya kapılıp onu gözlemleyeceğim" diyemezsiniz. Fakat bağlanmayı kavrayarak korkunun ne anlama geldiğini anlayabilirsiniz. Daha önce de belirttiğimiz gibi, korku ve haz bizim hayattaki iki ana çelişkili hareketimizdir. Korkarak veya korktuğunuzun farkına varmayarak, başka insanlara, düşüncelere, gurunuza, kocanıza veya karınıza bağlanırsınız. İnsanlara bağlandığı-

nızı, postacıya veya sütçüye değil de, çevrenizdeki kişilere veya güvendiğinizi düşündüğünüz kimselere bağımlı olduğunuzu görmüyor musunuz? İnsanlara bağlandığınızı fark etmiyor musunuz?

Öyleyse bu bağlılığın içeriği nedir? Öncelikle, birine bağlı olduğunuzda bunda özgürlük yoktur; ister karınız, ister gurunuz olsun özgürlük söz konusu değildir. Ve birine psikolojik olarak, içsel anlamda bağlı olduğunuzda hayatınızı idame ettirme ve rahatlık peşindesiniz demektir. Aynı şekilde, birine bağlı olduğunuzda, o kişiyi sahiplenmeli, tahakküm altına almalı veya o kişiye kendinizi teslim etmelisiniz. Ve bağımlı olduğunuzu gözlemlediğinizde, bu bağımlılığın kaynağının korku olduğunu fark edersiniz: Tek başına ayakta duramama korkusu, hata yapma korkusu, guruyu, doğru yolu takip etmeme korkusu, rahata ermeme korkusu, bir hayat arkadaşı bulamama korkusu, birine bağlanamama korkusu. Dolayısıyla bağımlılık nedeniyle şimdi orada otururken aslında korktuğunuzu fark edersiniz. Korkuyu davet etmeden aslında korku dolu olduğunuzu keşfedersiniz. Birbirimizle iletişim halinde miyiz? Geçen gün söylediğimiz gibi, iletişim ortak bir sorunu paylaşmak demektir. Bu bizim ortak sorunumuz. Bir kişiye bağlı olduğunuzda kaçınılmaz olarak sadece korku değil, onun yanı sıra kıskançlık ve endişe de ortaya çıkar. İşte tüm bunlar bağlanmanın içinde yer alan unsurlardır. Peki, zihin bu bağlanmadan kurtulabilir mi? Nitekim insanlar başkalarınca sahiplenilmekten hoşlanıyorlar. Bunu hiç fark ettiniz mi? Birine, bir gruba ait olmayı, belli bir eylem biçimine kendilerini adamayı, sarı bir cübbe giymeyi seviyorlar, çünkü bu onlara bir güvenlik duygusu, doğru bir hayat yaşadıkları sanısı veriyor. Öyleyse çok dikkatli bakarsanız bütün bunların temelinde korkunun yattığını görürsünüz. Birlikte mi ilerliyoruz?

O zaman şu soru önümüze çıkıyor: Bu korkudan kurtulmak, sadece ilişkilerdeki ve bağlanmadaki yüzeysel korku-

dan değil, aynı zamanda derinlere kök salmış korkudan da kurtulmak mümkün müdür? Bir insan olarak siz korkudan büsbütün sıyrılabilir misiniz? Nitekim korkarken en aptalca şeyleri yaparsınız. Korkuyorken en dengesiz, en nevrotik halinize bürünürsünüz; berrak düşünemez, apaçık göremezsiniz. Hayatınızın karardığının, zorlaştığının farkında değil misiniz? Korku bir yüke ve eziyete dönüşür. Bu korkuyu nasıl çözeceğinizi bilmediğinizden ondan kaçarsınız. Biz de kaçıp en saçma şeyleri yapıyoruz. Öyleyse korkudan kurtulmanın mümkün olup olmadığını keşfetmelisiniz.

Fiziksel acı korkusu var. Yıllar önce veya birkaç gün önce bir acı yaşamışsınızdır. Hepiniz fiziksel acılar, hafif ya da şiddetli acılar çekmişsinizdir. Ve o acı beyninizde bir iz bırakmıştır. Bu, iki gün veya iki yıl önce çektiğiniz acının anısıdır ve o acının tekrarlanmasını istemezsiniz. O zaman ne olur? Zihninizde acının tekrar yaşanabileceği düşüncesi korku yaratır. Hafızanın tepkisi olan düşünce "O acının tekrarlanmasını istemiyorum" der. Böylece fiziksel olarak o acıyı unutamazsınız. Orada duruyordur. Ve onu düşündüğünüz sürece o acının anısını canlandırırsınız ve dolayısıyla onu düşünmek o acının korkusunu depreştirir. Geçmişteki acıyı düşünmek hem o acıyı hem de o acıyı yarın tekrar yaşama korkusunu sürdürür. Acıyı düşünen zihin "Bu acıyı tekrar yaşamamalıyım" der.

Demek ki korku var. Ve düşünce korkuyu besler. "İşimi kaybetme ihtimalim var." "İhtimal" geleceğe aittir. İşimi kaybedebileceğimi düşünür, bu nedenle korkuya kapılırım. Ölümü düşünürüm ve ölümü düşünmek beni korkutur. Öyleyse düşünce korkuyu körükler. Sadece geçmiş korkusu değil, gelecek korkusu da vardır. Bunu çok dikkatli takip etmezseniz korkudan kurtulamazsınız. Korkudan büsbütün kurtulup kurtulamayacağınızı birlikte keşfetmeye çalışacağız. Zira ancak o zaman özgür bir kişi olursunuz ve bütün guruları bir kenara itebilirsiniz. Yine ancak o zaman düşünebilir, görebi-

lir ve coşkulu bir halde dupduru yaşayabilirsiniz. Öyleyse bu meseleyi birlikte temelden kavramalıyız.

Düşünce hem psikolojik acıyı hem de fiziksel acıyı canlı tutar, ona süreklilik katar. Şimdi bunu aklınızın bir köşesinde tutun ve bir süre bekleyin. Diyelim dün büyük bir haz yaşadınız: duyusal haz, cinsel haz veya güzel bir günbatımını seyretmenin ya da harika bir ağacın şekline, diriliğine ve yüceliğine bakmanın verdiği haz. Bütün bu hazları kaydediyorsunuz, öyle değil mi? Günbatımını gördüğünüzde onu beyninize kaydediyorsunuz. Onu gördüğünüz anda yaşadığınız deneyimin tekrarlanması isteği sizde henüz uyanmamıştır, sadece onu yaşıyorsunuzdur. Bir an geçtikten sonra "Ne kadar güzeldi; onu tekrar yaşamak istiyorum" dersiniz. Onu tekrar yaşama arzusu hazzın başlangıcıdır. Size keyif vermiş bir olayın tekrarlanması arzusu ve çabası, onu bir daha yaşama isteği haz, yani düşüncedir. Demek ki günbatımını seyretmek, sonra onu düşünmek ve onun tekrarlanmasını istemek hazdır, öyle değil mi? Cinsel haz yaşarken de bunu yaparsınız: Tekrarlamak, imge, onun hakkında düşünmek ve onu tekrar istemek. Öyleyse düşünce, düşünmek hem korkuyu hem de hazzı besler. Düşünce korkuya ve hazza süreklilik kazandırır. Fakat eğer dün ya da iki yıl önce fiziksel bir acı yaşamış ve onu orada bitirip kaydetmemişseniz, o zaman acıyı düşünmenin kazandırdığı bir süreklilik söz konusu olmaz. Bu konuya gireceğim.

Lütfen söyleyeceklerimi iyi dinleyin, çünkü gördüğünüz gibi beyler, bizler sırf hayvan değiliz, insanız. Akıllıca yaşamalıyız. Bizler korku, endişe, suçluluk duygusu ve başarısızlık hissi içinde değil, harikulâde güzel bir hayat yaşamalıyız. Korkuyu biliyorsunuz: Karanlık korkusu, ölüm korkusu, para kaybetme korkusu, büyük bir kişi olamama korkusu; bir sürü korku türü var, ama hepsi de farklı yollarla ifade edilen aynı korkudur. Düşünce korkuyu ve hazzı besler, sürdürür, daimi kılar. Dünyada bunca harika şeyler –teknoloji, mükem-

mel ilaçlar, bilim– yaratmış olan düşünce korkunun ve hazzın varlığını sürdürür. Öyleyse şu soruyu sormalıyız: Düşünce sona erdirilebilir mi? Nedir düşünce? Nerede düşünce eksiksiz, tam, mantıklı, makul işlemeli ve nerede düşünce bütünüyle sessiz kalmalıdır? Düşünce hafızanın tepkisidir. Anılar, bilgi ve deneyim beyinde depolanır ve düşünce olarak tepki verir. Hafıza, zekâ, bilgi aya giden roketi icat etmiş, en harika teknolojik araçları bulmuştur: atom bombası, uçak ve sıra dışı şeyler. Ne var ki aynı düşünce korkuya süreklilik katar ve aynı düşünce hazzı arar. Bu haz da korkuya dönüşür. Sorunu fark ediyor musunuz? Mantıklı, nesnel, sağduyulu, makul ve sağlıklı yaşamak için düşünceye ihtiyacınız var, ama aynı düşüncenin korkuyla birlikte yürüdüğünü görüyorsunuz. İnsan fiziksel ya da psikolojik bir acıyı deneyimlerken, neden düşünce araya girip o acıya süreklilik kazandırıyor? Siz de aynı soruyu soruyor musunuz?

İngilizce konuşabilmek için benim büyük miktarda bilgiye, İngilizceyle ilgili şeyler ezberlemeye ihtiyacım var; düşünce bir şeyi iletmek için sözcükleri kullanır. Düşünce bilgiyi bunun için kullanır ve ayrıca korkuyu besleyen bilgiyi de kullanır. Dünkü acının bilgisi var ve aynı zamanda dünkü hazzın bilgisi de var. Niçin düşünce birinden, korkudan kaçarken diğerine, hazza tutunuyor? Sorulardan biri bu. Niçin düşünce bir deneyim yaşanırken araya giriyor? Diyelim ben günbatımını seyrediyorum ve o an düşünce diye bir şey yoktur; ben sadece ışığın güzelliğine bakıyorumdur. Sonra düşünce ortaya çıkıp "Bunun yarın tekrarlanmasını istiyorum" der ki bu, deneyim olarak bilgidir, onun yarın tekrarlanmasını istemek bakımından da hazdır. Diyelim bir acı çektim; o acıyı hatırlamak bilgidir ve bu bilgiye göre veya bu bilgiye bağlı olarak düşünce "Onu istemiyorum" der. Düşünce her zaman bunu yapmakta, korku ile haz arasında işlemektedir. Ve düşünce onların her ikisinden de sorumludur.

Bu konuda umarım sizi sıkmıyorumdur. Bu sizin hayatınız, dostlarım. Bu hayatta sevgi yok. Haz sevgi değildir. Haz arzu ya da sevgi değildir.

Demek ki evinizin yolunu bulmak, bir dili konuşmak, icat etmek vb. gibi şeyler için bilgi gereklidir. Bilgi zorunludur ve dünkü acının bilgisi korkuyu besler. Öyleyse düşünce olmayınca neyin harekete geçeceğini konuşmacının bilgileriyle değil de kendi başınıza keşfetmelisiniz. Konuşmanın başında hayatlarımıza bakacağımızı, gözlem, inceleme, araştırma, sorgulama yapacağımızı, asla kaçış aramayacağımızı söylemiştik. Hayatınıza bakıp değişim imkânını sorgulamak zorundasınız. Orada oturup dinliyorsunuz, kaçış yok. Hayatınızla yüzleşiyorsunuz ve bu iki ilkeyi keşfediyorsunuz: korku ve haz. Bunları keşfediyorsunuz. Bunları size konuşmacı anlatmıyor; siz kendiniz buluyorsunuz. Ve biz sorunu paylaşırken, siz de korkunun doğasını ve hazzın doğasını kavrıyorsunuz. "Hazzı yaşamamalıyım", "Korkuya kapılmamalıyım" demiyorsunuz. Biz korkuyu ve hazzı irdeliyor, anlamaya çalışıyoruz. Korkmamanız veya haz almamanız gerektiğini söylemiyoruz. Eğer bir şeyi anlarsanız o şeyden kurtulursunuz; o şeyi de ancak ona bakarak, onu araştırarak, onu öğrenerek anlayabilirsiniz. Nitekim bizler de hem korkuyu hem hazzı birlikte öğreniyoruz.

Ta başından buraya kadar takip etmişseniz, bütün bunları gözlemlemişseniz, bütün bu sorun konusunda zihniniz çok hassas, çok uyanık, çok bilinçli bir hale gelmiştir. Korku denilen büyük meseleye girebilir, ona hemen göz atabilir, onu derhal anlayabilirsiniz, analiz yoluyla değil de hemen görerek. Ve bunu gözlemlediğinizde öğrenen ve dolayısıyla aklını toplamış bir zihne sahip olduğunuzu fark edersiniz, çünkü o daha önce kaçtığı soruna karşı artık duyarlı hale gelmiştir. Şimdi siz korku ve haz sorunsalına karşı duyarlısınız; dolayısıyla onu öğreniyorsunuz. Korkuyu ve hazzı öğrenen zihin onu daha önce öğrenmiş değildir, şimdi öğrenmektedir.

Dinleyin, kulak verin. Bu hususu size canı gönülden iletmek istiyorum. Bu sayede yaşayan ve artık hiç korkmayan insanlar olarak buradan ayrılacaksınız. Gördüğünüz üzere, bir şeyi öğrenirken onu önceden bilmiyorsunuzdur, onunla yeni karşılaşıyorsunuzdur. Zihniniz boş; bilmiyorsunuz. Dili ancak ona dair bilgi toplarken öğrenirsiniz, ama bilmeden işe başlarsınız. Şimdi siz korkuyu, hazzı bildiğinizi sanıyorsunuz, ama aslında bilmiyorsunuz, şimdi öğreniyorsunuz. Öğrenen bir zihin zeki bir zihindir. Fakat "Ben öğrendim, korkuyu biliyorum" diyen bir zihin zeki değildir. "Ah, sen biliyorsun, bana onu anlat. Sen benim gurumsun; seni takip edeceğim" diyen bir zihin aptal bir zihindir. O öğrenemez; ölü bir zihin, nevrotik bir zihindir o. Öte yandan öğrenen bir zihin "Ben bilmiyorum; korkuyu ilk kez gözlemleyeceğim; bağlanmaya ilk kez bakacağım; gerçek hazzın ne olduğunu ilk kez keşfedeceğim" der. Bunları bir alışkanlık olarak kabullenmişsem asla öğrenemem. Aksine korkuya giderek daha fazla saplanırım, giderek daha fazla körelirim, aptallaşırım.

Öğrenirken zihniniz uyanıktır. Uyanık bir zihin zeki bir zihindir ve bu zekâ size bilgiyi ne zaman kullanacağınızı ve ne zaman kullanmayacağınızı söyler. Bütün bunların hakikatini kendi başınıza keşfetmelisiniz. Hakikat ikinci el değildir; bir guru, bir kitap aracılığıyla ona ulaşamazsınız. Onu öğrenmek zorundasınız. Ve siz öğrenmenin güzelliğini bilmiyorsunuz. Hakikatin ne olduğunu bilmiyorsunuz. Sahiden bilmiyorsunuz; dolayısıyla onu öğrenmelisiniz. Ve onu öğrenmek için keşfetme tutkusuna, yoğunluğuna sahip olmanız gerek. Öğrenen bir zihin zeki bir zihindir; bu zihin tekrarlamaz ve alışkanlığa saplanıp kalmaz. Öğrenmek beraberinde zekâyı getirir, zekâya sahip olduğunuzda birinci sınıf mühendis veya birinci sınıf bilim insanı olursunuz. Eğer gerçekten öğreniyorsanız –benden değil elbette–, o zaman hiçbir kitabın size veremeyeceği olağanüstü nitelikte bir zekâya sahip olursunuz.

Şimdi sevginin ne olduğunu birlikte öğreniyoruz, çünkü siz onun ne olduğunu bilmiyorsunuz. *Sevgi* sözcüğünü kullandınız, onu tekrarlayıp durdunuz ve ona çeşitli anlamlar yüklediniz; sevgi ilahidir, sevgi kutsaldır, sevgi dünyevi değildir. Ona birçok sözcük atfettiniz ve onu anladığınızı sandınız. Sevginin ne olduğunu biliyor musunuz? Sahiden biliyor musunuz? Eğer ikiyüzlü değil de gerçekten dürüstseniz şöyle dersiniz: "Sahiden bilmiyorum. Kıskançlığın ne olduğunu biliyorum; sevgi adını verdiğim cinsel hazzın ne olduğunu biliyorum; sevgi uğruna çekilen onca acıyı biliyorum sadece." Fakat sevginin doğasını, onun güzelliğini, hakikatini gerçekte bilmiyorsunuz, öyle değil mi? Öyleyse gelin sevgiyi keşfedelim; öğrenelim. Öğrenirken, hangi yaşta olursanız olun, eskimiş, körelmiş, bozulmuş değil de taze bir zihne sahipsinizdir. İşte bu yüzden gelenek ölümcül bir şeydir. Gelenek öğrenmenizi engeller.

Peki, sevgi nedir? Sevgi hakkında bir fikir oluşturmayın, bir şablon edinmeyin; aksi halde öğrenmeyi zaten durdurmuş olursunuz. Şimdi biz keşfedeceğiz. "Sevginin ne anlama geldiğini sözlü olarak öğrendim" demeden keşfetmelisiniz; çünkü öbür türlüsü sevgi değildir. Keşfetme hevesi içinizi tutuşturmalı. O halde sevgi nedir? Haz mıdır, arzu mudur, düşüncenin ürünü müdür, Tanrıyı sevmek ve insandan nefret etmek midir? Sizin yaptığınız tam da bu, değil mi? Tanrıyı seviyorsunuz ama hemcinslerinizden hoşlanmıyorsunuz. Siyasetçileri seviyorsunuz, ah, belki de siyasetçilerden çok patronunuzu, karınızı seviyorsunuz. Karınızı sahiden seviyor musunuz? Bunun anlamı nedir? Bir şeyi sevdiğinizde ona ilgi gösterirsiniz. Çocuklarınızı seviyor musunuz? Bunun anlamı nedir? Sadece küçük bebekken değil, büyüdüklerinde de çocuklara bakıyorsunuz; onların doğru bir eğitim alması gerektiğini biliyorsunuz. Onları sevdiğinizde, sadece güvenceli bir iş bulmalarıyla, evlenmeleriyle ve nesli devam ettirmek için yuva kurmalarıyla ilgilenmeniz yetmez. Sizin nesliniz nasıl? Ne ürettiniz? Bu dünyayı ne hale getirdiniz?

Sevgi kıskançlık değildir, öyle değil mi? Hırslı bir insan sevginin ne anlama geldiğini asla bilemez, bilebilir mi? Saldırgan bir insan bilebilir mi? Şiddete eğilimli bir insan sevginin ne olduğunu anlayabilir mi? Nitekim sizler şiddete eğilimli, saldırgan, hırslı ve rekabetçisiniz. Bu apaçık bir gerçek, öyle değil mi? O halde sizin sevgi dediğiniz şey hazdır. Ve ailenize katlanamıyorsunuz. Hayır mı diyorsunuz? Ailenizi sevdiğinizi söylüyorsunuz. Birisini sevmenin ne anlama geldiğini biliyor musunuz? Sevgi bölünmenin olmaması demektir. Aileniz sıkıcı, dışlayıcı, çürümüş bir yapı, çünkü o yapı, kendi dışında kalan herkese aykırı düşüyor. Hırslıysanız, iş hayatında dolandırıcılık yapıyorsanız, daha büyük mevkilere gelmek istiyorsanız, büyük adam olmaya oynuyorsanız, karınızı veya çocuklarınızı sevebilir misiniz? Şiddete eğilimliyseniz, sevebilir misiniz?

Sevginin ne olduğunu keşfetmek için ona tersten yaklaşın. Tersten yaklaşmak demek hırslı olmamak demektir. Bunu düşünün. Eğer hırslı olmazsanız, bu dünya sizi yok eder diyorsunuz. Bu dünya tarafından yok edilmek. Bu, aptal, gaddar, ahlaksız bir dünyadır. Eğer gerçekten güzelliği, sevginin gerçek vasfını keşfetmek istiyorsanız, insanın ürettiği tüm erdemleri reddetmelisiniz. Sizin ürettiğiniz şeyler hırs, açgözlülük, kıskançlık, rekabet, küçük sefil benliğinize ve küçük ailenize tutunmak. Sizin aileniz sizsiniz, bu nedenle ailenizi seviyorsunuz. Kendinizi ailenizle özdeşleştiriyorsunuz; bu da demek oluyor ki siz ailenizi değil kendinizi, çocuklarınızı değil kendinizi seviyorsunuz. Eğer sahiden çocuklarınızı seviyor olsaydınız dünya yarın farklı bir yer olurdu. Savaş çıkarmazdınız beyler.

Öyleyse sevginin ne olduğunu keşfetmek için sevgi olmayan şeye karşı çıkmalısınız. Çıkmıyorsunuz değil mi? Çıkacak mısınız? Karşı çıkmanın dışında her şeyi yapıyorsunuz. Tapınaklara gidiyorsunuz, gurulara gidiyorsunuz, sayısız kutsal kitabı okuyorsunuz, mantraları tekrarlıyorsunuz, ken-

dinize oyunlar oynuyorsunuz ve Tanrı sevgisinden, guruya sadakatten, bütün o saçmalıklarından bahsediyorsunuz. Fakat sevginin ne anlama geldiğini keşfetmek için hiçbir şey yapmıyorsunuz.

Saldırgan olmanın ne anlama geldiğini kendi başınıza keşfedin. Aile içinde saldırgansınız, tahakkümcüsünüz, sahiplenmecisiniz. Çok kurnazca yapıyorsunuz bunları. Hepiniz oynadığınız oyunları biliyorsunuz. Demek ki sevgiyi değil de düşüncenin ürettiği şeyleri kalbinde taşıyan bir insan acımasız bir dünya inşa eder, ahlaksız bir toplum yaratır. Siz de bunu yaptınız. Öyleyse keşfetmek için şimdiye değin yaptığınız her şeyi ortadan kaldırmalısınız ama zamanla yavaş yavaş değil hemen. İşi zamana bırakmak sizin zihninizin oynadığı bir oyun; onun karmanız olduğunu söylüyorsunuz. Büyük ya da küçük oranda saldırganlığın ne feci bir şey olduğunu gerçekten anladığınızda, onu hemen bırakırsınız. Bu bırakışta büyük bir güzellik vardır.

Ayrıca ölümün anlamını da keşfetmeliyiz. Ölüm hakkında hiçbir şey bilmiyorsunuz değil mi? Ölümü gördünüz; ölen insanları, mezara taşınan naaşları gördünüz, ama ölümün ne demek olduğunu bilmiyorsunuz, değil mi? Ölüme ilişkin teorileriniz var, ölüme dair inançlarınız var; ölümden sonraki yaşama, reenkarnasyona inanıyorsunuz. Ona inanıyor musunuz?

DİNLEYİCİLER: İnanıyoruz.

KRISHNAMURTI: Reenkarnasyonun ne anlama geldiğini biliyor musunuz? Sessizce dinleyin. Sen gelecek yaşamda yeniden doğacak, direleceksin. Peki, "sen" nesin? "Sen"in yeniden doğacağını varsayıyorsun ve "sen" buna inanıyorsun. "Sen" nesin? Banka hesabı, ev, iş, anılar, çekişmeler, endişeler, acı, korku, bütün bunlar sen değil misin? Bütün bunların sen olduğunu inkâr ediyor musun yoksa "ben" bunlardan

çok daha fazlasıyım mı diyorsun? Eğer "ben" mobilya, bedenim, ailem, işim değil de çok daha üstün bir şeydir diyorsan, bunu diyen kim? Hem çok daha üstün bir şeyin olduğunu nereden biliyorsun? Bundan çok daha üstün bir şey olduğunu söyleyen yine düşüncedir. Bunu söyleyen düşünce değil midir? Çok daha üstün olan, üst-benlik, Atman, bütün bunlar yine de zaman alanı içindedir, öyle değil mi? Çünkü o yine düşünce alanı içindedir. Ve düşünce sizsiniz, aileniz, banka hesabınız, ailenize, ulusunuza, kitaplarınıza, işlerinize, doymayan arzularınıza bağlılığınızdır. Siz bütün bunlarsınız ve "Ben öldüğümde bütün bu zırvalıklar gelecek yaşamda geri gelip yeniden doğacak" diyorsunuz. Eğer gelecek yaşamda yeniden doğacağınıza o küçük sığ zihninizle değil de kalbinizle gerçekten inansaydınız, bugün dolu dolu yaşardınız, çünkü bugün yaptıklarınızın bedelini gelecek yaşamda ödeyeceksiniz. Siz aslında hiçbir şeye inanmıyorsunuz; tavır ve davranışlarınız, ailenizi "sevme" tarzınız her şeyinizin lafta olduğunu gösteriyor.

Demek ki siz ölüm hakkında hiçbir şey bilmiyorsunuz; onun güzel mi yoksa çirkin, fena bir şey mi olduğunu, öldüğünüzde her şeyin sona erip ermediğini bilmiyorsunuz, öyle değil mi? Öldüğünüzde, banka hesabınızı kaybedeceksiniz; hesabınız hâlâ kapanmamış olsa bile paranızı çekemeyeceksiniz. Çoğu insan son anına kadar hesabını korumak ister; bu oldukça komik, değil mi? Demek ki ölüm hakkında aslında hiçbir şey bilmiyorsunuz. Öyleyse gelin ölümü öğrenelim, öğrenelim mi? Öğrenmek konuşmacının sözlerini tekrarlamak değildir, çünkü konuşmacının sözlerini tekrarlamanın hiçbir anlam ifade etmediğini göreceksiniz.

Elbette fiziksel organizma ölür. Bilim insanları onun ömrünü elli yıl uzatabilirler ama en nihayetinde o ölür, çünkü sürekli kullanılıp yıpratılmaktadır. Büyük gerilimler, baskılar altındadır. İçkiler, uyuşturucu maddeler, hatalı beslenme, çekişme ve kavgalar yüzünden hasar görmüş, hor kullanılmıştır.

Bütün bunlar bedende gerilime yol açar: kalp krizleri ve hastalıklar. Beden ölür. Peki, başka neler ölür? Bedenle birlikte başka neler ölür? Mobilyalarınız, bilgileriniz, bütün umutlarınız, umutsuzluklarınız, tatminleriniz, bunlar da ölecek mi? Öyleyse ölüm nedir? Lütfen öğrenin. Birlikte öğreneceğiz. Ölümün anlamını keşfetmek için ölmelisiniz, öyle değil mi? Hırslarınızla birlikte siz de ölmelisiniz, hırsınıza, güç, mevki ve itibar isteğinize, alışkanlıklarınıza, geleneklerinize karşı bir ölü gibi tepkisiz kalmalısınız. Tartışmayın; ölüm meleğiyle tartışamazsınız. "Kitabımı henüz bitiremedim bana birkaç gün daha ver" veya "Yeni bir çocuk istiyorum" diyemezsiniz ölüm meleğine. Tartışamazsınız, öyleyse tartışmayın. Gerekçe üretmeyin; "Bu olmalı" demeyin. Sadece vazgeçin. Her şeye –kibrinize, emellerinize, kendinize ilişkin imgelerinize, gurunuza ve eşinize– karşı bir ölü gibi tamamen tepkisiz kalın. Bunlara son verin. O zaman ölmenin ne anlama geldiğini anlarsınız, o zaman geçmişe karşı ölü gibi tepkisiz kalan zihni tanırsınız. Ancak her gün her şeye karşı ölü gibi duran bir zihin zamanın ötesini öğrenebilir.

Beni dinlediniz beyler. Dinlediniz ve dolayısıyla korkunun ve hazzın ne olduğunu öğrendiniz. Ve eğer bu ikisini öğrenmişseniz sevginin de ne olduğunu öğrenmişsiniz demektir. Nitekim sevgi, içinde bölünme, yani parçalanma barındırmayan zihnin –zihin beyin, kalp, tüm varlık demektir– niteliğidir. Öyleyse bunu yaptığınızda muhteşem bir zihne, duru bir kalbe sahip olursunuz. Bugün öğrendiğiniz her şeyi yeniden öğrenin ve öğrendiklerinize karşı bir ölü gibi kayıtsız kalın. Burada öğrendiğiniz şeyler karşısında ölü gibi tepkisiz kalın. Böyle yaparsanız yarın sabah yepyeni ve dinç bir insan olarak uyanırsınız; aksi halde bugünün tüm yükünü yarına taşır, korkuya süreklilik kazandırırsınız. Öyleyse her gün ölün, o zaman hayatın, hakikatin güzelliğini öğreneceksiniz. O zaman kendiniz öğrendiğiniz için kimseden bir şey öğrenmek zorunda kalmayacaksınız.

14

DÜNYAYI ELİNİZDE, DENİZİ AVUCUNUZDA TUTABİLİR MİSİNİZ?

Hayatın çeşitli sorunlarına değindik ve bu sorunlar hakkında konuşurken, en azından içinizden bazılarının sadece kendi içsel ve şahsi sorunlarını değil, ayrıca dünyevi sorunları da nasıl gözlemleyeceğini öğrendiğini umuyorum. Şimdi birlikte bir meseleyi ele alacağız. Eğer bu meseleyi sahiden derinden kavrarsak, pek çok sorunu da ortaya koyup hem içsel psikolojik bir değişimi hem de dışsal bir değişimi başlatabiliriz. Ayrıca salt sözel veya duyusal olmayan bir algıyı, bir görüşü de ortaya çıkarabiliriz.

Meditasyon hakkında konuşacağımızı söylemiştik. Bu sözcük, *sevgi* ve *disiplin* sözcükleri gibi çeşitli anlamlar yüklenmiş bir sözcüktür. Hepiniz meditasyonun neyi içerdiğini sözlere dayanarak anlıyorsunuz. Bazılarınız onu pratiğe dökmüş olabilir; bazılarınız muhtemelen bir sistemi, bir yöntemi, bir disiplini günbegün takip etmiş ve dolayısıyla meditasyon sözcüğünün içeriğini, anlamını az çok biliyor olabilir. Onun hakkında her şeyi biliyor gözükmeniz oldukça talihsiz bir durum. Böyle gözükmemenizi isterdim, çün-

kü o zaman meditasyonun ne olduğunu birlikte araştırabilir ve onun sonuçlarını kendi başımıza keşfedebilirdik. Fakat zaten biliyorsanız, söylenecek daha fazla söz yoktur. Ne var ki meditasyonun ne olduğunu sahiden bildiğinizden çok şüpheliyim. Size neler yapmanız gerektiği söylenmiş; ne yazık ki değişik sistemleri takip etmişsiniz, dolayısıyla zihniniz bu olağanüstü meseleyi gözlemleme, araştırma özgürlüğüne hiç sahip olamamış. Zihninizi ve kalbinizi başka insanların deneyimleriyle, başka insanların yargılarıyla, başka insanların yorumlarıyla doldurmuşsunuz.

Diğer her şeyde olduğu gibi bu meselede de başkalarının söylediklerini kabulleniyoruz, çünkü kendimiz bilmiyoruz. Kararsızız, mutsuzuz, kafamız karışık ve bu durumda bir başkası gelip bize şunları şunları yaparsan, meditasyon yaparsan, gözlerini kapatıp belirli bir şekilde nefes alıp verirsen huzurlu bir zihne sahip olursun diyor. Bütün bunları kabul ederek meditasyonu kendi başımıza araştırma, keşfetme özgürlüğümüzü yitiriyoruz. Nitekim meditasyonun herhangi bir sistemle hiçbir ilgisi yoktur, herhangi bir iradenin hareketiyle hiçbir ilgisi yoktur. Ayrıca meditasyonun herhangi bir itaatle kesinlikle bir ilgisi yoktur, çünkü yöntem, sistem sizi belirli bir çıkarıma ya da duruma sevk eden bir pratiği gerektirir. Sistem veya yöntem belli bir basmakalıbı mekanik şekilde uygulamayı, onu tekrar tekrar yinelemeyi, bu sayede gurularınızın, öğretmenlerinizin, kitapların size söylediklerini deneyimlemeyi ummayı ima eder. Bir şeyi defalarca tekrarladığınızda, sadece mekanik ve duyarsız hale gelmekle kalmazsınız, aynı zamanda dikkatle bakarsanız zihninizin köreldiğini de fark edebilirsiniz. Bu apaçık, akla yatkın, mantıklı bir olgudur, buna rağmen siz bir yönteme sahip olmakta ısrar ediyorsunuz. Daima nasıl diye soruyorsunuz. Nasıl meditasyon yapacağım? Oldukça derin bir şey hakkında yapabildiğiniz en kolay şeylerden biri bir başkasından şunu istemenizdir: "Ne yapacağımı bana söy-

le; dünyayı elimde nasıl tutacağımı bana anlat; denizi veya havayı avucumda nasıl tutacağımı bana açıkla."

Eğer gözlemlerseniz, hepinizin yöntem yoluyla bir şeyi deneyimlemek istediğinizi görürsünüz. Yöntem sadece uyum sağlamayı, başarıyı hesaplamayı değil, aynı zamanda sabit bir noktaya giden yolu veya sistemi de ima eder, öyle değil mi? Hakikati deneyimlediklerini söyleyenlerin veya guruların bunu belli bir sistem veya yöntemle yaptıklarını sanıyorsunuz. Onlara göre hakikat sabit bir şeydir; orada durmaktadır ve sizin yapmanız gereken tek şey pratiktir. Bu düşünce hiçbir anlam taşımayan son derece mantıksız, saçma bir düşüncedir, çünkü kendi hayatınıza bakarsanız, hiçbir şeyin durağan, kalıcı olmadığını görürsünüz. Karınızla, çocuklarınızla, komşunuzla, toplumunuzla kalıcı bir ilişki içinde olabilirsiniz, ama kalıcı bir şeye sahip olamazsınız. Aynı şekilde, banka hesabınız bile kalıcı değildir. Hiçbir ilişki kalıcı değildir. Her şey akış içinde, devinim halindedir. Bunu bilinçli veya bilinçsiz olarak kavrayan sizler kalıcı bir şey, tutunabileceğiniz ve "hakikat", "Tanrı" veya dileğinize göre başka adlar verebileceğiniz bir şey istiyorsunuz.

Öyleyse hakikatin, gerçekliğin sabit bir yeri olmadığı olgusunu, gerçeğini görmeli, anlamalısınız. O haritası çıkarılmamış bir denize benzer; onun içinde kendinize bir yol –kendi yolunuzu veya başkalarının yolunu değil– bulmalı, keşfetmelisiniz. Gerçekliğe giden bir yol bulmak için zaman gerekir. Buradan oraya ulaşmak zaman gerektirir, günlerce yolculuk etmeyi, mesafe kat etmeyi gerektirir ve bu zaman aralığı içinde başka faktörler devreye girer. Bu nedenle "Bir şey üzerine yoğunlaşıp onu düşünelim ve başka her şeyi reddedelim, her şeyi tek bir faktöre bağlı kılalım" dersiniz. Mekanik sistemlerin mevcut halinize nasıl da duyarsız kaldığını, onu nasıl baskı altına aldığını, ona nasıl direniş gösterdiğini ve onu olması gerektiğini düşündüğünüz hali almaya nasıl zorladığını gözlemleyebilirsiniz. Dolayısıyla, çatışma çıkar.

Demek ki bir sistem yoluyla meditasyon yapmak bitmeyen bir çatışma, kavga sürecidir. Kontrol etmek istiyorsunuz, bastırmak istiyorsunuz; kendinizi disiplin altına alıp, sessiz sakin oturarak, doğru nefes alıp vermeye, fantastik şeyler yapmaya zorluyorsunuz, böylece hakkında hiçbir şey bilmediğiniz bir şeye eninde sonunda ulaşmayı umuyorsunuz. Dolayısıyla aklı başında bir kişi idea, kavram, sistem fikrini toptan reddeder, çünkü onlar insanı hiçbir yere götürmez.

Ayrıca sizler hakikati deneyimleyebileceğiniz, aydınlanmaya ulaşabileceğiniz, gerçekliği bulabileceğiniz fikrine sahipsiniz. Gurularınızın, meditasyonun nasıl yapılacağını size öğreten kimselerin hakikati yaşadıklarını söylediklerini duymadınız mı? Geçen gün biri yanıma gelip "Ben gerçekliği deneyimledim. Hakikatin ne olduğunu biliyorum" demişti. Bu söyleyebileceğiniz en aptalca laftır. Birisi bir şeyi bildiğini söylediğinde, neyi biliyordur? Bildiğimi söylediğimde, zaten bitmiş bir şeyi bildiğimi söylüyorumdur. Ancak geçip gitmiş, geçmişte kalmış bir şeyi bilebilirim; bu da benim geçmişte yaşadığım anlamına gelir. Lütfen bunu kendinizde gözlemleyin. Kendi hayatınıza bakarsanız, bunu görebilirsiniz. "Seni biliyorum" dediğinizde, yalnızca o kişiye dair edindiğiniz imgeyi biliyorsunuzdur ve o imge geçmiştir. Hakikati bildiğini söyleyen herkes onu bilmiyordur. Ölmüş, bitmiş, geçmiş bir şeyi biliyordur.

Çoğu insan olağanüstü bir hali deneyimlediğini söyler. *Deneyim* (experience) sözcüğünü hiç incelediniz mi? Bu sözcük "bitirmek" anlamına gelir. Bir şeyi bitirirseniz, o şey yok olur, ama eğer bir hareketi bitirmez, tamamlamazsanız, o hareket zihninizde kaydedilip anıya dönüşür. O zaman, deneyimlediğiniz şey geçmişten başkası olmaz. Bakın, öfke, seks, şiddet gibi bir şeyi fiilen deneyimlerken, deneyim anında deneyimleyen yoktur. Bunu hiç fark ettiniz mi? Büyük öfke ya da kıskançlık anlarında "ben", "sen", deneyimleyen ortalıkta görünmez. Ancak biraz sonra deneyimleyen ortaya çıkıp "Öfkelendim" der.

Dolayısıyla, biliyorum diyenler aslında bir şey bilmezler. Gerçekliği deneyimlediğini söyleyenler onu deneyimlememişlerdir. Zira deneyimlemek demek, sadece bitirmek demek değil, aynı zamanda tanıyabileceğiniz bir şeyi deneyimlemektir, aksi halde onu deneyimleyemezsiniz. Eğer sizi önceden tanımıyor olsaydım –ki tanımak bir deneyimdir– kim olduğunuzu çıkaramazdım. Öyleyse *deneyim* (experience) sözcüğü tanımayı gerektirir. Bir şeyi tanımak da o şeyi zaten biliyor olmayı gerektirir. Zaten bildiğiniz bir şey gerçek değildir. Öyleyse bütün sistemleri bir kenara atmalısınız. Deneyimlediğini veya bildiğini söyleyen kimselere dikkat edin; onların tuzağına yakalanmayın. Onlar bu yolla sizi sömürürler.

Ayrıca size konsantre olmanızı, konsantrasyonu öğrenmeniz gerektiğini söylediler. Konsantrasyonun ne anlama geldiğini hiç araştırdınız mı? Bunda bir irade eylemi, diğer tüm düşüncelere direnç göstermek, enerjinizi, düşüncenizi bir şeye, bir cümleye, bir sözcüğe veya bir deyime odaklamak söz konusudur. Mantra adını verdiğiniz bir sözcüğü tekrarlayıp durursunuz. Konsantrasyon direnmek demektir. Araya sızan diğer tüm düşüncelere direnç gösterirsiniz veya başıboş dolaşmasın diye düşünceyi kontrol edersiniz. Öyleyse konsantrasyon bir tür duvar, direnç ve bastırmadır. Özgür bir zihne; canlı, enerjiyle dolu bir zihne ihtiyacınız var ve sürekli çatışma içindeki bir zihin enerjiyi boşa harcar. Oysa sizin enerjiye ihtiyacınız var. Ofisinize gitmek için, yaptığınız her şey için enerjiye ihtiyacınız var. Gözde sisteminizi bir kenara atarsanız, konsantrasyonun salt direnç ve dolayısıyla biteviye bir çatışma ve enerji israfı olduğunu görüp anlayabilirsiniz. O zaman meditasyon hali içindeki bir zihin için gerekenin ne olduğunu kendi başınıza keşfedebilirsiniz.

Şimdi birlikte ilerleyelim. Birlikte meditasyon yapmıyoruz. O numaralardan biri de budur: grup meditasyonu. Birçok insan bir araya gelir, gözlerini kapar ve bir şey üzerine

yoğunlaşmaya çalışır. Biz birlikte meditasyon yapmıyoruz, meditasyonun ne olduğunu birlikte araştırıyoruz, çünkü onun ne anlama geldiğini bilmiyorsunuz. Sadece başka insanların söylediklerini biliyorsunuz. Konuşmacı da dahil başka insanların söylediklerine hiç güvenmeyin, çünkü siz kolayca ikna olabiliyorsunuz. Zaten ikna olmuşsunuz, çünkü harika olduğunu sandığınız bir şeyi deneyimlemeye heves ediyorsunuz. Öyleyse konuşmacıdan etkilenmeyin.

O halde gelin, meditasyonun niteliğine sahip bir zihnin özelliklerini keşfedelim. Sistemleri, yöntemleri, deneyimleme isteğini reddetmek gerektiğini belirtmiştik. *Deneyim* sözcüğünün anlamını ve onun ardındaki dürtüyü, yani hakkında kesinlikle hiçbir şey bilmediğiniz bir şeyi deneyimleme hevesini açıkladık. O halde onların hepsini bir kenara atın. Ayrıca yapılan bütün şu cambazlıklara da itibar etmeyin: nefes alıp vermek, dans etmek, duygusallaşıp hislenerek zihni köreltmek. Gelin birlikte meditasyon diye adlandırdığımız olgunun içeriğini ortaya çıkaralım. Onu keşfedeceksiniz, nasıl meditasyon yapılacağını öğrenmeyeceksiniz; bunun yerine tamamen özgür olan bir zihnin, yani irade direnç olduğundan hiç irade hareketi barındırmayan bir zihnin yapısını ve doğasını öğreneceksiniz.

Öyleyse başlayalım. Konuşmacıdan öğrenmiyorsunuz. Kendi kendinizin gurusu, öğretmeni, öğrencisisiniz, çünkü bizzat siz keşfetmelisiniz. Taklit etmemeli, herhangi bir otoriteye boyun eğmemeli, bizzat öğrenmelisiniz.

İlkin kendinizi tanımalısınız. Kendinizi anlamalısınız, çünkü aksi halde herhangi bir düşünce, herhangi bir yapı için mantıklı temele sahip olamazsınız. Kendinizi anlamazsanız, gerçekten var olsun veya olmasın, başka herhangi bir şeyi nasıl anlayabilirsiniz ki? Öyleyse yapılması gereken ilk şey kendini anlamak, olmak istediğiniz kişiyi değil de gerçekte olduğunuz kişiyi anlamak. Çirkinliği, vahşeti, şiddeti, açgözlülüğü, düşmanlığı, çok acı veren yalnızlığı, umutsuzluğu anla-

mak; siz bunlardan ibaretsiniz. Ve bu sorunu çözüp aşamadığınız için üst-benliği, Atman'ı öne sürüyorsunuz. Sizin oyunlarınızdan biri bu. Bu yüzden mevcut haliniz ile olmak istediğiniz veya Atman'ın öyle olmanızı istediği hal arasında çatışma çıkıyor. Demek ki siz oyun oynuyorsunuz. Bu kendinizi anlamanıza yardımcı olmaz.

Kendinizi anlamak için kendinize bakmalısınız. Bakmak zorundasınız. Eğer bir ağacı veya kuşu görmek istiyorsam, ona bakmak zorundayım. Kendime de bakmak zorundayım. Ne olduğumu bilmiyorum. Kendimi öğrenmeliyim, ama bir filozofa, bir psikoloğa, bir kitaba, bir rehbere veya guruya göre değil. İyilik adına bütün bunları bir kenara atalım; gelin kim olduğumuzu keşfedelim. Biz banka hesabıyız; kıskancız, hırslıyız, yozlaşmışız; ikiyüzlüyüz, bir şey deyip başka bir şey yapıyoruz; maskeler takıp yapmacık davranan riyakârlarız. Ve tüm bunlarda ıstırap, acı, endişe, gözyaşları, yalnızlık acısı var. İşte biz buyuz. Eğer bunu anlayıp aşamazsak, son derece güzel olan bir şeyi nasıl anlayabiliriz ki?

İnsanın kendini öğrenmesi çok zordur; çünkü sürekli devinim halindeyiz. Sürekli değişiyoruz; sürekli açgözlü, sürekli şiddete eğilimli, sürekli şehvetli değiliz. Sürekli bir değişim, hareket, canlılık var. İnsan canlı şeyleri öğrenmeli. Canlı şeyi öğrenmek için ona bakmalısınız, her an onu yeniden öğrenmelisiniz. Zorluğu fark ediyor musunuz? İnsan ölü değil canlı bir varlık olan kendisini öğrenmek için bu canlı şeyi gözlemlemelidir. Ve bir anda onun hakkında öğrendiğiniz şeyi arkanızda bırakarak sonraki ana geçmelisiniz, böylece canlı varlığı her defasında yeniden öğrenirsiniz. O sizin öğrendiğiniz şey değildir ve bu bilgiden yola çıkarak o canlı varlığı gözlemleyin. Eğer bunu yaparsanız, sahiden çok büyüleyici bir şey olduğunu fark edersiniz, çünkü o zaman zihniniz gereksiz bilgiye yer vermez, yalnızca vazgeçilmez teknolojik bilgiler içerir. Böylece zihniniz, sadece yüzeysel seviyede değil, daha derin seviyede de çok karmaşık bir varlık olan "ben"in devinimini izler.

Bilinçli olabilirsiniz; kendinizi yüzeysel olarak gözlemleyip her defasında yeniden öğrenebilirsiniz. Fakat zihninizin gizli odalarını, saklı güdüleri, karmaşık mirası nasıl öğreneceksiniz? Hepsi orada saklı duruyor. Onları nasıl öğreneceksiniz? Öğrenmek demek gizli arzuların bütün imalarını, işaretlerini ve hareketlerini analiz etmek değil, onları gün boyu gözlemlemek demektir. Onu izleyin; güdüleri, niyetleri, geleneği, mirası keşfetmeye açık olun. Biz ilerlerken bunu yapın, böylece bütün gün bunu yapıp akşam uykuya daldığınızda zihniniz tamamen dinginleşir. Rüya görmezsiniz, çünkü rüyalar günlük çatışmaların sembolik formdaki devamından başka bir şey değildir. Fakat eğer hayatın günlük devinimini, açgözlülüğünüzü, kıskançlığınızı, öfkenizi, bütün bunları anlamışsanız, zihninizden geçmişe dair her şeyi boşalttığınızı görürsünüz. Öyleyse insanın öz-bilgiye ihtiyacı var. Öğrendiğiniz şeyi uygulamayın, bunun yerine her zaman yeniden öğrenin. Yani öğrenmek şimdiki zamanın aktif olmasını gerektirir.

Ayrıca sizin disipline ihtiyacınız var. *Disiplin* sözcüğü "öğrenmek" demektir. Fakat bizim bu sözcükle yaptıklarımıza bir bakın. Bastırdık, kontrol ettik, uyum sağladık, taklit ettik ve biz bunlara disiplin adını verdik, bir asker gibi. Disiplini pratiğe indirgedik. Bütün guruların sahip olduğu bu tarz bir disiplinde özgürlük yoktur; çürüme ve bozulma vardır. Öte yandan insanın kendini öğrenmesi, öğrenmiş olmak değil de her zaman yeniden öğrenmek kendi düzenini getirir. Eğer tüm bu yaşam sürecini öğreniyorsam, tam da bu öğrenme kendi düzenini getirir. Onun erdemi düzendir. Erdemi zamanla geliştiremezsiniz. Öyleyse insanın kendini tanıması gerekir; iradenin eyleminin değil bu düzenin, yani disiplinin olması lazım. Bu konu üzerinde biraz daha duracağım.

İrade nedir? Onu hiç incelediniz mi? "Yapacağım, yapmayacağım; yapmalıyım, yapmamalıyım" dediğinizde bunun anlamı nedir? İrade olma isteğinin beyanı, kararı ve ifadesi-

dir. İradeli bir eylemde seçim vardır: "Bunu yapmayacağım, şu yapacağım." Lütfen bunu iyi takip edin, çünkü bütün bunları kendinizden öğrenmediğiniz sürece, sefil bir hayat yaşarsınız. Kendinizle kavga ederek kendinizden kaçabilirsiniz. Tek bildiğiniz bu iki şey: direnme ve kaçış. Direnme kavga etmek demektir. Kaçış ise tapınaklara, gurulara gitmek, uyuşturucu madde veya marijuana kullanmak, içki içmek, seks yapmak, bütün o kaçış oyunlarını oynamak demektir. Ve iradenin içinde bütün bunlar vardır.

İradenin eylemi ve hareketi olmadan insan günlük hayatını yaşayabilir mi? Yani içinde seçimin olmadığı bir hayatı; çünkü seçim yaptığınızda çelişkiye düşersiniz. Kafanız karışıksa seçim söz konusu olur, öyle değil mi? Ne yapacağınızı bilemediğiniz zaman, kafanız karışır ve bu karışıklıktan seçim doğar, seçimden de iradenin eylemi. Neden kafanız karışık? Çoğu insanın kafası karışık. Niçin? Çünkü gerçekte olanı kabul etmiyorsunuz. Olanı başka bir şeye dönüştürmeye çalışıyorsunuz; ve bunu yaptığınız anda çatışma çıkıyor ve bu çatışmadan karışıklık doğuyor. Öyleyse iradenin eylemi karışıklıktan doğar. Nitekim meditasyon da hiçbir irade eylemini taşımayan bir harekettir.

Eğer bütün bunları yapıyorsanız, o zaman yanılsama sorunu yaşıyorsunuz demektir. Beyin geçmişin sonucudur. Beynin yapısı, hücreler, binlerce yıl boyunca süregelmiş evrimin ürünüdür. Beyin hayatta kalmak için devasa miktarda bilgi toplamıştır. İşte onu ilgilendiren tek şey budur: Hayatta kalmak. Fiziksel yaşam mücadelesi nüfus patlaması ve ulusal ayrımlar yüzünden giderek daha zorlaşıyor. Ayrılığın olduğu yerde çatışma, savaş ve sefalet de olur. Güvence, güvenlik ve hayatta kalma arayışı içinde olan beyin sürekli bir şeyler dener. İnancı dener; milliyetçiliğe, aileye, banka hesabına, nevrotikliğe umut bağlar. Ve güvence bulamayınca, bir inançta, bir tanrıda, bir deneyimde kalıcılığa ulaşmayı umar. Sonra bir yanılsamanın güvence içerdiğini görür ve o yanıl-

sama son derece önem kazanır. İşte sizin yaptığınız budur. Milliyetçiliğiniz bir yanılsamadır. Tanrılarınız bir yanılsamadır; onları siz icat ettiniz. Gurularınızda, ahlak sistemlerinizde güvenlik yoktur.

Beyin mantıklı ve sağlıklı çalışmak için tam bir güvenliğe ihtiyaç duyar, bu güvenliği ister. Ayrıca beyin düşüncede güvenliğin bulunmadığını fark eder. Önceden düşüncede güvenliği aramıştır, çünkü düşünce beynin sahip olduğu tek araçtır. Düşünce hafızadır; düşünce geçmiştir, geçmişe verilen tepkidir. Düşünce özgür değildir; dağlar kadar eskidir, çünkü düşünce hafızanın tepkisidir. Öyleyse inançlarınızda, tanrılarınızda, siyasi sistemlerinizde, dinsel organizasyonlarınızda, idollerinizde, tapınaklarınızda, gurularınızda güvenlik yok, çünkü onların hepsi düşüncenin icadıdır. Bu gerçeği görün, sözleri, anlamı, tarifi ya da açıklamayı değil de gerçeği, hakikati görün. Öyleyse ne olup bitiyor? Zihin, beyin hücreleri yalnızca hayatta kalmayla ilgileniyor, başka bir şeyle, tanrılarla, yanılsamalarla değil. O zaman ruh yoktur, salt fiziksel yaşam mücadelesi vardır. Ve siz bunun hiç de ruhsal olmadığını söylersiniz; salt yaşam mücadelesi ruhsal değildir. Ruhsallığın bütün yanılsamalarıyla düşüncenin icadı olduğunu düşünürsünüz. O zaman beyin sadece fiziksel yaşam mücadelesiyle ilgilenir; beynin geri kalanı tamamen boştur. Bu da demektir ki beyin tamamen sessizdir, dingindir.

Bilinç mirastır. Bilinç zamanın sonucudur. Bilincin içeriği zaman, ıstırap, karmaşa, sefalettir. Ne var ki zekânın mirası yoktur. Başka bir şeyin değil de topyekûn yaşam mücadelesinin önemini görüyorsanız –zihin görüyorsa– o zaman zekisiniz demektir. Zekânız toplumu tamamen farklı şekilde organize eder. O zaman o toplumun ahlakı gerçek düzen olur.

Şimdi şu soruya geldik: Sessizlik nedir? Tamamen sessiz olan zihin nedir? Umarım sizinle iletişim kurabiliyoruzdur. Konuşmacı tek başına yolculuk yapmıyor, biz birlikte yolculuk yapıyoruz. Bunda sevgi, güzellik, iletişim, paylaşım var-

dır. O halde bütünüyle sessiz bir zihin nedir? Zira ancak tamamen sessiz bir zihin, çarpık olmayan bozulmamış bir zihin gözlem yapabilir. Çoğu insan bozulmuş durumda; güvence bulmak için kendilerini bozmuşlar. Nitekim başka bir bozulmaya dönüşen yanılsamada güvence bulmuşlardır, en azından böyle olduğunu umarlar. Bütün disiplinleri, yogaları, nefes alıştırmaları eziyetten ibarettir. "Saat altıda kalkmalıyım; bedenimi zorlamalıyım." Bedeninize, zihninize, kalbinize neler yaptınız? Bedeninizin zekâsını sildiniz. Bedenin kendi zekâsı vardır, ama siz haz arayışı içinde o zekâyı yok ettiniz.

Tamamen sessiz olan bir zihnin ne olduğunu soruyoruz. Ancak zihin, beyin büsbütün sessizse algılayabilir. Eğer ben sizin söylediğiniz şeyi anlamak istiyorsam tam bir sessizlik içinde dinlemeliyim. Bana "Seni seviyorum" dediğinizde sizi dinlemeliyim, öyle değil mi? Çelişkili hisler ve hareketlerle dolu olmayan bir kalple dinlemeliyim. Kalp dinlemeli. Dolayısıyla zihnin gözlem yapabilmesi için tamamen sessiz olması gerek. Bunun hakikatini görün, sessiz zihne nasıl sahip olacağınızı sormadan. Eğer zihni nasıl sessiz kılacağınızı sorarsanız, eskiden düştüğünüz tuzağa tekrar düşersiniz. Hem zaten zihninizi nasıl sessiz tutacağınızı size anlatan binlerce guru var. Fakat bir ağacı, güneş ışığını yansıtan bir bulutu, denizin üzerindeki yakamozu algılamak, sadece bu manzaraların güzelliğini görmek için zihniniz tamamen sessiz olmalıdır, öyle değil mi? Hayatınız açısından çok önemli birini dinlerken, onu gerçekten dinlemelisiniz, öyle değil mi? Patronunuzu çok ama çok dikkatli dinlersiniz, öyle değil mi? Ondan hoşlanmayabilirsiniz, ondan yakınabilirsiniz, ama ister istemez onu dinlemek zorundasınız, çünkü hayatınız, geçiminiz, paranız buna bağlı. Dolayısıyla o anda çok sessiz olursunuz.

Aynı şekilde duyusal ya da sözel olmayan bir şeyi görmek ve dinlemek için zihnin sessiz olması gerektiği gerçeğini dinleyin, gözlemleyin. Bu hakikattir, bu mantıktır, bu sağduyudur. Fakat inançlara sahip, geleneğe takılıp kalmış, kendisine

Hindu, Budist veya Farisi diyen bir insanın zihni sessiz değildir. Bir zihnin tamamen sessiz olması çok basittir, gerçekten basittir. Ancak bu haldeyken dünyanın güzelliğini, bir ağacın güzelliğini, bir kuşun veya bir yüzün güzelliğini algılayabilirsiniz. Ve güzellik olmadan hakikate asla erişemezsiniz, hakikatin ne olduğunu asla göremezsiniz.

Hayatınızda güzellik var mı? Güzelliğin ne anlama geldiğini biliyor musunuz? Mimaride, mekân tasarımında, resimde, zarif bir yüzde veya sarideki (Hintli kadınların geleneksel kıyafeti) güzellik değil de "ben"in hareketi olmadığı zaman, iradenin hareketi olmadığı zaman, zamanın devinimi olmadığı zaman ortaya çıkan güzellik. Dışarıya veya içeriye doğru uzanmada, hareket etmede güzellik yoktur. Ancak irade, "ben" yoksa güzellik ortaya çıkar. O zaman tutku varlık kazanır ve bu tutkuda büyük bir güzellik bulunur. Meditasyon yapan bir zihin sırf meditasyonla ilgilenir, meditasyoncuyla değil. Meditasyoncu gözlemcidir, sansürcüdür, düşünen ve deneyimleyen kişidir. Düşünen ve deneyimleyen kişi dışarıya uzanmakla, elde etmekle, başarmakla, deneyimlemekle ilgilenir. Oysa zamansız olan şey deneyimlenemez. Deneyim diye bir şey söz konusu değildir. Sadece adlandırılamayan o şey vardır.

Bakın beyler, zihin sessiz olduğunda beden çok dinginleşir; zihin sessiz olduğu için beden dinginleşir, bunun tersi geçerli değildir. Oysa siz bedeninizi dingin oturmaya zorluyorsunuz; sessizliğin garip güzelliğine ulaşmak için her türlü çabayı sarf ediyorsunuz. Bunu yapmayın, sadece gözlemleyin.

Bildiğiniz gibi, bunda çeşitli güçler vardır, durugörü, başkalarının düşüncelerini okumak gibi. Oysa bu yapılacak en iğrenç şeydir, birinin mahrem mektuplarını okumaya benzer. Çeşitli güçler var. Neden bahsettiğimi biliyorsunuz, öyle değil mi? Onlara *siddhiler* diyorsunuz, öyle değil mi? Biliyor musunuz, bütün bunlar gündüz vakti mum yakmaya benzer. Güneş batıp karanlık çökünce mum ve mum ışığı çok önem

kazanır. Fakat güneş, ışık, güzellik, aydınlık olduğunda bütün bu güçler, *siddhiler*, çakralar, kundalini mum ışığına benzer; hiçbir değerleri kalmaz. Bu ışığa sahip olduğunuzda başka bir şeye gerek kalmaz.

Sayın dinleyiciler, bir hususu iyi kavrayın. İyi, akıllı, mantıklı, işleyen bir zihne sahip olmalısınız, aptalca düşünmemelisiniz. Körelmiş bir zihin yüzyıllar boyu oturup nefes alıp verebilir, çeşitli çakralar üzerinde yoğunlaşabilir, kundalini ile oyalanabilir, ama zamansız olana, gerçek güzelliğe, hakikate ve sevgiye erişemez. Öyleyse bütün guruların ve kitapların sunduğu mum ışığını bir kenara atın ve hakikatini bizzat görüp sınamadığınız hiçbir sözcüğü tekrarlamayın. Başka insanların söylediklerini değil, kendi düşüncenizi sınayın, sorgulayın, onun hakikatini keşfedin. O zaman ikinci el insan olmazsınız.

SORU: Beyefendi, insan sahip olduğu muazzam enerjiyi nasıl kullanmalı?

KRISHNAMURTI: İnsan sahip olduğu muazzam enerjiyi nasıl kullanmalı? Soru bu, değil mi beyefendi? Siz onu çok güzel kullanıyorsunuz zaten, öyle değil mi? Birbirinizi öldürüyorsunuz, aldatıyorsunuz, enerjinizi hırs, açgözlülük, çatışma, şiddet, saldırganlık, bastırma, itaat için harcıyorsunuz. Siz bunu en güzel şekilde yapıyorsunuz zaten. Neden soruyorsunuz ki? Enerjinizi seksle, hazla, aya gitmekle, deniz altında yaşamakla, nefretle boşa harcamıyor musunuz? Yaptığınız şey bu değil mi? Bütün bunlar için bolca enerjiniz var ve hayatınızı kırk yıl işe giderek heba ediyorsunuz. Bunu bir düşünün. Bu soruyu neden soruyorsunuz ki? Sahip olduğunuz muazzam enerjiyi nasıl harcayacağınızı niçin soruyorsunuz? Cinsel enerji, zihinsel enerji, duygusal enerji, fiziksel enerji diye parçalayıp dağıttığımız bu çok büyük enerjiyi içimizde ve dışımızda savaşa yer vermeyecek bir yönde nasıl harekete geçireceğimizi kastetmiyor musunuz? Soru bu değil mi?

DİNLEYİCİ: Az çok.

KRISHNAMURTI: Az çok. Hangisi? Az mı çok mu?

SORU: Meditasyon nasıl yapılır?

KRISHNAMURTI: Beyefendi meditasyonun nasıl yapılacağını öğrenmek istiyor. Hayatı nasıl da bir trajediye dönüştürdük! Konuşmacı bir saat yirmi dakika boyunca meseleyi anlattıktan sonra siz şimdi çıkıp nasıl meditasyon yapılacağını öğrenmek istiyorsunuz. Çok kötü. İşte bizim hayatımız böyle; hiç dinlemiyoruz, hiç kendi kendimize keşfetmiyoruz, hiç araştırmıyoruz, sadece "Nasıl yaşayacağımı bana söyle" diyoruz. Hiç kimse size nasıl yaşayacağınızı söyleyemez. Eğer söyleyebilselerdi, siz de onlara göre yaşardınız.

Bu enerjinin çok büyük olduğunu biliyorsunuz. İnsanın enerjisi kozmik enerjidir; patlayan evrenin enerjisiyle aynı enerjidir. Ve biz bu enerjinin çok ama çok az bir bölümünü kullanıyoruz. Bu çok az bölümü bile "benim ülkem ve senin ülken, benim tanrım ve senin tanrın, benim inancım ve senin inancın, benim ailem ve senin ailen" diye parçalayıp dağıtıyoruz. Böylece sahip olduğumuz o az enerjiyi de boşa harcıyor ve sefil bir halde ölüyoruz. Öyleyse bu parçalanmayı görün, sadece görün. Onun için herhangi bir şey yapamazsınız. Sadece hayatınızın parçalanmasını gözlemleyin. Onu hiçbir düşünce hareketine yer vermeden sessiz sakin tam olarak gözlemlerseniz, o zaman varlığınızın, toplumunuzun tüm yapısını değiştirmek için kullanabileceğiniz muazzam bir enerjiye sahip olduğunuzu görürsünüz.

SORU: Yaratıcı mutluluğun sadece küçük bir azınlık için değil herkes için olduğunu söylüyorsunuz. Bunu açıklayabilir misiniz?

KRISHNAMURTI: Bildiğiniz gibi, sözcük nesne değildir. Ağaç sözcüğü ağaç değildir, öyle değil mi? Bu basit hususu

anlıyorsunuz, değil mi? Açıklama açıklanan şey değildir; tasvir, tasvir edilen şey değildir. Öyleyse sözcüğün nesne olmadığını aklınızdan çıkarmayın. Ağaç sözcük değildir, ama biz sözcüklere saplanıp kalıyoruz. Ve soruyu soran kişi diyor ki "Herkes için yaratıcı mutluluğun ne olduğunu lütfen açıklayın." Açıklayabilirim ama o açıklama gerçek değildir.

Beyefendi, biz insanlar neden bir türlü mutlu olamıyoruz? Dur durak bilmeden haz arıyoruz. Haz mutluluk değildir. Mutlu olduğunuzda, neşeli olduğunuzda bunun siz çağırmadan kendiliğinden gerçekleştiğini hiç fark ettiniz mi? Ama siz hazzı çağırabilirsiniz. Onu satın alabilirsiniz, onu artırabilirsiniz, onu güçlendirebilir, büyütebilirsiniz. Fakat sevinç, salt sevinç asla çağrılamaz, yeşertilemez. Sevinçli veya mutluyken o an o vardır. Sonra düşünce araya girip "Ne müthiş bir andı!" der. Sonra düşünce sevinci hazza dönüştürür. Ardından da düşünce şöyle der: "O sevinci tekrar yaşamalıyım; bu nedenle o sevinci nasıl elde edeceğimi lütfen bana anlat."

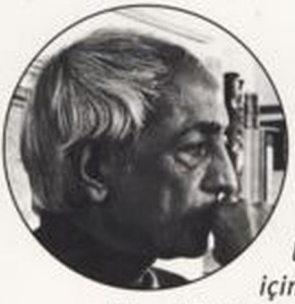
Bakın beyefendi, herkesin mutlu olması demek insanların farklı bir hayat tarzını, içinde çatışmanın yer almadığı, beyin hücrelerinin, kalplerinin, zihinlerinin yapısında topyekûn bir değişimin gerçekleştiği bir hayatı yaşaması demektir. Bunu sizin yapmanız lazım, çevrenizdekilerin değil. Sizden başka hiç kimse bunu yapamaz. Siz dünyasınız, dünya da siz. Başka biri değil, yalnızca siz yapabilirsiniz. İnancınızı tapınaklara, tanrılara, gurulara, sistemlere havale etmediniz mi? Ve siz şimdi neredesiniz, aradan geçen binlerce yıldan sonra neredesiniz? Hâlâ karanlıkta, hâlâ sefalet ve kargaşa içindesiniz, öyle değil mi? Öyleyse neden başkalarına inanıyorsunuz? Yapmanız gereken tek şey kendinizi gözlemlemek, kendinizi olduğunuz gibi tanımak, "Ben güzel değilim, ben çirkinim" demeden salt çirkinliğinizi gözlemlemek. Gözlemlemek için ona "çirkin" demeden, sadece gözlemleyin. Adlandırmayın, kınamayın, haklı çıkarmayın, sadece gözlemleyin. Ve bu gözlemden sizin çağıramayacağınız sevinç doğar.

SORU: Hayatımızda seçim yok. Günışığına ne zaman kavuşacağımızı bilmiyoruz. Mumu neden kullanmayalım ki?

KRISHNAMURTI: Beyefendi hayatımız zaten karanlık, o halde neden mumu kullanmayalım ki diye soruyor. Nerede olduğuna bakın; muma tutunuyor. Siz de aynısını yapıyorsunuz. Bunu yapmayın. Kendi mumunuz yüz mum gücünde olabilir, bir başkasının mumunun ışığı daha zayıf olabilir. Fakat her birinizin kendi mumu var.

SORU: Peki ya, Krishnamurti'ye inananlara ne diyeceksiniz? Onlar tam anlamıyla mutlu mu? Onlar hakikati buldular mı?

KRISHNAMURTI: Ah, Krishnamurti'ye inananlara ne demeli? Krishnamurti'ye inanmayın. Lütfen gülmeyin. Tek başınıza ayakta durmalısınız. Çünkü ancak tamamen yalnız olan zihin asla bozulmaz. Yalnız olan zihin özgürdür. Birine inanmak son derece çocukça, çiğ bir tutumdur. Birine inanmak çok bayağı bir şeydir. Eğer birini severseniz ona asla inanmazsınız, sadece seversiniz. Fakat siz sevginin ne olduğunu bilmiyorsunuz, işte bu yüzden inanıyorsunuz.

13 yaşındayken "dünya öğretmeni" seçilen Krishnamurti, hayatını dünyayı dolaşarak, insanlarla, yaşama ve dünyaya dair konuşarak geçirdi. Kendisine mesihlik yakıştırılmış olmasına rağmen bunu hiçbir zaman kabul etmedi. Onun için, karşılaştığı herkes başlı başına bir "birey"di. Bu nedenle öğretmekten çok paylaşmayı ilke edindi. Yine de dünya üzerindeki milyonlarca kişi ondan çok şey öğrendi.

Hiçbir kitap, hiçbir Gita, hiçbir Upanişad size kendinizi öğretemez. Aynı şekilde, hiçbir filozof, hiçbir profesör, hiçbir psikolog da size kendinizi öğretemez. Onların size öğretebileceği tek şey ne olduğunuz veya ne olmanız gerektiği hakkında kendi düşünceleridir. Bu ise onların görüşü, çıkarımı, algısıdır, sizin değil.

Asırlar boyunca başkalarının otoritesini, guruların otoritesini, geleneğinizin otoritesini kabullendiniz. İşte bu yüzden hiç enerjiniz yok; bu yüzden köreldiniz, duyarsızlaştınız; işte bu yüzden ikinci el insanlarsınız... Bu yüzden otorite sizi mahvetti; dinler yıktı sizi. Lütfen bu gerçeği görün. Bütün tapınak zillerine kulak verip tapınaklara gitseniz de aslında tapındığınız şey haz ve paradır.

12,50 TL

online satış:
www.saykitap.com

ISBN 978-975-468-921-1

OMEGA